

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU
XII KOOSSEISU 60. ISTUNGJÄRK
13.–16. jaanuar 1992

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 60. ISTUNGJÄRK

13.–16. jaanuar 1992

Sisukord

ESIMENE ISTUNG, 13. jaanuar 1992.....	3
Istungjärgu päevakorra kinnitamine	3
E. Savisaare informatsioon majandusliku olukorra kohta vabariigis.....	8
Eesti Vabariigi Ülemnõukogu istungi juhatajale erakorraliste volituste andmine Eesti Vabariigi Ülemnõukogu istungite juhtimiseks 1992. aasta riigieelarve esimese poolaasta plaani arutamisel Eesti Vabariigi Ülemnõukogus	29
Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi 1992. aasta riigieelarve I poolaasta plaani kohta" eelnõu kohta	34
TEINE ISTUNG, 14. jaanuar 1992	35
Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund.....	35
Eesti Vabariigi põllumajandusreformi seaduse eelnõu teine lugemine.....	45
KOLMAS ISTUNG, 15. jaanuar 1992	59
Majandusliku eriolukorra kehtestamise kohta	60
Päevakorravälised avaldused	104
Põhiseaduse Assamblee töö kohta	119
Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ja Eesti Vabariigi Valitsuse ühtse kriisikomisjoni moodustamise kohta	132
Elatusraha kehtestamise kohta	135

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 60. ISTUNGJÄRK

ESIMENE ISTUNG, 13. jaanuar 1992

Istungjärgu päevakorra kinnitamine

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere päevast, kolleegid! Kas me võime alustada 60. istungjärgu tööga? Asugem töökohtadele! Kohaloleku kontroll. Kohal on 89 rahvasaadikut, puudub 14.

Kolleegid, täna antakse meile üle päris mitme seadusandliku akti eelnõu. Kõigepealt ma paluksin juhatuse nimel kõnetooli hr. Rein Veidemannil.

R. Veidemann

Austatud Ülemnõukogu esimees, juhataja, härra peaminister! Ülemnõukogu juhatuse nimel lubage mul üle anda Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse projekt Eesti Vabariigi Ülemnõukogu juhatajale erakorraliste volituste andmise kohta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu istungjärgude juhtimiseks 1992. aasta riigieelarve I poolaasta plaani arutamisel Eesti Vabariigi Ülemnõukogus.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, see on juhatuse ettepanek. Ma ei suuna seda ettepanekut komisjonidesse. Kui tuleb päevakorra täiendamise koht, teen ma juhatuse nimel täiskogule ettepaneku päevakorra täiendamiseks. Ka vabariigi valitsus annab meile täna üle terve komplekti seadusandlike aktide eelnõusid. Palun kõnetooli pr. Krista Kilvetil!

K. Kilvet

Austatud Ülemnõukogu juhatus, austatud Ülemnõukogu liikmed! Eesti Vabariigi nimel lubage mul teile üle anda päris mahukas kogum seaduste projekte. Alustaksin kiireloomulistest küsimustest. Eesti Vabariigi Valitsus esitab kiireloomulisena läbivaatamiseks Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Majandusliku eriolukorra kehtestamise kohta" eelnõu, mis on heaks kiidetud Eesti Vabariigi Valitsuse istungil 13. jaanuaril 1992. aastal. Ettekande nimetatud küsimuses teeb Eesti Vabariigi Valitsuse esimees Edgar Savisaar.

Juhataja

Võib-olla määrame kohe juhtivkomisjoni. Tõenäoliselt peaks juhtivkomisjon olema eelarve-majanduskomisjon, Kalju Koha.

K. Kilvet

Jätkan. Eesti Vabariigi Valitsus esitab kiireloomulise küsimusena Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Korruptsiooni vältimiseks ametiisikute osalemisel ettevõtluses" projekti,

mis on heaks kiidetud valitsuse istungil 13. jaanuaril, s.o. täna. Ettekande selles küsimuses teeb Eesti Vabariigi justiitsminister hr. Jüri Raidla.

Juhataja

Kas tundub olevat loogiline, et juhtivkomisjon on õiguskomisjon? On nii, hr. Anton?

K. Kilvet

Eesti Vabariigi Valitsus esitab arutamiseks kiireloomulise küsimusena Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse eelnõu täiendavate meetmete rakendamise kohta Eesti Vabariiki sissesõidu ja vabariigist väljasõidu ning Eesti Vabariigis elamise ja töötamise korra tagamiseks. Ka see on läbi vaadatud ja heaks kiidetud Eesti Vabariigi Valitsuse tänasel istungil, ettekande nimetatud küsimuses teeb Eesti Vabariigi siseminister hr. Olev Laanjärv.

Juhataja

Hr. Anton, kas mul on alust arvata, et ka see kuulub õiguskomisjoni kompetentsi? Juhtivkomisjon on õiguskomisjon.

K. Kilvet

Eesti Vabariigi Valitsus esitab Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse projekti Eesti Vabariigi territooriumil endise NSV Liidu relvajõudude halduses olevate hoonete, rajatiste, relvastuse, lahingutehnika, varustuse ja muu vara Eesti Vabariigi omandiks kuulutamise kohta. Ka see on esitatud kiireloomulise küsimusena, ettekande esitab Eesti Vabariigi riigiminister hr. Raivo Vare.

Juhataja

Härra Kalju Koha, minul on alust arvata, et see kuulub eelarve-majanduskomisjoni kompetentsi. Või arvatakse, et on riigikaitsekomisjoni kompetents? On aramus, et juhtivkomisjon oleks riigikaitsekomisjon. Jääb nii, Enn Tupp, kas olete nõus, et juhtivkomisjon on riigikaitsekomisjon?

K. Kilvet

Eesti Vabariigi Valitsus esitab Eesti Vabariigi Sotsiaalhooldusministeeriumi poolt ettevalmistatud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 15. aprilli 1991. aasta otsuse "Eesti Vabariigi pensioniseaduse rakendamise kohta" täitmise osalisest peatamisest" projekti. Ka see on palutud võtta arutamisele kiireloomulise küsimusena, ettekandega esineb Ülemnõukogus sotsiaalhooldusminister proua Siiri Oviir.

Juhataja

Proua Lehte Hainsalu, kas võib arvata, et juhtivkomisjon on sotsiaalhoolduskomisjon?

K. Kilvet

Eesti Vabariigi Valitsus esitab Eesti Vabariigi Justiitsministeeriumi poolt ettevalmistatud Eesti Vabariigi seaduse eelnõu mõnede seadusandlike aktide kehtetuks tunnistamise kohta, mis on läbi vaadatud Eesti Vabariigi Valitsuse istungil. Ettekande teeb Eesti Vabariigi justiitsminister härra Jüri Raidla.

Juhataja

See on normaalprotseduur?

K. Kilvet

Jaa. Eesti Vabariigi Valitsus esitab Eesti Vabariigi Sotsiaalhooldusministeeriumi poolt ettevalmistatud seaduseelnõu soodustingimustel vanaduspensioni saamise kohta ja selle rakendusotsuse projekti ning palub teil see läbi vaadata. Selles küsimuses esineb Ülemnõukogu ees sotsiaalhooldusminister proua Siiri Oviir.

Käesolevaga edastame teile läbivaatamiseks ka Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi 1992. aasta immigratsioonikvoodi kohta" projekti. Ettekande nimetatud küsimuses teeb Eesti Vabariigi Riikliku Migratsiooniameti peadirektor härra Kollist.

Eesti Vabariigi Valitsus esitab läbivaatamiseks Eesti Vabariigi lastetoetusseaduse eelnõu, ettekande nimetatud küsimuses esitab Eesti Vabariigi tööminister härra Arvo Kuddo.

Eesti Vabariigi Valitsus esitab teile läbivaatamiseks Eesti Vabariigi Haridusministeeriumi poolt ettevalmistatud Eesti Vabariigi ülikooliseaduse eelnõu. Ettekande selles küsimuses teeb Eesti Vabariigi haridusminister R. Loik.

Eesti Vabariigi Valitsus esitab Ülemnõukogule läbivaatamiseks Eesti Vabariigi piirituse ja veini aktsiisiseaduse ning Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi aktsiisimaksuseaduses" eelnõu. Istungil kannab eelnõu ette Eesti Vabariigi rahandusministri esimene asetäitja härra Enn Roose.

Eesti Vabariigi Valitsus esitab Ülemnõukogule Eesti Vabariigi Tervishoiuministeeriumi taotluse raha eraldamise kohta arvutustehnika ostmiseks haigekassadele. Nimetatud projekti kohta esitab ettekande Eesti Vabariigi tervishoiuminister härra Andres Ellamaa.

Eesti Vabariigi Valitsus esitab Eesti Vabariigi Tervishoiuministeeriumi, Eesti Vabariigi Tööministeeriumi ja Eesti Vabariigi Sotsiaalhooldusministeeriumi poolt ettevalmistatud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse projekti Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 12. juuni 1991. aasta otsuse "Eesti Vabariigi ravikindlustusseaduse rakenduse kohta" täiendamiseks. Selle projekti kohta teeb ettekande Ülemnõukogus tervishoiuminister härra Andres Ellamaa.

Eesti Vabariigi Valitsus võtab tagasi Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste ja täienduste tegemise kohta Eesti NSV seaduses Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi valitsuse kohta" projekti. Ja Eesti Vabariigi Valitsus võtab tagasi ka teile edastatud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Õiguskorra tugevdamiseks rakendatavate täiendavate meetmete kohta" projekti.

Käesolevaga lubage mul teile teatavaks teha, et Eesti Vabariigi Valitsus esitab Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Omandireformi jätkamisest ja kiirendamisest" redigeeritult. See on Ülemnõukogu kantseleis olemas. See on kõik. Täna teid!

Juhataja

Suur tänu! Milles on küsimus, Kalju Koha? Küsimus pr. Kõlvile? Seda ei ole praegu ette nähtud. Sellel ajal, kui antakse materjal üle, küsimusi ei esitata. Kas te ei saa seda töö korraks kokku leppida, reglement ei näe ette küsimuste esitamist materjali üleandmisel. Lugupeetud kolleegid, rahvasaadik Ülo Uluots soovib edasi anda ühe seadusandliku akti eelnõu.

Ü. Uluots

Lugupeetud kolleegid, seoses sellega, et Põhiseaduse Assamblee peab esitama meile 20. kuupäeval lõpetatud põhiseaduse eelnõu teksti (me oleme tähtaega juba mitu korda pikendanud) ja seoses Maaomavalitsuse Liidu nõudega esitan ma täna otsuseprojekti lõpetada Põhiseaduse Assamblee tegevus alates 20. jaanuarist ja edasine tegevus anda riigiõiguslike ekspertide kätte. Seletuse võin anda ise.

Juhataja

See on kiireloomuline?

Ü. Uluots

Mul on kiire, sest ma suren varsti ära, teate küll.

Juhataja

Lugupeetud kolleegid, tegemist on komplitseeritud küsimusega. Minu arusaama järgi see teema kuuluks õiguskomisjoni valdkonda. Ega sellest midagi ei ole, et õiguskomisjoni esimees on ka Põhiseaduse Assamblee esimees. Nii et juhtivkomisjon on õiguskomisjon. Lugupeetud kolleegid, Eesti Vabariigi ülemkohtunik hr. Kirikal soovib üle anda ühe seadusandliku akti eelnõu, palun kõnetooli.

J. Kirikal

Härra juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu! Ain Seppik on nimetatud Kohtueelse Uurimise Ameti peadirektoriks, seoses sellega esitas ta avalduse enda ülemkohtu liikmest vabastamise kohta ja vastava otsuse projekti ma esitan teie menetlusse.

Juhataja

Tegemist on normaalprotseduuri järgi käsitletava küsimusega, sellepärast ma praegu juhtivkomisjoni ei määra. Lugupeetud kolleegid, Eesti Panga president hr. Kallas soovib üle anda ühe seadusandliku akti eelnõu. Palun kõnetooli!

S. Kallas

Austatud rahvasaadikud, Eesti Pank esitab teile arutamiseks otsuseprojekti Eesti kroonile kattevara loomise abinõude kohta. Arvestades küsimuse tähtsust rahareformi eelduste loomisel, palume see lülitada päevakorda kiireloomulisena. Tavalises korras ma esitaksin läbivaatamiseks otsuseprojekti muudatuste tegemise kohta Eesti Panga põhikirjas.

Juhataja

Mulle tundub, et kiireloomuline küsimus, mis käsitleb kattevara loomise abinõusid, kuulub eelarve-majanduskomisjoni kompetentsi. Juhtivkomisjon on eelarve-majanduskomisjon. Teine teema, mis käsitleb Eesti Panga põhikirja, ei ole kiireloomuline. Me otsustame hiljem, millise komisjoni me määrame juhtivaks.

Mulle tundub, et me ei ole unustanud kedagi, kes on eelnevalt kokku leppinud selles, et üle anda täiskogu ees seadusandlike aktide eelnõusid. Kolleegid, asugem nüüd päevakorda läbi vaatama! Palun võtke kõigepealt ette juhatusele esitatud seaduseelnõud ja muud aktid. Selline rubriik on olemas esitatud eelnõus. Siin on tegemist üheainsa punktiga. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi ühinemise kohta Rahvusvahelise Mereorganisatsiooni 1948. aasta Genfi konventsiooni ja Rahvusvahelise Tsiviillennunduse Organisatsiooni 1944. aasta Chicago konventsiooniga" eelnõu. Seda küsimust arutati ja otsustati teha ettepanek arutada seda teemat täiskogu 61. istungjärgul. Ning juhtivkomisjon oleks väliskomisjon. Ma panen juhatuse otsuse täiskogu ette hääletusele. Kohaloleku kontroll. Kohal on 94 rahvasaadikut, puudub 9.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et eespool nimetatud dokumentide arutelu toimuks 61. istungjärgul ja juhtivkomisjon oleks väliskomisjon? Palun hääletada!

Selle ettepaneku poolt on 91 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuid on 2. Otsus vastu võetud.

Kolleegid, panen hääletusele päevakorraprojekti tervikuna. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et kinnitada 60. istungjärgu päevakord vastavalt esitatud projektile? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 84 rahvasaadikut, vastu on 4, erapooletuid on 2. Seega on kinnitatud järgmine päevakord:

1. Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi 1992. aasta riigieelarve I poolaasta plaani kohta" eelnõu. Esimene lugemine.
2. Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund.
3. Eesti Vabariigi riigi- ja munitsipaalomanduses olevate elamute ja korterite erastamise seaduse ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse ""Eesti Vabariigi riigi- ja munitsipaalomanduses olevate elamute ja korterite erastamise seaduse" kehtestamise kohta" eelnõu. Teise lugemise jätkamine.
4. Eesti Vabariigi põllumajanduse omandireformi seaduse eelnõu. Teine lugemine.
5. Eesti Vabariigi õlleaktsiisi seaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi aktsiisimaksu seaduses" eelnõu. Teine lugemine.

6. Eesti Vabariigi rahvaraamatukogude seaduse ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi rahvaraamatukogude seaduse kehtestamise kohta" eelnõud. Esimene lugemine.
7. Eesti Vabariigi jäätmeseaduse ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi jäätmeseaduse kehtestamise kohta" eelnõu. Esimene lugemine.
8. Eesti Vabariigi kaitseteenistuse seaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi kaitseteenistuse seaduse rakendamise kohta" eelnõu. Teine lugemine.
9. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu juhatuse arupärimisele "Ülemnõukogu saadikute töötingimuste kohta Toompea lossis" vastamine. Arutelu jätkamine.
10. EMKE saadikurühma arupärimine Eesti Vabariigi Valitsusele "Eesti Vabariigi omandireformi aluste seaduse ja selle rakendamisotsuse täitmise jagamisest". Arutelu jätkamine.
11. Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste ja täienduste tegemise kohta Eesti NSV seaduses "Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi valitsuse kohta"" eelnõu. Esimese lugemise jätkamine.
12. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu liikme A. Gussevi poolt esitatud Eesti Vabariigi seaduse "Muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi immigratsiooniseaduses" eelnõu. Esimene lugemine.
13. Eesti Vabariigi saadikurühma "Rahva-keskfraktsioon" poolt esitatud Eesti Kaubandus-Tööstuskoja seaduse eelnõu. Esimene lugemine.

Lugupeetud kolleegid, Eesti Vabariigis on külas Šveitsi parlamendi delegatsioon, tervitame neid tubli aplausiga. (Aplaus.)

E. Savisaare informatsioon majandusliku olukorra kohta vabariigis

Juhataja

Kolleegid, pävakord on kinnitatud, kiireloomulised küsimused ootavad komisjonide otsuseid (peale ühe), kuid mulle on laekunud härra peaministri ettepanek võimaldada tal esineda informatsiooniga majandusalasest olukorrast ja selle parandamise mõningatest abinõudest. Meie üks värskemaid reglemendiparandusi ütleb, et Ülemnõukogu esimehel ja valitsusjuhil on õigus esineda pävakorraväliste poliitiliste avaldustega ning informatsioonidega 15 minuti ulatuses ja vastata sellest tulenevatele küsimustele.

Kolleegid, võtke ette § 7 lõige 10. Kui mina midagi valesti mõistan, olen valmis kohe oma viga tunnustama. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra juhataja, 15 minutit on sulgudes pärast sõna "informatsioon". Sellest tulenevatele küsimistele vastamisel läheb aeg edasi. Nii vähemalt oli mõeldud komisjonis, kui me seda asja arutasime.

Juhataja

Tähendab, küsimuste esitamist me ei piira, ma ei vaidle vastu. Palun istungi kõnetooli härra peaministri.

Kui härra peaminister nõuab selle küsimuse hääletamisele panemist, siis see, et ettekanne oleks pikem kui 15 minutit, nõuaks kvalifitseeritud häälteenamust. Kui palju härra Savisaar vajaks aega?

E. Savisaar

Mul on raske vastata härra Nugise küsimusele. Pärast seda kui härra Allik täpsustas reglementi (minu arvates ei vasta reglemendile, et küsimused on piiratud ja sõnavõtt on piiratud 15 minutiga), pidin ma loomulikult omalt poolt paranduse tegema. Ma eeldan, et 30 minuti jooksul saaksin hakkama.

Juhataja

Kolleegid, kellelgi ei ole vastuväiteid selle kohta, et härra peaminister esineb 30 minuti jooksul? Ei ole. Ja küsimused peale selle. Kuna Jaak Allik, kes on meil reglemendikomisjoni esimees, meid informeeris sellest, et küsimuste esitamise aeg ei ole piiratud, siis mul ei jää muud üle kui sellega nõustuda. Me lepime kokku nii, et informatsioon on pooletunnine ja siis järgnevad küsimused? Suur tänu! Palun, härra Savisaar!

E. Savisaar

Austatud kolleegid! Lugupeetud spiiker! Ma tahaksin teid informeerida meie majanduse olukorrast (millel kahtlemata on ka poliitiline tähendus), eeskätt toiduainete kriisist, samuti kütuse ja sularaha olukorrast, keskendudes nendele kolmele teemale, seejärel ka abinõudele, mida me praegu kavandame olukorra muutmiseks.

Kõigepealt toiduainetest. Pärast hindade vabastamist juulis tõusid põllumajandussaaduste hinnad tunduvalt, kuid seejärel toimus hindade stabiliseerumine ja teatud nõudlus hakkas ka juba hindu alandama, täpselt nii, nagu me prognoosisime. Septembris hakkasid toiduainete hinnad taas tõusma, kuna ühelt poolt elanike rahalised sissetulekud suurenesid (kompensatsioone oli vahepeal välja makstud), teiselt poolt suurenesid inflatsiooni tagajärjel ka põllumeeste kulutused. Selline tasakaalustatud hindade tõus kestis kuni detsembri alguseni, siis aga hakkas olukorda mõjutama üha vähenev loomade realiseerimine, kuna ettenägelik põllumees aimas, arvestades Venemaa turgude hinnataset, et ka meid ootab ees tunduvalt kiirem hinnatõus kui varasematel kuudel.

Tuleb märkida, et jõulupühadeaegne hinnatõus ei olnud valitsusele üllatuseks. Üllatuseks oli see, et see tõus toimus põhjendamatult suure hüppega. Seda võimaldas kujunenud kartellikokkulepe (kas teadlik või stiihiline) tootjate ja töötajate vahel. Samasugust meetodit kasutati ka piimahindade üleskrüvimiseks, kusjuures mõlemal juhul püüdis monopoolne ümbertöötaja selleks, et tekitada nõudlust kõrge hinnaga toodetele, vähendada samal ajal

tunduvalt toodangu pakkumist ja suurendada tagavarasid, et hiljem müüa laos või laudas hoitud kaupa juba kõrgema hinnaga.

Mõni sõna teraviljast. Mis puutub leivatoodetesse, siis me oleme varustatud kuni uudseviljani. Saianisu ei jätku nii kauaks ja see oli selge juba sügisel. USA-st saame toiduabi korras loomasöödaks kasutatavat maisi, mitte saianisu. Maailmaturult võiksime nisu osta, kuid siis maksaks üks tavaline saiapäts Eesti Panga kursi järgi arvestades vähemalt 22 rubla. Ja on tõenäoline, et seda teed mööda me lähemegi. On muidugi ka teisi võimalusi. Homme siirdub Brüsselisse meie delegatsioon, et Euroopa Majandusühenduse abi raames leppida kokku nomenklatuur ja tähtajad, sealhulgas ka saiavilja osas. Võib teile öelda, et esialgu meie poolt kavandatuna Euroopa Majandusühenduse abi peaks tulema niisuguses nomenklatuuris: 60 000 tonni nisujahu, 60 000 tonni söödajahu, 20 000 tonni sojalisandeid söödale ja 15 000 tonni suhkrut.

Tootjad on teinud ettepaneku osta majanditelt nisu ka valuuta eest, kuid esiteks on majandites olevad nisutagavarad prognooside järgi siiski väikesed ja ei suuda seetõttu anda pikaajalist efekti saiatoodete turul. Ja teiseks tekib seejuures tõsine oht, et niisugustel tingimistel võidakse ära müüa ka osa seemneviljast, mis jätaks meid väljapääsmatusse olukorda.

Tunduv nõudluse kasv leivatoodete turul on tingitud neljast tegurist. Esiteks saiatootmise oluline piiramine või lõpetamine. Teiseks suurenes ka loomasöödana kasutatava leiva osatähtsus. Seni ajani on siiski ebaselge, miks tekkisid leivakriisi ajal häired jahu ja leivatoodete veol, kuigi bensiini nendeks vedudeks eraldati piisavalt. Seda praegu kontrollitakse. Ja neljandaks. Inimesed püüdsid leivaga asendada üha kallinevat liha ja piima, mis nõudlust veelgi suurendas. Niisiis leivavilja tagavarasid on meil piisavalt, et elada uudseviljani. Kui õnnestub juurde saada söödateravilja, siis peaks paranema ka olukord liha ja piima tootmisel. Praegune toidutalongoide süsteem tagab vähekindlustatud elanikele teatud sotsiaalse turvalisuse ka siis, kui leiva- ja muude toiduainete hinnad rublaringluse inflatsiooni tõttu pidevalt kasvavad. Ma pean ütleva ka, et praegune leiva jaotamine kord on ajutine. Nimelt jaanuari lõpuks lõpevad meil ettevalmistused juba konkreetse isiku olukorda arvestava toiduabisüsteemi ellurakendamiseks. Ma võin teile öelda, et analoogiline süsteem loodi USA-s 20-ndate aastate majanduskriisi päevil ja eksisteerib tänagi. Me õppisime seda tundma ja jaanuari lõpuks rakendatakse selline süsteem ka Eestis. Juba paar kuud on käinud ettevalmistused. See seab siis abisaamise sõltuvusse just nimelt tulude tasemest ühel või teisel inimesel.

Me viisime esmajärgulised toiduained üle talongidele, kehtestasime liha- ja piimakombinaatidele sundnomenklatuuri selleks, et nad toodaksid seda, mida inimesele on esmaselt vaja. Peatasime teenustööd töötlevates ettevõtetes. Meie tootmise ja tarbimise tase eri piirkondades on ebahõltslane. Paratamatult tuleb ressursi ümber jagada. Samuti leppisime riigikontrolliga kokku, et lähemaks paariks nädalaks katkestatakse kõik muud kontrollimised ja pööratakse põhitähelepanu sellele, et leida üles need kohad, kuhu kaovad meie toiduained. Ka piiril ning tolliteenistuses tahetakse kontrolli tõhustada. Me usume, et nõnda (kuigi talongide abil) meil õnnestus toiduainete turg stabiliseerida. Muidugi läheb mõni päev aega, kuni talongid hakkavad mõju avaldama. Talongid tähendavad seda, et riigi käsutuses olev ressurss müüakse normeeritult. Ma tahaksin aga öelda, et see ei ole mitte turumajanduse lõpp. Normeerimine, limiteerimine seda ei tähenda. Talongide rakendamine tähendab tegelikult reguleeritud müüki reguleeritud tulukusega. Turg ise eeldab majanduse stabiilsust ja kui stabiilsust teisiti ei saavutata nii kiiresti, siis tuleb seda teha ka administratiivsete meetoditega.

Üleeile otsustasime valitsuses, et me säilitame ka vähemalt jaanuarikuuks riikliku dotatsiooni piimale ja leivale, s.t. tõstes tootjate jooks kokkuostuhindasid, tarbijate jaoks jaehinnad suurenevad vähem. Jutt on ajutistest abinõudest nii kauaks, kui me käivitame selle uue toiduabisüsteemi jaanuarikuu lõpuks.

Kui rääkida praegu riigi käsutuses olevatest tagavaradest, siis liha on meis käsutuses 1558 tonni pluss reserv (tavaline tarbimine on 300 tonni päevas, s.o. siis 5 päeva tagavarad pluss reserv 3 päeva). Võid on meie käsutuses kuni 3 nädala tagavara, pluss reserv peaaegu teist samapalju. Juust on jäänud praegu riigi ressursiks 85 tonni, praktiliselt reservi ei ole. Mis puutub nisusse, siis nisu oli jaanuari algul 7000 tonni, s.o. 1 kuu varu. Nisu jaanuari lõpus lõpeb.

See on siis olukord toiduainete turul.

Mis puutub kütuse olukorda. Minu arvates kütusekriis algas vahetult pärast seda, kui Eesti Vabariiki rahvusvaheliselt tunnustati ja kui Venemaale sai lõplikult selgeks, et Eesti on teine riik. See on kriisi tõeline põhjus, aga mitte ainuke. Teine tõeline kütusekriisi põhjus on see, et me leiame suures ulatuses oma kaubale ostja ikkagi veel endisest Nõukogude Liidust. On selge, et nafta tähendab dollareid. Muidugi kerkib Venemaa majandusmeestel loomulik küsimus, miks peaks nemad meile rublakauba vastu müüma oma dollarikaupa, aga samuti rublade eest. Ma tuletaksin teile meelde, et bensiin, diislikütus ja küttemasuut olid meil absoluutselt vabal müügil ajavahemikus 1. november 1990 – 15. september 1991. See tähendab, et me suutsime hoida normaalset kütusemüügi režiimi märksa kauem, kui seda suudeti enamikus teistes rublatsooni piirkondades. Samal perioodil moodustati ka kõikide kütuste osas varud, mis on lubanud ära elada kuni tänase päevani ja ei ole ka täna veel lõplikult ammendatud. Niisuguseid varusid, nagu meil möödunud aasta teisel poolel õnnestus koguda masuudi ja diislikütuse osas, ei ole Eesti Vabariigi territooriumil viimastel aastakümnetel olnud. Veel suuremaid varusid loomast takistas mahutite vähesus, mis on varasemate aastakümnete jooksul valitsenud majanduspoliitika tulemus. 1991. aasta augustikuu lõpus oli meil niisugune olukord, kus vabariigis enam ei olnud vabu mahuteid kütusevaru suurendamiseks. Kogu suve jooksul innustati tarbijaid ostma kütust tagavaraks, suurendama oma mahutiparki. Paaris hiljuti ilmunud artiklis (artiklis "Arnold Rüütel Tartus", "Rahva Hää", 11. jaanuar, ja "Poliitika hetkeseis" 10. jaanuari samas lehes) süüdistatakse valitsust, et kui see oleks astunud õigeaegseid samme, siis poleks tekkinud tänast rasket kütusekriisi. Seoses sellega ma tahan öelda, et vaevalt sai see valitsus 1990. aastal moodustatud, kui ta astus koheselt olulisi samme kütuseprobleemi strateegiliseks lahendamiseks. Esiteks kohe 1990. aasta I poolaastal töötati läbi naftatöötlemistehase ja naftasadama ehitamise küsimused. Selle tulemusena moodustati aktsiaselts ja projekteerimisel on naftaterminaal mahutipargiga kuni 300 000 kuupmeetrit, käikuandmise tähtajaga 1993. aasta lõpp.

Valitsus on otsustanud ja Ülemnõukogu on seda toetanud, et ettevõtlust riigieelarvest mitte finantseerida, aga ometi kütuseprogrammis taotleti ja saadi raha 1990. aastast peale, selle tulemusena on täiesti reaalne praegune programm, mille elluviimisega 1991.–1995. aasta mahutipark kasvab kolmekordseks. Kolmandaks võeti ette ka niisugused sammud, nagu kütusemüügi täielik vabastamine 1990. aasta lõpus ja kulutustel põhinev hinnakujundus samal ajal. Juba 1991. aasta algusest detsentraliseeriti kütuste riiki tootmine, alates detsembrist demonopoliseeriti kütuse bisnis. Absoluutselt kõik, kes tahavad ja suudavad, võivad müüa enda poolt määratud hinnaga, nii et kui viisakalt öelda, siis hr. Hallaste oma "Rahva Hääle" artiklis ei ole täpne, väites, et sotsialistlikust mõtlemisest ajendatud soov jätta kütusega kauplemine riigimonopoliks ja hoida kütuse hind kunstlikult madalam on praeguse kriisi põhjuseks. Vastupidi, Eesti on praegu praktiliselt ainuke ilma piiranguteta riik naftaga kauplemise osas. Ei

ole õige ka see, et ei ole astunud samme bensiinijaamade rendile andmiseks eraettevõtjatele. Pigem oldi liiga liberaalsed selles osas, kui mitte muud, siis pahandused tankuriga peaksid nüüd meenuma. 1989. aastal renditi bensiinijaamu firmadele "Oktaan", "Tsentrum" jne. Tõsi on see, et siis olid piirid lahti ja kütust sai Venemaalt suhteliselt odavalt, aga miks need erafirmad varusid ei toonud, seda tuleks küsida juba nende käest, riik samal ajal omad varud lõi. Tähendab, viisakalt öeldes see väide, mis on ajalehtedest läbi käinud, et valitsus on kunstlikult madalal hoidnud bensiinihinda, tõrjumaks kõrvale konkurentsi, on vähemalt kiuslik. Vastupidi, enamik Ülemnõukogu saadikuid tegid augustis, septembris kõik, et bensiinihind püsiks madal, lükates tagasi bensiiniaktsiisi, mida valitsus tookord pakkus.

Millised on praegused võimalikud lahendused ja missugune on olukord? Üks on selge ja see on see, et üks kolmandik varasemast ressursist, mida me üsna arutult oleme raisanud, ei tule ialgi tagasi. See tähendab, et ühe kolmandiku osas ei ole meil mitte kriis, vaid vajadus kütust mõistlikult kulutada ja selles suhtes on valitsuse seisukohad selged. Kaks kolmandikku meie iga-aastasest tarbimisest on Vene-Eesti lepinguga kaetud, peale selle on reserve Aserbaidžaanis ja veel mõningate piirkondade osas. Vähemalt 1992. aastal meil ei ole muud teed, kui kõigi vahenditega taotleda Vene-Eesti lepingu täitmist, sest vähemalt 1992. aastal ei leidu maailmas teist turgu, kuhu meie kaup dollarite eest samas koguses võiks minna, nagu ta nüüd rublade eest ida poole läheb. Kui peaks ikkagi juhtuma, et naftatoodete hanked Venemaalt nüüd talvel täielikult katkevad, siis me oleme valmis seda tooma mujalt, aga see on juba lahend, milleks valitsus on ka valmistunud. See küsimus on ka tehniliselt ette valmistatud.

Praegune kütuse olukord ja vabariigis, olemasolevad ressursid.

Kivisõega me oleme varustatud suhteliselt hästi. Meil on seda 111,3 tuhat tonni ja selle varuga me võime vastu pidada 2,5–3 kuud. Küttemasuuti on meil 160 000 tonni. Seda tagavara on ca kuuks ajaks. See tuleneb nende reservide jääkidest, mida me pikka aega kogusime, ja võib-olla kõige nõrgem punkt on see, et see on jaotatud suhteliselt ebaühtlaselt erinevate majandusharude ja vabariigi erinevate piirkondade vahel. Kui näiteks Tallinna Lasnamäe varustamiseks meil on kütust praegu 20–30 päevaks, siis samal ajal mõnes Eesti piirkonnas on kütust 2–3 päevaks ja me peame siin operatiivolukorras ümber jaotama.

Bensiini on vabariigis praegu erirežiimi korral 2 nädala varu, s.o. 20 000 tonni, aga see on samuti erinevate tarbijate juures ja naftabaasides.

Diiselkütust on meil praegu varuks 34 000 tonni. See on keskmiselt kuu aja varu. Põhiliselt aga paikneb see maal. Samal ajal linnatranspordi korraldamiseks meil on praegu olemas ca nädala aja varu.

Käesoleva aasta esimesel dekaadil on varusid täiendatud põhilise lepingupartneri osas masuudi arvel. Masuudikoguseid on tulnud, diislikütust ja bensiini juurde tulnud ei ole. Viimastel päevadel on meil ohtlikult katkenud ka masuudi laadimine, kuna Venemaa oma valitsus ... Aga siin ei ole asi valitsuses, ka madalamatel tasemetel varustusorganisatsioonid ei suuda oma litsentside ja kvootide küsimust lõpuni lahendada, mistõttu ka selle nädala esimesel poolel me peame minema Venemaale neid küsimusi tagant torkima. See oli nüüd kütuse olukord.

Lõpuks järgnevalt sularaha olukorrast. Sularahakriis on üleüldine kogu rublatsoonile. Praegu meie puudujääk rubla osas on umbes sada miljonit rubla, aga meie prognooside kohaselt see puudujääk üsna varsti peaks suurenema mõningatel põhjustel, millest ma teile ka kohe räägin. Ajakirjanduses kõlanud saadikute etteheite kohta, miks valitsus ei pöördunud kohe pärast

kuuendat septembrit, kui liit meie iseseisvust tunnistas, NSV Liidu Riigipanga poole, saamaks vastutava lepingu sõlmimisel piisav kogus sularaha, pean ma andma paar täpsustust.

Esiteks, Liidu Riigipangaga pidi läbirääkimistesse sularaha küsimustes astuma Eesti Pank, see on tema kompetents ja see on pankadevahelise kokkuleppe küsimus. Nii on fikseeritud 3 x 3 programmi 1. osas ja nii ka kokku lepiti. Tollane Eesti Panga president Otsason seda aga ei teinud ja vastavaid läbirääkimisi alustas panga uus president Kallas 4. oktoobril. Eialgu saavutati vastav suuline kokkulepe, hiljem, 4. detsembril aga kirjutati alla Eesti Panga ja Liidu Riigipanga vaheline kirjalik kokkulepe.

On küsitud, miks me ei saanud piisavat kogust sularaha. Piisavat kogust sularaha ei saaks ida poolt nõuda mis tahes lepingu olemasolul, sest see piisav kogus kahjustaks Vene rubla Venemaal endal. Praegusel juhul me hakkame sularaha ostma Venemaalt ja see saab võimalikuks pärast vastava korrespondentkonto avamist Venemaa Keskpangas, millega Eesti Pank praegu tegeleb. Ainsat võimalust sularahakriisi leevendamiseks me näeme tšekiraamatu kasutuselevõtmises ja järkjärgulises levitamises. Rahandusministeerium tegeleb sellega möödunud suvest alates, kui me vastava programmi käivitasime. Detsembris said tšekiraamatud valmis, ootavad kasutamist, mis seni on olnud ülitagasihoidlik. Aga esiteks ei ole piisavalt olnud ka propagandat. Teiseks, kriis ei ole olnud nii üldhõlmav nagu pealtnäha mulje jääb. Ja kolmandaks, ilmselt me peame ka palkadele ja väljamaksetele panema peale suuremad piirangud, et neid saabki teha ainult tšekiraamatu kaudu.

Nüüd me oleme niisugusel seisukohal, et nii see, mida ma praegu teile kirjeldasin, kui ka olukorra edasine komplitseerumine majanduses nõuab majandusliku eriolukorra kehtestamist ja valitsus otsustas seda taotlema kuni 1. juunini 1992. aastal. Me andsime teile täna üle (ja palume täie tähelepanuga sellesse suhtuda) otsuse projekti ja ka valitsuse määruse nr. 15 21. jaanuarist 1991 majanduslikus eriolukorras tegutsemise kohta. See määrus võeti küll aasta tagasi valitsuse poolt vastu, aga kui ta jõuab teieni, siis on talle lisatud niisugune klausel, et täiel määral rakendatakse teda pärast majandusliku eriolukorra kehtestamist Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poolt. Niisiis me oleme selliseks olukorraks valmistunud pidevalt. Kui me praegu vaatasime seda aasta tagasi tehtud määrust, siis kuigi meie poliitiline situatsioon on oluliselt muutunud, vastab see põhiliselt praegusele olukorrale. See määrus käsitleb kütuse-, energiaressurssidega varustamist rahvamajanduses keerulises elukorras, elutegevuste tagamiseks vajalike talituste süsteemi säilitamist, töötuks jäävate inimeste rakendamist ning hädaabitööde organiseerimist, inimeste ümberpaigutamist piirkondadest, kus ei jätku kütust jne. Ja nüüd on meie arvates vaja käivitada nii see määrus kui Ülemnõukogu otsus majandusliku eriolukorra kehtestamise kohta. Mida see eriolukord enesest kujutab ja millised on need erivolitused, milliseid valitsus sellega seoses enesele taotleb? Esiteks tähendab see laialdasemaid volitusi majanduse reguleerimisel, mille sihiks on ressursside mobiliseerimine ja säästlik kasutamine, tootmispotentsiaali säilitamine ning elanikkonna sotsiaalne kaitse. Valitsusel oleks sellisel juhul õigus lahendada küsimusi operatiivselt, paindlikult. Oma määrustega ta võib sel perioodil rakendada majanduselus teistsuguseid reegleid, kui seaduses on kirjas, muidugi suurendab see kõik administratiivsete hoobade osa majanduselu juhtimisel, annab võimaluse sekkuda ka ettevõtete operatiivjuhtimisse ja määrata vajadusel ka turud, kuhu toodang läheb, arvele võtta ja mobiliseerida valuutaressursid. See ei tähenda, et midagi hakatakse rekvireerima või ära võtma, aga me peame teadma, mis meil on. Muidugi tuleb võib-olla kasutada ka sundmüüki. Ma tahaksin öelda, et kui me räägime majanduslikust eriolukorrast, siis asi pole muidugi meie niigi nappivate ressursside ümberjaotamises, mitte see ei ole peamine erivolituste saamisel. Küsimus on selles, et me oleme jõudnud täiesti uude dünaamilisse ja kiiresti muutuvasse situatsiooni, kus võib jääda vee peale ainult siis, kui me

tegutseme väga operatiivselt ja paindlikult, sellise tempoga, nagu praegu vaja on, ei saagi töötada Ülemnõukogu täiesti normaalseid ja parlamentaarseid reegleid arvestades. Teiste sõnadega, olukord on erakorraline ja kas me nimetame teda nii või teisiti (me vaidlesime ka ise omavahel, kas nimetada eriolukorraks majanduses), see on ükskõik. Asja sisu on, et meil on ees ülimalt rasked ja julmad muutused. Väga tõsine probleem makroökonomiliselt on näiteks hindade mastaabi muutumine lähematel nädalatel. Ma toon niisuguse näite, masuudi tonni hind oli senini 80 rbl., kõik olid sellega harjunud, aga nüüd on see juba tõusnud 830 rublani ja tõuseb veebruaris üle tuhande rubla. Sellest faktorist tingituna tõuseb keskmine kahetoalise korteri üür, mis oli 1991. aastal 33 rbl., juba nüüd jaanuaris 380 rublale ja sealt veel edasi. Ma püüan näidata teile seda probleemide sasipundart, mis siit edasi hargneb. Selleks et seda probleemi lahendada (see on ikkagi 10-kordne hinnatõus), me peame lähemal ajal tõstma palkasid ja pensione umbes viis korda. See omakorda sünnitab uued probleemid. Kust võtta selline rahamass? Kui me tõstame sedavõrd hindasid, kas ostetakse meie traditsioonilisel idaturul meie ettevõtete kaupasid, kui nende hind sedavõrd üles viskab. Järgmine küsimus samast valdkonnalt kerkib kohe, kui need eelmised oleme lahendanud: kuidas viia peale krooni sisseviimist palgad minimaalseks, vastupidi praegusele tendentsile. Kui me seda ei tee, siis uputame krooni, see on kõigile selge. Täheleb, ma rõhutan veel kord, asi ei ole mitte selles, et midagi ümber jagada, sest ka need varud, mida ümber jagada, on lõppkokkuvõttes napid, kuigi me loodame, et tuleb lisa. Asi on selles, et on vaja lahendada majanduses seni olematuid ja meile erilisi küsimusi, millega me ei ole kunagi tegelikult kokku puutunud. Ma tahaksin ka märkida, et erivolituste andmine valitsusele ei tähenda kaugeltki talle kogu võimutäiuse andmist. Otsus käsitleb ainult majanduse valdkonda ja Ülemnõukogu jätab enesele ka selles osas kontrolli funktsiooni. Alati võib kokku tulla ja kui leitakse, et valitsus on erivolitusi kuritarvitanud või valesti kasutanud, siis saab need ka tühistada. Majanduslik eriolukord on meil välja pakutud kuni 1. juunini k.a. See kuupäev on valitud kahel põhjusel, esiteks, et tagada küsimuste operatiivne reguleerimine krooni kehtestamise perioodil. Me oleme kasutanud sellist formuleeringut, et krooni kehtestamine pluss kaks kuud. Kas poolteist, kaks või kolm kuud, see on muidugi vaieldav. Täheleb, see on üks küsimus, millest me oleme lähtunud. Teiseks, et lõpule viia kevadtööd, et maa saaks üles haritud ja et me järgmisel sügisel veel keerukamas olukorras ei oleks. Need on kaalutlused, millega me sidusime selle konkreetse kuupäeva – 1. juuni.

Ma pean, lugupeetud rahvasaadikud, informeerima ka sellest, et valitsus otsustas siduda selle otsuse mittevastuvõtmise Ülemnõukogu poolt umbusaldusavaldusega Eesti Vabariigi Valitsusele. Ma tahan teile öelda, et ka kaks ülejäänud otsuseprojekti, mis täna teile üle anti, on meie jaoks erakorralise tähendusega. Korruptsiooni vastu võitlemiseks oleme välja pakkunud otsuseprojekti, mis nõuab, et terve ring inimesi kinnitataks ametisse Ülemnõukogu poolt, valitsuse poolt, kohalike omavalitsuste poolt. Et nad esitaksid informatsiooni aktsiate ja osatähtede omandamise kohta pärast nende omandamist ja et me nüüd tagantjärele avalikustaksime selle informatsiooni. Edasi on küsimus ka selles, et riigiettevõtete direktorite ja teiste juhtkonna liikmete osalemine aktsiaseltsides ja osahingutes on lubatud ainult riigiettevõtete haldusnõukogude nõusolekul. Küsimus on ka haldusnõukogude ja riiklike aktsiaseltside juhatuste koosseisude avalikustamises. Küsimus on edasi ka selles, et privatiseerimisel ja ka rentimisel lähtutakse ikkagi demokraatlikest printsiipidest ja ka selles suhtes on pakutud selles otsuses välja abinõud. Et ei tekiks niisugust olukorda, nagu näiteks eraaktsiaseltsis "Marat", kus direktoril on aktsia, millel on 150 häält ja samal ajal tavalistel inimestel on ühehääleline aktsia jne. See teile antud dokument on poliitilise iseloomuga dokument ja lähtub sellest, et bisnis Eestis olgu avalik. Et ka poliitikud ja riigiametnikud osaleksid bisnises kooskõlas seadusega. Ja see avalikustamine on täiesti võimalik. See tähendab, et siin ei ole jutt mingitest sanktsioonidest või karistustest või keelamisest, sanktsioon

on siin avalikustamine ja selle kaudu poliitiline vastutus. Sellepärast et meil on ikkagi võimatu juhtida Eesti majandust, teadmata, millistest huvidest keegi lähtub otsustusprotsessis.

Ma kordan veel kord, kellegi õigusi ei ahistata. Siin ei ole mingit juriidilist vastutust, aga asi peab olema teada. Sest sellest ka sõltub, mis huvisid keegi tähtsaks peab. Me peame niisuguste sammudega kiirustama, vastasel juhul korruptsiooninähtused ühiskonnas süvenevad veel. Ma kandsin siitsamast kõnetoolist mõni aeg tagasi teile ette härra Jaak Tamme juhtumist ja sellest, kuidas tootmiskoondis "Marat" anti tema korraldusega (ma tookord tsiteerisin) üle vastavale hoiule. Ma võin öelda, et ka see protsess on tänaseks edasi läinud. Dokumenti on viidud sisse mõned sõnastuslikud täpsustused. Nüüd on sõlmitud siis ka rendileping. Septembrist detsembrini oli "Marat" sellel vastutaval hoiul, selle ajaga oli selle aktsiaseltsi puhaskasum 18–20 miljonit rubla. Ja nüüd, kui temalt nõutakse rendimaksu, siis tegelikult ta maksab seda just nimelt selle raha arvel, mida ta vahepeal ise oli teeninud, mida ta ise oli vahepeal riigi käest saanud. Selle tehinguga ja mitte ainult sellega, tekitati riigile olulist kahju. Niisuguseid asju on olnud veel mitmeid ja meil on vaja erakorralisi meetmeid, et nendest asjadest jagu saada.

Ja on esitatud ka kolmas dokument. See on põhiliselt kuritegevuse vastase võitluse iseloomuga. Ühelt poolt asendab ta seda dokumenti, mis õiguskomisjonis läbi ei läinud, ja teiselt poolt kavandab need abinõud, mis on vajalikud kuritegevusest jagusaamiseks. Meil on kavandatud 6-kuune periood politseioperatsioonide läbiviimiseks pärast seda, kui sisse- ja väljasõidu kord Eesti Vabariiki on kehtestatud. 15. jaanuarist see teatavasti hakkab kehtima. Ja meil on Eestis kümneid tuhandeid (ei ole mõtet seda arvu nimetada, sest ega meist keegi seda täpselt ei tea) inimesi, kellel ei ole mingit sissekirjutust ei Eestis ega mujal, kusjuures paljud neist moodustavad aluse või vähemalt fooni kuritegelikule elemendile. Me peame nende suhtes minema ikkagi märksa rangemaks, vastasel juhul me turvalisust oma tänavatel ja kodudes ei taga.

Need on mõned projektidest, mis me esitasime täna Ülemnõukogule. Ma pean teid informeerima, et on valminud ka kodakondsuse rakendusotsus. Eile ja üleile arutati seda koos saadikugruppidega. On valminud omandireformi kiirendamise otsus, mis peaks meie arvates oluliselt soodustama nii privatiseerimise kui ka tagastamise protsesse, sest eesmärk on ikkagi kõik, mida on võimalik tagastada, kohe ka tagastada. Ja lõpuks ka välisinvesteeringutele peaks see mõjuma soodsalt. Aga nende viimatinimetatute juurde otsustas valitsus tulla pärast seda, kui me oleme lahendanud siiski põhiküsimuse, tähendab, missuguses majanduslikus situatsioonis me oleme ja kuidas see tervikuna meid mõjutab ja mida meie püüame ära teha, et ikkagi vee peale püsima jääda, et mobiliseerida kõik oma ressursid ja kasutada neid säästlikult. Tänan teid!

Juhataja

Suur tänu! Nüüd küsimused rahvasaadikutelt. Tiit Made.

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud härra peaminister! Pilt on muidugi süнге. Kuid mulle tundub, et kõik need abinõud, mida valitsus on kavandanud, sõltuvad kolmest olulisest küsimusest. Esiteks, piir tihedalt kinni. Teiseks, oma raha kasutusele. Ja kolmandaks, nõukogude väed Eestist välja. Kui need kolm tingimust ei ole täidetud, siis võtke te ette, mis te tahate valitsuses või kes tahes, suurt edu loota tulevikus ei ole. Mida valitsus nimelt nendes kolmes küsimuses kavatseb teha kahe nädala jooksul? Aitäh!

E. Savisaar

See on väga hea küsimus. Kõigepealt, mis puutub piiri. Me oleme viimasel ajal kontrollinud piiri väga mitmel viisil ja mitmete meetoditega ja minul isiklikult on kujunenud niisugune arusaam, et väited selle kohta, et meie piir üldse midagi ei pea, ta on sümboolne jne., ei ole õiged. Me räägime, et kaubavarud lähevad välja, kuhu nad muidu siis kaovad. Praegu riigikontroll seda uurib, aga viimaste päevade kogemused näitavad pigem seda, et neid hoitakse rohkem meie oma kodumaal. Ladudes, oodates kõrgemaid hindu ja paremaid aegu ja krooni tulekut. Ma arvan, et kauba väljaviimine on praegu märksa väiksem, kui me seda ette kujutame. Seda esiteks.

Teiseks, piiri suhtes konkreetselt. Meil töötab piiril üle tuhande inimese. Rakendatud on tööle piirikoolid, täiendavalt Remnikule veel Kuressaares, ja pannakse tööle ka siin Tallinnas. Meie arvates piir maanteel on praegu kindlalt kinni. Ta laseb läbi sedavõrd, kuivõrd laseb läbi igasugune piir.

Mis nüüd puutub piiri raudteel ja merel, siis seda öelda ei saa. Praeguste jõududega me oleme suutelised kontrollima raudtee koosseisust *ca* 1/5. Kui te küsite, mida meil on plaanis teha jaanuarikuu jooksul, siis jaanuarikuu jooksul hakkavad tööle Remniku uued koosseisud. Meil on plaanis selle perioodi jooksul ikkagi raudtee piir päriselt kinni panna. See on kõige tähtsam samm.

Mis puutub oma rahasse, siis minule on olnud viimasel ajal suureks üllatuseks need sammud, mida on astunud lugupeetud Eesti Komitee, mille mitmed liikmed ka meie koosseisu kuuluvad. Millegipärast on Eesti Komitee välja kuulutanud konkursi oma raha peale. Kas jälle jõuame tagasi 1987. aastasse? Oma raha kontseptsioon, meetodika – kõik see on ammu olemas. Me oleme seda arutanud ka valuutafondi spetsialistidega, ja ta on üldiselt leidnud toetust, kuigi siin on ka vaidlusküsimusi. Oma rahale üleminek on praegu oma raha trükkimise lõpetamise taga. Ma ei tea, kas Siim Kallas on siin saalis või ei ole enam, aga ma pean teile ütlema, et teatavasti enne seda, kui Kallas sai presidendiks, tegelikult mingit raha ju ei trükitud.

Teiseks. "Juvelis" trükitakse meie münte. Kõige selle valmimine on lähema poolteise kuu küsimus. See tähendab seda, et ilma oma rahata me peame vastu pidama veel vähemalt kuu. Me arvestasime, et see vahepealne periood tuleb, selleks olid kavandatud need tšekiraamatud. Tšekiraamatutest muidugi ei piisa. Mitte nende mahu poolest, aga nad ei lahenda kaugeltki kõiki raharingluse küsimusi ära, nad on ainult teatud kindlas funktsioonis.

Mis puutub Nõukogude vägedesse, siis te teate, et liidu läbirääkimiste delegatsioon läks laiali, Liitu enam ei ole. Venemaa presidendi lähikonnast informeeriti meid, et on esitatud allakirjutamiseks läbirääkimiste delegatsiooni uus koosseis. Kui ta niisugusena alla kirjutatakse, siis juhib seda Venemaa välisminister või välisministri asetäitja. Tema koosseis on suures osas, vähemalt sõjaväelaste osas, jäänud selliseks, nagu ta oli ka varem. Ja hoolimata nende meeste isiklikust meelsusest on see meile ilmselt kasulik, sest sõjaväelane delegatsioon on töötanud pidevalt, hr. Vare on ka praegu siin saalis. Meie oleme jäänud oma taotluste juurde, s.o. me taotleme Nõukogude vägede väljaviimist Eestist 1992. aasta jooksul. Kui te küsite kahe lähema nädala kohta, siis me eeldame, et jaanuarikuu jooksul meil õnnestub alustada uuesti delegatsioonidevahelisi plenaaristungeid ja võtta seal ka vastu esimesed konkreetsed otsused sõjaväe väljaviimise osas, sest need otsused on suures osas valmis. Lihtsalt ei ole olnud allakirjutajat, ütleme nii.

Juhataja

Suur tänu! Toomas Kork.

E. Savisaar

Ma vabandan, ma ütlen ühe mõtte veel juurde seoses sõjaväega. Viimastel päevadel on siin väga kategoorilisi väiteid olnud, et me neid millegagi ei varusta jne. See on nüüd läbirääkimiste objekt. Aga ma ei oleks siin nii kategooriline. See sõltub ikkagi sellest, mille üle me kaupleme ja mida teine pool vastu pakub. See on ka kaubavahetusobjekt. Aga me ei tahaks küsimusi lahendada enne, kui me oleme ikkagi selgeks saanud väljaviimise graafiku, alles siis hakkame arutama transpordi, toitlustuse ja muid küsimusi.

T. Kork

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud peaminister! Viimastel päevadel olen ma korduvalt hr. peaministri suust kuulnud Eesti Raadio ja Eesti Televisiooni vahendusel, et liha- ja piimapuuduse üheks kõige olulisemaks teguriks on see, et Ülemnõukogu poolt on vastu võtmata monopolidevastane seadus. Oma mälu värskendamiseks ma ajasin jälgi ja arvan, et päris põhjalikult. Selgus, et valitsusel on endale võetud kohustus täitmata. Eelnõu on Ülemnõukogule üle andmata. Seda ei ole ka menetluses olevas nimekirjas ja ei ole saabunud ka majanduskomisjoni. Sellest tulenevalt on mul kaks küsimust. Esiteks. Millal te saate valmis ja annate üle monopolidevastase seaduse Ülemnõukogule? Ja teiseks. Kas peate võimalikuks ja vajalikuks Ülemnõukogu ees avalikult vabandada, kui teid on valesti selles küsimuses informeeritud? Aitäh!

E. Savisaar

Lugupeetud Toomas Kork, ma arvan, et teid ei ole selles asjas täpselt valgustatud. Valitsus on andnud kaks korda Ülemnõukogule üle monopolidevastase seaduse projekti. Mõlemal korral lihtsa hääletamisega on see menetlusest välja lükatud. Me oleme taotlenud vähemalt tõsist diskussiooni selle üle, sest sellised argumendid, et see on sotsialistlik jne., ei ole meie arvates tõsised ja ei vasta selle seaduse vaimule. Meil on selle kohta retensioone päris mitmete välisriikide ekspertidelt. Selle kohta on teinud retensioonid mitmete välisriikide monopolidevastase võitluse spetsialistid, teadlased ja praktikud, kes sellega tegelevad. Tähendab, me oleme nõus kolmandat korda esitama selle seaduse eelnõu. Me ei näe, et me veel midagi muud saaksime esitada, sest meile ei ole antud piisavalt argumenteeritud selgitusi, miks see seaduseelnõu ei kõlba. Kui ei kõlba. Möödunud aasta jooksul ta on esitatud kaks korda Ülemnõukogule, mõlemal korral ta on olnud komisjonis ja mõlemal korral ta on tulnud meile tagasi.

L. Annus

Lugupeetud spiiker, austatud peaminister! Mul ole teile kolm küsimust. Kui te esimesele küsimusele peate võimalikuks vastata, siis palun, kui mitte, siis ma olen ka rahul. Mu esimene küsimus on nimelt selle kohta, mis oli Tiit Kõuhkna vabastamise peamiseks põhjuseks Tallinna Piimakombinaadi direktori ametikohalt. See on esimene küsimus.

Ja teine küsimus. Lugupeetud peaminister, ma saan aru teie töökoormusest, kuid kas ikka on peaministril vaja võtta endale riigikontrolli ülesanded, võib-olla oleks õigem panna tööle

riigikontrolli ametkond ja nõuda nendelt seda tegevust, millega te saite hakkama möödunud nädalal? Mis teil selles osas kavas on?

Ja kolmas küsimus. Kas teie isiklikult peate õigeks seda, mis toimub Eesti ajakirjanduses, kus pidevalt vastandatakse Ülemnõukogu ja vabariigi valitsust? Võib-olla oleks õigem, kui me koos töötaksime? Aitäh!

E. Savisaar

Ma alustaksin kolmandast küsimusest. Ma olen veendunud parlamentarist ja jään selleks. Ja seetõttu Ülemnõukogu ja valitsuse vastandamist ma pean mitte ainult soovimatuks, vaid ka ohtlikuks. Veelgi enam, mulle näib, et ka meile tungib praegu sisse see idapoolsetes riikides levima hakkav tendents, kus parlamendi osatähtsus järjest langeb. Mulle näib, et ka Venemaa parlamendi osatähtsus on praegu märksa väiksem, kui ta oli aasta tagasi. Sama tendents on praegu Lätis, rääkimata Kesk-Aasia riikidest. Ja mulle näib, et vastandades parlamenti ja valitsust, tegelikult rünnatakse mõlemaid. Rünatakse kogu parlamentaarset korda.

Edasi. Tiit Kõuhkna lahkumise põhjused. Peamine põhjus muidugi oli see, et ta ei taganud tööde organiseerimist, ei lahendanud küsimusi ja ei arvestanud riiklike huvidega oma valdkonnas. Ma toon teile ainult niisuguse näite. Praegusel ajal on piimakombinaadi kasum kasvanud väga kiiresti mitu korda – jätame inflatsiooni siin kõrvale – mulle öeldi isegi, et 7 korda, samal ajal töötajate arv on kasvanud, aga samal ajal toodang on langenud. Praegu vaadatakse valitsuse erikomisjoni poolt ka kõigi teiste liha-, piima- ja leivakombinaatide direktorite tööd viimase aasta jooksul, ja võimalik, et veel teisigi tuleb vabastada. See on riiklik omaand ja riik peab siin rakendama oma omanikuõigusi. Praeguses kriitilises situatsioonis eriti.

Mis puutub riigikontrolli, siis ma tahaksin teile meelde tuletada, lugupeetud härrased, et valitsuse võimalused on hoopis teised, mis nad olid paar-kolm aastat tagasi. Meilt küsitakse kogu aeg, miks ei ole raha ja mis saab raharinglusest. Me peame juhtima tähelepanu sellele, et panganduse seadusega need asjad on Eesti Panga kompetentsis.

Meilt küsitakse, miks ma ei kontrolli, miks on nii paljude asjadega ikkagi raskusi kontrollisfääris. Esiteks, ma ka ei tea, miks omal ajal kontrollorganid laiali saadeti, sest ma julgeks siiski teile meelde tuletada, et enamikul juhtudel toimus see enne käesoleva valitsuse moodustamist. Ja teiseks. Riigikontroll teatavasti ka ei allu valitsusele, vaid Ülemnõukogule.

Peale selle ma ei ole päriselt nõus hr. Annuse selle väitega, et riigikontroll ei tööta ja ta tuleks tööle panna. Minu arvates riigikontroll töötab küll, aga tal on jõudusid vähevõitu.

P. Lutt

Lugupeetud juhataja, hr. peaminister! Me teame, kui raske on praegu Eestimaal toiduainetega. Me võiksime võtta selle lühidalt kokku kahe lausega, et see on selle valitsuse sihipärane töö olnud juba poolteist aastat, sest ta ei ole võtnud põllumehi kuulda. Mis te arvate, kas ei oleks õige aeg praegu Eesti Vabariigi peaministril pöörduda Eestimaa põllumeeste poole, vabandada nende ees ja öelda, et valitsus on teinud vigu põllumajanduse ümberorganiseerimisega. Ja paluda uuesti põllumehed kokku ja paluda nende käest abi, ja nad päästavad Eestimaa toiduhädast välja. See on kindel. Seda esiteks. Ja teiseks. Kui Eesti Vabariigi Valitsus taotleb omale praegu erivolitusi, kas siis tal pole neid kogu aeg olnud, sest kuidas nimetada selliseid nähtusi meie Eesti Vabariigis, kus majandusministeeriumi töötaja Altermann ütleb selgelt, et

tema ei tunnista rendiseadust Eesti Vabariigis, kuigi see on olemas. Kus samas ministeeriumis on pr. Tõnisson, kes need positiivsed ettepanekud, mis põllumajandusministeerium on teinud põllumajanduse monopoolse ümbertöötuse ümberkorraldamiseks, jätab oma sahtlisse kuude viisi, ja selle tagajärjel kannatavad tuhanded põllumajandustöötajad. Mis arvab selle kohta peaminister? Aitäh!

E. Savisaar

Ma ei välista, et kui ladudest praegu kõik välja tuua, mis seal on, siis me päästame tõesti Eestimaa näljast ära. Ja seda ma püüdsin ka oma jutus öelda, et asi ei ole mitte piiris. Piiri püütakse kompromiteerida, püütakse esitada, nagu laseks piir läbi ja oleks ainult sümboolne, aga see asi ei ole nii.

Teiseks, ma ei ole nõus, et see on valitsuse sihipärane töö olnud. Kui väita, et ainult see valitsus on niisugune nagu ta on, kuidas siis seletame, et see kriis on igal pool ühesugune ja vahe on ainult nüanssides, sõltumata sellest, missugune valitsus seal valitseb. Siis ei ole järelikult keegi võtnud kuulda põllumeeste nõu, see on siis juba regionaalne või globaalne protsess. Aga ma pean teile ütleva, hr. Lutt, et põllumeestelt tuleb väga mitmesugust nõu. Eks ole? Ma ei tea, milliste põllumeeste nõu teie just konkreetselt silmas peate? Mis puutub erivolitustesse ja sellesse, et üks või teine majandusministeeriumi töötaja on hoidnud dokumente enda käes ilma mingi põhjuseta pikka aega, kui see nii on, siis on see kahetsusväärne ja seda tuleb siis uurida. Ma paluksin konkreetseid fakte selle kohta ja ma hea meelega tegelen sellega või tegeleb hr. Leimann, majandusminister.

P. Panfilov

Lugupeetud juhataja, lugupeetud peaminister! Öelge palun, kas tänane sõnavõtt tähendab, et te tõmbate oma programmile 3 + 3 kriipsu peale. Aga kui meil, jumal hoidku, 1. veebruaril peaks ka rubla kaduma, siis varisevad kokku nii programm, mille te esitasite, kui ka volitused, mida te palute. Tänan!

E. Savisaar

Ei. See ei tähenda seda, sest et ka neid erivolitusi kasutades me tahame töötada 3 x 3 programmi ja ka valitsusprogrammi raames. Ma palun väga mitte käsitleda seda kõike kui käsumajandusse tagasiminekut või loobumist turumajanduse põhimõtetest. Ma püüdsin teile selgitada, see on eriliste probleemide, meile seni tundmatute probleemide paindliku ja dünaamilise lahendamise vajadus, mis sunnib meid astuma seda sammu.

M. Madissoon

Lugupeetud juhataja, hr. peaminister! Viimastel päevadel ja ka täna te mainisite, et rakendatakse abinõusid kontrolli tugevdamiseks lattu tootmise üle ja sealjuures ka sabotaažinähtuste väljaselgitamiseks. See on muidugi väga tore, kuid mul on küsimus sellest vallast. Kas see toimub ainult põllumajanduses nii või on seda ka tööstuses? Võib-olla saab just neidsamu meetmeid rakendada selgitamiseks välja, miks on kadunud müügil rahvatarbekaubad, nagu jalatsid, paljud elektritarbed, ehitusmaterjalid. Kas siin ei toimu seesama? Ja kui see on nii, siis tuleks neid võtta täpselt võrdselt.

Ja teine küsimus. Praegu on tõepoolest väga palju kära tõusnud piima ja liha kokkuostuhindade tõstmisest põllumajanduses. Kas ei tundu natuke imelik, et paljud põllumajanduses vajalike tarbekaupade hinnad on märkamatult kolossaalselt kasvanud. Ma tooksin sellise näite, et laudas kasutatava plekkpange hind on kasvanud ligi 50-kordseks. Ta maksab nüüd 103 rbl., aga kui sellesse pange lüpstav piim tahab minna rubla pealt kolme rubla peale, siis on see väga imelik. Kas need proportsioonid ei tundu teile imelikud?

E. Savisaar

Ma olen sama meelt nagu teiegi kõigis neid küsimustes, mis te esitasite. Loomulikult on see varude varjamise probleem tööstuses samasugune ja tegelikult, ma arvan, veel hullemgi. Meil on plaanis see ette võtta paralleelselt põllumajandusega, seda esiteks. Teiseks, hindade suhtes. Ega meil sellist illusiooni ei ole, et meil õnnestub hindasid kunstlikult madalal hoida, ja see, et tootjad inflatsiooni olukorras taotlevad kõrgeid hindu, on ka loomulik. Mis nüüd tekkis detsembris ja jaanuaris, siis siin ei ole probleem niivõrd selles, et nad taotlesid kõrgemaid hindu, vaid selles, mis viisil seda tehti. Seda tehti ikkagi tarbijat eirates, valitsust eirates jne.

Me oleme nüüd jõudnud normaalsemasse situatsiooni. Need läbirääkimised, mida peeti hr. Õnapuuga siin jaanuaris, näitavad juba, et hakatakse asjadest aru saama küll. Seda esiteks, ja teiseks tahaksin ma öelda seda, et ka põllumeeste suhtes. Jutt ei ole ju ainult varude väljaselgitamisest ja turule suunamisest ja mitte ainult administratiivsetest meetoditest, vaid ka turegulatsioonist. Praegu valitsus valmistab ette projekti krooni ennakrakendamiseks ja just nimelt põllumeestele, sest laialdasemalt (tööstuse suhtes) me seda ei jõua teha, seda saabki teha ainult kitsal alal. See tähendab sisuliselt seda, et veebruarikuus maksta põllumajandustooted kinni kroonides; teiste sõnadega, riik võtab endale kohustuse peale krooni rakendamist juba ka see osa, mis veebruaris maksti, kroonides kinni maksta. Ma arvan, et see toob ladudest asjad veel paremini välja. Praegu me peame mõlemat viisi kasutama.

I. Toome

Lugupeetud juhataja, lugupeetud valitsuse esimees! Esimene küsimus. Teie kõige viimaste päevade esinemisi jälgides on mul tekkinud arvamine, et jälle on jutt vaenlaste otsimises ja vaenlaste tegemises. Et teatud inimesed ja poliitilised jõud teaksid valmis olla. Kes on need poliitilise ja majandusliku sabotaaži Eesti meistrid, keda te silmas olete pidanud?

Teine küsimus. Kas teile ei tundu, et valitsus jätkuvalt alatähtsustab tootmise probleeme ja järjekindlalt ületähtsustab selle vaesuse jagamise probleeme.

Sellised käigud kellegi lattu, et vaadata, kui palju kellelgi on ja kas oleks võimalik ära võtta ... Minu meelest on jutt täna tootmise muredest ja nende probleemide lahendamisest. Ja viimane küsimus, valitsuse väga paljud lubadused ja prognoosid pole täitunud. Miks te arvate, et kui nüüd valitsus saab erakorralised volitused, saate te nad täita, millest see usk tuleb? Aitäh!

E. Savisaar

Ma alustaksin tagant ettepoole, ma ütleksin vastupidi, enamik valitsuse lubadusi ja prognoose on täitunud või siis on muutunud olukord, mis sunnib meid muutma ka meie prognoose. Ja olukorras, kus me oleme sedavõrd sõltuvad meid ümbritsevatest, on see paratamatu. Teiseks, ma siiski arvan, et tootmise problemaatikaga kulub valitsusel praegu kusagil kolmandik, teine kolmandik läheb riikluse küsimuste peale ja kolmas siis jaotamise peale. Ma tahaksin tuua teile

ainult ühe näite. Kui te vaatasite valitsuse reformi projekti, mis teil on laiali jaotatud, siis seal on kokku pandud, vähendatud, likvideeritud eeskätt jaotamisega tegelevaid ministereid. Aga ma tean ka, et mitmed teie komisjonid olid selle vastu, eitasid seda, ja me olime sunnitud selle projekti tagasi võtma. Järelkult ka Ülemnõukogu on huvitatud sellest, et jaotamise sfäär oleks valitsuses piisavalt tugevasti esindatud. Aga võib-olla see on ka õige, sellepärast et kui me kujutame ette, et tootmine tulevikus on suuremas osas isereguleeruv, aga samal ajal vanadega ja lastega, hariduse, tervishoiu ja kultuuriga peame me nagnii tegelema, siis ma ei ütle sugugi, et komisjonid eksisid. Kolmandaks, kes on need sabotaaži meistrid. Eile oli mul üks rahvakoosolek ja mulle esitati sama küsimus. Ma vastasin sellele ja vastan teile samamoodi. Härra Toome, kas näiteks see direktor, kes oma ettevõtte kõrvale ehitab eraaktsiaseltsi, on ise ka esimees ja pumpab riigiraha sinna ümber, kas tema ei ole siis sabotaažimeister? Või näiteks see rahvasaadik, kes majanduslikult täiesti mõistlikele ettepanekutele hääletab vastu ainult sellepärast, et need on nii-öelda teiselt poolt tulnud? Ma olen täiesti veendunud, et mõne kuu pärast, kui on teine valitsus siin Eestimaal, te tulete välja nendesamade ettepanekutega, mida mina praegu teen. Kas see ei ole siis sabotaaž, kui me ainult sellepärast lükkame need ettepanekud tagasi? Need ongi sabotaažimeistrid.

G. Israeljan

Lugupeetud spiiker, lugupeetud peaminister! Selle järgi otsustades, kuidas teie ministrid võtavad sõna ajakirjanduses seda olukorda selgitades, ning teie tänast sõnavõttu kuulates jääb mulje, et mitte kõigil valitsuse liikmetel ja ministereid töötajatel ei ole täielikku kontrolli olukorra üle ning nad pole teinud kvalifitseeritult kõike selleks, et meie tänane olukord oleks parem kui see praegu on. Seoses sellega on mul kolm küsimust.

Ma ei saanud ikkagi aru, kui kauaks jääb Tallinnas kehtima see kohutavalt väike leivanorm – 125 g ühe inimese kohta. Teie sõnavõttust ei selgunud, millal see tühistatakse. Te ütlesite, et vilja on, aga samal ajal on ka nii-öelda komplikatsioonid.

Teine küsimus. Kui ma õigesti aru sain, siis te palute, härra peaminister, majandusliku eriolukorra kehtestamist ja teile erakorraliste volituste andmist selleks, et vajaduse korral muuta seadusi rangemaks, suurendada nõudmisi või vahetada inimesi välja oma ära nägemise järgi. Ma küsin teilt, kas ma sain õigesti aru või on teil seda vaja mingil muul eesmärgil? Selle järgi otsustades, mis te täna rääkisite, võib öelda, et te olete põhimõtteliselt ise kõige suurem ülemus majanduses ja mulle näib, et te oleksite võinud seda ka ise teha, või on teil vaja kedagi välja vahetada?

Ja kolmas küsimus. Te ütlesite oma sõnavõttus, et kui see vastu võetakse, siis valitsus esitab ettepaneku kodakondsuse kohta. Milline on valitsuse ja isiklikult teie kontseptsioon kodakondsuse suhtes? Täna!

E. Savisaar

Kõigepealt ma tahaksin teile öelda seda, et ma arvan, et valitsuse kõik liikmed on siiski kompetentsed oma valdkonnas. Samal ajal olen nõus sellega, et valitsus vajab reorganiseerimist. Vastava projekti me teile ka esitasime, kuna aga oli näha, et enamik saadikuid seda ei toeta, siis täna me võtsime selle projekti tagasi. Ma tahaksin rõhutada, et ka täna esitatud dokumentide osas valitsus oli üksmeelne ja need on mitte ainult peaministri, vaid valitsuse seisukohad. Nii et ma päriselt ei mõistnud, millele tugines see väide, et mõned

ministrid ei tegutse kvalifitseeritult oma valdkonnas, kahtlemata inimesed on erinevad ja nende oskused on samuti erinevad.

Mis puutub leiba, siis me kuulutasime välja normi lähtudes sellest, kui palju on riigi käsutuses ressursse. Tallinnas on ressursse kõige vähem, arvestades ka seda, et see on kolmandik vabariigist. Järelikult me peame teistest piirkondadest juurde tooma. Me kuulutasime välja, et inimene saab pool liitrit piima, aga ma tean, et näiteks Viljandis kaks pudelit piima. Ma tean, et mitmes teises piirkonnas on samamoodi. See tähendab paratamatult, me peame siin tagama ümberjaotamist, siis tuleb ka Tallinnasse leib. Ja mitte ainult leib, vaid ka piim. Meie ise oleme prognoosinud, et kui selles osas ei teki suuri vaidlusi ja meil õnnestub niisugune ressurside ümberkorraldamine läbi viia, siis peaks see olema lahendatud nädala aja jooksul. Kui erinevate piirkondade tootjad ja maakonna- ja linnavalitsused teatavad meile, et meie ei anna teile midagi Tallinnasse, ja kui valitsus selle peale ei rakenda erakorralisi meetmeid, siis ei tule Tallinnasse seda leiba ja piima, hoolimata meie lubadustest. Valitsus on seisukohal, et me peame praegu ümber jagama.

Teine küsimus oli täpsustada eriolukorra mõistet. Majanduslik eriolukord tähendab seda, et saab valitsuse määrusega reguleerida majanduselu erinevaid valdkondi ja teha seda ka seal, kus seadustega on otsustatud teistmoodi. See on eriolukord.

Kolmandaks, mis puutub minu seisukohtadesse kodakondsuse suhtes, siis üleele oli sellest juttu pooltega teie hulgast. Aga ma tahaksin rõhutada, et ma olen seisukohal, et kodakondsus peab oleme iga inimese vaba valiku küsimus ja seda tuleb lahendada demokraatlikul viisil. Ma arvan samuti, et sellele 110 000 inimesele, kes võttis osa referendumist ja hääletas iseseisva Eesti poolt, ei saa öelda lihtsalt ei.

U. Anton

Lugupeetud juhataja, lugupeetud peaminister! Esiteks on teada, et nii mõnedki madalama arengutasemega riigid on kasutanud majandusolukorra kindlustamiseks nende territooriumil olevaid võõraid vägesid. Kas või Euroopaski võib tuua näiteid (Kreeka), rääkimata teistest riikidest. Kas meil on ka selliseid võimalusi ja kas seda on läbirääkimiste üheks küsimuseks ka tõstatatud? Ajakirjanduses ju muud juttu ei olegi, et välja ja välja, küsimata kui reaalne see on, aga võib-olla tuleks ka seda teist poolt kasutada, sest turumajanduses peaks sellega ometi arvestama. Teiseks on ju siin saalis olijatele (vähemalt nendele, kes tootmisega on tegelnud) selge, et see, kelle oma on omand, see ka juhib ja korraldab tootmist. Meie tootmine peaks põhinema 90-protsendiliselt, kui mitte rohkem, riiklikul omandil. Ja kui me selle juhtimisest ja kontrollimisest oleme peaaegu loobunud ja selle tõttu oleme seal, kus me oleme, kas seda on nüüd ikka võimalik nii kampaania korras korvata? Need meetmed, millest siin saalis räägiti, on ju väga palju kampaanialikud. Ja kuidas tõdemine, et omand vajab juhtimist ja käsutamist, ikka nii kaua aega on võtnud? Tänan!

E. Savisaar

Mõlemale küsimusele olen ma osaliselt juba vastanud. Läbirääkimiste teemaks oli väljaviimise küsimus, rendi täpsustamine, toitlustamise, transpordi jne. küsimused. Ja seda ma juba ütlesin ka ühes eelmises vastuses, et ma sugugi ei ole siin kategooriline. Ma arvan, et nii kütuse osas kui ka meie oma politsei ja sõjaväe varustusküsimuste lahendamisel on meil võimalik saavutada mitmeid kokkuleppeid, nii et ma olen sama meelt nagu teiegi. Ja seda tööd ka tehakse meie läbirääkimiskomisjonide vahelistel kõnelustel. Teiseks tahaksin ma veel kord öelda, et me ei

taha tagasi pöörata ja teostada seda vana käsumajandust, nii nagu ta oli enne 1985. aastat ja nagu oli nõukogude ajal. Jutt on ajutistest abinõudest, selleks et lahendada need küsimused, millest sai räägitud, mitte mingil juhul käsumajanduse juurde tagasipööramisest.

H. Schotter

Lugupeetud härra peaminister! Ma tuleksin oma küsimusega tagasi igapäevase leiva juurde, ja kui teil on võimalik, siis paluksin vastata niisugustele küsimustele. Te väitsite, et leivavilja jätkub kuni uudseviljani, et saiaga on asjad kehvad. Milliseid leivaviljavarusid on arvestatud, kelle käest on saadud need andmed ja kas need andmed on valitsuse poolt kontrollitud? Teiseks, millistes teraviljahoidlates säilitatakse Tallinna Leivakombinaadi tarbeks leivavilja? Kolmandaks, kui palju on vabariigis külvatud taliteravilja ja kui mitu protsenti katab prognoositav saak järgmise aasta tarbest. Aitäh!

E. Savisaar

Ma pean vabandama, ma ei saanud aru teisest küsimusest.

H. Schotter

Teine küsimus oli selle kohta, millistes teraviljahoidlates hoitakse Tallinna Leivakombinaadi jaoks teravilja?

E. Savisaar

Ma pean ütlema, et kõik need andmed pärinevad põllumajandusministeeriumist. Ja seal on ka informatsioon, millistes teraviljahoidlates Tallinna jaoks säilitatakse teravilja. Ma usun, et Kork teab seda minust paremini. Andmed leivaviljavarude kohta on samuti põllumajandusministeeriumist. Prognoos on tema koostatud.

A. Zöbin

Lugupeetud peaminister! Mõned aastad tagasi kinnitati eestlastele ja siin elavatele venelastele, et Eesti on muudetud üleliiduliseks loomalaudaks ning liha ja piim viiakse itta. Praegu me ilmselt ei saada välja nii palju liha ja piima ning järjekorras seistes on piinlik näha, et 3-aastaste lastega inimestele, sealhulgas ka eestlastele, ei anta Tallinnas piima. Kas teie meelest valitsus nägi seda ette, et väikestele lastele ei anta Tallinnas isegi pudelit piima päevas? Kas valitsus on teinud kõik selleks, et sellist olukorda ei saaks tekkida, või ei ole valitsus siiski oma kohustusi täitnud ja pole jätkunud helgeid päid, et sellist korralagedust vältida?

E. Savisaar

Ma tahaksin alustada, et tegelikult meil tuleb ka käesoleval aastal arvestada sellega, et meil on Venemaaga sõlmitud majandusliku ja kaubandusliku koostöö lepe, ja sõltuvalt sellest, kuidas me saame sealt kütust, peame me teatud piima- ja lihakoguseid ka sel aastal tarnima Venemaale. Seda esiteks. Nii et see side ei ole meil sugugi katkenud. Ja mul on väga hea meel, et me idas ikkagi vastava turu oleme leidnud, mille suhtes oleme kokku leppinud.

Teine moment. Kui me oleme ikka raisanud ja priisanud pikka aega, siis ükskord see pidu lõpeb ära. Ja nii praegu ongi. Ja kui on ära langenud ka see sööt, mis meile tuli sisse, kui on ära

langenud need odavad ressursid, mille arvel me elasime, kuidas te siis kujutate ette, et seda endist eluviisi võib samamoodi jätkata?

A. Mölder

Austatud peaminister, me kuulsime teie ettekandest, et meie riik on üks vähestest, kes ei kontrolli naftaga toimuvaid operatsioone vabariigis. Me teame, et me oleme üks vähestest riikidest, kes ei doteeri ka tootjat põllumajandussaaduste tootmisel ja see on viinud tootja sisuliselt küllalt keerulisse olukorda. Mul oleks kaks küsimust. Kas meie vabariigis põllumajandussaadusi sellel aastal arvestatakse kaubana, vahetamaks neid hädavajalike ressursside vastu? See on üks küsimus. Ja teine küsimus. Kas Eesti riik kui riik on üks partneritest, kes tootjalt midagi tellib defitsiitse ressursi vastu, mille hankimine üksiktootjale üle jõu käib. Ja kui te ütlete, et ei telli, kas te siis annate tootjale õiguse opereerida meie vabariigi piires ükskõik kellega, teise partneriga peale riigi enese?

E. Savisaar

Austatud hr. Mölder, tahaksin siin täpsustada terve rea momente. Kõigepealt väita, et me ei doteeri põllumajandussaaduste tootmist Eesti Vabariigis, on ebaõige. Hr. Miller, mitmesaja rubla ulatuses? 160 miljonit poole aastaga, s.o. üle 320 miljoni terve aasta jooksul. Meil on tegelikult väga kõrged dotatsioonid. Nad ei ole enam nii otsesed dotatsioonid, mis olid mõni aeg tagasi. Seda esiteks. Teiseks, kas riik tellib ka tootjate jaoks? Jah, seda defitsiiti, mida ise kätte ei saa, tellib küll. Meil on terve rida positsioone, mis olid ka varasematel aastatel põllumeeste jaoks sees meie kokkulepetes, tookord siis Nõukogude Liiduga, nüüd Venemaaga. See puudutab nii põllumajandusmasinaid, tagavaraosasid kui ka kütust ja veel mõningaid atribuute. Seda saab kaubandusministeeriumist täpsustada. Nii et küll, ja selles mõttes ka toidukaubad, põllumajandussaadused on kauplemise objektiks. Praegu väljavedu ei toimu praktiliselt üldse, välja arvatud need üksikud litsentsid, mis on kunagi välja antud ja mida ei ole mingitel põhjustel kaubavahetuskomitee poolt katkestatud. Aga ma ei ole kindel, kas üldse niisuguseid litsentse praegu on.

S. Sovetnikov

Lugupeetud spiiker, sügavalt austatud härra peaminister! Ootamatult on tekkinud probleem, mis puudutab eelkõige mitte-eesti elanikkonda ja vallasemasid. Praegu tuleb rahakaarte ida poolt, teistest vabariikidest, Vene Föderatsioonist, Ukrainast. Narvas on praegu sidejaoskondades ainuüksi viimase nädala jooksul saabunud rahakaarte enam kui 100 000 rubla väärtuses. Pärast 15. jaanuari neid enam välja ei maksta. Need on peamiselt vallasemadele saadetud alimendid. Selle kohta tuleb palju kaebusi. Arvatavasti saab selle probleemi siiski lahendada. Laste toitmiseks on raha vaja. Me arvestasime välja, et 1991. aastal saadeti meie linnast Eesti Vabariigist välja rahakaarte 18,2 miljoni rubla väärtuses ja saadi mujalt 24,1 miljoni rubla väärtuses. Teatud probleem on muidugi tekkinud. Kui oleks saadud vähem kui välja saadeti, siis oleks seda probleemi ilmselt lihtsam lahendada. Ehk saab siin viibiv rahandusminister sellele küsimusele vastata? Tänan!

E. Savisaar

Ma olen selle küsimusega kursis. Nendes piirides, millest te räägite, on probleem lahendatav ja sellega praegu ka tegeldakse.

E. Tupp

Härra juhataja, austatud peaminister! Naftapuurimisest on praegu teada, et tööliste puudus on üks olulisi asju, mis takistab praegu tootmast naftat sellisel määral, mida Venemaa vajaks. Võib-olla on põhjus selles, et raha ei maksta ja puuduvad toiduained, töölised jooksevad ära. Siit küsimus, kas vabariigi valitsus on otsinud variante, kas või ideede järgus, et rentida või osta ära mõne puuraugu kasutamiseõigust, kui küsimus oleks lahendatav väliskrediidi abiga ja see saadav nafta oleks ise osaliselt katteks krediidile, kui ka krediidi protsendile? Tänan!

E. Savisaar

Mitte ainult otsinud, vaid ka leidnud. Nimelt möödunud aasta lõpus majanduslabirääkimistel Venemaa valitsusega me leppisime kokku võtta rendile mõned konserveeritud naftapuuraugud, moodustada trust, kes sellega tegeleb, kasutada ka neid inimesi, kes meil praegu seal ehitustöödel töötavad ja kes on pikka aega seal töötanud. Me moodustasime ühiskomisjoni, meie poolt hr. Sikkal ja Venemaa valitsuse poolt hr. Mjatsits, kes selle asjaga tegeleb. Nii et see idee pole mitte ainult arvele võetud, vaid on ka teos ja võin teile öelda, et jaanuari keskel, s.o. siis kolmapäeval, kõnelused selle üle Moskvas konkreetselt jätkuvad.

I. Hallaste

Aitäh, hr. juhataja! Lugupeetud peaminister, te kritiseerisite minu artiklit "Rahva Hääles", üteldes, et valitsus on teinud kõik vajaliku kütusega varustamisel. Kas te ei ütleks, millal lasi valitsus kütuse hinna vabaks, kas oli see ikka poolteist või vähemalt aasta tagasi? See on esimene küsimus. Ja teine küsimus, 18. novembril möödunud aastal võttis Ülemnõukogu vastu ühe otsuse, mis puudutab piire, ja selle punkt 5 alapunkt 4 ütleb: rakendada alates 1992. aasta 15. jaanuarist viisarežiimi kogu Eesti Vabariigi piiri ulatuses. Samal ajal on ajakirjanduses avaldatud informatsioon, et senini ei ole valitsus korraldanud viisade väljastamist Eestisse sissesõiduks ega hakka ka nõudma neid piiril 15. jaanuarist alates, nagu otsus nõuab. Üks välisministeeriumi ametnik teatas televisioonis, et välisministeerium on saatnud laiali kirjad välisriikide saatkondadele ja tegelikkuses viisarežiimi ei kehtestatud. Siit küsimus, miks valitsus ei täida Ülemnõukogu otsust 18. novembrist viisarežiimi rakendamise kohta ja kui kaua teie hinnangul see seadusevastane tegevusetus veel püsib? Aitäh!

E. Savisaar

Ma tänan hr. Hallastet tema küsimuste eest, ma tahaksin ainult öelda, et mina loomulikult ei kritiseerinud hr. Hallastet, tema kritiseeris ikkagi mind, mina ainult andsin selgitusi tema kriitika kohta, millega ta "Rahva Hääles" esines, niipidi oli ikka see asi. Teine moment. Ma ei tea, millisest lehest ja mida te olete lugenud viisarežiimi kohta, aga kui meil oli mõni päev tagasi jutuajamine migratsiooniameti peadirektoriga ja piirikaitseameti peadirektoriga, siis graafik on ette nähtud niisugune, et 15-ndal hakkab nii viisade väljastamine kui ka viisade kontroll pihta. Nii et ootame ikkagi selle tähtaja ära. Ja mul on niisugune palve, et ootame võib-olla pärast seda ka mõni päev, sest võib-olla ta päevapealt igal pool ühesuguse jõuga peale ei hakka. Ma tean, et piirikordonite ülematele on tehtud vastav väljaõpe piirikaitseameti poolt. Ma tahaksin teile muidugi öelda, mis teie artiklis mulle üldse ei meeldinud: see oli idee, et viisa maksuks kehtestada 2500 rubla, või oli see viisa vormistamise eest. Ma ei tea, kas teil siin on lihtsalt niisugune arusaamine, et mis nad sõidavad siia, sest on selge, et kahe ja poole tuhandelise summat igäüks ei maksa, kes üle piiri siia sõidab. Ma olen siiski demokraatlikult meelestatud. Me vaatasime, kuidas näeb asi välja teistes maades, näiteks Saksamaa Liitvabariigi viisa

vormistamine läheb maksma neli rubla. Ja ka teistes välisesindustes tehakse ikkagi mõõdukuse piires.

Meie eesmärk oli leida kompromiss kahe vastandliku nõudmise vahel. Ühelt poolt tuleb muidugi tagada, et ebasoovitavad isikud ei pääseks meie territooriumile. Aga me ei saa ometi ebasoovitavaks isikuks pidada iga inimest, kes tahab tulla siia Eestisse. Teiselt poolt, viisasüsteem ei tohi takistada ikkagi majandus-, kultuuri- ja humanitaarsidemete arendamist riikide vahel. Nii et meie kinnitasime, et viisa läheb praegu maksma 25 rubla. Muidugi, edasise inflatsiooni käigus need summad võivad muutuda. Hr. Hallaste, kui võtta aluseks see teie ettepanek, siis viisamaksude kehtestamine oleks ka vastuolus meie rahvusvaheliste kohustustega, mis me oleme endale võtnud ühinemisel Helsingi protsessiga. Sellepärast, et nende kohustuste järgi iga riik peaks looma soodsad tingimused humanitaarkontaktideks, samuti ka suhtlemiseks sugulaste ja perekonnaliikmete vahel. Nii et ma küsiks, kas nendel tingimustel, mida teie, hr. Hallaste, välja pakute, on lapsed ikka veel suutelised külastama oma vanemaid või mitte? Nii et see, et me tahame kehtestada piiril efektiivset kontrolli, ei tohi saada takistuseks kasulikele majanduskontaktidele ja ei tohi saada ka takistuseks inimestevahelistele kontaktidele. Tänan teid!

V. Malkovski

Lugupeetud peaminister! Oma ettekandes käsitlesite te vabariigis välja kujunenud kriisiolukorra kolme aspekti: toiduainete, kütuse ja sularahaprobleemi. Kuidas te suhtute sellesse, et Narva linnanõukogu on juba kaua aega hoiatanud valitsust energiakriisi eest seoses sellega, et elektrijaamad on lõpetanud viimase kapitaalremondi ja seadmed võivad hakata tööle jaanuarikuus? Elektriijaamade direktorite avalduse kohaselt ei saa nad tagada töö alustamist jaanuari lõpus, sest kõik kapitaalremondiks vajalik tuleb ainult bartertehingute kaudu. Ja teine küsimus. Kas see, mis puudutab eriolukorda ja teile erakorraliste volituste andmist, on seotud sellega, et vabariigi valitsus hakkab täielikult tegelema nende tarbekaupade ja toiduainete jaotamisega, mida konkreetsed ettevõtted praegu koguvad selleks, et varustada oma töötajaid ja antud asula elanikke, sealhulgas ka bartertingimuste kaudu vabariigi põllumajandusega? Kas teie ümberjaotamine puudutab sajabrotsendilisel nende kaupade tootmist? Kas see aitab varustada vabariiki bensiini ja muude toodetega, mis tulevad Venemaalt, vähemalt samas koguses, mida praeguseni on saadud tänu otsesidemetele konkreetsete ettevõtetega?

E. Savisaar

Ma alustaksin jälle tagantpoolt. Ei. See ei tähenda sajabrotsendilist ümberjaotamist, see tähendab ikkagi ümberjaotamist sedavõrd, kui võrd võimaldavad meie ressursid ja kui võrd on vajalik minimaalsete vajaduste rahuldamiseks, mitte rohkem.

Vaadake, sel sõnal "ümberjaotamine" on üldse omaette maik juures. Ja ma täiesti mõistan hr. Toomet, kui ta rääkis, et vaadata teiste ladudesse, see on sama hea kui vaadata teiste rahakotti. Ma saan aru, et ühele pankurile see eriti ei meeldi. Aga ikkagi, kui hoitakse niimoodi kuu või kaks, kogutakse kokku esmajärgulisi toiduaineid, ja miks mitte ka tööstuskaupu ... Kuid tegelikult sõltub ju sellest kõige otsesemalt inimeste heaolu.

Müügile ei lasta. Ja mis on selle taga? Pressitakse välja kõrgemaid hindu. Võrrelge näiteks Nõmme lihaturgu praegu ja võrrelge detsembri lõpul, see on täiesti erinev pilt, sest vahepeal on lihahinnad üles läinud. Kas see on eetiline siis või? See on ikkagi see, mida tegelikult nimetatakse majanduslikuks sabotaažiks, ükskõik mis näo meie selle juures ka teeksim. Ja riik,

kes sellega lepib, ei ole riik, vähemalt ta ei esinda mitte kuidagi oma kodanike huve. Ma usun, et ka Ülemnõukogu saab asjast samamoodi aru.

Teiseks. Mis puutub energeetikasse, siis siin olen ma hr. Malkovskiga täiesti päri. Lihtsalt mu aeg oli niivõrd piiratud, et ma jõudsin rääkida üsna vähe sellest, mida ma tegelikult tahtsin teile rääkida meie majandusliku olukorra kohta, aga kahtlemata kütusekriisi ühe osana, mis laieneb ka teistele rahvamajandusharudele, on see, mis toimub praegu meie energeetikas, nii elektrijaamades kui ka põlevkivitööstuses. Ühelt poolt kapremondi probleem, mille teie üles tõstsite, ja teiselt poolt diislikütuse saamine, mille ma paneksin sinna kõrvale. Need küsimused on täiesti olemas ja nad on kriitilises seisus (kuigi minu andmetel siiski mitte jaanuari lõpus), neile on vaja samuti lahendust leida. Nad on täiesti olemas nende probleemide reas, millest ma täna teile rääkisin või oleksin pidanud rääkima. Ma olen nõus.

J. Allik

Lugupeetud härra peaminister, minu küsimused lähtuvad ainult sellest, millest te ise täna siin saalis olete rääkinud. Ma tahaksin lihtsalt mõnest asjast rohkem aru saada. Te ütlesite, et protsess "Marati" puhul on edasi läinud peale Jaak Tamme lahkumist. Kui tema oli süüdi, miks te seda protsessi ei ole peatanud? Nüüd vaid tagantjärele kurdate. "Maratiga" toimuv oli ju avalikkusel teada juba 3 kuud tagasi. Ning küsimus, millele ma palun kindlasti vastata, on see, et kas Jaak Tamme otsused "Marati" suhtes olid majandusministeeriumile ja riigivaraametile teadmata? Teiseks, ma tahaksin teada, millised kontrollorganid saadeti laiali enne praeguse valitsuse moodustamist, nagu te ütlesite? Kolmandaks, kas te tõesti peate kultuuri, tervishoiu ja sotsiaalhooldusega tegelevaid ministeeriume jaotamisega tegelevateks ministeeriumideks või oli tegemist lihtsalt sõnavääratusega? Aitäh!

E. Savisaar

Riigieelarve seisukohalt on nad kahtlemata jaotamisega tegelevad ministeeriumid. On olemas kahte liiki: ühed, kes tegelevad tootmisega, ja teised, kes tegelevad riigieelarve kaudu toodete ümberjaotamisega. Kogu sotsiaalsfäär ja mittetootmissfäär on seda, ükskõik kui ebaseaduslik see teile võib tunduda kuulata, nii aga ongi. Mis puutub laialisaatmisesse, siis enne seda saadeti laiali rahvakontroll, saadeti laiali mitmed inspeksioonid. Selle kohta, kui ma õieti mäletan, on isegi olemas üks eelmise Ülemnõukogu koosseisu otsus. Mina ei ütleks, et mina 3 kuud tagasi teadsin sellest, et "Maratis" niisugune protsess toimub, härra Allik, ma kandsin sellest ka teile siin ette, kui oli härra Tamme vabastamine ametist. See ei muutnud teie seisukohta mitte põrmugi, mis jättis mulle vähemalt niisuguse mulje, et te kiidate tema tegevuse selles osas täiesti heaks. Parandage mind, kui olen ebatäpselt aru saanud, aga ma ei ole nagu kuulnud, et oleks teistsuguseid hinnanguid asjale. Teiseks, ma võin teile lisada seda, et majandusministeerium oligi see, kes esimesena küsimuse välja tõi, et niisugune asi toimunud on. Nüüd me saatsime sinna valitsuskomisjoni, mille käigus tulid välja ka ülejäänud asjad, nii et ta ei olnud sellesse segatud. Praegu me oleme pöördunud prokuratuuri ja palunud algatada selles küsimuses kriminaalasi.

A. Paju

Austatud juhataja, lugupeetud peaminister! Tants endise energeetikaministri ümber on pikka aega kestnud ja selles on ilmselt oma süü ka saalil. Me oleme talvesüdames, energeetika küsimustik, nagu me täna kuulsime, on üha suurema koormana eestlaste seljas, aga ministeerium on juhitud. Millised kavad näeb ette siin peaminister?

E. Savisaar

Valitsus esitab nii tööstus-energeetikaministri kui ka kaitseministri ja ka kaubandusministri kandidaadid kinnitamisele esiteks pärast seda, kui ta on läbi arutanud need fraktsioonidega, õigemini, see on teiseks. Ja esiteks pärast seda, kui on selge, mis saab valitsusest endast täna esitatud otsuste valguses.

T. Kork

Lugupeetud ettekandja, ma lisaksin täpsustava küsimuse juba varem esitatule. Mul jäi mulje teie vastusest, et te peate monopolidevastase seaduse eelnõuks seda eelnõu, mis tuli meile juulikuus ja mille pealkiri oli "Konkurentsi- ja demonopoliseerimisseaduse eelnõu" ja mis lükati majanduskomisjoni ettepanekul tagasi, kuna pealkiri ei vastanud sisule, demonopoliseerimisest ei olnud üldse juttu, täiesti võõrkehana oli see sõna seal peal. Kas on nii, et peate seda? Kui on nii, siis rohkem mul küsimusi ei ole. Kui see ei ole nii, siis jäävad jõusse minu varem esitatud kaks küsimust.

E. Savisaar

Ei, see ei ole mulje, see on tõepoolest nii. Ja ma pean ka ütlema, et ma ei saa aru. Kui ikkagi selle ala juhtivad eriteadlased mitmetest Euroopa maadest leiavad, et see on demonopoliseerimisseadus, siis tuleks nagu tõestada vastupidist. Kahjuks me ei ole jõudnud selles küsimuses diskussioonini siin saalis.

I. Hallaste

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud peaminister, te unustasite enne mu esimese küsimuse vastamata. Millal lasi valitsus kütuse hinna vabaks? Sest see oli peamine süüdistus, et seda ei tehtud õigeaegselt, poolteist või vähemalt aasta tagasi. Teine asi. Ma väidan, et see viisa, mida hakatakse rakendada, ei ole viisa. Ja küsimus, kas Venemaa kodanikul on vaja viisa saamiseks ametlikku küllakutset, nagu näiteks Soome Vabariigi kodanikul. Te viitasite Helsingi protsessile. Kas Soome kodanikult ühekordse viisa eest 100 Soome marga sissenõudmine ei ole vastuolus Helsingi protsessiga? Nimelt seda teeb Eesti Vabariigi konsulaat Helsingis. Ja 100 Soome marka vastavalt Eesti Panga kursile 1. jaanuaril oli 2469 rubla ja praegu on üle 2600 rubla. Või on teie erialane eelistus suunatud itta ja tahaksite anda Venemaa kodanikele Eesti Vabariigi piiri ületamisel erilisi soodustusi, võrreldes Soome ja Rootsi kodanikega? Aitäh!

E. Savisaar

Valitsuse ja migratsiooniameti määratluste järgi on tegemist viisadega. Mis puutub suhetesse Soomega, siis see kõik on ajutine, sest me kujutame ette, et käesoleva aasta jooksul me peaksime üldse üle minema viisavabale režiimile. Mis puutub küllakutse nõudesse, siis ma ei tea, võib-olla see tuleb, võib-olla ei, vabandage mind. 15. jaanuar ei määra küllakutse esitamist mitte kuidagi. Ma kordan veel kord, hr. Hallaste, ärme laskume siin diskussiooni. 15. jaanuar määrab seda, et inimesed, kes ületavad piiri, saavad viisa ja maksavad selle eest. See ei nõua veel küllakutset. Praegu tõesti migratsiooniameti plaanide kohaselt on järgmine etapp see, kus tuleb küllakutse. Aga valitsus tervikuna selle suhtes veel otsust vastu võtnud ei ole. Viime praegu selle etapi ellu. Kui te tahate nii kangesti piiril väga teravat konfliktsituatsiooni, siis palun, ja kui saal teiega nõustub, nagu ma olen aru saanud siin mitmetest teie kolleegidest, siis on see teie oma lõbu. Aga ma kardan, et te Eesti riiki sellesse asjasse siiski ei sega.

V. Jürjo

Austatud juhataja, lugupeetud härra peaminister! Õelge, palun, kas praeguses majanduslikus olukorras, kui meil toiduga on küllalt kitsas, on teil andmeid selle kohta ka, et meil teravilja välja veetakse? Nimelt on mul värsked andmed, et veel käesoleval aastal viidi Eestist laevatäis kombikormi Norrasse ja et see on jätkuv protsess. Põllumajandusministrilt seda küsides ta otseselt ei eitanud, väitis vaid, et kõik toimub seaduslikus korras. Kas te oskate seda kommenteerida?

E. Savisaar

Ma kommenteeriksin seda pigem pärast seda, kui me oleme neid asju kontrollinud. Nii et mul on hea meel, kui te pärast mulle need andmed edastate ja ma saan teile mõne päeva jooksul vastata.

Juhataja

Suur tänu, hr. Savisaar, rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole.

E. Savisaar

Ma tänan rahvasaadikuid paljude huvitavate küsimuste eest, mis aitasid mul paremini ja detailsemalt selgitada Eesti majanduses ja poliitikaelus kulgevaid protsesse. Tänan teid!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, me oleme töötanud üle kahe tunni. Kuidas te tunnete, kas teeme 10-minutilise vaheaja? Teeme. Vaheaeg 10 minutit. Töö jätkub 17.18.

V a h e a e g

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu istungi juhatajale erakorraliste volituste andmine Eesti Vabariigi Ülemnõukogu istungite juhtimiseks 1992. aasta riigieelarve esimese poolaasta plaani arutamisel Eesti Vabariigi Ülemnõukogus

Juhataja

Asugem töökohtadele, Kohaloleku kontroll. Kohal on 78 rahvasaadikut, puudub 25.

Lugupeetud Ülemnõukogu, me oleme kinnitanud päevakorra, me oleme ära kuulanud informatsiooni, mis oli päevakorraväline ja meil on aeg hakata vastu võtma otsuseid laekunud kiireloomuliste küsimuste kohta. Mulle tundub siiski, et enamik kiireloomuliste küsimuste kohta käivaid otsuseid ei tule veel sellel istungjärgul kõne alla, kuna komisjonid ei ole veel oma seisukohti kujundanud. Küll aga me võiksime arutada juhatuse ettepanekut, kas täiendada päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleks juhatusele erakorraliste volituste andmist nendel istungjärgudel, kus loetakse riigieelarvet. Kas ma võin panna hääletusele? Kas hilinejad jõudsid kõik registreerida? Ma ei vii läbi uut kohaloleku kontrolli, ei ole vajadust. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda

ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleks Ülemnõukogu juhatusel erakorraliste volituste andmist nendel istungjärgudel, kus loetakse riigieelarvet? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 50 rahvasaadikut, vastu on 4, 15 jäid erapooletuks. Päevakorda on täiendatud ühe kiireloomulise küsimusega. Lugupeetud kolleegid, ettekande teeb juhatus nimel hr. Rein Veidemann.

R. Veidemann

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ülemnõukogu juhatus tegi mulle ülesandeks esitada teile Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse eelnõu, mis puudutab Ülemnõukogu juhatajale erakorraliste volituste andmist nende istungjärgude juhtimisel, kus arutakse 1992. aasta riigieelarve esimese poolaasta plaane. Kommentaariks ma ütlesin, et me peame kõik tunnustama seda, et me seisame tõsise ajakaotuse ees, mida meil tuleks hakata tasa tegema. See ajakaotus on kõigepealt sündinud meie varasema reglemendi järgi sest pikast jõulupuhkusest, aga ka sellest, et me oleme vajanud oodatust rohkem aega nende otsuste eelnõude ja seaduste eelnõude arutamiseks, mis meile on laekunud, nii komisjonides kui ka plenaaristungitel, ja mis teha, et meie otsustusvõime on olnud viimaste kuude jooksul võrdlemisi kesine. Ent sellele vaatamata, mis otsuseid Ülemnõukogus ka ei tehtaks, iga otsustav samm vajab arutamist ja mõtlemisaega. Eelarve arutamisel reglemendijärgsest ajast ilmselt enam ei piisa. Valitsusjuhi informatsioonist me juba kuulsime, et meie majandus on hetkel tõsisel kriisilukorras, ja kuna riigieelarve arutamise käigus me varem või hiljem põrkuma sellele, siis ilmselt oleks meie poolt ebamoraalne piirduda üksnes reglemendiga esitatud töörežiimiga ja ajaraamidega. Ja sellest johtuvalt julges juhatus tulla teie ette sellise otsuse eelnõuga. See iseenesest ei ole meil uus kord, me oleme varemgi praktiseerinud erakorraliste volituste andmist juhatajale või tema asetäitjale. Nüüd on ilmselt ülim aeg selle juurde uuesti tulla. Arvan, et niisugust režiimi ootab ka meie valijaskond, ootab rahvas. Täna!

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et on üks küsimus. Alustame Jaak Allikust.

J. Allik

Lugupeetud härra Veidemann, see otsuse projekt on kahtepidi mõistetav. Küsimus on selles, et te teete ettepaneku anda töötaja režiimi kohta erakorralised volitused neil istungjärgudel, kus arutatakse riigieelarvet. Teatavasti on riigieelarve selle istungjärgu päevakorras. Aga kuna on esitatud 6 kiireloomulist küsimust, siis on üsna tõenäoline, et sellel istungjärgul praktiliselt eelarve arutamise juurde ei jõutagi ja selline olukord võib jätkuda üsna pikka aega. Kuidas nüüd mõista, kui me selle otsuse langetame, kas kohe on erakorralised volitused vaatamata sellele, et eelarvest me ei näe undki. Pigem esitaks siis paranduse asendada selles projektis sõnad "Ülemnõukogu istungjärgudel" fraasiga: nendel Ülemnõukogu istungitel, kus seda tõesti arutatakse.

R. Veidemann

Täna! Seda küsimust nägi ette Ülemnõukogu juhatus, kui ta seda arutas. Tõepoolest, asi puudutab neid istungeid, kus tuleb riigieelarve arutamisele, mitte aga neid, kus küsimused on kiireloomulised. Nende kiireloomuliste küsimuste pikendamine või mitte otsustatakse arvatavasti siis igal üksikul korral eraldi. Ma arvan, et juhatus soostub selle parandusettepanekuga (istungjärgude asemel istungitel).

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud Rein Veidemann! Ma sooviksin konkreetselt teada, milles erakorralised volitused väljenduvad? Mis õigused tulevad juurde spiikrile, mida ta tegema ja määrama hakkab? Aitäh!

R. Veidemann

Aitäh! Kui tähelepanelikult lugeda selle otsuse eelnõu, siis see on sulgudes ka märgitud. See on täpselt määratletud ja puudutab Ülemnõukogu tööaja režiimi. Niisiis istungite pikendamist, ilma et me peaksime siin kvalifitseeritud hääleteenamusega (rohkem poolt kui vastu) seda otsustama, vaid tõepoolest siis juba Ülemnõukogu juhataja või tema puudumisel tema asetäitja võiks otsustada. Nii on see ka sulgudes kirjas.

Juhataja

Ja ka arutatavate küsimuste järjekord.

R. Veidemann

Jah, kas arutatavate küsimuste järjekord, see oli juhatuses üleval.

L. Annus

Lugupeetud spiiker, austatud kolleeg Rein Veidemann! Toetades juhatuse ettepanekut erakorraliste volituste andmise osas spiikrile, kui arutatakse riigieelarvet, on mul aga küsimus. Teatavasti meil jäi läbi arutamata kolleeg Tiit Made ettepanek, kuidas toimida siis, kui istungit juhib näiteks asespriker proua Lauristin. Teatavasti siis ju ükski reglement meil saalis ei kehti selles tohuvabohus, mis siin toimub. Kas me peaksime sellisel juhul spetsiaalselt panema peale ka veto, et istungit juhib ainult spiiker või leiame mõne teise lahenduse? Aitäh!

R. Veidemann

Otsuse tekstis on tõepoolest juba pealkirjas: Eesti Vabariigi Ülemnõukogu juhatajale. Kuid nii, nagu mina sellest asjast aru saan, laieneb see tegelikult ka juhataja asetäitjale juhul, kui juhataja ei ole asjaolude tõttu Ülemnõukogu istungit juhtimas. Nii on see meil vähemasti varem ka olnud. Ma loodan, et me ei eksi selle tõlgendusega.

A. Zõbin

Lugupeetud ettekandja! Tekib selline mulje, et kõigi nende erakorraliste abinõudega – ka reglemendi puhul – püütakse ärevust tekitada. Minu meelest on Ülemnõukogu senini pikendanud või muutnud istungite aega, kui seda on vaja olnud. Arusaamatu on see, miks kõik tahavad rakendada erakorralisi abinõusid. Minu meelest on need üleliigsed. Kui on vaja pikendada istungi aega või midagi muuta, siis saab seda vastava korra kohaselt teha. Igasugused uued erakorralised abinõud ainult tekitavad liigset ärevust. Mida te sellest arvate?

R. Veidemann

Härra Zöbin, see on ilmselt iga saadiku enda sisetunde küsimus, kuidas ta käsitleb praegu seda olukorda, mida tema rahva esindajana peab siin lahendama. Seda ta otsustab hääletamise teel. Kui ta leiab, et olukord on normaalne, et me võime püsida nende ajaraamide ja nende küsimuste käsitlemise juures, mida me meelepäradeks peame või mis tulevad meie ette üldise järjekorra alusel, siis ta muidugi otsustab teisiti. Tänan!

V. Jürjo

Austatud juhataja, austatud ettekandja! Kas mu mälu veab mind alt, aga me oleme tõlgendanud minu mäletamist mööda siinamaani, et istungit juhatab juhataja. Ja kui selle juhataja kohapeal on tema asetäitja, siis ka tema on istungjärgul juhataja kohustes. Kas on eraldi vaja tekstis ära märkida, et ka abijuhatajatele antakse need volitused?

R. Veidemann

Ma ei ole selles kindel. Tõepoolest, seda võiks läbirääkimistel ettepaneku korras esitada. Ka mina olen tegelikult tõlgendanud seda niimoodi, et see automaatselt laieneb sel juhul abijuhatajale, kui Ülemnõukogu juhataja miskite asjaolude tõttu ei ole juhatamas istungit või istungjärku. Parandusettepaneku korras võib sel juhul esitada.

Juhataja

Suur tänu, Rein Veidemann, rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Ma avan läbirääkimised. Tiit Made.

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud kolleegid! Viimasel ajal on meil juurdunud komme, et teeme parandusi natukene ja ettevaatlikult, sealjuures elu kõvasti üle dramatiseerides. Loomulikult see tööaeg, mis meil siin on reglemendiga paika pandud, istungite kord, jah, tõesti ei rahulda meid. Seepärast ma ka andsin reglemendikomisjonile ettepaneku meie tööaja muutmiseks. Osaliselt kattub see Rein Veidemanni ja juhatuse ettepanekuga. Nimelt, me peaksime siiski oma parlamendi töökorra seadma vastavusse sellega, kuidas parlamendid mujal maailmas töötavad, määrama ära istungite algusaja ja mitte ära fikseerima selle lõppu, vaid parasjagu nii palju tegema tööd, kui antud hetkel mõne küsimuse lahendamiseks on tarvis. Juhatuse ülesandeks jääb siis küsimused päevade kaupa päris täpselt paika panna. Minu ettepanek oli niisugune, et nii esmaspäeval, teisipäeval kui ka kolmapäeval ja neljapäeval alustada plenaaristungeid kell 3. Kui me suudame esmaspäevase töökoormuse ühe tunniga ära teha, siis on hea, kui ei suuda, siis teeme nii kaua, kui tarvis, ja nii päevade kaupa. Siis ei ole tarvis aeg-ajalt erakorralisi abinõusid küsida. Meil jääb siis suurepärane võimalus komisjonide, saadikurühmade, erikomisjonide ja mis tahes tööks iga päev alates kella 10-st kuni kella 14-ni või 13.30-ni, et siis pidada lõunavaheaega. Iga komisjon määrab oma istungi aja täpselt nii, nagu ta seda õigeks peab, kui suur tema töökoormus on, pole vaja anda nagu lasteaias kellaajaliselt ette. Niisiis kutsuksin teid üles seda tööaega laiemalt paika panema, kuna me selle juurde tuleme. Ja siis tahaks loota ka, et meie tööd korraldama pandud juhatuse liikmed, kui nad kõnetooli tulevad ja räägivad meie tööajast, ei ütleks, et näete, meil jõuluvaheaeg oli nii-naa pikk ja me juhatuses ei tulnudki selle peale kolm nädalat tagasi, et oleksime võinud seda lühendada või midagi teha. Nii et võtame seekord natukene pikema sammu ette, kui vähegi soovime, et meie töö oleks natukene paremini korraldatud. Suur tänu!

E. Põldroos

Härra juhataja ja lugupeetud kolleegid! Ma lubaksin endal natukene edasi arendada kolleeg Alliku parandusettepaneku mõtet. Kolleeg Allik pani ette piirata erakorraliste õiguste andmist istungiga, kus arutatakse riigieelarve küsimusi. Ma arendaksin seda edasi ja ütleksin nii, et anda need erakorralised volitused selle päevakorrapunkti arutamise ajaks, sest mitte ainult istungjärgul, vaid samal istungil võivad tulla arutamisele mingid teised küsimused, ja me vist ei soovi, et need erakorralised volitused laieneksid teise küsimuse arutamisele. Teiseks, siin tekkis väike mõttevahetus teemal, kas juhul, kui antakse erakorralised volitused Ülemnõukogu juhatajale, laienevad need ka tema asetäitjatele, kui nad asendavad juhatajat. Võib-olla oleks asi täpsem ja üheselt mõistetavam, kui me annaksime need volitused istungi juhatajale. Sellele, kes antud hetkel istungit juhatab, olgu see siis Ülemnõukogu juhataja või tema asetäitja.

V. Kois

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Kõigepealt tahan teha ettepaneku mitte otsustada seda küsimust täna lõplikult, vaid anda meie redaktsioonikomisjonile aega selle läbiarutamiseks ja panna see küsimus juba homme hääletusele. Tahan aga öelda ka seda, et meie parlamendi töökorraldus ei ole eriti mugav. Ühest küljest on see väga reglementeeritud, teisest küljest aga nagu liiga vaba. Paljudes parlamentides on spiikri õigused palju suuremad kui meil. Ta võib oma äranägemise järgi küsimuse arutamise korda muuta ja isegi saadiku sõnavõtu katkestada. Aga samal ajal on seal ka tagasiside olemas. Nii näiteks ei valita seal spiikrit mitte parlamendi antud koosseisu kogu tööajaks, vaid igal aastal või koguni iga istungjärgu eel. See distsiplineerib nii parlamenti kui ka spiikrit. Ilmselt tasub ka meil selle peale mõelda, et teha reglementi taoline muudatus. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Kas loeme läbirääkimised lõppenuks? Loeme lõppenuks. Ma panen hääletusele, sest ma saan aru, et rahva-keskfraktsioon soovib enne lõpphääletust vaheaega. Kohaloleku kontroll. Kohal on 85 rahvasaadikut, puudub 18. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt et lõpetada läbirääkimised antud päevakorrapunkti üle? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 74 rahvasaadikut, vastu on 1, erapooletuid on 4. Läbirääkimised lõpetatakse. Kolleegid, mul on selline palve, kui te soovite oma mõtteid vormistada parandusettepanekuteks, palun nad siis anda Rein Veidemanni kätte, sealhulgas ka protseduurilised. Rahva-keskfraktsioon palub enne otsuse hääletamist vaheaega. Ma küsin veel üle Peet Kase käest, kas enne parandusettepanekute hääletamist ei vajata. Ei vajata. Kas kõik parandusettepanekud on laekunud Rein Veidemannile? Ma paluksin siis lõppsõnaks kõnetooli Rein Veidemanni.

R. Veidemann

Austatud kolleegid, minu käsutuses on kaks kirjalikku parandusettepanekut. Üks pärineb Jaak Allikult, kes teeb ettepaneku sõna "istungjärgudel" asendada sõnaga "istungitel". Enn Põldroos on läinud siit edasi, sõnade "istungjärgu ajaks" asemel on tal "päevakorrapunkti arutamine ajaks" ja Ülemnõukogu juhatuse asemel on istungi juhataja. Mul ei ole päriselt volitust hakata seda teile pakkuma hääletusele või küsida, kas me oleme sellega nõus või mitte.

Kolleegid, ma pidasin nõu nüüd juhatusega, kes on kahtlemata minust targem. Leiti, et nõustuda võib Jaak Alliku parandusettepanekuga. Asja teeb palju keerulisemaks E. Põldroosi ettepanek,

nii et seda ei saa vastu võtta. Juhul kui E. Põldroos nõuab, peaksime panema tema ettepaneku hääletusele.

Juhataja

E. Põldroosil oli kaks ettepanekut. Üks käib istungi juhataja kohta, sellega on juhatus nõus. Kuid sellega, mis käib päevakorrapunkti kohta, me ei saa hästi nõus olla. Me nõustuksime Jaak Allikuga. Seetõttu küsimus E. Põldroosile, ega ta ei soovi tagasi võtta? Võtab tagasi.

R. Veidemann

Enn Põldroos otsustas sellest tülikäsimust mitte teha ja võtab selle parandusettepaneku tagasi. Niisiis on aktsepteeritud tema esimene parandusettepanek ja ka Jaak Alliku parandusettepanek.

Juhataja

Suur tänu, kolleegid, kas keegi nõuab nende kahe parandusettepaneku hääletusele panekut? Ei nõua. Suur tänu. Vaheaeg 7 minutit.

V a h e a e g

Juhataja

Kohaloleku kontroll. Kohal on 72 rahvasaadikut, puudub 31. Kolleegid, kes hilines, palun registreeruda! Lugupeetud kolleegid, ma täpsustan asjaolusid enne hääletamist. Läbirääkimiste kaudu on jõutud praegu selleni, et kui täiskogu soovib, võib tema anda erakorralised volitused istungi juhatajale, kui loetakse riigieelarvet. Sellel konkreetsel istungil. Istungjärku ei võetud vastu. Kas ma võin hääletusele panna? Kas kõik jõudsid registreeruda?

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Eesti Vabariigi Ülemnõukogu istungi juhatajale erakorraliste volituste andmise kohta? Palun hääletada! 52 häält on vaja. Selle ettepaneku poolt on 58 rahvasaadikut, vastu on 7, erapooletuid on 10. Otsus on vastu võetud.

Eesti Vabariigi seaduse "Eesti Vabariigi 1992. aasta riigieelarve I poolaasta plaani kohta" eelnõu kohta

Juhataja

Lugupeetud kolleegid, meile ei ole laekunud seni veel komisjonide otsuseid kiireloomuliste küsimuste kohta, sellepärast ma naasen nüüd kinnitatud päevakorra juurde ja ma kutsun kõnetooli rahandusministri hr. Rein Milleri, et me asuksime arutama eelarvega seonduvaid probleeme.

R. Miller

Austatud Ülemnõukogu, vabariigi 1992. aasta riigieelarve esimese poolaasta plaan esitati Ülemnõukogule möödunud aasta novembrikuus. Nüüd on sellest möödunud ligi kaks kuud. Ülemnõukogu võttis vastu otsuse, et jaanuarikuus valitsus võib finantseerida 366 miljoni rbl. ulatuses riigieelarve kulutusi. Kui arvestada sellega, et riigieelarve esimese poolaasta koostamise protsess käivitus septembris, oktoobris, selle koostamise baasiks olid kulutused, mis olid osaliselt 1991. aasta seitsme või kaheksa kuu omad, osaliselt otsearvestused 1992. aastaks, siis peab ütleva, et sellest ajast on möödunud juba rohkem kui pool aastat. Kuulates täna peaministri informatsiooni majandussituatsioonist, sellest olukorrast, mis meid lähikuudel ees ootab – inflatsiooni kõrge kasvutempo ning väga palju tundmatut –, aga samuti arvestades seda, et juba täna on need näitajad, mis olid teile välja jagatud esitatud seaduseelnõus ning selle juurde lisatud materjalides, vananenud, on vabariigi valitsusel ettepanek mitte arutada seda seaduseelnõu ja vabariigi valitsus võtab selle tagasi. Ma tahan öelda, et järgmiseks nädalaks vabariigi valitsus esitab teile oma nägemuse järgneva perioodi finantseerimise kohta koos konkreetsete arvestustega. Kas see puudutab siis ühte kuud, ühte kvartalit, selle üle me peame veel nõu. Täna me arutasime seda küsimust Ülemnõukogu eelarve-majanduskomisjonis, kuulasime ära ka akadeemik Hagelbergi arvamuse ja meie mõtted selles suhtes läksid kokku. Nii et mul on teile ettepanek võtta päevakorrast maha meie vabariigi valitsuse poolt esitatud 1992. aasta riigieelarve esimese poolaasta plaan.

Juhataja

Suur tänu, härra Miller! Seadusandliku algatuse autoril on õigus igas arutelu faasis eelnõu tagasi võtta. Me võtame seda arvesse, härra Miller. Kolleegid, nagu te näete, praegu erakorralised volitused ei kehti. Sellega seoses töötame täna normaalreglemendi järgi. Kell on 18.03 ja mul on teile edasi anda informatsioon. Härra peaminister annab meile teada, et vastavalt Ülemnõukogu 21. novembri 1991. aasta otsusele, mis käsitleb meie oma töö ajutist kodu- ja töökorda on vabastatud Eesti Vabariigi kaubandusministri kohustest härra Ants Laos isikliku avalduse alusel. Kolleegid, minul rohkem teile teadaandeid edasi anda ei ole. Homme me alustame kell 10.00 infotunniga. Nägemist!

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 60. ISTUNGJÄRK

TEINE ISTUNG, 14. jaanuar 1992

Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere hommikust, lugupeetud Ülemnõukogu! Kas istungjärgu töö võib jätkuda? Ma palun asuda töökohtadele! Kontrollime kohalolekut. Palun kiirustada! Kohaloleku kontroll. Kohal on 70 rahvasaadikut, puudub 33.

Kas jõudsite registreeruda? Lugupeetud kolleegid, vastavalt meie kinnitatud päevakorrale ja reglemendile alustame Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotunniga. Ja kõigepealt rahvasaadik Marju Lauristin on esitanud küsimuse hüvituse saamise võimalustest Saksamaa

Liitvabariigilt Saksa sõjaväe teenistuses olnud isikutele. Selles küsimuses on lahkelt nõus meie selgitusi andma Eesti Vabariigi välisminister hr. Lennart Meri. Palun kõnetooli!

L. Meri

Lugupeetud juhataja, lugupeetud rahvasaadikud! Välisministeeriumile on esitatud järgmine küsimus: "Meie poole on pöördunud inimesed, kes Teise maailmasõja ajal on invaliidistunud Saksa sõjaväes, viibinud koonduslaagrites, samuti Saksa sõjaväes hukkunute omaksed. Nad tunnevad muret, kuidas saada hüvitust Saksamaa Liitvabariigilt. Inimestele, kes on otse pöördunud Saksamaa Liitvabariigi võimude poole, on vastatud, et pensionide, toetuste ja muu saamiseks on vajalik vastavasisuline leping. Palun valitsuse infotunnis anda ülevaade välisministeeriumi seisukohast antud küsimuses, kas selline leping on kavas sõlmida, ja millised on võimalused hüvituste saamiseks? Lugupidamisega Marju Lauristin." Vastan küsimusele. Praegusel hetkel on Saksamaa Liitvabariigi poolt hüvituste maksmise aluseks "Gesetz über die Versorgung der Opfer des Krieges (Bundesversorgungsgesetz)" 22. jaanuarist 1982 koos muudatustega 23. märtsist 1990 ja 26. juunist 1990. aastal. Pensioni saavad Saksa sõjaväes või sõjavangis invaliidistunud kodanikud, teiseks nende lähedased, lesed, vanemad, lapsed. Riigid, kellele Saksamaa Liitvabariik maksab pensioni, on jagatud kahte gruppi. Esimesse gruppi kuuluvad saavad pensioni kätte 100-protsendiliselt, teise gruppi kuuluvad saavad pensioni kätte 1/3 ulatuses. Eesti kuulub praegu sellesse teise gruppi. Välisriikide pensioniõiguslike kodanike probleemidega tegeleb ja vastavasisulisel avaldused tuleks saata: Versorgungsamt, das Sowetstrasse 2, 7937 Weingart, telefoninumber on 51 440 5152. Eesti osakonna ametnikuks on seal hr. Hensel. Hr. Henselil on kontaktbüroo Eestis, see on organisatsioon nimetusega "Välisõigusabi", mis asub Uus tänav nr. 3, Tallinn 200009, telefon 44 6644. Seda juhib advokaat I. Mahhov. Härra Mahhov on tegelnud antud probleemidega paar viimast aastat. Selle büroo menetluses on praegu umbes 400 pensionitaotlust. Praeguseks on saavutatud pensioni maksmine 30 inimesele. Pensionid makstakse välja kolmandiku ulatuses ja pension saadetakse Eestisse tšekkidena, mis tuleb siin rahaks ümber vahetada. Seda arvestades on välisministeerium otsustanud alustada vastavasisulisi läbirääkimisi SLV-ga lepingu sõlmimiseks toetuste maksmise osas; teiseks, teha läbirääkimiste pidamine ülesandeks Eesti Vabariigi Sotsiaalhooldusministeeriumile, kuna see kuulub otseselt nende valitsusalasse; kolmandaks, taotleda, et Eesti lülitataks riikide gruppi, kelle kodanikele makstakse pension 100%-liselt. See on minu vastus rahvasaadik Lauristini järelepärimisele.

Juhataja

Rahvasaadik M. Lauristin soovib täpsustada asjaolusid.

M. Lauristin

Ma tahaksin tänada härra ministrit väga täpse ja ammendava vastuse eest, aga mul on üks lisaküsimus. Kas inimesed, kes pöörduvad meie poole otse ja kes ilmselt ei ole informeeritud kõigist nendest võimalustest ja asjade seisust, ei saaks sama täpset informatsiooni näiteks välisministeeriumi ametliku informatsioonilise materjali kaudu ajakirjanduses, sest kindlasti need aadressid, numbrid ja nimed praeguses suulises esituses ei jõua päralt. Nii et oleks palve, võib-olla saaks selle materjali anda üle ajakirjandusele.

L. Meri

Iseenesest mõistetavalt oleme ise ka huvitatud, et press lahendaks neid küsimusi, mida muidu tuleks lahendada sekretäridel. Ma tahaksin öelda, et need täpsustused ja täpsete telefoninumbrite ja aadresside saamine ei olnud lihtne mitte ainult meil, Eesti Vabariigi Välisministeeriumil, vaid ka SLV saatkonnal puuduvad praegu Tallinnas SLV seaduste kogud, nii et täpsemat vastust ma anda ei saa.

Seda, mis meil täpselt teada on, anname heameelega edasi sotsiaalhooldusministeeriumile ja eesti ajakirjandusele.

Juhataja

Suur tänu, hr. Meri. Kuid ka teised rahvasaadikud soovivad esitada lisaküsimusi. Ülo Uluots.

Ü. Uluots

Lugupeetud hr. Meri, ega te juhuslikult ei tea, kas Saksa pensioniseadus hõlmab ka Waffen-SS'is teeninud mehi? Ma mõtlen siin germaani diviise "Nordland", "Nederland", "Vallonien", "Viking" ja sealhulgas 20. SS-diviisi. Ma kordan veel kord, kas Waffen-SS käib sama kategooria alla kui veermacht? Meil on siin tegemist meie piirikaitserügemendiga, mis kuulus Wehrmachtile koosseisu. Ma ei tea, kas mu küsimus on teile arusaadav?

L. Meri

Hr. Uluots, te küsimus on mulle arusaadav. Kõik, mis ma Saksa pensioniseadusest praeguseks hetkeks tean, olen ma esitanud. Kuidas Saksa pensioniseadus käsitleb erirelvaväelike teeninud meeste ja nende järeltulijate õigusi, on mulle teadmata ja oli eile õhtul ka suursaadik Wistinghausenile teadmata.

N. Aksinin

Täna, lugupeetud spiiker! Lugupeetud välisminister, mul on kaks küsimust.

Esiteks. Kas on juba mingeid kokkuleppeid Venemaaga Suure Isamaasõja veteranide pensionide kohta, mille väljamaksmise on senini taganud endise NSV Liidu Kaitseministeerium? Arvestades kujunenud olukorda, on nende pensionide väljamaksmine küsimärgi all.

Teiseks. Te rääkisite täpselt kompensatsioonide ja pensionide maksmisest neile, kes võtsid Teisest maailmasõjast osa Saksamaa poolel. Kuidas seostub see rahvusvahelise konventsiooniga fašistlike organisatsioonide kuritegelikeks ühendusteks kuulutamise ja keelustamise kohta? Kuidas sel juhul jääb pensionide väljamaksmisega fašistliku 20. diviisi sõjameestele? Minu käest küsitakse seda. Täna tähelepanu eest!

L. Meri

Lugupeetud rahvasaadik Aksinin! Eesti Vabariik garanteerib kõigile oma kodanikele võrdsed õigused. See on põhimõte, millest me lähtume tulevikus, millest me lähtume olevikus ja sellest lähtuvalt kujundatakse ka vene päritoluga kodanike õiguslik kaitse Eesti Vabariigis. Ma võin teile öelda, et homme külastab välisministeeriumit Vene Föderatsiooni välisminister Kozõrev ja paljude muude jooksvate küsimuste hulgas võtan ma kahtlemata oma ametivennaga ka selle

küsimuse üles. Teie teisele küsimusele ma vastan nii, et Nürnbergi Rahvusvaheline Sõjatribunal on hinnanud kuritegelikuks organisatsioon. Mis puutub inimestesse, siis iga inimese puhul on tegemist individuaalse lähenemisega. Inimesed, kes on ennast määrinud kuritegevusega inimsuse vastu, on selle rahvusvahelise kohtu poolt tunnistanud sõjakurjategijateks. Inimesed, kes on sundmobilisatsiooniga võetud ükskõik missugustesse Saksa relvavägedesse, omavad kõiki neid kaitsemehhanisme, mis laienevad inimesele kui indiviidile.

Juhataja

Suur tänu, hr. Meri! Kallid kolleegid, ma juhin teie tähelepanu sellele, et infotunnis esitatakse ainult üks küsimus erinevalt päevakorrapunktide arutelust, kus esitatakse nii mitu küsimust, kui palju mahub kahe minuti sisse. Praegu ainult üks küsimus, mis aga ei välista seda, et ei või ka esitada mitu korda küsimusi. Uno Anton.

U. Anton

Lugupeetud hr. minister! Kui küsimus Saksa sõjaväes teeninute pensionist on juba muutumas Eesti ja Saksa riigi ametiisikute nii-öelda ametliku arutelu teemaks, kas siis meie poolt on ka teada nende inimeste orienteeruv arv, kellel tekib õigus sellele, sest me teame, et siiani need inimesed olid ju meie ühiskonnas allasurutud seisundis ja nad isegi püüdsid varjata seda. Mis võimalused nende inimeste väljaselgitamiseks on olemas? Ja kas on seda püütud ka teha juba?

L. Meri

Nii nagu rahvasaadik Lauristini poole ja Ülemnõukogu poole, on ka välisministeeriumi poole pöördunud üksikute kirjadega. Nendele kirjadele me oleme vastanud. Sellest hetkest peale, kui Eesti Vabariigi ja Saksa Liitvabariigi vahel seati jalule diplomaatilised vahekorrad (see toimus 28. augustil 1991, teiste sõnadega kolm ja pool kuud tagasi), on meil umbes 40–50 lepingu ümber, mida me peame Saksa Liitvabariigiga taastama või siis kujundama selliseks, et meie majanduslik-poliitilised, õiguslikud vahekorrad oleksid Saksa Liitvabariigiga täpselt samuti reguleeritud nagu näiteks Taani vahekorrad või Norra vahekorrad Saksa Liitvabariigiga. Me oleme alustanud kõige tähtsamatest põhimõttelistest lepingutest ja liigume nendest tulenevate, nendele allutatud lepingute poole.

V. Malkovski

Lugupeetud minister! Kui ma õigesti aru sain, siis te kavatsete sõlmida vastavad lepingud selles küsimuses. Kas te näete nendes lepingutes vahetut kohustust maksta välja teatud summad? Kas ei või juhtuda nii, et selliste lepingute sõlmimise tagajärjel jääb Eesti pool veel koguni võlgu? Kas te olete selle peale mõelnud?

L. Meri

Lugupeetud rahvasaadik, ma pean vabandama, võimendus oli natuke nõrk, ma ei kuulnud teie küsimust nii, et ma oleks küsimusest aru saanud.

Juhataja

Hr. Malkovski, ma palun korrata.

V. Malkovski

Ma kordan lühidalt. Te kavatsete sõlmida vastavad lepingud ühe või teise poolega selles küsimuses, millest te äsja rääkisite. Kas te näete Eesti poole kohustusi nendes lepingutes ja kas ei juhtu nii, et teie kohustused või õigemini meie kohustused lähevad meile palju rohkem maksma kui teisele poolele tema kohustused?

L. Meri

Ma ei näe niisugust ohtu, sellepärast et mis tahes lepingud mis tahes riikidega on 20. sajandil, eriti aga 20. sajandi teisel poolel alati võrdõiguslikud lepingud, kus ka väikesele riigile suur riik ei suuda peale suruda ja dikteerida oma egoistlikke huve. Et see nii on, selle eest seisab valvel juba inimõiguste ja kodanike õiguste tagav mehhanism eesotsas Euroopa Nõukoguga ja mitmesuguste rahvusvaheliste arbitraažkohtutega, küll Strasbourgis, küll Pariisis, küll Haagis.

Juhataja

Suur tänu, hr. Meri, ma tänan kompetentsete vastuste eest! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu! Kolleegid, rahvasaadikud Hallaste ja Kama on esitanud küsimuse Eesti Vabariigi kodanike huvide kaitsmisest, kes elavad Vene Föderatsiooni halduses oleval Eesti Vabariigi territooriumil.

Sellele küsimusele on meile valmis selgitusi andma justiitsminister hr. Jüri Raidla. Palun kõnetooli!

J. Raidla

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Küsimus, mis on esitatud, kõlab järgmiselt: "Kuidas kavatseb Eesti Vabariigi Valitsus majanduspiiri sulgemisel kaitsta nende isikute huve, kes elavad Eesti Vabariigi territooriumil, mis praegu on ebaseaduslikult Vene Föderatsiooni halduses, ning kes on 6. novembril Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poolt tunnustatud 1938. aasta kodakondsusseaduse alusel täieõiguslikeks Eesti Vabariigi kodanikeks?"

Vastus sellele küsimusele võib olla ühtaegu pikk ja kommenteeriv, ta võib olla samaaegselt ka lühikene ja üsna konkreetne. Nii kaua, kui majanduspiir sellel joonel asub, kus ta praegu on, kavatseb Eesti Vabariigi Valitsus nende isikute huve kaitsta piiri ületamise lihtsustatud korraga. Et seda lihtsustatud korda nendele isikutele laiendada, kasutatakse tõendava dokumendina Eesti Vabariigi kodaniku isikutunnistust, ja juhul kui sellel isikul Eesti Vabariigi kodaniku isikutunnistust veel ei ole, siis ka NSV Liidu passi sissekirjutusega territooriumile, mis kuni 1940. aasta suveni oli Eesti Vabariigi jurisdiktsiooni all. Sel moel on valitsuse arvates ka nende isikute õiguste kaitse majanduspiiri ületamisel tagatav. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, hr. Raidla! Tundub, et vastus oli ammendav, sest asjaosalised ega teised saadikud küsimusi ei esita. Suur tänu! Lugupeetud kolleegid, rahvasaadik Eldur Parder tahab saada täpsemat teavet selle kohta, kuidas on lood põllumajandusmasinate tootmisega meie vabariigis. Ja kõigepealt annab selle kohta selgitusi põllumajandusministri asetäitja härra Rein Nigul. Palun kõnetooli!

R. Nigul

Lugupeetud juhataja, lugupeetud rahvasaadikud! Põllumajandustehnika ehitus Eesti Vabariigis on ilmselt koondunud senise EPT süsteemi kätte. Ja tänane aastamaht moodustab umbes 70 milj. rubla. See maht muidugi ei kindlusta veel kõikide vajalike põlluharimisseadmete ja -vahendite olemasolu, ning seda tuleks tunduvalt tõsta. Meie põllumajanduse varustatus näiteks traktoritega on 3 korda väiksem kui Taanis ja 5 korda väiksem kui Soomes. Seoses sellega, et on lõppenud suur integratsioon, kus me väga paljud põllumajandusmasinad saime sisse osta endise Liidu kaudu nii Ida-Euroopa maadest kui ka Liidust, on olukord oluliselt muutunud. Et me jõuaksime käigus hoida olemasolevat põllumajandustehnikat, oleks meil hädavajalik saada kuni 10 milj. dollarit tagavaraosadele, mida me kasutaksime senise Ida-Saksa tehnika remondiks. Samaaegselt oleks vaja alustada kohapealsetes tehastes ka varuosade tootmist. Üheks põhiliseks takistuseks, miks me oleme langenud sellisesse seisu, on metallipuudus. Ka need EPT ettevõtted, kes seni tootsid põllumajandusele vajalikke tagavaraosi ja seadmeid, on oma töö ja tegemistega takerdunud metallipuuduse taha. Täna päevani konkreetseid koguseid ja lepinguid 1992. aastaks metalli saamiseks ei ole olemas. Seoses metallitöötlemise ettevõtete hulgalise tulekuga Eesti Vabariigi alluvusse on nendele koostatud põhjalik plaan ja pakkumine nomenklatuurselt, milliseid varuosi ja seadmeid ja masinaid võiksid konkreetsete tehased toota. Sellesse nimistusse on kantud vabariigis 26 ettevõtet peale EPT süsteemi. Kuna meie rubla ei toimi ja uut raha veel ei ole, siis me oleme teinud ka arvestused kriisilukorraks. Meil oleks vaja osta sisse traktoreid, näiteks talupidajate ja üldse põllumajanduse tarbeks kuni 5000 tükki aastas. Aga möödunud aastal me saime neid umbes 1000. Hinnad, mis on kehtestatud selleks aastaks Venemaa ja teiste riikide poolt, on nii kolossaalsed, et tekib küsimus, kas on mõtet kulutada seda raha nii ebaefektiivsete ja vähe vastupidavate masinate ostuks või tuleb osta juba kõva valuuta eest. Ja kui valitakse see suund, siis meie valuutavajadus oleks aastas 322 miljonit dollarit. Et koordineerida Eesti masinaehitusettevõtete tööd vastavalt põllumajanduse vajadustele, on moodustatud vastavalt valitsuse määrusele vabariigi põllumajanduse innovatsioonifond, kes on asunud juba tööle. Eeldan seda, et lähitulevikus nii Talupidajate Liit kui ka Tootjate Liit võivad fondi juhatuse ja tegevdirektsiooni käest saada täpsemaid vastuseid. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, hr. Nigul! Kolleegid, meil on ka kohal tööstus- ja energeetikaministri asetäitja hr. Koit Kaaristu. Kuulame ära ka tema selgitused ja siis esitame küsimused ja otsustame, kumb neist on kompetentsem vastama. Palun, härra Kaaristu!

K. Kaaristu

Lugupeetud juhataja, lugupeetud saadikud! Ma ei hakka eelöeldut kordama. Lihtsalt tahaksin veel kord konkreetselt vastata konkreetsele küsimusele, et koordineerija on olemas. Mehhanism kui niisugune on juhtimiseks välja töötatud põllumajandusministeeriumi juures, samuti on loodud komisjon meie Balti riikide vaheliseks koostööks põllumajanduse alal. Et oma mõistusest jääb võib-olla väheseks, siis on praegu organiseerimisel ühistöö Taani vastava ala spetsialistidega, meie kõrgkooli spetsialistidega, põllumajandusministeeriumiga. Vastavalt sellele kokkuleppele Taani põllumajandusmasinate tootjad tulevad siia, vaatavad üle meie tööstuse potentsiaali põllumajandusmasinate tootmiseks. Seejärel otsustame, mida on võimalik teha. Nad korraldavad ka kiiresti meie vastava ala spetsialistidele väljaõppe Taanis ja hiljem aitavad juurutada ka siin. Nii et niisugune peaks olema toekas abi meie enda püüdlustele. Metallis osas tahaks öelda seda, et ka täna on Moskvas läbirääkimised metalli saamiseks. Selge

on see, et midagi me Moskvast saame. Ja see oleks ka üks soov, et riiklikult suunata seda metalli just sinna, kus seda on kõige rohkem vaja, antud juhul siis kindlasti põllumajandusmasinate tootmiseks. Nii et minu poolt oleks täienduseks kõik.

Juhataja

Suur tänu! Nüüd tulevad küsimused rahvasaadikutelt ja otsustage, kumba valdkonda küsimus võiks käia. Lembit Arro.

L. Arro

Lugupeetud härra Kaaristu, teie olete küll lühikest aega selles ametis, kuid ma siiski küsin sellise küsimuse. Põllumehed räägivad juba mitu aastat sellest, et vabariigi tööstus peaks hakkama tootma põllumajandusele masinaid ja varuosi, ka metallist ei olnud puudus. Asja tegelikult saadud ei ole. Nüüd on meil Eesti Vabariik, ka valitsuse 3 x 3 programmis on sellele erilist tähelepanu pööratud. Mis te arvate, kas selleks, et tööstus lõpuks hakkaks täitma põllumeeste tellimisi (kuna need tööstuse mehed tahavad ka toiduaineid süüa), on vaja kehtestada eriolukord?

K. Kaaristu

Selge see, et eriolukord selles liinis küll mitte midagi juurde ei anna. Küsimus on selles, et tõesti koordineerija ja kõik on nagu teada, aga pean tunnistama, et see praegu absoluutselt ei toimi. Ja nüüd on siia lisandunud ka uued olukorrad – tööstuse jaoks küll normaalne olukord, aga meie jaoks harjumatu. Vanas süsteemis sai odavalt rauda, tegime selle odava energiaga niisugust parasjagu kehva värki, mis läks ainult ida poole või siia. Seetõttu tulevad tööstuses muidugi suured muudatused.

Ma siiski usun, et meil on praegu koos põllumajandusministeeriumiga välja töötatud reaalsed tootmisvõimalused, täiendame välismaa spetsialistide teadmistega. Ja ma usun, et me jõuame reaalse tulemini. Aga selge see, et imet siin ei juhtu. Ja igasugused unistused traktoritest ja ka kombainide programmid kipuvad luhtuma. Sellepärast et praeguses reaalses olukorras meie tööstus üksinda siiski kiiresti ja kohe põllumajandustehnikaga ära ei varusta, vaid selleks tuleb ikkagi teha kindlasti ka välisoste.

E. Parder

Lugupeetud juhataja ja ettekandja! Mul on selline küsimus. Liigub info, et valitsus on taotlenud krediiti Saksamaalt teatud talutehnika või põllumajandustehnika ostmiseks. Varem oli see programm 50 miljonit, nüüd pidi see olema 30 miljonit. Kas te teate sellest midagi lähemalt?

Juhataja

Paluksin kõnetooli hr. Niguli. Tundub, et küsimus kuulub rohkem põllumajandusministeeriumi valdkonda.

R. Nigul

Lugupeetud rahvasaadikud! See esialgne info 50 miljonist Saksa margast oli ajakirjanduses välja öeldud, aga kuna momendil puudub Eestis krediidigarantiide süsteem, siis tänaseni seda

saadud ei ole. Detsembri keskpaiku oli põllumajandusminister Saksamaal, et saavutada kokkulepped krediidi saamiseks ilma meiepoolsete garantiideta. See mõte võeti Saksamaa partnerite poolt töösse ja minule teada olevatel andmetel kavatsetakse see läbirääkimine lõpetada selle kuu 20. kuupäeva paiku.

P. Lutt

Austatud juhataja, lugupeetud hr. Nigul! Te mainisite, et oleks vaja 10 miljonit USA dollarit tagavaraosade sisseostmiseks, et remontida Saksa DV-st saadud tehnikat. Kas tõesti põllumajandusministeerium ei ole teinud kalkulatsiooni, et uute masinate ostmine on tunduvalt odavam ja uute masinate ostmine Läänest on tunduvalt parema kvaliteediga tehnika saamine kui osta veel sisse Saksa Demokraatliku Vabariigi heinakoristusmasinate tagavaraosi, mille kvaliteet oli nii madal? Aitäh!

R. Nigul

Jaa. Me oleme teinud. Nagu te panite ka tähele, ma ütlesin teile välja ühe sellise numbri – 322 miljonit. Sinna sisse on juba arvestatud kaasaegne uuem põllumajandustehnika kehtivates maailmaturu hindades. Aga kuna me elame väga vaeselt ja ka väga palju Saksa tehnikat on ostetud alles viimastel aastatel (ma mõtlen 1989., 1990. aastat), siis seda osa tehnikast oleks vaja siiski veel töös hoida. Samuti ma mainisin ka, et ei ole enam mõtet osta liidust ebaefektiivseid ja küllalt kalleid traktoreid.

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud hr. Kaaristu, küsimus on teile. Te vastasite küll hr. Arro küsimusele, kuid midagi jäi puudu. Ma tahaksin täpsustada. Ilmselt Eesti töösturitel peaks olema tänaseks kaunis konkreetne plaan, missugust põllumajandustehnikat on vaja toota ja missugused on meie Eesti tööstuse võimalused. Ma arvan, et põllumajandusministeeriumiga siin eriti nõu pidada pole vaja, sest ega nemad palju targemad ei ole kui teie selles suhtes, mis riistu konkreetsetel põllumajanduses tarvis on. Kuid nüüd ma tahaksin teada, kas tööstusministeeriumil on olemas konkreetne plaan Eesti tööstuse kohta, kes, kus, mida ja kui palju põllumajandustehnikat hakkab lähiaastatel tootma. Näiteks "Talleksi" toodangu ümberorienteerumine meie huvides, põllumajandustehnika tootmise huvides. Tähendab, küsimus on ainult selles, kas teil on see plaan, ja kui te ütlete, et ei ole, siis tahaks teada küll, miks ei ole. Aitäh!

K. Kaaristu

On olemas täiesti konkreetne plaan. Ka antud juhul "Talleksiga". Ma ütlen ainult ühe positsiooni, endise Saksa DV niidukite vikatiterasid on näiteks seal ette nähtud teha 15 000 juba sel aastal. Nii et see plaan on olemas kõikide ettevõtete kohta, ja see on kooskõlastatud põllumajandusministeeriumiga – kõik, mida on teha vaja, kus kohas teha ja kus on need võimalused. See plaan on kaustas olemas.

E. Tupp

Hr. juhataja, lugupeetud ettekandja! Me tõdeme viimasel ajal, et metall on muutunud meile äärmiselt vajalikuks, peaaegu et strateegiliselt tähtsaks Eesti eksisteerimisel. Samal ajal vedeleb külluses vanametalli, seda veetakse välja. Ühesõnaga, tema kasutamine on äärmiselt

ebaotstarbekas. Kas te olete käsitlenud võimalust kasutada seda vanametalli täiesti riiklikult limiteeritud eesmärkidel, kas siis leida võimalusi sulatada sellest metalli kohapeal või leppida kokku selle sulatamiseks mujal, väljaspool Eesti Vabariigi piire? Tänan!

K. Kaaristu

Tööstusministeerium on teinud kaubavahetuse komiteele ametliku ettepaneku keelata ära praegune vanametalli väljavedu. Võimalused ümbertöötlemiseks on olemas. Samuti on Liidu tehased ametlikult pakkunud koheseid metallitarneid vanametalli vastu. See tuleb arutusele homme kaubavahetuse komitees, kus ma osalen. See on meie ministeeriumi ettepanek. Ma usun, et see saab ära keelatud ja seda hakatakse reguleerima vastavalt riiklikele huvidele.

L. Arro

Minu küsimus on hr. Nigulile. Kunagi Lohusalus põllumajanduskontseptsiooni nõupidamisel oli tõstatatud küsimus, et põllumajandus vajab 400–500 milj. dollarit valuutat, et katta vahet meie toodangu omahinna ja rahvusvaheliste hindade vahel. Härra peaminister mainis, et nii palju ei ole võimalik põllumajandusele eraldada, aga on võimalik eraldada lähematel aastatel iga aasta *ca* 100 milj. dollarit raha. Sirvides valitsuse poolt esitatud I poolaasta eelarvet, mis küll eile tagasi võeti, leidsime seal lõpus ka valuutaeelarve, kuid selles eelarves ei ole ühtegi valuutarubla eraldatud põllumajandusele, aga valitsuse kantselei jaoks on 260 000 dollarit. Mida põllumajandusministeerium on ette võtnud või millisel moel kavatses saada valuutat põllumajandusele? Aitäh!

R. Nigul

Jah, Lohusalu seminaril need numbrid välja öeldi ja öeldi ka 100 miljonit, aga momendil ei ole selleks eelarves mitte ühtegi miljonit. Me oleme püüdnud lahendada antud kitsaskohta ka välisabi korras. Näiteks, Soomest me saame sel aastal 10 miljonit marka põllumajanduse abistamiseks. Läbirääkimised käivad Euroopa Majandusühendusega. Ja üks seegi 100 000 tonni maisi, mis peaks 15. veebruaril Eestisse jõudma, on abi põllumajandusele. Ja võib-olla, kui need abid kõik kokku liita, saame aasta lõpuks 100 miljonit kätte. Põllumajandustoodangu ekspordi osas on olukord momendil ka täiesti ebareaalne, kuna tänase päeva seisuga ei ole meil sellist ressursi, et normaalselt varustada oma elanikkonda, nii et suures osas loodame välisabile.

H. Peterson

Lugupeetud juhataja ja tööstusministeeriumi esindaja! Üle poolteise aasta tagasi, kui me siia Toompeale tulime, üritasime vene kogukonna saadikute kaudu ühendust saada Liidu tehaste juhtkonnaga, et hakata laiemalt tootma meile vajalikku põllumajandustehnikat ja tagavaraosi ka koha peal. Paraku olid liidu tehaste juhid rohkem huvitatud suurest poliitikast kui meile vajalikust tootmisest. Nüüd on juhtkond vahetunud. Me tegime tol ajal ka vastavad nimekirjad, missuguseid osi ja lihtsamaid põllutöomasinaid oleks vaja toota, need nimekirjad on olemas. Kas on tihenened koostöö Liidu tehastega, nende juhtkonnaga, et toota meile vajalikke põllutöomasinaid? Kui Eesti tootis siis 0,2% vajaminevast põllundustehnikast, palju toodetakse protsentuaalselt nüüd ja palju on loota näiteks 3 aasta pärast?

K. Kaaristu

Liidu alluvusest meie alluvusse tulnud ettevõtete juhtkondadele ei ole sisuliselt mitte midagi ette heita. Nad on täiesti valmis koostööd tegema. Ma ütlen mõned arvud. 1991. aastal tehti nendes tehastes Eesti põllumajanduse tarbeks 9 miljoni eest. Seda tootmist on võimalik ka jätkata ja suurendada. Need nimekirjad on tõesti olemas, need on võetud aluseks. Aga praeguses situatsioonis, kus metalli küsimus on küllalt objektiivne põhjus, konkreetselt lubada ei tea, enne kui meie delegatsioon on tänased metallitaotlused Moskvast lõpetanud. Nii et ma usun, et juba järgmisel nädalal me võime nendega konkreetselt rääkida.

P. Lutt

Lugupeetud hr. Kaaristu, teeb südame soojaks, et sellel aastal toodetakse juba 15 000 vikatisegmenti Eesti põllumeestele. Aitäh sellegi eest! Kuid siit minu teine küsimus teile. Kas te olete kursis prognoosiga, et kultivaatoripiid, mis tuuakse endise Nõukogude Liidu lõunaosast Eestisse, maksavad kevadeks ligikaudu 180 rbl.? Kas Eesti tööstus ei oleks võimeline tootma odavamalt täpselt samasuguseid kultivaatoripiisid, mis kaaluvad 2,2 kg? Aitäh!

K. Kaaristu

Piide küsimus on põhiliselt materjali küsimus. Ja on võimalik toota, kui saame materjali. On ka konkreetses kokkulepped välisfirmadega, et teha nende seadmestikuga ja võib-olla ka nende materjalidega. Kuid praegu ökonomika veel kokku ei klapi. See on puhtalt materjali küsimus. Kui saame materjali, siis võime ka seda teha.

L. Annus

Lugupeetud spiiker, mul on küsimus hr. Nigulile. Hr. Nigul väitis, et põllumajandussaaduste eksport on praegu ebareaalne, kuna ei jätku ressursse oma elanike toitmiseks. Siit ka minu küsimus. Millal saab see reaalseks? Ja kui me nii edasi läheme ja talunikele traktoreid ei eralda, kas me ei sureta end siis ise välja? Aitäh!

R. Nigul

Väitsin, et momendi seisuga on põllumajandustoodete eksport ebareaalne. See on nii. Loodame, et põllumajanduse kriisiolukord lähiaegadel siiski muutub paremuse suunas, et me jõuame esmalt toita eestimaalased ja siis mõelda ekspordile. Tahaks samas lisada ka seda, et kõikides meie laiuskraadidel asuvates arenenud maades, kus põllumajandustootmine on küllaltki kulukas, antakse dotatsioone ja subsidiime just selliste vajaduste katteks nagu põllumajandustehnika, keemiatooted jpm. Ma usun kindlasti, et Eesti Vabariigi Valitsus teeb ettepaneku ka Ülemnõukogule põllumajandust lähiaastatel subsideerida, et me sellest kriisiolukorrast kiiremini välja tuleksime, et me ei halvendaks Eestimaal elavate inimeste toidulauda.

H. Peterson

Lugupeetud juhataja, hr. Nigul, põllumajandussaaduste eksport ei olnud hr. Eldur Pardi tänase küsimuse teema, kuid kui te ise selle peale juba läksite, siis minul on küll teine arvamus. Kui me üldse tahame rääkida Eesti majandusest, siis me peame ka kõige suuremas kitsikuses hakkama tegelema ekspordiga, sest eksport on arenenud riigi alus. Kui me räägime, et Eesti ei ole suuteline põllumajanduseksportiga tegelema, siis me hääbume täielikult. Kui teil on teine arvamus, siis on teil muidugi õigus seda kaitsta.

R. Nigul

Eesti tööstus on võimeline tootma eksporttooteid, aga momendil oleme oma ressursiga küllalt suures kitsikuses. Toetan teid täielikult selles mõttes, et ekspordiga tuleb tegelda, aga siin peame veenma oma inimesi, elanikkonda, et selles vaesuses tuleb elada veel natuke vaesemalt.

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, austatud hr. Kaaristu! Ma tahaksin lihtsalt täpsustada asjaolusid, et teaksime siis kevadel, kelle peale näpuga näidata või kelle käest küsida. Kas materjali kultivaatoripiide valmistamiseks peavad tooma põllumehed?

K. Kaaristu

Materjali ja metalli küsimus on meil üleriigiline küsimus ja küsimus läheb nii-öelda kahte lehte. Üks on see metall, mida vanasti saadi riikliku fondiga. Kui me selle saame, siis me peame selle suunama sinna õigesse kohta, kus ta on riigile kõige kasulik. Kui leitakse, et kasulik on piideks, siis piideks, kui muu jaoks, siis muu jaoks. Seda koordineerib praegu põllumajandusministeerium. Edaspidi tuleb muidugi aina rohkem ja rohkem teha bartertehinguid, millele on ka Venemaa avatud. Samuti tuleb ka jõuda sinnamaani, et neid piisid ka mujal maailmas võetakse, sest ega raud ega mingi muu materjal pole maailmas otsa saanud, ainult see on meie tööstuse viga, et me ei ole suutelised tegema sellest sellist kaupa, mis ka mujal läheb. Praeguses situatsioonis tuleb saada see riikliku fondiga metall ja suunata see õigesse kohta, koordineerib põllumajandusministeerium, täidab tööstusministeerium.

J. Reinson

Lugupeetud spiiker, mul on ka teine küsimus hr. Nigulile ja see tuleneb tema enda poolt öeldust, et kõikides arenenud maades antakse põllumajandusele dotatsioone ja meil tuleb ka põllumajandust lähemal ajal subsideerida, kui Ülemnõukogu toetab seda. Siit minu konkreetne küsimus. Võib-olla te, hr. Nigul, ütleksite (valitsusse kuulub ka põllumajandusminister), kui suurt dotatsioonisummat pidas põllumajandusministeerium oma ettepanekus vajalikuks meie vabariigi põllumajandusele käesolevaks aastaks? Aitäh vastuse eest!

R. Nigul

Selle numbri ütles siin juba välja hr. Arro, see oli 400 miljonit dollarit. Sellele anti ka esialgne vastus, et kogu abi põllumajandusele ei saa olema suurem kui 100 miljonit. Soov oli 400 miljonit.

Juhataja

Suur tänu, härra Kaaristu! Lugupeetud kolleegid, lubage sellega Eesti Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga infotund lugeda lõppenuks. Ma tänan küsijaid ja vastajaid.

Eesti Vabariigi põllumajandusreformi seaduse eelnõu teine lugemine

Juhataja

Head kolleegid, kuna valitsus võttis riigieelarvega seonduva tagasi, siis on mõningaid muudatusi meie päevakorras. Ma teen ettepaneku jätkata päevakorrapunktiga, mis käsitleks Eesti Vabariigi põllumajanduse omandireformi seaduse eelnõu teist lugemist. Ma paluksin kõnetooli ettekandeks põllumajandusministri asetäitja härra Maido Pajo. Palun!

M. Pajo

Lugupeetud juhataja, lugupeetud rahvasaadikud! Põllumajanduse omandireformi seaduse projekt oli eelmisel lugemisel teatavasti eelmise aasta lõpus. Selle projektiga seotud üldpoliitilised küsimused käsitles põllumajandusminister põhiliselt ära. Vahepeal oleme teinud üsna tõsist tööd maaelukomisjoniga ja projekti on mitmeski mõttes ümber töötatud ning on täiendatud ja täpsustatud mõningaid küsimusi. Esiteks, küsimus on tervikuna selles, kuidas me põllumajanduse omandireformi läbiviimise küsimustele läheneme. Meie lähenemine on selline, et me siiski vaatame põllumajandust ühtse tervikuna, sõltumata sellest, kas tegemist on praegu eksisteeriva kolhoosi või sovhoosi või nende ümberkujundamise baasil moodustatud osahingutega. Meie põhjendus on selle asja kohta järgmine: 1946. aastal oli Eestis 141 964 talumajapidamist, ühtlasi moodustati põllumajanduse reorganiseerimise käigus 110 sovhoosi endiste riigimõisate maadest ja samuti mõisatest, mis olid munitsipaal mõisatena ja Eesti Vabariigi Haridusministeeriumi mõisatena eksisteerinud. Nad olid põhiliselt endiste riigimõisate maadel, s.t. et suuruses kuskil 25 000 ha. 1950. aastal moodustati talumajapidamistest 2313 kolhoosi kokku, nendest 2212 olid põllumajanduslikud majapidamised ja 100 kalurikolhoosi. 1950. aastate keskel algas põllumajanduse ümberkujundamine. Paljud kolhoosid ühendati omavahel, nende pindala suurenes oluliselt, samuti liideti väga paljud kolhoosid sovhoosidega ja nende varad anti tasuta sovhoosidele. Täheleb, see ühistatud vara, mis oli kolhooside loomise aluseks, läks tasuta üle riiklikele majanditele. 1970.–1980. aastatel jõudis kolhooside ühendamise sellisele tasemele, et 2200-st kolhoosist oli järele jäänud 143 kolhoosi ja 8 kalurikolhoosi. Sovhooside arv oli suurenenud 158-ni, kusjuures ka sovhooside maa pindala oli suurenenud 25 000 hektarilt 200 000 hektarini. Väga paljud kolhooside ja kolhoosnike loodud varad olid seega muutunud riiklikuks omandiks. Samal ajal algas ka teine protsess, kus mitmete riiklike majandite, sovhooside varad anti vabariigi valitsuse otsustega uuesti tasuta üle kolhoosidele ja toimus uuesti kolhooside jagunemisprotsess. Täheleb, see vara, mis algselt oli ühistatud vara, talunike vara ja osaliselt ka riigivara, on mitu korda käinud käest kätte. Seetõttu on väga raske teha selget vahet praeguse sovhoosi või kolhoosi osas, milline vara on riigi oma, milline on kolhoosi oma või ühistatud vara. Täheleb, ühistatud vara on võimalik selgeks teha, kuid just nimelt seda, milline on tööga loodud vara ja milline oli riigivara, on väga raske. Näiteks Tallinna Linnuvabrik, kus on üle 10 000 ha maad, koosneb 11 endisest väikesest kolhoosist ja lisaks ka riigivarast. Siin on reformi käigus üsna raske ja võimatu vahet teha. Seetõttu me leiame, et põllumajandust tuleb käsitleda ühtse tervikuna, põllumajanduslike varade saatust võib reguleerida ühtemoodi, sõltuvalt sellest, kuidas seadus tegelikult välja kujuneb.

Kui me räägime kohalikust omavalitsusest ja selle reformist, siis me teame ka, et majandid on tegelikult täitnud kohapeal ühtemoodi (sõltumata sellest, kas ta on olnud kolhoos või sovhoos) selle kohaliku omavalitsuse sisulisi funktsioone. Reformi käigus me peame eraldama tootmislikud varad nendest üldistest varadest, mis peaks jääma kogu piirkonna sotsiaal-majandusliku arengu tagamiseks. Ka need varad on samadel alustel, samadel printsiipidel võimalik ja õige üle anda kohaliku omavalitsuse haldusse. See on nagu üldine lähenemine.

Kui me võtame selle seaduse projekti ette, mis on esitatud teisele lugemisele, siis siin on konkreetselt alla kriipsutatud need muutused, mis on toimunud, võrreldes selle projekti esialgse

variandiga. Ja mõningatele momentidele ma tahaksin tähelepanu pöörata. Esiteks, üldine lähenemine on selline, et me siiski oleme võtnud suuna selle reformi sujuvale läbiviimisele, konkreetseid tähtaegu ja võib-olla ka selliseid väga radikaalseid ja ülevalt peale sunnitud reformimeetodeid on püütud vältida ja anda võimalikult suurem valikuvabadus kohapeal konkreetsete küsimuste otsustamiseks ja lahendusvariantide pakkumiseks. Seadus annab nagu üldised raamid selleks, kuidas seda reformi ellu viia, kuid arvestades seda, et tegelik olukord on erinevates piirkondades väga erinev, ja lähtudes siiski ettevõtlusvormide vaba valiku printsiibist, me leiame, et igas piirkonnas on võimalik leida kõige otstarbekamad vormid oma tootmise ja elukorralduse jätkamiseks, mis baseeruvad juba eraomandil, mitte sellisel jagamatul ühisvaral nagu praegu. Kuna põllumajanduse olukord on praegu omaette keeruline, põllumajandustootmisvarud on suures osas amortiseerunud ja tegelikult ka kapitali maal ei ole palju, siis selleks, et kardinaalselt uuendada tehnoloogiat ja seniseid põhivahendeid, on põhirõhk pandud üleminekul siiski ühistegevusele. Tähendab, sellisele ühistegevusele, mis baseerub, nagu ma ütlesin juba, tegelikult ikkagi eraomandusel.

Väljas on projektist see osa, mis puudutas majanditevaheliste ettevõtete reformi, mis esialgses variandis oli sees. Selle kohta on ka eraldi seaduse projekt välja töötatud, mis puudutab KEK-i organisatsioonide ja teiste majanditevaheliste organisatsioonide võimaliku reformi läbiviimist. Nii et see projekt puudutab majanditevahelisi ettevõtteid niivõrd, kuivõrd majandid on nende majanditevaheliste ettevõtete osanikud.

Kõige suuremad vaidlused on olnud selle projekti § 6 ja § 7 ümber, mis käsitlevad nimelt erinevate organite volitusi selle reformi läbiviimisel. Ja see on küsimus kohaliku omavalitsuse ja majandi vahekorras reformi läbiviimisel. Me oleme maaelukomisjoniga saavutanud selles osas üksmeele, ühise lähenemise, mis on ka fikseeritud § 6 lõikes 1: kogu põllumajanduse omandireformi läbiviimist oma haldusüksuse territooriumil juhib kohaliku omavalitsuse volikogu, kes kinnitab ühismajandi üldkoosoleku sellekohased otsused ja tagab põllumajanduse omandireformi seostatuse maa- ja haldusreformiga ning tegutseb kooskõlas kohaliku omavalitsuse aluste seadusega. Nimelt, kohaliku omavalitsuse volikogu moodustab selle reformi läbiviimiseks komisjoni, kuhu kuuluvad pariteetsel alusel nii õigusvastaselt võõrandatud ja ühistatud maa ja vara endiste omanike esindajad, samuti kohalike talupidajate ja ühismajandite ja ka valla volikogu esindajad. See reformikomisjon vaatab läbi ühistatud vara tagastamise, kompenseerimise, asendamise küsimused ja otsustab need. Samuti piirkonna sotsiaal-kultuurilisteks vajadusteks või nende rahuldamiseks vajamineva vara munitsipaliseerimise küsimused. Samuti riigi osa eraldamine selles ühismajandi varas. Selle komisjoni tööst võtab muidugi osa ka riigi esindaja, kelle määrab vabariigi valitsus. Komisjon, kui on need küsimused läbi vaadanud, otsustab, mis on tema volituses. Kohalik omavalitsus tegutseb kooskõlas kohaliku omavalitsuse aluste seadusega ja tema funktsioonid on selles, et ta annab uutele ettevõtlusvormidele kasutamise- ja tegutsemisloa, eraldab koos maa-ametiga tervikvarade juurde kuuluva ja nende teenindamiseks vajaliku maa kasutuse, kehtestab kooskõlas maa-ametiga ka piirangud maade sihipäraseks kasutamiseks vastavalt tervikvarade kasutamise eesmärkidele ja teeb ettepanekud ühismajandi varade munitsipaliseerimise korra ja tingimuste osas. Samuti kindlustab kõigi nende kohapeal vastuvõetud otsuste elluviimise.

Kui me käsitleme projektis konkreetselt ühistatud vara tagastamise ja kompenseerimise küsimusi, siis me oleme lähtunud omandireformi aluste seaduse põhimõtetest. Siin on ainult üks täiendus seoses ühistatud vara tagastamisega. Me oleme siiski leidnud § 9 lõike 2 järgi, et põllumajanduslikud tootmisvahendid, kaasa arvatud põhikarja loomad, tagastatakse või asendatakse ainult juhul, kui endisel omanikul või tema pärijal on olemas tingimused

majandustegevuseks alustamiseks või jätkamiseks. See ei pea olema seal kohapeal, kuid põhimõtteliselt tootmisvarad peavad jääma edasi sihipärasesse kasutamisse.

Väga palju on olnud vaidlusi, kuidas majandite vara munitsipaliseerida, eriti kolhooside osas, sest riigivara munitsipaliseerimise kord on alustes kirjas, see käib tasuta. Paragrahv 11 lõikes 3 on antud majandite vara munitsipaliseerimise põhimõte. Me siiski leidsime, et juhul kui munitsipaalomandusse minevad majandite objektid on ehitatud ühismajandite omavahendite arvel ja majanditel on pikaajalise laenu võlgnevus, siis on õige need võlgnevused objektide maksumuse ulatuses siiski kustutada, kuna majand on seda tööd teinud nimelt omavahendite arvelt. Ja on ka nende varade ülalpidamiskulusid kogu aeg ise kandnud, nii nagu see on põllumajandusettevõtete osas olnud. Me teame, et linnas sellist olukorda ei ole. Kui nüüd kohalik omavalitsus on ära lahendanud ühistatud vara tagastamise küsimused, varade munitsipaliseerimise ja taasriigistamise küsimused, siis selle seaduse projekti kohaselt on kõigi ülejäänud küsimuste lahendamine jäänud majandi töökollektiivi kompetentsi. Ja isikute ring, kes seda otsustama peaks, on meil fikseeritud § 3 lg. 2 punktides 2 ja 3.

Need on ühismajandi liikmed, alaliselt töötajad, samuti ühismajandi pensionärid ja talupidajad ning riiklikel valitavatel ametikohtadel töötavad isikud, kelle viimane töökoht oli ühismajandis. Samuti võtavad osa ühistatud vara endised omanikud või nende pärijad. Kui nad vastavalt selle seaduse projektile leiavad, et nemad eraldi varade tagastamist, asendamist ei soovi, vaid nad soovivad osakuna seda vara majandi varast saada, siis vastavalt sellele nemad ka otsustavad ühismajandi varade edasist kasutamist. Põhimõte on selles, et eraldada tervikvarad, mis on vajalikud põllumajandusliku tootmise sihipäraseks jätkamiseks, eelkõige kindlustada vajaliku maaga. Sõltuvalt siis juba maareformi seadusest tulevad omanikud, kes saavad kokku leppida selle maa ühises kasutamises või siis maa tagastamise või asendamise või kompenseerimise küsimustes, et põllumajanduslik maakasutus võiks siiski võimalikult sujuvalt jätkuda, sõltumata sellest, kelle omandis see maa tegelikult on. Ma arvan, et siin on tööpõld lai ja suured võimalused kokkulepete sõlmimiseks kohapeal, mida käsu korras lahendada ei saa.

Väga palju on olnud vaidlusi selle üle, kas põllumajanduse omandireformi läbiviimisel, erastamise läbiviimisel võtta aluseks omandireformi aluste seaduses fikseeritud rahvakapitali obligatsioonid või teha põllumajanduses eraldi osakute süsteem. Argumente on nii ühe kui teise poolt ja maainimeste põhimure on selles, et reformi ja erastamise käigus maalt ei tohiks kapital välja minna. Täheleb, ühelt poolt, kui me erastamisel anname osakute kaudu eelisõiguse kohaliku piirkonna inimestele, siis see kapital sealt välja minna ei saa, aga teise kandi pealt ta piirab ka kapitali juurdetulekut. Kui me teeme üldise vaba süsteemi, siis on siin mõningad teised ohud ja seetõttu ka on praeguses projektis kirjas § 20, mis on selle asja juures võtmeparagrahv, kus on fikseeritud see, et ühismajandi vara erastamine toimuks osakute süsteemi kaudu ja osakutele oleks õigus nendel isikutel, kes vastavalt selle seaduse projekti §-le 3 on fikseeritud.

Osakute arvestamise meetodika ja juhendid peaks välja töötama vabariigi valitsus. Põhimõtteliselt peaks see kujunema selliselt, et kõigepealt eraldatakse ära riigi osa, see, mis on siiski riiklike või tsentraliseeritud vahenditega majandis ehitatud kapitalimahutused, eriti maaparandusobjektidel. Eraldatakse need varad, mis kuuluvad munitsipaliseerimisele, samuti lahendatakse ühistatud vara tagastamine. Ja ülejäänud varaga on võimalik osakute arvestamise kaudu hakata erastamise küsimusi lahendada. Uuena on toodud sisse § 21, mis käsitleb ühismajandi vara üleandmist ühistutele, et ühistute baasil siiski tootmist jätkata, sest ühistud baseeruvad eraomandusel, nagu ma ütlesin.

See on põhiline, millele ma tahtsin tähelepanu juhtida enne küsimuste arutelu juurde minekut. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, hr. Pajo! Kas meil ikkagi on küsijaid? Ma hakkasin juba kahtlema, et keegi ei esitagi küsimusi. Aavo Mölder.

A. Mölder

Austatud ettekandja, väga hea on tõdeda, et projekt on eelnevaga võrreldes tunduvalt muutunud. Paar konkreetset küsimust. Paragrahvis 2 on räägitud tervikvaradest ja siin on näiteks toodud farm: laut, hoidlad, seadmed, tehnika, inventar jm. Konkreetne küsimus: kas karjamaa käib ka tervikvara lauda juurde? See on esimene küsimus. Te rääkisite sellest müügist või tasuta üleandmisest, et kui on võlg, siis võlg kustutatakse. Aga kui võlga ei ole, kas siis makstakse kinni? See oleks teine küsimus. Kolmas küsimus, kui te räägite eraomandusel põhinevast tegevusest, kumba vormi te eelistate, kas ühistut või aktsiaseltsi?

M. Pajo

Esimene küsimus, kas karjamaa kuulub tervikvara juurde. Selle küsimuse lahendab maaseadus. Maareformi seaduse rakendusotsusega on tehtud ülesandeks maa-ametile ja kohalikule omavalitsusele vaadata läbi maa eraldamine tervikvara juurde. Siin on mitu varianti. Ma siiski arvan niimoodi, et kõigepealt tuleb lahendada omanike maaomandi küsimus. On siiski võimalik maareformi seaduste järgi kohustada seda maad sihipäraselt kasutama viie aasta jooksul, mis siiski peaks tagama ka farmide kindlustamise vajaliku sööda ja karjamaaga. Teiseks on siin võimalikud ka ulatuslikud kokkulepped selleks, et need farmid ei jääks ilma vajaliku söödabaasita, kuid ma arvan, et see on kohaliku omavalitsuse tasand. Nende maaomandite ja maa kasutamise küsimuste lahendamisel on võimalik tagada siiski nende farmide tegevuseks vajalik söödatootmismah.

Teiseks, kas vara müük või üleandmine munitsipaalomandisse minekul. Minu isiklik arvamus on selline, et kui see vara, mis on praegu majandi bilansis, läheb üle kohaliku omavalitsuse omandisse või haldusse, siis see ei lähe piirkonnast välja, vaid jääb selle piirkonna rahva edasisse kasutamisse, ma ei pea õigeks seda, et kohalik rahvas, kohalik vald hakkab oma rahva käest selle eest täiendavalt makse koguma, et majandite teatavat vara välja osta. Ma leian, et on täiesti põhjendatud, et need varad, ka munitsipaliseeritud varad võidakse kohalikule omavalitsusele tasuta üle anda, kui neid võlgasid ei ole. Juhul kui need võlad on olemas, siis on teatud ulatuses nende võlgade kustutamine siiski põhjendatud.

Kolmandaks, kumba eelistada, kas ühistuid või aktsiaseltsi. Ma arvan, et see on ettevõtluse vormi valiku küsimus, mis on vaba igal piirkonnal, igal inimesel, vastavalt sellele, kuidas ta oma omandit kasutada tahab. Ma siiski arvan niimoodi, et kui me räägime sellisest ühistegevusest, mis teenindab kohalikku piirkonda, kohalikku tootjat, talupidajat, siis on loogiline, et see põhineb ühistegevusel – ühistu. Kui on selline tootmisloik või -haru, mis teeb väljapoole – abitootmine või mingi muu tootmisloik, mis peab tooma kasumit kohalikku piirkonda sisse –, siis on loogiline, et see võiks baseeruda aktsiaseltsi või mõnel muul majandusettevõtluse vormil.

A. Tamm

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Seaduseelnõu tekstist jookseb läbi ühistatud vara mõiste, kui me räägime varade tagastamist. Paaril korral on käsitletud ka laiemat terminit – õigusvastaselt võõrandatud vara –, aga ta ei ole haaratud komplekselt selle põllumajanduse omandireformi sisse, et võimaldada ka seda vara tagastada või asendada. Ja miks ma seda räägin? Teie oma ettekandes ütlesite, et sovhoosid moodustati ainult riigimõisate baasil. Siiski tegelikult see nii ei olnud, väga suur ja märkimisväärne osa oli ka suurtaludel, mille baasil moodustati sovhoose. Moodustati haiglate ja koolide abimajandeid, millised praegu on mingi põllumajandusmajandi koosseisus. Kas ei oleks seetõttu vaja selle seaduse eelnõu ideoloogiat veidikene muuta ja anda selle reformi käigus võimalus ka nendel inimestel, kes repressiooniohu tõttu olid sunnitud näiteks varad maha jätma ja kelle varad olid võetud majandite käsutusse, vähemalt sel juhul, kui nad on alustanud põllumajanduslikku tootmist (olgu siis talus või mingis aktsiaseltsis või ühistu vormis), saada need varad tagasi või asendada? Kuidas te selle peale vaatate?

M. Pajo

Olen küsijaga täiesti nõus selles mõttes, et omandireformi käigus tuleb lahendada nii ühistatud vara tagastamise küsimused kui ka õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise või kompenseerimise või asendamise küsimused. Küsimuse käsitus käesoleva seaduse projektis tuleneb sellest, et Ülemnõukogu oma 20. juuni omandireformi aluste seaduse rakendusotsuses tegi valitsusele ülesandeks esitada Ülemnõukogule just nimelt ühistatud vara tagastamise ja kompenseerimise korda sätestav eelnõu, samuti eelnõu, mis puudutab kolhooside reorganiseerimise ja likvideerimise korda.

Meie arvates on ülejäänud seadusandlikes aktides kogu muu õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise, asendamise ja kompenseerimise küsimused piisavalt põhjalikult lahendatud ja ei vaja seetõttu eraldi käsitlemist selles seaduseprojektis. Kuna kogu põllumajanduslik tootmine ja reformid on baseerunud ühistatud varale, siis oleme lähtunud sellest, et täiendavat reguleerimist selle aktiga on vajanud just nimelt ühistatud vara tagastamine, kompenseerimine või asendamine. Ülejäänud osas on kõik küsimused lahendatavad teiste seadusandlike aktidega.

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Küsimusi on palju, aga ma esialgu piirduksin kahega. Mõistate selgitamise juures on ühistu kohta öeldud, et need on ühistegevuslikud organisatsioonid, mis rajanevad ühistu liikmete eraomandile või jagamatule ühisvarale. Kas see on seal eksitus või see on tõepoolest nii, kas te tõepoolest arvate, et ühistud võivad meil rajaneda jagamatule ühisvarale? Teiseks, § 7 punktis 2 on: eraldab koos maa-ametiga tervikvarade juurde kuuluva ja nende teenindamiseks vajaliku maakasutuse. Maareformi seaduses räägitakse teenindamiseks vajalikust maast, aga mis on see "juurde kuuluv maa", kas te võiksite selgitada?

M. Pajo

Esiteks, ühistute jagamatu vara. Me oleme selle ühistegevuse seaduse projektiga palju tegelnud ja ta on valitsuse ekspertiisikomisjonis läbivaatamisel. Maailmas on siiski olemas praktika, kus teatud ühistegevuse vara, mis baseerub tegelikult eraomandil, muutub hiljem jagamatuks varaks, see ei kuulu hiljem eraldi tagastamisele nendele, kes selle vara kokku panid. Et tagada selle vara edaspidine kasutamine, sõltumata sellest, kas üks ühistu liige lahkub või ei lahku sellest ühistust. Lihtsalt ta saab tagasi oma osamaksu või selle väärtuse, mis tema sellesse ühisvarasse oli pannud. Siiski me leiame, et siin on ohud olemas, kuid teatud printsiipidel on

võimalik selliselt fikseerida, et just nimelt tagada nende varade tegelik edaspidine kasutamine, sõltumata sellest, kes selle ühistu liikmed on, et seda vara, mis on ühiselt toodetud, loodud (näiteks kuivati või laut või mingi muu asi), lihtsalt ükskhaaval laiali ei tassitaks. Ta võiks baseeruda nii eraomandil kui ka jagamatul ühisvaral üheaegselt. Ta ei pea olema ainult üks või ainult teine. Tähendab, siia tuleks sõna "ja" ilmselt juurde lisada. § 7 p. 2 tekstis (tervikvarade juurde kuuluv ja nende teenindamiseks vajalik maakasutus) tuleb redaktsiooniliselt seda asja ilmselt natukene täpsustada, sest teenindamiseks vajalik maa on natukene ka umbmäärane. Kui me räägime sellest, et on olemas sanitaarkaitsetsoonid ja muud sellised maakasutused, mis tegelikult on siiski kohustuslikud ja peavad olema, seotud konkreetse objektiga, kus on ka teatud piirangud peal, siis siin peab vaatama, kuidas seda sõnastada, võib-olla tõepoolest tuleb seda sõnastust täpsustada. Aitäh!

K. Sergij

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Õelge palun, kuidas te suhtute omandireformi kiirendamisele maal? Kas selleks on kõik valmis ja kas kõik üldse soovivad seda?

M. Pajo

Reform on siiski hädavajalik, sest me teame, et põllumajandus- ja majandusprotsessid on pidevalt sellises seisus, et tegelikult omanikku maal ei ole ja seetõttu ei ole senini õnnestunud põllumajandustootmises tegelikku pööret ka saavutada. Kui me siin pikalt veel asja edasi lükkame, siis on selge, et ega asi paremaks minna ei saa. Kui me võtame tegeliku olukorra maal, siis umbes aasta jooksul on reformide üle palju vaieldud. Suures osas siiski perioodil enne 20. juunit 1991. aastal, kui Ülemnõukogu oma otsusega peatas kooperatiivsete organisatsioonide ümberkujundamise ja reorganiseerimise, oli paljudes majandites tegelikult juba protsess käivitunud. Nüüd on ta pidurdunud ja seetõttu on äärmiselt vajalik siiski otsus vastu võtta, et uuesti anda alused, kuidas see reform võiks edasi minna, et need küsimused saaksid kiiresti lahendatud. Eriti talveperioodil on põllumajanduses võimalik ümberkorraldustega tegelda, et enne kevadkülvi siiski suurem selgus maal oleks. Ma arvan, et see avaldab positiivset mõju järgmise aasta põllumajandusliku tootmise tulemustele.

P. Lutt

Lugupeetud härra Pajo, mul on paar küsimust. Paragrahvis 3 on kirjas asutused ja organisatsioonid. Kas siia alla kuuluvad ka piima- ja lihakombinaadid? Teiseks, miks peavad kolhoosid ja sovhoosid maksma kompensatsiooni nendele inimestele, kelle vara on ühistatud? Võib-olla oleks õigem, kui kompensatsiooni maksaksid need firmad, kes omal ajal selle varanduse ära võtsid? Kolmandaks. Me teame, et ühe ettevõtte loomise puhul antakse välja tegevusluba ja enne seda antakse vaid asutamisluba. § 7 on öeldud, et kohalik omavalitsus annab välja asutamise- ja tegevusloa. Kas tegevuslubasid ei anna siiski välja maakond? Neljandaks, §-s 12 on öeldud, et Eesti Vabariigi omand on järgmine vara, ja järgneb loetelu. Kuid kuidas on vara uuesti riigile andmise puhul sellega, et omal ajal võeti kõikidelt sovhoosidelt aasta lõpus ära raha, mida ei saanud ära kasutada jooksvaks remondiks, kapitaalremondiks, toetusteks, see raha tsentraliseeriti, võeti riigieelarvesse. Kuid järgmine aasta see raha võib-olla anti riigieelarvest majanditele tagasi. Nüüd öeldakse, et need on riigi vahendid, tegelikult see asi nii ei ole.

M. Pajo

Esimene küsimus, missugused asutused ja organisatsioonid. Need on asutused ja organisatsioonid, kus majand on osanik, kas ta on siis osanik oma varaga, on ta aktsionär või mingil muul kombel. Tähendab, kõik need organisatsioonid, kus majandil on midagi nõuda, kus on tema osa sees. On mõeldud neid organisatsioone, ükskõik, on ta sanatoorium või KEK või linna ettevõtte või ühissetevõtte.

Teiseks, kes maksab kompensatsiooni. Kui me võtame lahti omandireformi aluste seaduse § 14, mis räägib ühistatud vara tagastamisest või kompenseerimisest, siis see paragrahv ja see seadus, mis on Ülemnõukogu poolt vastu võetud, reguleerib täpselt selle korra ära. Seal on öeldud, et ühistatud vara kompenseerimise lahendavad need majandid, kellele see ühistatud vara on üle antud. Nii et see tuleb omandireformi aluste seadusest ja siin me seda muutnud ei ole. Ja ma arvan, et ei ole põhjust muuta, siis me oleksime alustega vastuollu läinud.

Kolmas küsimus, kes annab tegevusloa välja. Tegevusload on üldse omaette küsimus, sest on mitmed aktid, mis reguleerivad tegevuslubade väljaandmist. Me arvame siiski, et asutamis- ja tegutsemislubade andmine peaks minema esmatasandi kompetentsi, eriti maal, nii et on näha, kellele ja milliseks tegevuseks luba antakse, kui seda on vaja anda, sest tegelikult on tegutsemisluba vaja üksikjuhtudel mõnel tegevusalal, see on niivõrd piiratud asi. Ja kui kohalik omavalitsus siiski eraldas, peab teadma, mis vajab eriregulatsiooni ja võib-olla erikontrolli koha peal.

Neljandaks. Sovhooside rahade liikumine aasta alguses ja aasta lõpus ja nende äravõtmine eelarvesse. Jah, me teame, et see majandussüsteem selliselt toimis. Kuid ma ütleks veel kord, siin on tegemist käibevahendite liikumisega ja käibevahendite liikumist see projekt ei käsitle. Ta käsitleb siiski ainult põhivahendite osa, mis on ehitatud või soetatud riiklike kapitaalvahetuste vahendite arvelt. See, et rahad liikusid siia-sinna, on täiesti loomulik, ka maksudega liikusid. Ma arvan, et seda see projekt ei käsitle ja ka see § 12 ei käsitle käibevahendite küsimusi. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Aavo Mölder, teine küsimus.

A. Mölder

Andestust, aga ma pean siiski täpsustama oma endist esimest küsimust, mis puudutab tervikvarasid. Mul on väga selgelt meeles, et Ülemnõukogu hääletas maareformi seadust vastu võttes mitu korda karjamaa tervikvara hulka. Nüüd oma vastuses ütlesite, et maa-amet korraldab selle teisiti, et endised omanikud saavad maa tagasi ja neil on viie aasta jooksul kohustuslik samaväärselt maad edasi kasutada, kusjuures farm kas siis ostaks selle sööda või võtaks niisama ära. Ma usun, et see küsimus on juba tekitanud palju probleeme maal, ja ma arvan, et ma ei eksi, kui ütlen, et praegu on see seaduseelnõu endise hääletamisega vastuolus. Kas te vaatate selle küsimuse veel korra üle, kui tuleb kolmas lugemine?

M. Pajo

Mul kahjuks ei ole kaasas maareformi seaduse teksti, aga kui ma õigesti mäletan, siis tegelikult seal siiski jäi karjamaa küsimus lahtiseks. Tegelikult jäeti see otsustamine kohaliku omavalitsuse organi pädevusse. Kohaliku omavalitsuse organ saab otsustada, kas ta peab seda otstarbekaks ja vajalikuks või ei pea. Tuleb üle kontrollida, kuid ma ütlen veel kord, et

tõenäoliselt siin, sõltuvalt kohalikust olukorrast ühes või teises piirkonnas, on võimalikud erinevad lahendused, sõltuvalt ka nendest isikutest, kes selle maa tagasi saavad või omanikuks saavad. Siiski lahendus on võimalik leida kohaliku omavalitsuse kaudu, nii nagu maareformi seadus minu teada seda asja ette näeb. Võib-olla on siin vaja siiski kehtestada seadusega täiendavaid piiranguid, kui me seda vajalikuks peame. Seda tuleb nüüd muidugi arutada.

Juhataja

Suur tänu! Jüri Reinson, teine küsimus.

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Tegelikult ma täpsustan esimest küsimust, sellepärast et ma ei saanud vastust sellele, mida ma küsisin. Ma küsisin seoses ühistuga sõna "või" kohta. Kui seal on sõna "või", tähendab, aluseks on üks neist. Ma ei eita üldse, et nad koos on ühistu aluseks. Aga kui seal on sõna "või", siis üks neist.

M. Pajo

Õige, mulle tundubki, nii ongi tegelikult, et meil on see sõna "ja" vahepealt ära jäänud. Oligi "või/ja". Tähendab, mõlemad võivad olla üheaegselt ja on ka loomulik, et on üheaegselt mõlemad.

J. Reinson

"Või" ei saa seal üldse olla. Seal saab ainult "ja" olla.

Mul on teine küsimus ka. § 6. lõige 2 räägib reformikomisjoni moodustamisest pariteetsetel alustel. Kas te kujutate ette komisjoni piirkonnas, kus on 100 maa tagasitaotlejat, 100 majandi töötajat ja 4 talunikku. Talunikest valitakse 1, see teeb üks nelja kohta. Järelikult tuleb teisi kumbagi 25. See on siis 51-liikmeline komisjon.

M. Pajo

Jah, on muidugi probleem, kuidas esindajaid valida ja kui palju neid olema peab ühelt või teiselt poolt. Kuid maaelukomisjonis seda asja arutades me jõudsime sellise tulemuseni, et peaks olema võrdne esindatus, ka häälte osas, et ühe või teise grupi huvid ei hakkaks domineerima, sest ka praegu on vastuolud mõnes mõttes teravad. Kas see nüüd kindlustab, see on omaette küsimus. Kuid niimoodi on see praegu sees. Ma ei eita, et on paremaid lahendusi. Võib-olla tuleks kirjutada veel konkreetsemalt.

Juhataja

Suur tänu, hr. Pajo, rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Ma tänan ettekande eest.

Lugupeetud kolleegid, kaasettekande antud päevakorraküsimuses teeb maaelukomisjoni esimees hr. Juhan Telgmaa.

J. Telgmaa

Lugupeetav esimees, lugupeetav juhataja, austatud kolleegid! Põllumajanduse omandireformi seaduse eelnõu senine elulugu on olnud küllaltki dramaatiline. Versioon, mida valitsus pakkus esimesele lugemisele, tekitas maal lausa šoki. Muidugi muutub eelnõu enne seaduseks saamist Ülemnõukogu menetluses alati, kuid Eesti Vabariigi Valitsuse väljapakutud nägemus sellest, kuidas asjad maal võiksid kulgeda, tekitas maarahvas lausa hirmu oma lammutuslikkusega. Maaelukomisjonil on olnud väga palju selleteemalisi arutusi maarahvaga üle kogu Eesti. Täna teise lugemise alguseks esitatud versioonis on arvestatud reaalselt olukorda, skeem, mis selle protsessi kulgemiseks on kavandatud, peaks maarahvale olema vastuvõetav, iseasi, kuivõrd see skeem on suudetud valada seaduseteksti vormi, kuid seda me saame veel lihvida, mis ju meie ülesanne ongi.

Kirjeldaksin nüüd lühidalt seda skeemi. Eristame teravalt kahte protsessi, üks on omandireform ja teine protsess on reorganiseerimine või likvideerimine. Selles, et omandireform tuleb kolhoosides, sovhoosides läbi viia, ei kahtle mitte keegi, ollakse seisukohal, et mida varem see läbi viidud saab, seda parem. Ja selle tulemusena tehakse siis kindlaks, mis on maal kellegi oma ja samas antakse omanikule ka reaalne õigus oma vara üle peremees olla. See on riiklik üritus, mille läbiviimiseks moodustatakse kohtadel valdade juurde reformikomisjonid, kus oleks siis esindatud osapoolte esindajad pariteetsetel alustel. Hr. Reinsoni küsimuse jätkuks: nähtavasti ei saa siin seda teisiti kui pariteedi alusel teha, olenemata sellest, kui suur jõud üht või teist sorti omanikke parajasti taga on. Kui te vaatate selle reformikomisjoni pädevust, siis reformikomisjon selgitab välja, esitab ettepanekud, aga otsustab siiski vald. Nii et kui on pakkuda parem variant, siis on see muidugi teretulnud, kuid praegu me oleme jõudnud niisugusesse seisu.

Kui see etapp on läbi ja omanikud on selgunud, siis sellega on omandireform toimunud. Järgneb teine protsess, see on ühismajandi reorganiseerimine või likvideerimine. Likvideerimiseks on praegu eelnõus välja pakkuda üks juhtum, see on siis, kui praegu olemasolev ühismajand on pankrotis. Teine variant on reorganiseerimine. Ja selle peavad otsustama juba omandireformi tagajärjel tekkinud omanikud. Selleks tulevad need omanikud kokku ja moodustavad reorganiseerimiskomisjoni, mis pakub siis välja selle järelejäänud vara baasil ühistegevuse vormi, mida vald siis kas lubab või ei luba.

Sellised on lühidalt need kaks protsessi, mida käesolev eelnõu määratleb. Rõhutan veel kord, omandireform on riiklik üritus, mis viiakse läbi riiklikult, seaduse sunnil. Reorganiseerimine on nende omanike asi, kes omandireformi käigus tekivad. Omanikele on tehtud võimalikult vähe piiranguid. Piirangud on püstitatud põhiliselt tervikvarade ulatuses, et need töövõimelistena säiliks, samuti selleks, et kapital maalt välja ei voolaks.

Puudutan veel põhjalikumalt üht maarahvale väga valulist küsimust, see on nn. töövahendite küsimus. Kõigepealt õiglusest. Õiglustunne ütleb, et maarahvas on oma tööga veelgi vähem tasu saanud kui linnarahvas. On kaks perioodi, kus see olukord eriti terav oli: kolhooside algusest kuni 60-ndate aastateni, mil töötati ilma palgata, ja teine periood on aasta 1991, mil maarahva palk jääb Eesti keskmisest ligi kaks korda alla. Teine moment. Et oma senist eluviisi ja põllumajanduslikku tootmist jätkata, vajab maarahvas tootmisvahendeid. Meenutagem, et kord on maarahvalt tootmisvahendid juba väevõimuga ära võetud. Ei maksaks seda teha uuesti! Et oleme juba jõudnud leiva- ja piimapuuduseni, lihast rääkimata, siis peaks kõigil selge olema, et tootmine maal peab jätkuma.

Kolmas moment. Nii nagu antud eelnõus see nn. tööosak lahendatud on, jääb see igal juhul maale ja jääb igal juhul tootmisse, kas tallu või ühismajandisse või mingisse ühistusse. Sellisena

see töösak erineb põhimõtteliselt nn. rahvaosakust, sest töösak saab üldjuhul olema mingi mõtteline osa ühismajandi või ühistu varast või mingi naturaalne vara, taluvara talumehe majapidamises.

Peatun sellel pikemalt, sest see küsimus on maal väga terav. Maainimesed kardavad paljaks jääda. Teisest küljest ei ole siin tegemist kellegi kergelt rikkakssaamisega, sest ainult töös on sellel osakul mingi väärtus. Kindlasti torkab teile, lugupeetud kolleegid, silma, et see töösak on esitatud vaid kontseptuaalselt. Konkreetne ettekirjutus on jäetud valitsusele. Maaelukomisjon leidis, et seadusandlikku lahendust ei saa rohkem konkretiseerida, sest tingimused kohtadel on väga erinevad. Lisaks on paljudes ühismajandites osastamine juba paar-kolm aastat tagasi läbi viidud. Kindlasti tuleb ka nendes majandites ebaseaduslikult võõrandatud varad omandireformi käigus tagastada, kuid osastamine on reeglina läbi viidud vastavuses tol ajal kehtinud seadustega, kuid vägagi erinevat teed. Seetõttu jätaksime valitsusele võimaluse igale konkreetsele juhtumile ka erinevalt läheneda. Juhaksin tähelepanu veel sellele, et need töösakud tulevad rakendamisele alles pärast seda, kui õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise ja kompenseerimise küsimused on lahendatud.

Maaelukomisjon näeb täna esitatud eelnõus ka kahte kaunis olulist nõrkust. Üks on protsessi riiklik juhtimine, mis peaks maaelukomisjoni arvates olema põllumajandusministeeriumi ülesanne ja vastutus. Teiseks on vähe tähelepanu osutatud maainimeste sotsiaalsele kaitsele. Tegemist ei ole ju pelgalt paranduslike muudatustega, vaid väga sügava sotsiaalse murranguga. Siin võivad tekkida raskused kas või rahaga. Kui mingi ettevõtte oma tegevuse lõpetab, siis tuleb töötajatele maksta näiteks kompensatsiooniks kahe kuu palk. Kas see raha on meil olemas? Seda allikat ei tea veel. Rääkimata paljudest teistest nüanssidest, mis võivad tulla esile seoses inimeste ümberõppevajadusega, seoses inimeste tööhõive tagamisega uutal alustel.

Ja lõpetuseks, lugupeetud kolleegid, sooviksin, et käesolevat eelnõu võetaks võimalikult pragmaatiliselt, jättes kõrvale politiseerimise ja usaldades võimalikult palju maarahva arvamust.

Võin kinnitada, et valitsusega, tema tänase esindaja, põllumajanduse aseministri hr. Pajoga on maaelukomisjonil laabunud hea koostöö ja mõistmine saavutatud. Rõhutan selle seaduse kiire vastuvõtmise vajadust, sest see annaks maarahvale lõpuks ometi kätte selguse tema saatuse suhtes.

Tänaseks teen ettepaneku teine lugemine katkestada, sest iga päev saabub hulgaliselt parandusettepanekuid, mida nähtavasti aastavahetuse post kinni pidas. Ja teiseks ei ole oma seisukohti välja ütelnud paljud Ülemnõukogu organid, sealhulgas ka ajutine omandi- ja maareformi komisjon, kes tegelikult saab alles nüüd selle küsimuse kallale asuda, sest nüüd on mingisugune konkreetne paber laual, mille üle arutelu võib üldse avada.

Ja kui lubate, siis ma sellega piirduksin.

Juhataja

Suur tänu! Nüüd on meil üks pisikene tõrkekoht. Mina Aavo Möldrile ei saa rohkem küsimuse esitamise võimalust anda, kuna kaks küsimust on täis. Küll aga võib seda teha kirjalikult. Kas soovib mõni teine rahvasaadik peale Jüri Reinsoni esitada küsimusi? Kaks lugupeetud kolleegi on juba kaks küsimust esitanud. Ei soovi. Suur tänu, Juhan Telgmaa!

Kas Kaido Kama komisjon soovib kaasettekannet? Palun kõnetooli!

K. Kama

Austatud Ülemnõukogu! Nagu te mäletate, siis esimesel lugemisel lasti see seaduseelnõu läbi nii-öelda tingimisi. Tol ajal oli ka hr. Telgmaa isiklikult veendumusel, et see esitatud eelnõu tegelikult meie töö aluseks ei kõlba. Ja esimese lugemise läbimise tingimuseks oli see, et meile esitataks teiseks lugemiseks põhjalikult ümbertöötatud variant. Läbilaskmine oli tingitud eelkõige sellest, et protsessi oli vaja alustada. Kui me oleks lükanud ta tookord tagasi, siis oleks see asi nihkunud määramatusse.

Tänaseks teie laudadele jõudnud uus variant mu meelest kahjuks sellele tingimusele päriselt ei vasta. Ma toaksin välja ainult mõned küsitavused. Kõigepealt on vägagi vaieldav see, kas me ikkagi saame praegu selle seaduse kontekstis käsitleda sovhoose ühtsetel alustel muude kooperatiivsete organisatsioonidega? See läheb minu arvates vastuollu omandireformi aluste seadusega, kus on eraldatud ainult kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide vara muust, s.t. riigivarast, ja nende jaoks on ette nähtud erikord. Kas me saame siin kolhoosi ja sovhoosi võrdsustada, on vägagi kahtlane, kuigi siin on öeldud, et sovhoosil on üle antud õigusvastaselt võõrandatud vara, siis ikkagi tekib küsimus just nimelt nende tööpanuse osakute arvutamise kohta. Ja tööpanuse osakuga tekib siin kohe teine probleem. Esiteks, me oleme veendunud, et tööpanuse osak antud seaduses peab olema lahti kirjutatud, seda ei saa delegeerida valitsusele, muidu me satume jälle uuesti olukorda, kus (nii nagu see toimus taluseaduse alusel) põllumajandusministeerium andis välja mitmeid erinevaid instruktsioone, mis alusel, mis meetodikal osakuid välja arvutada, tulemuseks oli see, et iga mõis tegi ise oma seadusi. Taolist olukorda me lubada ei tohi. See, kuidas me arvutame maainimesele tööpanuse osaku, peab olema ühtselt ja seadusega kehtestatud.

Siin tekib veel üks probleem, millele tuleb tähelepanu juhtida. Kui me loeme kolhoosi nii-öelda kooperatiivseks ettevõtteks, ja ütleme, et see kolhoosi vara on loodud tema liikmete ühistööga ja arvutame selle töö eest talle välja osakud, siis tekib küsimus, mis alusel me anname nendele kolhoositöötajatele välja praegu korteriosakud. Nii nagu see on ette nähtud korterite erastamise eelnõus. Sest nemad ei ole kolhoosis töötamise ajal töötanud selle riigivara loomisel, mille arvel me anname praegu välja korteriosakuid.

Eeltoodud näidetega ma tahtsin ainult esile tuua, et selles seaduses on palju neid probleeme, mis tahavad veel lahendada. Ma toetan hr. Telgmaa ettepanekut tänase järel teine lugemine katkestada ning selle seaduseelnõuga veel tõsist tööd teha. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Kas on küsimusi hr. Kaido Kamale? Ei ole. Ma tänan!

Lugupeetud Ülemnõukogu, ma avan läbirääkimised. Uno Anton.

U. Anton

Lugupeetud kolleegid! Tundub, et toidumure veel küllalt tõsine ei ole, sest et saal on jälle nagu tükk maad hõredamaks jäänud kui hommikul, aga minu meelest käesolev seaduseelnõu on üks olulisemaid, kus meil on vaja asjad selgeks rääkida ja asi kiiresti vaja otsustada, sest maal ei ole võimalik teistmoodi lihtsalt edasi minna. Olukord maal oleneb praegu täielikult kohalikest

juhtidest. Need majandid, kus on juhtkond stabiilne, aastakümneid töötanud, on siiski organisatsioon säilitatud, tootmine jätkub. Muidugi mõista olenevalt sellest, kuidas kusagil tootmine oli organiseeritud ja orienteeritud. Kus see oli orienteeritud põhiliselt omasöötadele, seal on tootmise maht ligilähedaselt säilinud. On olemas majandeid, kus tootmine oli orienteeritud väga suurelt ostujõusöödale, seal on muidugi probleemid väga rasked. Kuid näiteks ka Viljandi maakonnas, kus ma olukorda tunnen, umbes veerand majandeid on sellised, kus juhtkond nende segaduste tulemusena, mis praegu maal valitseb, on vahetunud, ja kahjuks kontroll nende inimeste kompetentsuse üle praegu peaaegu puudub. Peaminister püüdis siin asja nagu teise suunda viia, aga sellistes majandites on muidugi olukord täiesti väljapääsmatu ja seal on asi väga kiire. Põllumehe kogemus ütleb, et hiljemalt märtsi alguseks, märtsi keskpaigaks peab olema otsustatud, kes mida tegema hakkab, kes mille eest vastutust kannab. Siis on veel hea tahtmise juures külvi alguseks võimalik asjad konkretiseerida ja midagi ära teha ja on loota uuelts lõikuselt ka midagi. Juba selle tõttu on asjad väga kiired.

Härra Kama tõstis siin kaks tõsist küsimust. Ma püüaksin esimesele mingil määral vastata. Juba kesksuvel oli maaelukomisjonis üleval küsimus, kas sovhoose, kolhoose saab ühe seaduse alusel käsitleda. Ma olen pidevalt kolhoosis töötanud ja mul on olnud seesama probleem südamel. Ma püüdsin seda Viljandi maakonnas selgitada. Nende varad on erineva tekkega. Kuid nüüdseks enam kui 300 majandi kohta paika panna iga majandi teke tähendaks peaaegu vaata et iga majandi kohta oma seaduse vastuvõtmist. Esimene mees, kes sellele tähelepani juhtis, oli meie komisjoni töös kord siin suvel osalenud hr. Mihkel Oviir. Ja ei suutnud mina temale seda selgeks teha, et see on vajalik. Hiljem järele mõeldes sain aru, et tal on õigus, lihtsalt puhtpraktiliselt me ei ole selleks suutelised, ja seadus peab siiski ühtne olema vaatamata sellele, et see vara on erineva tekkega. Siiski on ka sovhoosi varas olevat riigivara võimalik eraldada, eriti endiste riigimõisate maad. Ka talumaad, mis sovhoosidele üle anti. Ja seaduseelnõu ju näebki seda praegu ette, riigivara, võõra vara eraldamist enne, kui lähme edasi oma reorganiseerimisega. Seadus ei takista seda. Probleeme muidugi tuleb.

Teine vastuolu, millele hr. Kama tähelepanu juhtis, on korteriosak. Kuidas seda tuleb siis sovhoosi inimestel käsitleda? Sellele ma tõesti ei oska omapoolset kontseptsiooni anda.

Ma ei näe praegu teist võimalust, kui osaku kaudu sellele erastamisele minna, sest see siiski võimaldab omandisuhte maal konkretiseerida. Seda meil kõige rohkem ju vaja on. Sellel reformikomisjonil on õigus nõuda taludele selle osaku eraldamist, tekkivatele taludele võimalikult naturaalsel kujul. Nii kaua kui me seda ei tee, nii kaua ka talud tegelikku majanduslikku alust oma arenguks ei saa. Me olema taludest väga palju juttu teinud. Konkreetselt me teame neist siiski veel väga vähe. Enamikus on asjad jäänud jutu tasemele. Kui te mäletate, enne jõule oli meil laenude eraldamine päevakorras, ka siis ei suutnud ettekandjad sellele vastata. Nüüd on mõningad andmeid õnnestunud juba hankida, kuid need on nii pisikesed, et parem kui nendest ei räägi. See võib sügavalt šokeerida mõnda inimest. Tõelist arengut meie talumajanduses ei ole enne, kui me hakkame osaku arvel seda asja ajama.

Ei ole ka mitte mingisugust kahtlust, et selle osaku alusel pannakse Eesti põllumajanduses alus erasuurtootmisele. See osak peab ilma igasuguse kahtluseta olema pärandatav, varem või hiljem peab see osak muutuma ostetavaks ja müüdavaks. Ei ole kahtlust, et ettevõtlikud inimesed hakkavad seda osakut maal kokku ostma ja ei ole ka mitte mingisugust kahtlust, et erasuurtootjad on juba mõne aasta pärast olemas. Erinevalt linnast võib see protsess olla algul aeglasem. Maal on omand alati silma all, seda ei saa seal nii vabalt ringi kantida kui linnas. Selle osaku kaudu on meil siiski mingil määral ka senistele maainimestele õigus erastamisel tagatud. Ma kardan, et me muude vahenditega seda teha ei saa. Ja selle osaku alusel

omandireformi elluviimise kõige suuremaks takistuseks ei saa praegu mitte materiaalsed ressursid, vaid hoopis ettevõtlike inimeste vähesus maal. Sest viimaste aastate ideoloogiline ebaselgus ja seniste tootjate halvustamine, kui mitte päris mõnitamine on viinud selleni, et noori ettevõtlikke inimesi on maal praegu vähe. Mida tagasihoidlikumates oludes majand, seda vähem on neid ettevõtlikke inimesi. Selle reformi läbiviimiseks maal on igasse väiksemasse majandisse vaja 3–5, suuremasse majandisse võib-olla kuni 10 sellist meest. Ma usun, et hr. Arro ei pahanda, kui ma tema näite toon. On vaja kümnekond sellist meest, kui oli hr. Arro umbes 30 aastat tagasi. Inimesi praegu maal napib ja see saab selle seaduse eelnõu elluviimisel kõige suuremaks takistuseks, aga ma usun, et see siiski ettevõtlikele inimestele võimalused annab ja maa selle alusel suudab ennast ümber orienteerida. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, mul on selline ettepanek, et kuulame ära veel ühe kõne ja siis otsustame, kuidas me suhtume kahe komisjoni ettepanekusse katkestada. Lembit Arro.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu! Mind ärgitas sõna võtma Kaido Kama esinemine. Kaido Kama mainib, et kolhoosnik ei ole osa võtnud riigivara loomisest ja kui ta saab majandiosaku, siis langeb tal ära õigus rahvakapitali- või korteriosakule. Kuidas on tegelikult? Tegelikult on kolhoosnik pikka aega, seejuures esimesed kümme aastat peaaegu täiesti ilma palgata tööd teinud normipäevade eest, saades võib-olla kaks või 0,2 kopikat päeva peale. Kolhoosnik oli sunnismaine kuni aastani 1987, mil ta arvati lõpuks inimeseks ja hakati arvestama kolhoosniku tööstaazi, senini seda ei kehtinud. Kolhoos on maksnud riigile kõik maksud vaatamata sellele, et kolhoosnik ise oli vabastatud riigile maksimisest, kuid tulumaksu kolhoosnike eest maksis kolhoos riigile välja. Samuti kõik teised maksud, sotsiaalkindlustusmaksu veel tunduvalt rohkem kui riiklikud asutused. Me maksime üleliidulisse tsentraliseeritud fondi suured summad, mis pärast pensionirahana vabariiki tagasi anti. Seda esiteks. Need rahad ja tulumaksud on kõik läinud riigile ja riik on nende arvel riiki ülal pidanud ja ehitanud. Kolhoosid ja sovhoosid on müünud tohutu odava hinnaga, kopikate eest põllumajandussaadusi riigile. Kas see ei ole panus rahva heaks! Osak põllumajanduse arendamiseks on tootmisvahendid, mis on loodud tööga. Need tootmisvahendid jääksid sinnasamasse. Need lehmad, need traktorid, need kuivatid toodaks seal edasi. Ma võin näiteks öelda, et 80% praeguseid talupidajaid on majanditöötajad. Linnast tulijaid umbes 20%, võib-olla vähem. Need töötajad, kes on majandis töötanud, need traktoristid ja mehed, kes loovad praegu talusid, nad saavad selle tööosaku arvel võtta majandist omale loomi, omale ehitusi, omale tehnikat, see kindlustab ka meie talupidamise põhja ja arengu. Aga seal, kus talusid ei tehta, läheb see osak näiteks kuivati ühistusse, sigalate ühistutesse, töökodade ühistutesse, mis hakkavad teenindama põllumajandust, Majandimees ei saa seda osakut rahana tasku panna, aga tal on vaja ju korterit ka. Siis on ju loomulik, et ta peaks ka selle korteriosaku saama. Minu abikaasa on näiteks kooliõpetaja, temale ei ole vaja tootmisvahendeid, kool ostab talle ka töölauda tuppa, tal on vaja ainult pliiatseid. Ja tema saab rahvakapitali- või korteriosaku ja see on täiesti normaalne. Aga see inimene, kes hakkab tootma, sellel peavad olema tootmisvahendid ja see majandi tööosak on mõeldud nende tootmisvahendite soetamiseks. See on seaduses täpselt kirjas, et muuks seda osakut kasutada ei saaks, see on väärtpaperitena tootmisvahendite all. Ma palun Ülemnõukogu sellest aru saada. Kui me alles äsja kuulsime, et riigil ei ole võimalik põllumajandust subsideerida vajalikul määral, siis see vara, mis me praegu põllumajandusele jätame, loob aluse põllumajanduse edasiseks tegevuseks ja tootmiseks, et me järgmisel aastal ei peaks jälle arutama eriolukorra kehtestamise probleeme. Ma palun, et see

seadus saaks kiiremini vastu võetud, et luua talve jooksul selgus majja, et tekiks maainimestel uuesti töömotivatsioon ja me võiks kevadel julgelt põllule minna. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Heldur Peterson, lepime sinuga niimoodi kokku, et kui me nüüd katkestame, siis sa oled esimene sõnavõtja peale katkestamist, sobib nii? Ma märkisin omale ära.

Ma ootan nüüd Juhan Telgmaa poolt ettepanekut, millisel istungjärgul me jätkame, kui täiskogu peaks aktsepteerima komisjonide ettepaneku katkestamise osas. Mitmendal istungjärgul? Järgmisel.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 77 rahvasaadikut, puudub 26.

Lugupeetud Ülemnõukogu, juhtivkomisjon – maaelukomisjon – teeb ettepaneku arutelu katkestada ja jätkata järgmisel, s.o. 61. istungjärgul. Seda ettepanekut toetas ka ajutise maa- ja omandireformi komisjoni esimees Kaido Kama. Panen hääletusele.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et katkestada antud päevakorrapunkti arutelu ja jätkata järgneval, 61. istungjärgul? Palun hääletada!

Selle ettepaneku poolt on 77 rahvasaadikut. Vastu ei ole keegi, 1 jäi erapooletuks. Arutelu katkestatakse ja jätkatakse järgmisel istungjärgul.

Homme alustame, kui mu mälu ei peta, kell 15. Kell 10? Ei ole veel harjunud uue reglemendiga. Kell 10. Kui me ei saa alustada kiireloomuliste küsimustega, siis tahaks jätkata riigi- ja munitsipaalomanduses olevate elamute ja korterite küsimuste arutelu. Täna seks kõik. Head nägemist! Kohtume homme!

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 60. ISTUNGJÄRK

KOLMAS ISTUNG, 15. jaanuar 1992

Juhataja (Ü. Nugis)

Austatud kolleegid, 60. istungjärgu töö jätkub. Kohaloleku kontroll. Kohal on 89 rahvasaadikut, puudub 14. Lugupeetud Ülemnõukogu, vastavalt eelnevale kokkuleppele annab vabariigi valitsus üle mõned seadusandlike aktide eelnõud. Palun, proua Krista Kilvet!

K. Kilvet

Austatud juhatus, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Eesti Vabariigi Valitsus esitab Eesti Vabariigi Justiitsministeeriumi poolt ettevalmistatud kriminaalkoodeksi eelnõu, eelnõud "Eesti NSV kriminaalkoodeksi" uue redaktsiooni kehtestamise ja ellurakendamise kohta ja muudatuste tegemise kohta "Eesti NSV kriminaalprotsessi koodeksis" ning Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Kriminaalkoodeksi ellurakendamise kohta" projekti, mis on läbi

vaadatud Eesti Vabariigi Valitsuse istungil. Ettekandega nende eelnõude ja projekti kohta esineb Eesti Vabariigi justiitsminister härra Jüri Raidla. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu!

Majandusliku eriolukorra kehtestamise kohta

Juhataja

Kolleegid, nagu te mäletate, selle istungjärgu esimesel istungil anti meile üle päris mitmed kiireloomulised taotlused päevakorra täiendamiseks. Komisjonid töötavad, mõningate kohta on komisjonid juba oma otsuse langetanud. Eelarve-majanduskomisjon arutas põhjalikult ühte valitsuse poolt esitatud eelnõu, mis käsitleb majandusliku eriolukorra kehtestamist. Eelarve-majanduskomisjon oma istungil 14. jaanuaril võttis vastu otsuse teha ettepanek Ülemnõukogu täiskogule, et täiendada päevakorda ja arutada seda küsimust veel 60. istungjärgul. Vaatavalt eelarve-majanduskomisjoni otsusele ma pöördungi täiskogu poole ettepanekuga täiendada päevakorda, arutamaks valitsuse poolt pakutud eelnõu majandusliku eriolukorra kehtestamise kohta. Viime läbi veel ühe kohaloleku kontrolli. Kohal on 85 rahvasaadikut, puudub 18. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva 60. istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb majandusliku eriolukorra kehtestamist? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 73 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 7 on erapooletud, päevakorda täiendatakse.

Kord on meil selline: me kuulame ära valitsuse ettekande, esitame küsimused, kaasettekande teeb eelarve-majanduskomisjoni esimees hr. Kalju Koha. Peale eelarve-majanduskomisjoni kaasettekannet ma pöördun ka õiguskomisjoni poole, et saada teada õiguskomisjoni seisukohta. Sellele järgnevad läbirääkimised ning edasi vastavalt reglemendile. Kas valitsuse poolt teeb ettekande härra peaminister?

E. Savisaar

Kuidas me tõlgendame asjaolusid? Kas on kaks ettekannet või on ühe ettekande kaks osa? Kaks ettekannet. Kummalegi 20 minutit. Paluksin siis kõnetooli härra Leimanni.

J. Leimann

Austatud juhataja, lugupeetud saadikud! Ma alustaksin sellega, et puudutan mõne sõnaga selle eriolukorra ajalugu. Täna on, muide, tõepoolest ajalooline päev. Nagu mäletate, üleüle aasta tagasi olid Leedu sündmused ja pärast seda muidugi olukord Baltimaades pingestus. Ja täna aasta tagasi, 15. jaanuaril 1991. aastal, vabariigi valitsus oma istungi protokolliga nr. 4 päevakorrakohaga 1 võttis vastu mõned otsused pealkirja all "Vabariigis kujunenud poliitiliselt ja majanduslikult olukorrast". Selle esimene punkt kõlab nii, et moodustada majanduslike eriolukordadega kaasnevate probleemide lahendamiseks Eesti Vabariigi Valitsuse majandusliku eriolukorra staap. Ja veel rida punkte, kuni selleni, et staabil iga päev kell 12 valitsusele ette kanda, kuidas olukord on. Niisiis tõepoolest ajalooline päev. Nähtavasti täpselt aasta tagasi valitsus istus koos nagu ikka kell 10-st. Järgmine protokoll on mul homme

aasta tagasi. Sellesama staabi protokoll nr. 1, kuna mina seda staapi juhatsin. Moodustati staabi koosseis ja püüti ära lahendada esimesed pingelised küsimused. Need olid juba siis küsimused. Täpsemalt küll arutasime "Eesti Tsemendi" varustamist, tootmis- ja turustushäirete põhjusi, aga ka mõningaid muid asju.

See staap alustas tööd ja tema valmistaski ette selle määruse, mis on teile laiali jagatud koos selle eriolukorra eelnõuga. See määrus on siis 21. jaanuarist 1991. aastast nr. 15. Tol ajal olime me täpselt nii targad, nagu siin määrukes kirjas on, millega siis kavandasime elu korraldada. Kokku on see eriolukorra staap käinud koos õige mitu korda. Viimane protokoll, mis mul on, kannab numbrit 14. Ja see on pärit 18. detsembrist 1991. aastast. Nii et teatud määral eriolukord on meil kogu see üleminekuperiood olnud ja nii on püütud ka neid asju klaarida. Üheks tähtsamaks osaks, mida see komisjon on teinud kõrvuti operatiivküsimuste lahendamisega, on see, et on ära kuulatud, nõu antud ja läbi arutatud olukord mitmetes suurtes linnades ja maakondades. Näiteks Tallinnas, Tartus, Kohtla-Järvel, aga ka Harjumaal, Pärnu linnas jne. Meie seisukoht oli selline, ja on ka praegu, et eriolukorras, tõelises eriolukorras, on maakonnaavalitsustel, linnavalitsustel, linnapeadel ja maavanematel muidugi eriline roll. Neil on operatiivinfo, neil on võimalus operatiivseid otsuseid teha. Nii palju selle loo ajaloost. Juba tol ajal, 21. jaanuaril, kui me võtsime vastu määruse (siis ligemale aasta tagasi), me formeerisime ka umbes sellise otsuse, mis nüüd on teile välja pakutud – otsuse eriolukorra kehtestamise kohta –, juba Ülemnõukogu tasemel. Ja panime ta sahtlisse. Panime ootama. Me arvasime, et varem või hiljem see vajadus võib tulla, siis me võtame ta välja ja tuleme Ülemnõukogu ette.

Me võime vaielda, kas see olukord on nüüd käes või ei ole, aga fakt on see, et sellelõhnaline see olukord on ja sellepärast on valitsus teie ees sellise otsuse projektiga.

Eile eelarve-majanduskomisjonis paar tundi tööd tehes saime me valitsuse esindajatena muidugi aru nendest meeleoludest, mis on Ülemnõukogus. Ja ma püüan neid meeleolusid silmas pidades lisaks ajaloole siiski veel selgitusi anda. Kõigepealt sai selgeks, et meile on pretensioone: te pole sedagi määrust täitnud ja üldse see määrus on vananenud, tehke see määrus paremaks, täitke ära ja midagi muud ei olegi vaja. Määrus on tõepoolest osaliselt täitmata kahel põhjusel. Üks on, et tegelikult kõik määruse punktid ei olegi siiski päris valitsuse punktid, need on tärniga märgitud. Teiseks, kahjuks meie ühiskond tervikuna ja kõikvõimalikud organid on praegu sellises seisus, et täitmine ei ole meie töö tugevam osa. Muidugi see määrus on mõnevõrra vananenud. Muidugi tuleb teha veel täiendavaid määrusi, olenevalt, kuidas olukord kujuneb. Kuid vaadake selle määruse põhiosasid. I osa – "Kütuse- ja energiaressurssidega varustamine" – on praegu üliaktuaalne. Ja on seda ka homme ja nähtavasti veel tükk aega. II osa – "Elutegevuseks vajalike kaupadega varustamine" – ei vaja kommentaare. Või III osa – "Elutegevuseks vajalike talitluste süsteem". Või "Töötajate rakendamine", mis on IV osas kirjas. Ja lõpuks muidugi – "Organisatsioon". Ma arvan, et selle loogika järgi tuleb valitsusel määrust muidugi uuendada, täiendada. Praegu ta on lisatud lihtsalt orientatsiooniks ühelt poolt, aga teiselt poolt ka, et teda tuleb rakendada täies mahus.

Teine argument, mis eelarve-majanduskomisjonis esitati: piisab paremast määrusest ja üldse seni kehtivate valitsuste määruste muudatustest, kuid igat laadi seadusemuudatusi või seadusandlikesse aktidesse sekkumist ei ole vaja. Tegelikult võib-olla isegi õnnestub niiviisi tegutseda, mina ei suuda seda 100-protsendilise kindlusega praegu argumenteerida, et igal juhul on vaja mingeid seadusandlikke akte muuta või nende üksikuid paragrahve, aga sügavalt kahtlen selles, sest protsessid arenevad nii kiiresti nagu eile välja öeldi, lausa tundidega. Tegelikult on tulekahjulõhnaline olukord ja ma lasin täna majandusministeeriumi arvutist välja

trükkida, kui palju on ainuüksi see lugupeetud Ülemnõukogu koosseis seadusi vastu võtnud. Ja sain 74 seadust perioodil 29. märts 1990 kuni 19. detsember 1991 pluss veel mõned eelmise koosseisu seadused, mis ka siiski reguleerivad praegust majanduselu, nendest mõnikümne puudutavad otse majandust. Ma sügavalt kahtlen, et sellises dünaamilises olukorras õnnestub neid kõiki punktuaalselt täita. Niisiis, minu arvates on vaja eelseisval perioodil märksa loomungulisemalt, kiiremalt, operatiivsemalt tegutseda. Ja selleks siis on vaja ka neid erivolitusi. Minu arvates see tekst ei ole võetud nii üheselt, punktuaalselt. Pole mingit saladust, et praegune valitsus on vähemusvalitsus, vähemalt tundub nii viimaste igat laadi hääletamiste puhul ja eriolukorras see jätkub. Ma julgen prognoosida, et igasuguste otsuste vastuvõtmine venib, maja põleb, aga meie teeme miitingut. Võib-olla on see palju öeldud, aga nii ta on. Asi ei ole selles valitsuses, ka mitte järgmises valitsuses, asi on selles, et sellised otsustamismeetodid, sellised valitsemismeetodid ei ole adekvaatsed tegelikule olukorrale. Ma arvan, et me võime selle otsuse taga näha, ja peame nägema, esiteks seda, et tõepoolest see tekst siin on eriolukorra otsus. Kuid eriolukorra otsus on ka, et me peame need viimased valitsuse initsiatiivid, mis on esitatud, olgu korruptsiooni- või piiriküsimused või omandireformi kiirendamine, otsustama kiirendatud korras ühiselt. See on eriolukord. Ja ma arvan, et eriolukord, see on ka üks suur X, mis selgub tundide kiirusega ja mida tuleb oskuslikult lahendada. Ma püüdsin eile majanduskomisjonis lähima kahe-kolme kuu stsenaariumi kirjeldada, mis kõik võib juhtuda. Mul ei ole täna tuju seda teha, aga neid stsenaariume ei ole raske ette kujutada, just majanduses.

Ma arvan ka, et olukord ei ole lootusetu. On üksjagu lahendusi, mille kallal töötatakse, kuid kõige tõsisem on olukord kütusega. Täna on minister Sikkal Moskvast, ta püüab kooskõlastada Vene-Eesti lepingu lisad, kus on ära määratud nomenklatuur. Eile õhtuks olid meil Vene seisukohad enam-vähem teada. Muidugi, olukord on üpris proosaline. Me saame osta kütust maailmaturu hindadega ja meid huvitavad meie kaupadest eeskätt toiduained ka maailmaturu hindadega. Kõike muud Venemaa praeguses olukorras, näiteks igat laadi tarbekaupa, millega me oleme uhkeldanud, ei ole praegu vaja. Saab ka ilma selleta elada. Nii palju kui meil oma kõhu kõrvalt õnnestub müüa dollarites toitu, ma natuke lihtsustan muidugi, selline tendents on, nii palju saame dollarites kütust. See on reaalsus. Muidugi on teatud nüansid ja teatud täiendavad võimalused.

Ma ei kasuta ära kogu aega või ongi see otsas? Soovin Ülemnõukogu liikmetele otsustusjulgest. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Härra Leimann, rahvasaadikud soovivad ka küsimusi esitada. Ma tuletan kõikidele meelde, et me selle küsimuse arutelul täna saame kaks korda esineda. Tiit Made.

T. Made

Austatud eesistuja, kõigepealt seda, et oleks meil olnud nüüd 4 või 5 ettekandjat, siis me ei oleks saanud sedagi esineda. Olles eriolukorra arutamise erilistes tingimustes, antakse siiski saadikutele õigus igapäevase küsimuse esitada, ja kui ta soovib, ka oma arvamust avaldada. See on lihtsalt ettepanek. Lugupeetud härra minister, seletage meile ära, populaarses vormis, mida konkreetselt valitsus teeks eriolukorra õigustes teisiti, kui ta oleks võinud ja pidanud tegema seni. Teine küsimus, täna lehtedest on lugeda ametiühingute seisukoht (ametiühingud on meil teatavasti kommunismi kool olnud ja arvatavasti on ka praegu edasi), et eriolukorda anda ei ole tarvis. Kas valitsus ei aktsepteeriks ametiühingute seisukohti ja võtaks oma soovid tagasi

ja püüaks oma tööd ümber korraldada operatiivselt, nii et teie töö annaks samasuguse resultaadi, nagu te tahate saavutada eriolukorra tingimustes? Aitäh!

J. Leimann

Valitsus ei ole kõiki eeloleva perioodi kavasad veel läbi arutanud, kuid on olnud terve hulk nõupidamisi nii valitsusliikmete kui ka maavanemate ja linnapeade vahel, on analüüsitud olukorda ja nii mõnigi vajalik tegevus on selgunud. Üldiselt nii mõnigi idee võib tunduda teile liiga karmina. Aga küllap me peame mitmekordselt karmistama esiteks piirirežiimi, mobiliseerima sinna kõik jõud, mis on võimelised piiri kaitsma, looma neile eritingimused. Teiseks, olukorra halvenedes me peame organiseerima nende objektide ja eeskätt talude kaitse, kus on praegu dollarite ressursse. Kevade lähenedes me peame mobiliseerima kogu metsaressursi ja hoopis teistmoodi käsitlema seda metsaressurssi, sest igasugused jutud akadeemilise võla võtmisest nagu ei tule välja, tegelikult tuleb hakata metsa müüma ja organiseeritult müüma, et osta kütust. Võib-olla teha seda maakonniti ja anda täielik võim maavanematele, et mobiliseerida selleks tegevuseks kõik organisatsioonid, kes on võimelised seda tööd tegema. Metsabisnis, mis on praegu täielikult hajutatud ja raskesti kontrollitav, tuleb erilise range kontrolli alla panna, ignoreerides mõndagi senist lepingut majandusorganisatsioonide vahel. Nähtavasti on vaja sekkuda ka teatud ressursidesse (nagu me teame, nii mõnelgi ettevõttel on ressurside varud üpris suured), et üle elada seda rasket kevadet. Nähtavasti on vaja kevadkülviks koostada erimeetmed, erikava, et maa saaks külvatud, kuigi praegu ei ole külvamiseks kütust. Nähtavasti on vaja kanaliseerida hoopis rangemalt toidukaupu linna ja tööstuskaupu maale, vähemalt hoida sellist tendentsi.

Kuid ma julgen ka öelda, et seoses rahareformiga on vaja ellu viia kompleksmeetmeid, sest kogu info rahareformi kohta on täna veel üksjagu romantiline, ma julgen öelda. See sündmus on märksa proosalisem ja karmim. Ma arvan, et kui ei ole eriolukorda või erivolitusi, siis meie praeguses diskutiivses ühiskonnas iga selline otsus muidugi vallandab sellise jutukoori, et lihtsalt füüsiliselt ei saa järgmist sammu astuda. Ühined jutukooriga ja tegeled sellega.

I. Hallaste

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja, mul on küsimus. Kõigepealt, millised neist meetmetest, mis on märgitud valitsuse määruses nr. 15, viivad meid lähemale turumajandusele? Palun, loetlege lühidalt, punktide kaupa ainult. Teiseks. Määruse p. 2 ütleb, et majandusliku eriolukorra tingimustes on õigus suunata vabariigi territooriumile saabuvaid vedelkütuse saadetisi vastavalt vajadusele, olenemata vedelkütuse saadetise adressaadist ja hankimise viisist, naftabaasi kaudu või transiidina. Kuidas teie suhtuksite sellesse, kui Läti valitsus saaks samasuguse volituse Läti Ülemnõukogult ja hakkaks konfiskeerima Eesti Vabariiki saadetavat kütust, mis läbib Lätit transiidina? Kas see ei oleks Eesti Vabariigi omandi röövimine? Kolmandaks. Kui me peaksime otsuse vastu võtma, siis millal saadab valitsuse määruse p. 14 ja 16 täitmiseks välja komissarid maale, et võtta arvele talunike salvedes ja aitades olevad toiduained, et need vajaduse korral konfiskeerida ja ümber jagada? Kindlasti on paljudel talunikel veel kartulit, kuid linnades napib seda mõningal määral. Neljandaks. Kas valitsus tahab ka sellel aastal panna põllumehele peale sotsialistliku külvikohustuse, nagu ta tegi seda aastal 1991? Aitäh!

J. Leimann

See ei ole turumajanduse määrus, nii et ma ei tea, igast määrust ei ole nähtavasti vaja turumajandust otsida. See on esimene vastus. Talumeeste varandust nähtavasti ei saa mitte kuidagi selle määrustega rekvireerida. See puudutab ikkagi ainult Eesti riiki, teiste riikide varandusi mitte ja ka mitte eraomandit, eks ole. Minu arvates ei loe siit küll kuskilt seda välja, vähemalt nii ei ole see mõeldud, et keegi talunike varandust läheb rekvireerima. Põhiline varandus on praegu ikkagi riigi käes, nagu te teate, ja ma ei arva, et volinikke on vaja, küll aga on vaja mehhanisme kahes mõttes, et kevadise seisuga potentsiaalselt haritavat maad oleks võimalik harida, ja teiseks, et meil oleks, millega harida. Ehk teiste sõnadega, võimalik, et mingite erialgoritmide abil peame tõepoolest eraldama just neile kütust, näiteks kas või selle arvel, et mõnigi muu väga vajalik firma seisab kõrval. Nii et pigem on asi ikkagi selles, et tuleb nähtavasti lausa valdada kaupa analüüsida läbi, missugune on olukord, kui palju see maabilanss seal on ja likvideerida igat laadi takistused, kui raske see ka ei oleks. Kui oleks kerge, siis seda kõike ei oleks üldse vaja teha.

A. Maarend

Lugupeetud esimees, lugupeetud juhataja ja ettekandja! Millised seadusandlikud aktid siis takistavad valitsusel efektiivselt töötamast? Palun konkreetselt. Millised seadusandlikud aktid takistavad ka valitsusele usaldatud riigi vara kasutamist ja haldamist heaperemehelikult? Sest kuidas ikkagi on võimalik, et valitsus ei tea, mida teevad ettevõtete juhtkonnad riigi varaga? Täna!

J. Leimann

Ma jätaks selle küsimuse siiski kolleeg Raidlale. Ma pidin rääkima majanduslikest aspektidest, kolleeg Raidla räägib juriidilistest aspektidest. Teiseks, mis puudutab riigivara, siis kõigepealt ettevõtte käitumine praeguses situatsioonis ei ole muidugi kaugeltki optimaalne, olukorrale vastav. Ma toon teile mõne näite. Ei ole saladus, et ettevõtete palgatase on kõrge ja palgafondi kättesaamine pangast ei ole ka mingisugune probleem. Võib-olla me peame nüüd sekkuma ka sellesse, et reguleerida raharinglust. Olukorras, kus, nagu juba räägitud, sularaha puudus on väga suur, peaksime tõstma pensione ja üldse miinimumpalka mitmekordselt, ja siis tekib selline olukord, et nii mõnigi ettevõtte oma toodangut enam müüa ei saa, sest ta on sunnitud ka mitmekordselt tõstma oma toodangu hindasid. Ja viime selle ettevõtte praktiliselt pankrotti varem, kui ta loomulikult teel oleks läinud. Ma ei tea päriselt paragrahve, mis segaks seda tegemast, kuid see on pigem rohkem kui seaduse vastu minek. See on majanduspoliitika oluline muutmine, kiire ja väga otsustav muutmine. Ja selleks on vaja erivolitusi.

J. Allik

Lugupeetud härra Leimann, 6. jaanuaril võttis Eesti Vabariigi Valitsus ilma igasuguste erivolitusteta vastu teie allkirjaga määruse, millega tühistas terve rea vabariigi seadusi, kaasa arvatud Eesti Vabariigi politseiseaduse sõidusoodustuste osas teatud töötajatele. Seadusrikkumisele sunniti Eestis sajad inimesed lihtsalt transpordiministeeriumi osakonnajuhataja telefonikõne alusel ja see kestab tänaseni. Mis andis teile sellise õiguse ja kas antud korral oli teie arvates tegemist majanduslaselise normatiivaktiga või poliitilise normatiivaktiga? Teine küsimus, paar päeva tagasi andsite te "Postimehele" intervjuu, kus ütlesite, et olete väsinud ja peaksid tulema uued mehed. Kuidas te kavatsete sel juhul eriolukorra tingimustes töötada? Aitäh!

J. Leimann

Võib-olla see 6. jaanuari näide on üks näide, kuidas olukord tegelikult on. Valitsus ei ole oma meelest piiranud neid priisõite, siin on taga kaks asja. Esiteks, transpordifirmad, nagu kogu maailmas, on majandusorganisatsioonid, kes on huvitatud oma tulust. Ja kui keegi saab ilma sõita, siis see organisatsioon, kelle esindajad seal ilma sõidavad, v.a teatud erijuhud, lapsed, vanurid, invaliidid, peab ka selle kompenseerima transpordiorganisatsioonile. Järgmine samm on, et politsei peab saama vahendid, et kompenseerida selle transpordifirmale. Ma arvan isiklikult, et kuidas te ka ei otsusta, kas see valitsus või järgmine valitsus, kuid eriolukorda muidugi käsitlevad minust paremini sellised inimesed, kellel on vastavad võimed.

J. Põld

Täna, hr. minister, mul on mõned küsimused. Kas selgitaksite läinud aasta 21. jaanuari määruse täitmise kulgu? Kas seda on ka alluvate, tähendab, ministriumide ja maakonnavalitsuste poolt täidetud? Kui seda tehtud ei ole, siis miks? Siis seoses bensiini ja masuudi olukorraga tahaksin teada, kas valitsus või valitsuse esindajad on pöördunud näiteks Tšetšeeni Vabariigi poole, et sealt hankida. Eile nende eriesindaja ütles, nende jaoks ei ole mingi probleem meile tarnida masuuti ja bensiini. Lõppude lõpuks on olemas ka Lääs. Kui me peame ostma Venemaalt maailmaturu hindadega, siis miks seda üldse teha? Ja lõpuks, millised on need tärniga punktid, mis vajavad seaduserikkumist? Ma ise leidsin nende hulgast ühe, nimelt punkt 2. Kujutage nüüd ette olukorda, et Eestis leiduks 2–3 head firmat, kes hangiksid sealtsamast Tšetšeeni Vabariigist või minupoolest Läänest miljon tonni masuuti või bensiini. Eesti Vabariigi Valitsus otsustab selle bensiini konfiskeerida ja müüa või anda kellele tahes. Kas pärast sellist esimest akti leiduks veel mõni firma, kes üritaks taolist kogust Eestisse hankida? Kuidas te seda olukorda pärast sellist sammu endale ette kujutate? Ma täna!

J. Leimann

Meil on olemas ülevaade selle määruse täitmisest. Veel eile oli mul pikem arutelu Põlva maavanemaga ja Võru maavanemaga selle määruse täitmise ja eriolukorras tegutsemise valmiduse kohta nendes maakondades.

Kuid teine külg on asjal ka. Meil tegelikult lihtsalt ei ole mingisuguseid vahendeid, et jätkata vanaviisi, tunnistagem ausalt, ka praegu on meie eelarve suures defitsiidis. Igat laadi eelarvekulutuste vähenemine on tegelikult sundkäik. Ka igat laadi priisõitmine on vaja minimeerida.

Teine ja isiklik küsimus. Mina ei tahtnud küll täna selle juurde minna, aga kui küsimus esitati, siis ma ka vastan. Tegelikult minul on asi juba ammu olnud selge. Võiks öelda, et ma tulin valitsusse raske südamega 21 kuud tagasi, eeskätt reforme tegema. Nii ma sain tol ajal aru majandusministri tulevases rollist. Tegelikult õige varsti selgus, et ma sattusin sõtta, kui piltlikult öelda, sise- ja välissõtta (välissõtta muidugi Liiduga), ja kujunesin paljuski kriisiministriks. Või üldse sellise laia profiiliga ministriks kriisist reformideni. Ja kui aasta täis sai, siis ma esitasin valitsusjuhile oma otsuse valitsusest lahkuda. Nüüd on juba peaaegu teine aasta täis, ikkagi ei ole seda õnnestunud teha, kuna hooaeg on olnud kiire ja kogu aeg on olnud midagi pooleli. Siis tuli august ja läks veel kiiremaks. Ja nüüd ma siin olen. Ma ei arva, et ma olen eriolukorras parim mees, olles siiski teiselaadilise elukäiguga – kõrgkoolide teadusasutused, konsultatsioonifirmad ja ka tööstusettevõtted.

Ma julgen siiski öelda, et laias laastus maakonnad on selle määruse täitmisel olnud edukamad (mõni neist võrdlemisi heal tasemel) ja linnad, eriti suurlinnad, vähem edukad. Ma julgen öelda,

et Tallinna linn ei ole valmis. Teise nurga all, organisatsioonide ministereeriumide osas, kes siin kirjas on, on põhiliselt need punktid täidetud. Muidugi see täitmine – kuna ei ole olnud nn. hädavajadust ülitõsiselt tegutseda – on mõnel juhul formaalne. Tšetšeeni bensiini ma ei suuda teile kommenteerida. Meil on olemas valitsuse komisjon, kus on 5 ministrit ja rida teisi asjatundjaid, ka majandusministri asetäitja L. Tammeväli, kes on selle ala asjatundja, ma pean nendega konsulteerima. Kuid mulle tundub, et mis puutub bensiini, siis tihtipeale on meil tegemist kontrollimata ideedega. Kui hakkad kontrollima, kas seda saab ellu viia sellises mahus, siis selgub, et ei saa. Viimane küsimus on ikkagi rohkem juristide valdkond, ma loodan et Jüri Raidla sellele vastab. Kuid ma tahaks öelda jällegi, et ärgem keerakem juttu kogu aeg eraomandi peale, seda plaani siin kuidagi sees ei ole.

P. Lutt

Lugupeetud härra majandusminister! On rõõm kuulda, et valitsus on hakanud rääkima kõva häälega põllumajandusest. Kuid kui meie valitsuse esindaja ütleb välja meie vabariigi valitsuse seisukoha põllumajanduse suhtes, siis ma ütlen, et meie vabariigi valitsus ei tunne meie põllumajandust ja ta ei tea praegust hetkeseisu, ta ei tea seda, et põllumees on ilma jäetud igasugusest hoolitsusest, et ta tunneb täna puudust kõigest, nii kütusest kui muudest asjadest, ja kõik need probleemid lahendab ta täna ise. Siit üks küsimus teile. Heameel on kuulda, et valitsus on aru saanud: selleks et tarnida Eesti Vabariigile kaupa, vajab Venemaa meilt ainult toiduaineid. See oli põllumeeste tarkus, mis tuli valitsuse kaudu tagasi, seda teate nüüd teie ka. Kuid öelge, kui Venemaa ei vaja meie käest tarbekaupa, siis kas eriolukorras on meie vabariigi valitsus ja majandusministeerium võimelised Eesti Vabariigi majandust kiiresti ümber orienteerima nii, et põllumajandussaadusi on võimalik tootma hakata juba lähematel kuudel tunduvalt rohkem. Aitäh!

J. Leimann

Mina tunnistan ausalt, et mina küll ei tunne põllumajandust, pole kunagi tundnud, kuid lugupeetud põllumehed, kes te põllumajandust tunnete ja põllumajandusest räägite, rääkigem ikkagi üks asi kõigepealt selgeks. Seesama tuntud aritmeetika, et vanasti 1 + 1 võrdus kahega, aga nüüd 1 + 1 võrdub ühega, sest teist ühte ei ole. Ma muidugi ümardan, räägin jämedalt, kuid oli ju mõni aasta tagasi nii, et me toodame 1 milj. tonni vilja ise ja 1 milj. tonni tuli dollarite eest ostetud nisu 10 või 20 kop. kilo Tallinna sadamasse, nii et ka tänavad olid maisi täis, kui seda laiali veeti.

Seda teist miljonit tonni (viimasel ajal oli seda muidugi vähem, aga põllumajanduse langus kestab ka juba vähemalt kolm aastat) sel aastal enam ei ole, mineval aastal seda ka enam nimetamisväärselt ei olnud. Ja lehmad ja sead jutust ei ela. Ja põllumajandustoodangu langus, kui te vaatate korrelatsiooni, on peaaegu samas suurusjärgus kui ärajäänud söötade maht. Kõigepealt leppigem kokku, lugupeetud põllumehed, selles aritmeetikas. Siis hakkame teistest teguritest rääkima. Kui te kogu aeg hakkate teistest teguritest rääkima ja seda ignoreerite, siis mina ei saa selle jutuga ühineda. Edasi, kust küll saada seda vilja? Sellest on palju räägitud. Midagi on teel Ameerikast siia (100 000 tonni). Midagi tuleb Taanist, see on päevade küsimus. Need saadetised tulevad juba abi korras, need ei ole enam dollarite eest, need ei ole enam 10 või 20 kopikat kilo nagu vanal heal ajal. Igavesti meile niimoodi sööta muidugi ei suunata. See on sündinud lapsele, et jalad alla saada. Tõepoolest, valitsus juba poolteist aastat tagasi alustas kampaaniat teraviljaprogrammi ümber, teatud töid ja ettevalmistusi on tehtud. Kuid kahjuks ei ole viimase paari aasta ühiskond oluliselt parem, dünaamilisem näiteks 10 aastat tagasi toimuvast ühiskonnast. Ja nagu te mäletate, igat laadi programmid on pigem paber kui toimiv

tegelikkus. Kahjuks läheb üle kivide ja kändude ka teraviljaprogramm, mille kindlustuseks on vaja tõepoolest tehnoloogiat, väetisi, pestitsiide, seemneid jne., mis enamuse kõig on jälle import. Eile põllumajanduse masinaehitusest teile räägiti, ma ei taha seda pikka lugu üle rääkida. Kui nüüd otse vastata hr. Luti küsimusele, kas valitsus hakkab majandust ümber orienteerima põllumajandusele, siis ütleksin, et ta on üritanud seda teha ja kindlasti jätkab, kuid minu eksperthinnang on, et sellise majandusega, kus me praegu oleme, või sellise majanduspotentsiaali ja dünaamilisuse juures, mis tal on, tulevad need tulemused kahjuks hiljem, kui meil vaja on.

P. Priks

Aitäh, hr. spiiker! Lugupeetud hr. Leimann! Mitu liiget on eriolukorra staabis ja kas te peate põhimõtteliselt võimalikuks, et Ülemnõukogu ja valitsuse parema koostöö või isegi usalduse huvides kuuluksid sinna staapi eriolukorra tingimustes ka näiteks kaks Ülemnõukogu liiget? Aitäh!

J. Leimann

Staab kinnitati, nagu ma ütlesin, aasta tagasi ja valitsuse poolt läksid sinna Leimann, Kirt ja Hellerma. Esimesel staabi istungil oli meil õigus võtta juurde ministreid, kes rohkem on seotud majandusega, või ka asjatundjaid, kes on üldse olnud aastakümneid Eesti majanduse operatiivjuhtimise juures. Esimesel staabi istungil kinnitati veel liikmeteks hr. Laos (tol ajal kaubandusminister), hr. Tamm (tolleaegne tööstus- ja energeetikaminister, kes on nüüd välja langenud), hr. Vähi (transpordiminister), hr. Rapoport (ressursside ministri asetäitja), hr. Tammeväli (majandusministri asetäitja) ja hr. Järv (Riigikantselei osakonnajuhataja asetäitja). Sellises koosseisus, vajaduse korral juurde kutsudes muid valitsuse liikmeid ja asjatundjaid, on see staap senini töötanud. Kas saab eriolukorras integreerida Ülemnõukogu ja valitsust? Ma olen kindel, et saab.

Ma vabandan, et ma hr. Made teisele küsimusele ametiühingute kohta unustasin vastamata. (Ametiühing arvab, et eriolukorda ei ole vaja, tema taga on suured massid, valitsus võiks kaaluda oma soovi tagasivõtmist.) Ma ei tea, kui palju ametiühinguliidreid seda otsust tehes masside arvamust kompasid ja mis meetodil nad ametiühinguliikmeid esindavad.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja, ma loen selle määruse projekti kolmandat osa: elutegevuse tagamiseks vajalike talitluste süsteem. Minu arvates peab inimene elutegevuse tagamiseks ka sööma. Siin on märgitud küll saunasid ja pesumajasid, kuid ma ei loe ka mujalt kuskilt välja, kus oleks märgitud, et liha- ja piimakombinaadid peaksid töötama, samuti pole siin, et kindlustada loomade varustamine söödaga, piima äravedu jne. Määrus selle kohta selgust ei anna. Teiseks, kas meie valitsus suvel ei näinud ette, et talveperioodil võib tekkida toiduainete nappus? Ma pean siin silmas seda, kui televiisorist näidati peaministrit Aasmäe laos, kus avastati mitukümmend tonni võid. See on Rapla piimatsehhi 3-5 päeva toodang. Suvel käis Raplas tsehhijuhataja minu juures ja ütles, et ei ole võid kuhugi panna, kõik laod on täis, tema veab Kirovi kolhoosi heeringalattu. Ta lubas minu õue võid täis kallata, kui ma ei lahenda seda küsimust. Siis pakuti võid 17 rbl. kg ja päevatoodang oli 20 tonni, oleks võinud kokku ostu umbes 2000 t võid, see oleks kindlustanud terve talveperioodi võiga. Nüüd räägime 2 nädala võivarust. Ehk oleks saanud seda võid turustada ka kaubavahetuse korras kütte eest? Küsimus ongi selles, kas ei olnud siis raha? Selle raha oleks võinud teha riigi sisemise võlana, nüüd topelt

tagasi saada ja kallimalt võid müüa. Põllumehed pakkusid juba kevadel mitu varianti piimahinna tõstmiseks, et loomade arv ei väheneks, neid ei võetud siis kuulda. Kas valitsus arutas selliseid asju või nägi ette probleeme, mis tulevad?

J. Leimann

Mis puudutab liha- ja piimakombinaadi tööd ja üldse elutalitust ja siis meil on üks teine valitsuse määrus, kus on pikk nimekiri sellistest ettevõtetest, kelle tööd tuleb igal juhul kindlustada esmajärjekorras. Ma arvan, et siin mingit vastuolu ei ole ja endastmõistetav on, et toiduainetetööstus teatud osas kuulub siia.

Suvine situatsioon ja praegune situatsioon. Vaadake, suvel oli tõepoolest mõningaid produkte üllatavalt palju. Oli nii, et sellesama bensiini eest, mida me veel möödunud aastal Venemaalt ostisime, me isegi laadisime Peterburile teatud liha- ja piimasaadusi graafikust ette, täitsime selle ennetähtaegselt. Aga me ei saanud mitte kuidagi neile selle aasta eest müüa. Ja suvine bensiiniseis ei vajanud, et oleksine oluliselt rohkem müünud. Miks riik ei ostnud võid kokku ja miks seda ei ole täna külmladudes, seda mina tõepoolest ei tea. Juhul kui teie mõtteviis on korrektne, siis mina esitaks samasuguse küsimuse asjaosalistele. Küll aga tahaksin ütelda, et muidugi ei ole see valitsusele üllatus – ma siiski julgen praegu rohkem rääkida enda nimel –, mõnele valitsuse liikmele on võib-olla üllatus, et majanduse seis on praegu nii nagu ta on. Ja põllumajanduse seis on ka nii nagu ta on. Vähemalt majandusministrina olen selles saalis küll kogu aeg rääkinud karmi tõde ja esitanud tõsiseid prognoose, kui te täpselt mäletate. Majanduses imesid ei ole. Vaatamata mõnekümnele seadusele, mida me oleme suutnud vastu võtta, seda laeva ei pööra kahjuks nii kiiresti. Mind võite süüdistada fatalismis, aga vaadake laiemalt, kahjuks on olukord umbes sama kogu Ida-Euroopas. Ja kogu aeg sama või hullem kogu endises Nõukogude Liidus. Kui tegemist oleks valitsuse viletsa tööga, küllap siis meenuks nimetamisväärsed paremaid näiteid. Kus nad on?

H. Kostabi

Lugupeetud esimees, lugupeetud juhataja, väga austatud peaminister, austatud ettekandja! Mul on kaks põhimõttelist küsimust. Esiteks, kas energeetika ja põllumajandus on turumajanduse valdkonnad või üleminekuperioodil strateegilised valdkonnad, mida turumajanduse täielikku meelevolda ei anta? Ja teine küsimus, kuidas teie arvates on lõppresultaadid, kui enne lasta hinnad vabaks ja siis hakata läbi viima omandireformi või kui enne läbi viia omandireform ja siis lasta hinnad vabaks? Kas tulemused on erinevad või kuidas te neid kommenteerite? Aitäh!

J. Leimann

Mulle tundub, et energeetika ja põllumajandus ei ole ka kõige kapitalistlikumates maades nii turumajandus kui mõni muu majandusharu, vähemalt paljudes keskmiselt arenenud riikides küll mitte. Mulle tundub, et teatud põllumajanduse regulatsioon ja energeetika regulatsioon ka turumajanduse tippseisus on märksa suurem kui mõne muu valdkonna, näiteks ülikondade või kingade tootmise regulatsioon. Teiseks, kas hinnad enne vabaks või enne omandireformi ja siis hinnad vabaks? Kahjuks omandireform on pikk protsess, mis kestab aastaid, ja rangelt reguleeritud hindadega küll selle ajani mitte kuidagi ei ela, seda enam, et me olime praktiliselt aasta lõpuni ja ka nüüd avatud majanduses, mida nimetati Nõukogude Liidu majanduseks või nüüd siis selle territooriumi majanduseks, rublaga otse seal sees. Hindade vabakslaskmine – küllap majandusajaloolased kunagi seda hindavad – oli ikkagi paljuski mitte ainult üks turumajandusele ülemineku etapp või konstruktsioon, vaid oli ka hädavajadus kiirema

inflatsiooniga natukenegi kaitsta siinset turgu. Tegelikult oleme minu arvates hindade vabakslaskmisega ikkagi jälle hiljaks jäänud, ikka ja jälle liberaalsed olnud, ikka ja jälle poliitikud olnud, mitte majandusteadlased. Ka praegu hoiame totralt kinni elektrienergia hinda, gaasi hinda, kommunaalteenuste hinda, tegelikult petame ennast. Majandusprotsesse petta ei saa. Aga omandireform ... Annaks jumal, et meil jätkuks tarkust ja mõistust teha seda nii kiiresti kui võimalik!

H. Schotter

Lugupeetud juhataja, lugupeetud hr. Leimann! Me teame, kui vähe meil on bensiini. Hiljaaegu võis lehest lugeda et põlevkivibasseinis ähvardab töö seiskuda diislikütuse nappuse tõttu. Me teame ka, milleni see viib, see viib elektrijaamade seismajäämiseni ja see oleks lausa katastroof. Ma tooks teile paar konkreetset näidet ja paluksin nende kohta kommentaari. Eile hommikul enne kella 10 käisin ma Laki tänava bensiinjaamas. Seal väljapandud silt teatas, et tangitakse I operatiivkategooria autosid. Väikeses järjekorras oli kaks ZIL-tüüpi isekallutajat, mis tarvitavad ca 50 liitrit bensiini 100 km kohta. Üks GAZ-53, kaks veoautot. Möödunud nädalal, ma tean täpselt seda, käisid Rapla Autobaasi Märjamaa kolonni autod tööl Tallinnas vedamas täitepinnast Lasnamäelt Paljassaarde. Sedasama tegid ka Märjamaa EPT autod. Ma ütlesin, et töid on praegusel hetkel kahte liiki: neid, mida peab tõesti tegema (näiteks vedama iga päev lauda juurde sööta, kauplustesse toiduaineid), ja neid, mida on võimalik hetkel peatada. Kas valitsuse võimuses oleks praeguste võimaluste juures peatada niisugused tööd, mis on võimalik edasi lükata, ja maksta nendele inimestele, kes seetõttu jäävad tööta, kas keskmist palka või kas või töötu abiraha? Või on selleks tarvis mingeid erivolitusi? Aitäh!

J. Leimann

Vaadake, senini ei ole valitsus oma väikese koosseisu ja ka kontseptuaalse arusaamise tõttu mitte kuidagi püüdnud sellistesse üksikprotsessidesse sekkuda, ma mõtlen, kes mida, mis suunas, missuguse bensiini- või diislikütuse kuluga veab. Ja ma hästi ei usu, et see üldse on võimalik, kuigi Eesti on väga väike. Teie näited on muidugi tõsised näited, sest tõepoolest praegu paljud ikkagi veel vilistavad olukorrale, igauks ajab oma asju.

Teie küsimus viitab ikkagi sellele, et eriolukord või mitte eriolukord, aga sisult on ikkagi eriolukord. Kui me nüüd nendel samadelt autojuhtidelt töö ära võtame, me peame neile maksma. Ja järjest rohkem tuleb neid inimesi, kellele peab maksma mitte millegi eest. Kust võtta neid vahendeid? Teiste sõnadega, sööjaid jääb samapalju, aga tootjaid jääb järjest vähemaks. See ongi tegelikult praegu veel mitte saabunud, aga võimaliku saabuva kriisi üks sõlmküsimusi.

H. Eller

Lugupeetud juhataja, lugupeetud minister, teatavasti on sõlmitud Vene ja Eesti valitsusjuhtide vahel majandusleping. Lepingus on teadupärast ette nähtud sõlmida kahe nädala jooksul konkreetset lepingud erinevates majandusvaldkondades. Siit küsimus. Kuidas kulgeb praegu konkreetsete majanduslepingute sõlmimine Venemaaga?

J. Leimann

Kõige täpsem osa sellest konkreetsest lepingust on muidugi kaubavahetuse leping, nomenklatuur. Nagu ma juba ütlesin, hr. Sikkal on täna Moskvast. Eile lõpetasid spetsialistid

seal töö. Mul on see nomenklatuur ka värskelt kaasas. Tegelikult me vahetame Venemaaga kaupa umbes 500 milj. dollari mahus. See nii-öelda üdi, nagu mina asjast praegu aru saan, ma võin eksida, aga eile hr. Sikkal nii kandis meile ette, on teatud kogus kütust sealt ja teatud kogus eeskätt toiduaineid siit. Muide, neid huvitavad väga ka sigaretid. See on umbes 109 miljonit dollarit. Siin on need kogused kõik olemas. Siin on kirjas, mida nad soovivad: meie jaoks tõepoolest nimetamisväärseid kogused liha- ja piimatooteid, kala jt. toiduaineid. Nii et kui täna hästi läheb, kui kokku lepatakse, aga vähemalt eile oli valitsuse seisukoht püüda kokku leppida, siis loodetavasti kirjutatakse see kaubalepingu lisa alla. Ma uurisin täna hommikul ka, mis sellele siin järgneb. Näiteks masuudi osas võiks siis järgneda nii, et kui vastavad kvoodid ja eraldatud masuudi litsentsid Ufaas on käes ja rongid laaditakse tuleval nädalal, siis vähemalt kuu lõpul jõuavad nad siia. Tegelikult masuudiga ongi lugu nii, et Tallinna linnas veab 1. veebruarini masuudiga välju. Erinevates katlamajades on erinev olukord. Kõige halvem on muidugi Irus ja Lasnamäel, aga mõnedes katlamajades on masuuti isegi kevadeni. Nii et praegu juba ainuüksi konstruktsioon siiski mingisuguse väljapääsu pakub. Samal ajal muidugi Rootsi abi, selle saab kätte Tallinna sadamast. Nii et võib öelda – nii palju kui minul andmeid on, muidugi võib üllatusi tulla –, jaanuarikuus evakueerimise vajadust ei peaks tekkima.

K. Sergij

Lugupeetud juhataja, lugupeetud härra Leimann! Olukord on praegu tõepoolest väga tõsine ja valitsus võtab kogu vastutuse majanduse eest enda peale, nõudes majandusliku eriolukorra kehtestamist. Ma arvan, et te peate juba praegu teadma, mida on vaja teha ja mis takistab valitsusel tavalistes tingimustes ühtesid või teisi probleeme lahendada. Ent teie sõnavõtust eilsel eelarve-majanduskomisjoni koosolekul ja täna Ülemnõukogus järeldub, et te ei tea, mida praegu teha ja millised seadusandlikud aktid teid takistavad. Mulle näib, et te ei ole üldse valmis majandusliku eriolukorra kehtestamiseks ja see ei ole põhjendatud. Teie vihje aasta tagasi vastu võetud otsusele ei ole tõsiselt võetav, sest poliitiline olukord on praegu hoopis teistsugune.

J. Leimann

Te märgite täiesti õigesti, et valitsus tahab vastutust endale võtta. Tõepoolest, see eriolukord ei ole mingi õigus, see on tohutu suur vastutus. Ja ma olen veendunud, et selle vastutuse kandmiseks on nii valitsuses kui ka valitsuse organisatsioonis vaja teha nimetamisväärseid personaalseid muutusi. Mitmed lülid ei ole praegu teovõimelised. Kuid väita, et me ei tea, mida teha – see on siiski pool tõde. Ma ütlesin eile ja ütlen teile ka täna, et mina ei kujuta ette (kuigi ma tegelen lausa hobi korras prognoosimisega ja alternatiivne mõtlemine on mulle igapäevane) kõiki protsesse, mis vallanduvad, missugune on ahelreaktsioon, mis lahti läheb lähinädalatel ja lähikuudel. Tõepoolest, kogu tõde ja seda, mida teha, ei tea nähtavasti keegi. Kuid sellega, mida me teame, me tegeleme. Ja on vaja tegelda veel intensiivsemalt, olla iga päev valmis üllatusteks ja valmis nendele reageerima.

J. Kork

Austatud esimees, lugupeetud juhataja, ettekandja! Mul oleks selline küsimus. Siin oli hr. Sirendi küsimus käesoleva aasta lepingu kohta idanaabriga. Praegu oleme juba kaks nädalat elanud selles aastas ja teil kui majandusministril on kindlasti öelda arvulised näitajad eelmise aasta lepingu täitmise kohta idanaabriga. Teatavasti, kui talumees toodab vilja ja toodab hoolega, aga ajab kehva äri, on ta ikka pankrotis. Kas meie äri eelmisel aastal Venemaaga praeguste kokkuvõtete järgi oli kehva või oli see edukas äri? Paluksin arvulisi näiteid.

J. Leimann

Kahjuks ma ei valmistunud selliseks küsimuseks ja mul tõesti ei ole nii hea mälu, et kõik arvud peas oleks. Aga ma ütleksin siiski, et Eesti Vabariik lõpetas eelmise majandusaasta korrektse partneri kuulsusega. Nii Venemaaga kaubavahetuses kui ka näiteks Usbekistaniga kaubavahetuses, kellega me jõulu ajal sõlmisime uue lepingu. Kokkuvõtteid tehes märkisid nad seda tunnustavalt ära. Kuid nii Venemaa kui Usbekistan jätsid rida oma lepingukohustusi täitmata. Millega ma seda tõestan? Põllumajandusalased kaubanumbrid on ju siit läbi jooksnud, te teate, me oleme tõepoolest need lubatud liha- ja piimakogused ja ka munakohustused realiseerinud. Kuid kütust ostsime sealt vähem, kuna meile seda ei tarnitud. Vaatamata teie tööstuse suurtele raskustele oli lepingukohustuste täitmine siiski endiselt üpris 100-protsendi lähedal. Nii et meil ei ole selles mõttes midagi häbeneneda. Ma arvan, et kaudselt tuleb see siiski sel aastal neile kasuks, sest majanduses ikkagi arvestatakse korrektseid partnereid.

Juhataja

Suur tänu! Hanno Schotteri teine küsimus.

H. Schotter

Aitäh, hr. juhataja! Lugupeetud hr. Leimann, ma vabandan, aga te jätsite minu küsimuse iva vaatamata. Ma võib-olla selgitaksin veidi. Põllumajanduses on tegu üsna ebarütmilise tegevusega ja juba aastakümneid on sovhoosides, kolhoosides kasutatud niisugust meetodit, et suvel on mehed auto peal, talvel metsas. Minu noorpõlvest on mul meeles üks lorilaul, mis räägib sellest, kuidas väljas seisavad rahvaparved, kel seljas saed ja kirved. Jutt on hädaabitöödest. Minu küsimus oli selline: kas valitsus oleks võimeline praeguste volitustega peatama niisugused ebamõistlikud veod meie kohutavas kütusepuuduses ja organiseerima näiteks kas või neidsamu hädaabitöösid, kui meie metsad on täis mädanevat puitu, või on selleks tarvis erivolitusi? Jah või ei?

J. Leimann

Ma toaksin hädaabitöö näite ligemalt. Tallinna linn on nii käest ära, et siia on narr külalisi kutsuda. Kui septembris valitsus võttis vastu vastava määruse ja kirjutas kolme nädala programmi sisse, et tehkem linn korda, siis selle peale narritati valitsust ajakirjanduses, et ta ajab asju ikkagi endises stiilis ja puhastab linna, nagu vanasti. Tallinna linn ei ole minu arvates sellele mitte kuidagi reageerinud. Räägitakse, et ei ole tööjõudu, küll aga on Tallinna linnal rahalisi vahendeid, et eraldada seda koristustöödeks. Ma ütlen teile piltlikult, et Eesti linnades on tohutult tööd, mille jaoks on vaja ainult haamrit ja kõveraid naelu, isegi sirgeid naelu ei ole vaja. Oleks vaja ringi käia haamri ja kõvera naelaga, et seda kivi peal sirgeks lüüa ja mõni laud kinni lüüa. Siiani ei ole valitsus praeguste määrustega veel mitte kuidagi suutnud linnasid ja maakondasid mõjutada. Mina neid seaduse asju nii väga detailselt ei tunne, aga siin on meil üks ummik küll. Linn allub volikogule, natukene ka valitsusele, võib-olla ka Ülemnõukogule, aga võib-olla ei allu kellelegi. Nii see pilt on. Ma alustaksingi hädaabitöödest. Tehkem kõigepealt korda ja puhtaks oma elu! Hakakem aknaid pesema!

A. Zõbin

Lugupeetud härra minister! Paar aastat tagasi kinnitasid praegused liidrid – kes konkreetselt, seda ma muidugi ei oska öelda, näiteks peaminister ja teised –, et Eesti toidab peaaegu et kogu

Venemaad ja niipea kui me eraldume, ootab meid helge tulevik ja meil on kõik olemas. Nendele rahva veendumustele rajatigi poliitika. Aga juba siis hoiatasid paljud, kaasa arvatud meie endine liidu president Gorbatšov, et sel juhul toimub kogu kaubavahetus maailmahindade alusel ja Baltimaad võivad ebameeldivasse olukorda sattuda. Muidugi kõlbasid need kaks aastat tagasi püstitatud loosungid valimiste jaoks, võib-olla ka Ülemnõukogule, aga majandusmehed – ma pean silmas valitsust – on minu arvates kainemad inimesed. Tuleb välja, et ka nemad sattusid nende loosungite mõju alla ja tegid sellist poliitikat, mille tagajärjel oleme nüüd jõudnud nii kaugele, et pole midagi müüa. Tuleb välja, et see on mingil määral tolle kahe aasta taguse poliitika krahh.

J. Leimann

Poliitikud ei ole minu arvates olnud ei möödunud aegadel ega ole ka praegusel ajal piisavalt valmis kogu tõde majandusest rääkima. See lihtsalt ei ole moodne teema, see on liiga proosaline. Majandust tahaks ikka natukene ilustada.

Tõepoolest, kui Gorbatšov käis 1987. aastal siin, siis ta süüdistas, et Eesti elab võlgu. Tekkis suur diskussioon. Tõestati, et elab, ja tõestati, et ei ela jne. Kogu käivet arvestades me tol ajal ikka võlgu ei elanud küll. Ja pole elanud, kui võtta läbi ajaloo. See kõik on teatud tööjaotuse tulemus, teatud hinnamastaabi tulemus. Kuid kogu selle eelneva poliitika tulemus on ka see, me oleme täielikult orienteeritud idaturule. Meie toodang kõva valuuta eest on tühine ja tegelikult ei olnud juba tükk aega tagasi mingi üllatus, et seoses iseseisvusega selline situatsioon tekib. Ja veel kord kordan, see ei ole ainult Eesti küsimus, endistest liiduvabariikidest on Vene Föderatsioon ja mingite arvutuste kohaselt ka Aserbaidžaan ainukesed, kellel veel on mingisugune nimetamisväärtus valuutabilanss. Ma mõtlen, selline bilanss, millega vähemalt teoreetiliselt saaks võib-olla tasakaalu viia. Kõik teised, kaasa arvatud suur Ukraina, on sügavalt miinuses, ostab ka sisse kütust tohutult mahus maailmaturu hindades. Ja siin oleme ka meie.

Juhataja

Suur tänu! Jüri Kork, teine küsimus.

J. Kork

Austatud esimees, lugupeetud juhataja ja ettekandja! Te konstateerisite, et täitsime majanduslepingu idanaabriga eelmisel aastal praktiliselt 100%-liselt. Samas peaministri sõnade järgi ei täidetud 9 kuuga orienteeruvalt 55% ulatuses. Need olid kommenteerivad andmed. Kui need ilma vastukaubata jäänud toiduained oleksid meile jäänud, oleks võib-olla see situatsioon hoopis teistmoodi. Kas sellega ei võiks öelda, et oma äritehingutes idanaabriga oleme alt läinud?

Ja teine küsimus siia juurde. Kas seda võlga, mis liiduleping Eestis on teinud, arvestatakse ka uue, 1992. aasta lepingu tegemise juures?

J. Leimann

Nojaa, võib muidugi arutleda, et võib-olla oleksime pidanud septembrist lõpetama toiduainete tarnimise, aga me väga lootsime ja tahtsime ikkagi olla korrektsed, et saada lubatud koguses kütust, meil ei olnud kütuse saamiseks mingit muud kanalit. Nagu ka praegu ei ole seda massilises ulatuses. Nii et nii me käitusime, võib-olla tõesti see oli vale käitumine. Aga peale

kaubavahetuse on sellistes riikidevahelistes vahekordades ka ikkagi veel midagi rohkem, nii et ma siiski ei pea seda veaks. Selle taga on ikkagi ka sellesama Peterburi linna elanikud, kes niigi olid juba mineval aastal poolnäljas. Ja leping oli olemas. Nii et selle aasta lepingus on ikkagi põhimõte, et (ma ei tea, mis alla kirjutatakse, kas 100 miljonit dollarit või 500 miljonit dollarit) iga kvartali lõpus, kes võlgu jääb, see maksab dollarites. Aga vana võla kohta ma ei oska kommentaari öelda, siin peab küsima minister Sikkali käest, tema on selle lepingu detailidega tuttav. Ma isiklikult pean õigeks muidugi selle vana võla küsimus karmilt üles tõsta.

Juhataja

Suur tänu, härra Leimann! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole, ma tänan ettekande eest. Kolleegid, nagu on kokku lepitud, teise valitsusepoolse ettekandega esineb meie ees justiitsminister härra Jüri Raidla. Palun kõnetooli! Kuni 20 minutit.

J. Raidla

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Minupoolne tulek kõnepulti ettekandjana on seotud vajadusega luua teile võimalus esitada küsimusi õiguslikust vallast seoses käesoleva otsuse projektiga. Ma omalt poolt ikka ettekannet tegema ei hakkaks, härra Leimann avas selle otsuseprojekti tahke üsna mitmest kandist. Lisaksin juurde ainult niipalju, et õiguslikult on mõlemad lahendid halvad. Õiguslikult on põhimõtteliselt halb eriolukorra situatsioon ja õiguslikult on väga halb ka olemasoleva situatsiooni jätkumine, kus valitsuse ja Ülemnõukogu vaheline töö mitmetes valdkondades on sisuliselt kinni kiilunud, selle tagajärjel väga paljud otsused kas ei lähe läbi või ei ole üldse perspektiivi läbi minna. Mis puudutab eriolukorras tegutsemist õiguslikult, siis ma mõistan neid argumente ja vastuväiteid, mida on esitatud juba komisjonide arutelude ajal, mida ilmselt esitatakse ka täiskogu istungil ja mis on paljuski seotud sellega, et piisav seadusandlik baas tegutsemiseks eriolukorras Eesti Vabariigis praegu puudub. Kui lähtuda kitsalt õiguslikult loogikast, siis sellist seadusandlikku baasi tegelikult piisaval määral olla ei saa, sest erakorralise olukorra kui sellise reguleerimine on võimalik vaid toimiva põhiseaduse tingimustes. Teatavasti ka põhiseadus näeb ette võimaluse ja lausa vajaduse erakorralise seaduse väljatöötamiseks. Erakorralise olukorra seaduse põhimõte on ju selles, et teatavas osas õiguste ja vabaduste kaitset piiratakse, kuid seda tehakse põhiseaduslikus korras. Praegu sellist situatsiooni ei ole. Nüüd küsimus: miks käesolev projekt on esitatud otsuseprojektina, aga mitte seaduseprojektina? See on kahtlemata kriitiline küsimus teie poolt. See on tingitud sellest, et piisav seadusandlus praeguseks eriolukorraks puudub. Seetõttu, kui esitatakse majandusliku eriolukorra sisseviimise otsuseprojekt, siis järelikult jääb Ülemnõukogule võimalus seda otsuse täitmist ja valitsuse toimimist selle otsuse jõusoleku ajal kontrollida tunduvalt lihtsamate protseduuriliste reeglitega kui seaduse puhul. Juhin teie tähelepanu sellele, et otsust saab ka muuta ja korrigeerida otsuse vastuvõtmiseks etteantud protseduurireeglite järgi, mitte aga seaduse vastuvõtmiseks ettenähtud protseduurireeglite järgi. Järelikult majandusliku eriolukorra tingimustes, kui Ülemnõukogu selle otsuse langetab, on otsuse puhul võimalik ka tunduvalt operatiivsem ja tunduvalt sisulisem Ülemnõukogu-poolne kontroll valitsuse tegevuse üle kui analoogse seaduse vastuvõtmise puhul. See oleks kõik, aitäh, ma vastaksin teie küsimustele!

Juhataja

Suur tänu! Lembit Arro teine küsimus.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Selle otsuse teise osa punktis 14 kohustatakse Eesti Vabariigi Teraviljaametit ja ka Eesti Tarbijate Kooperatiivide Vabariiklikku Liitu teatud ülesanneteks. Minu teada Eesti Vabariiklikku Teraviljaametit enam ei eksisteeri. Keda me kohustame? Sama jutt kehtib ka Tarbijate Kooperatiivide Liidu kohta.

J. Raidla

Ma vabandan, ma ei saanud küsimusest aru, sest otsuseprojektis sellist punkti üldse ei ole. Kas jutt käib määruse tekstist?

L. Arro

Määruse tekstist.

J. Raidla

Hr. Leimann juba kommenteeris, et see määrus vajab vaieldamatult korrigeerimist nii sisulistes kui ka vormilistes küsimustes. Teile on teada, et valitsuse dokumendiga on tegelikult moodustatud Teraviljasalv, samuti on muutunud mitmete organisatsioonide nimetused ja ka põhikirjaline statuut, seetõttu ka see vormiline küsimus, mille te esitate, kinnitab seda, et valitsuse poolt juba vastuvõetud määrus vajab ilmtingimata muutmist, olenemata sellest, kas majanduslik eriolukord on parlamendi poolt otsustatud või mitte.

J. Kass

Austatud justiitsminister, antud määrus näeb ette elanikkonna evakueerimist küllaltki suurtel aladel. Praegune siseministerium ei suuda ka enam-vähem normaalses olukorras tagada korda, siis tekivad ju lausa eritsoonid. Kas nende eritsoonide suhtes on seadusandlus juba ette nähtud?

J. Raidla

Ei, praegu eritsoonide suhtes eraldi seadusandlust ette nähtud ei ole. Mingiteks regioonideks või kvadraatideks jagamine on praegusel juhul rohkem tehnoloogiline probleem kui seadusandlik probleem, kuid selle küsimuse lahendamiseks, millest te praegu rääkisite, tuleb politsei tubadest välja tuua ja kord tagada ilma erivolitusteta.

K. Raud

Austatud eesistuja, lugupeetud ettekandja, kas te oskate konkreetselt loetleda, missuguseid majandusalaseid normatiivakte tuleb peatada selle valitsuse määruse täitmiseks? Aitäh!

J. Raidla

Konkreetselt loetleda selliseid normatiivakte on praktiliselt võimatu ja tõtt-öelda ka vajadus nende konkreetseks loetlemiseks tegelikult puudub. On täiesti kindel, et eriolukorra puhul ei tule väga paljusid valitsuse määruseid arvestada.

See ei ole teie küsimusest möödahiilimiseks öeldud. Seni on püütud valitsuse määrused vastu võtta kooskõlas kehtivate seadustega, kui seal on ebakõlasid, siis on see vea tulemus, mitte valitsuse tahtliku soovi tulemus. Majandusliku eriolukorra puhul tuleb silmas pidada, et

olukorra lahendamiseks on sageli vaja vastu võtta otsuseid, mis on vastuolus seni valitsuse poolt vastuvõetud määrusega ja selle kaudu ka seadusandlusega. Valitsus ilmselt ei kavatse, kui ta on tark valitsus, majandusliku eriolukorra puhul minna totaalselt seaduste eiramisele, sel juhul kaoks valitsusel muide teistpidi võimalus olukorda riigis kontrollida, sest sel juhul kaob üleüldse seadusandliku regulatsiooni võimalus majanduses. Küll aga võib ette prognoosida, väga mitmetes küsimustes seadusega konfliktis olevate otsuste vastuvõtmist. Võib tuua väga lihtlabaseid näiteid. Me ei ole kaugel olukorrast, kus valitsus ja tema asutused peavad andma iteratiivseid korraldusi näiteks autobaasidele, kes on bisnissettevõtted, vedada bensiinipuuduse tingimustes külast ära piima, kuigi see ei ole talle majanduslikult kasulik.

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Ma ei suuda uskuda, et see käesolev otsuseprojekt tekkis lihtsalt tühjale kohale niisama. Ja ma küsiksin, milline oli motiiv, milline valitsuse kavandatud konkreetne tegevus ei saanud realiseeruda, kuna ei ole seda otsust?

J. Raidla

Aitäh, mul on hea võimalus vastata teie küsimusele hr. Leimannile esitatud retoorilise küsimusega, milles kõlas küllalt tõsine kriitika valitsuse poolt vana-aasta lõpus vastu võetud korralduste ja määruste suhtes, kus nähti ette näiteks toodangu nomenklatuuri muutmist kohustuslikus korras. Nii et meil on põhimõtteliselt ere näide juba olemas, mis on tõepoolest, kui ajada väga täpselt seadustes n.-ö. näpuga järke, konfliktis kehtivate majanduslike aktidega.

Juhataja

Suur tänu, hr. Raidla! Rahvasaadikutele rohkem küsimusi ei ole. Ma tänan ettekande eest. Kaasettekandeks on sõna Kalju Kohal.

K. Koha

Lugupeetud esimees, lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Kõigepealt suur tänu härra Leimannile, kes kommenteeris eelarve-majanduskomisjoni eilset koosolekut! Kui mõni asi kordub, siis vabandan ette. Austatud kolleegid, eelarve-majanduskomisjon arutas teile esitatud otsuseprojekti oma eilsel töökoosolekul, millest võtsid osa ka meie valitsuse esindajad härra Jaak Leimann ja ressursiminister härra Aleksander Sikkal, justiitsminister härra Jüri Raidla ja tööstus- ja energeetikaministri kt. härra Arvi Hamburg. Kolleegid, meile esitatud otsuseprojekt sisaldab põhimõtteliselt kahte otsust. Esiteks, majanduslik eriolukord kehtestatakse riigis tähtajaliselt valitsuse ettepanekul Ülemnõukogu poolt. Nagu kuulsite härra Raidla suust, meil tänaseks puudub nende normide kogu, millega korraldatakse eriolukorras meie ühiskonna elu, millised on objektid ja subjektid, kuidas nad käituvad, millised on nende õigused ja kohustused. Teine osa selles otsuses koosneb põhiliselt kolmest normist, kuigi ta on kahepunktiselt väljendatud. Kõigepealt valitsus teeb meile ettepaneku kehtestada tähtajaliselt, s.o. 13. jaanuarist kuni 1. juunini erakorraline majandusolukord. Teine pool on, milliseid õigusi valitsus taotleb Ülemnõukogult käitumiseks majanduslikus eriolukorras. Kõigepealt on punktis 2 ära märgitud õigus rakendada 1991. aasta 21. jaanuari määrust nr. 15 täies mahus. Esile dokumendi osas oli komisjoni liikmetel hulganisti küsimusi. Siia dokumenti on sätestatud nõuded, milliste tähtaegade jooksul peavad ühed või teised riigiorganid ja ka kohalike omavalitsuste organid ette valmistama ümberjaotamise korra, välja töötama plaane ja kavasid, mida kasutatakse sel juhul, kui meie majandus satub ekstreemsesse situatsiooni. See tähendaks siis seda, et neid kavu

rakendatakse ainult sel juhul. Neid protseduure ja kordasid on ligemale 20 ümber. Komisjoni liikmed tundsid huvi, kui palju neist kavadest ka tegelikkuses on realiseeritud, see tähendab siis, kui ekstreemsituatsioon on kätte jõudnud, kas siis riigiorganid, ka kohaliku omavalitsuse organid ja muud institutsioonid on suutelised kohe tegutsema vastavate kavade alusel. Peab tõdema, et komisjoni liikmed ühest vastust esindajatelt ei saanud ja jäi mulje, et nad ei ole tegelikult realiseeritud. Samas esitati ka küsimus, mis takistab valitsusel määruse nr. 15 täitmist ilma eriolukorra sanktsioonita? Komisjoni liikmed avaldasid arvamust, et majanduse eriolukorra sanktsioonita oleks valitsusel täielikult vabad käed neid plaane ellu viia. Miski tegelikult ei takista. Valitsuse liikmetele tuletati meelde asjaolu, et nad on omaniku esindajad, sest põhiosa meie varadest on ühiskonnastatud ja nad kannavad täit vastutust riigivara haldamise ja ka hoidmise eest. Teine asi, mida valitsus soovib antud otsuse projektiga endale saada, on täiendavad volitused normatiivaktide peatamiseks. See tähendab seda, et valitsusel oleks õigus peatada seadust andja poolt väljaantud seadusi majandusliku eriolukorra ajal. Ja kui tähelepanelikult lugeda teksti, siis see norm on suunatud nii minevikku kui ka tulevikku. Sisuliselt parlamendi töö hetkel jääb suunatuks tulevikku, sest jooksvas olukorras majandusvallas parlamendi töö ei toimi, sest võimalusi on valitsusel igal ajal neid sätteid ja norme muuta. Selles küsimuses tekkis komisjoni liikmeil erinevaid arvamusi. Osa meie komisjoni liikmeid leidsid, et peaks olema täpsemalt fikseeritud, milliseid norme võib valitsus muuta, millised normid peataks Ülemnõukogu ise. Oli ka teine aramus, et valitsusel ei tohi sellist õigust olla. Kuid ühes on meil üksmeel tänases situatsioonis, kus inflatsioonikeeris saab üha tempot juurde, tuleb eelarveseaduse toime osaliselt küll peatada. Et finantseerida meie riigiasutusi ja eelarvelisi asutusi ühekordsete otsuste alustel kuukaupa, sest raha küsimus on üks olulisemaid.

Kokkuvõtteks komisjoni liikmete arvamustest. Valitsus peab suutma toime tulla riigivara haldamisega ilma igasuguste volitusteta. See on valitsuse esimene ülesanne ja selle eest ta kannab ka täit vastutust. Eriolukord oleks mõeldav, kui 60–70% meie ühiskondlikest varadest oleks erakätes ja tänases majanduslikus situatsioonis on vaja riigil otsustavalt sekkuda. Eriolukorra kehtestamine on vajalik, kuid dokument vajab ümbertöötamist, ma mõtlen antud otsuse projekti. Tuleb konkretiseerida seadused, milliste toime majanduse eriolukorras peatub. Tõesti, et määrus nr. 15 on täitmata, piltlikult öeldes, koer on toitmata ja hunt on karjas ning võitlus on ebavõrdne. Veel kord, täna ei ole ühtegi seadust, mis takistaks valitsusel tegutsemast olukorra normaliseerimiseks. Eelarve-majanduskomisjonis pandi ka hääletusele küsimus, kas toetada tervikuna otsuse projekti vastuvõtmist täiskogus, ja ta ei leidnud komisjoni ühist toetust. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu, hr. Koha! Rahvasaadikutel küsimusi ei ole. Ma tänan kaasettekande eest. Kui võimalik, ma paluksin kõnetooli õiguskomisjoni esimehe hr. Antoni esitama meie õiguskomisjoni seisukohta.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Õiguskomisjoni eilsel istungil arutati valitsuse poolt kiireloomulisena esitatud otsuse projekti majandusliku eriolukorra kehtestamise kohta. Õiguskomisjon ei arutanud projekti neid aspekte, mis seonduvad poliitiliste ja majanduslike lahenditega. Projekti õiguslikku olemust hindas õiguskomisjon ebakorrektselt.

Soovin teie tähelepanu juhtida kahele asjaolule. Projekti punktis 2 on sätestatud, et valitsusele antakse õigus peatada kehtivaid majandusalaseid normatiivakte. Nendeks majandusalasteks normatiivaktideks on ka seadused. Õiguskomisjon kahtleb selles, et meil on võimalik otsuse vormis anda valitsusele õigus peatada seaduste täitmist.

Teiseks. Ma soovin teie tähelepanu juhtida sellele, et projekti punktis 2 viidatud valitsuse määruse lõpp on kahetähenduslik. Nimelt on tärniga märgitud punkte võimalik rakendada vaid siis, kui Ülemnõukogu poolt on kehtestatud kord, kuidas seda teha. Võimalik on aru saada valitsuse määrusest ka selliselt, et need sõnad "Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poolt" käivad lause selle poole kohta, mis räägib majandusliku eriolukorra kehtestamisest.

Siiski on õiguskomisjon seisukohal, et nii tähtsa otsuse vastuvõtmiseks peaks olema Ülemnõukogul selge pilt, millised volitused ta valitsusele annab. Täna teid!

Juhataja

Suur tänu, hr. Anton, rahvasaadikutele küsimusi ei ole. Ma tänan kaasettekande eest!

Lugupeetud kolleegid, kell on 11.55. Ma teen ettepaneku praegu kuulutada välja korraline vaheaeg ja alustada tööd 12.15.

V a h e a e g

Juhataja

Istungjärgu töö jätkub. Palun asuge töökohtadele. Kohaloleku kontroll. Kohal on 77 rahvasaadikut, puudub 26.

Lugupeetud kolleegid, mulle on laekunud päris mitmeid protseduurilisi ettepanekuid nii fraktsioonidelt kui üksiksaadikutelt. Ja need puudutavad edasist istungi juhtimise korda. On tehtud ettepanekuid läbirääkimiste ärajätmiseks, läbirääkimiste lühendamiseks, kõnede lühendamiseks. Ma panen need kõik hääletusele.

Esimene ettepanek on selline. Läbirääkimisi mitte avada ja asuda otsuse vastuvõtmisele. Kas Ülemnõukogu mõistab? Juhana Telgmaa ettepanek. On ka teisi. Kõik mõistavad? Seda tuleb mõista niimoodi, et läbirääkimisi ei peeta, tulevad kohe lõppsõnad ja asume otsust vastu võtma. (Hääled saalist.)

See on protseduuriline ettepanek ja selle ma panen praegu hääletusele. Igaüks avaldab oma arvamuse hääletuse kaudu.

V. Pohla

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Nii tähtsas küsimuses nagu see, mida me täna arutame, tundub ju äärmiselt veider, et tuleb üks ettepanek, mis välistab täielikult igasugused sõnavõttud ja arvamuste avaldamised selles küsimuses. Meie oleme siin Ülemnõukogus selleks, et arutada küsimust, aga teha ettepanek, mis muudab paugupealt ühe hääletamisega reglemendi – minu meelest sellist ettepanekut teha ei saa. Täna!

Juhataja

Mu kallid sõber Vello Pohla, seda sõnavõttu poleks tohtinud pidada, midagi ei ole teha.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et mitte pidada läbirääkimisi ja asuda otsustama? Palun hääletada! Lihthälteenamus. Võtan hääletuselt maha. Kas viga on aparaadis või registreerimises? Tuleb registreeruda.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et mitte pidada läbirääkimisi ja asuda otsustama? Palun hääletada!

Selle ettepaneku poolt on 18 rahvasaadikut, vastu on 47, erapooletuid on 10. See ettepanek ei leidnud toetust.

Järgmine ettepanek on piirata kõnesid 3 minutiga. Kas kõik mõistavad? Piirata kõnesid 3 minutiga.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et piirata kõnede kestust 3 minutiga? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 38 rahvasaadikut, vastu on 34, erapooletuid on 9. Kõned on 3 minuti pikkused. Jaak Allik.

J. Allik

Protseduuriline küsimus. Ega me reglementi ei muuda? Miks meil siis reglemendis see punkt on?

Juhataja

Ma ei hakka reglemendikomisjoni esimehega vaidlema. Mul on järgmine ettepanek, mis seisneb selles, et kõnede pidamise aega piirata 40 minutiga. Milles on küsimus? Ma ütlesin, et ma ei vaidle reglemendikomisjoniga, eelmine otsus ei kehti, kõik korrektselt vormistatud protseduurilised ettepanekud peame hääletusele panema. Järgmine ettepanek on piirata kõnede pidamise aega 40 minutiga. Ja tuleb veel ettepanekuid. Kolleegid, protseduurilised ettepanekud pannakse vastavas järjekorras hääletusele. Ka vaheaja nõudmine on protseduuriline.

V a h e a e g

Juhataja

Kolleegid, istungjärk jätkub, palun asuda töökohtadele! Kohaloleku kontroll. Kohal on 92 rahvasaadikut, puudub 11. Järgmine protseduuriline ettepanek on piirata kõnede pidamise aeg 40 minutiga. Jaak Allik, kas lihthälteenamus või kvalifitseeritud? Lihthälteenamus, 40 minuti jooksul saab 6 inimest sõna võtta. Me ei ole piiranud ühe saadiku kõnepidamise aega, see on kõnetoolist 7 minutit. Kuid on ettepanek piirata kogu kõnede pidamise aega 40 minutiga. Selle panen hääletusele. Kui täiskogu aktsepteerib, siis ma võtan nimekirja välja ja teatan teile.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et piirata kõnede pidamise aega 40 minutiga? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 21 rahvasaadikut, vastu on 57, erapooletuid on 10. See ettepanek ei leidnud toetust.

Ma paluksin kompuutrimeele käest viimase kõnepidaja nime.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et viimane kõnepidaja oleks Kaljo Ellik? Palun hääletada! Mis nüüd juhtus? Viimane kõnepidaja on Kaljo Ellik, nii ma sain teada. (Hääled saalist.) Edgar Savisaar.

E. Savisaar

Lugupeetud spiiker, et meil ei tekiks pärast arusaamatusi, ma tahaksin täpsustada, ma registreerisin ennast sõnavõtjaks pärast seda, kui teatati, et viimane kõnepidaja on Kaljo Ellik. Kas ma võin arvestada, et mulle ikka sõna antakse?

Juhataja

Kuni ma ei ole jõudnud hääletusele panna ja otsus pole vastu võetud, on selline seis, nagu on registreeritud, peaminister saab sõna väljaspool järjekorda. Kas Kaljo Ellik on viimane kõnepidaja? Ignar Fjuk on viimane kõnepidaja. (Hääled saalist.) Vaikust! Ärge palun segage! Kas viimane kõnepidaja on Kaljo Ellik või on Ignar Fjuk? Ignar Fjuk on viimane kõnepidaja. Viimase sõnavõtjana on registreeritud E. Savisaar.

Nii panemegi hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et viimane kõnepidaja oleks I. Fjuk ja viimane sõnavõtja oleks E. Savisaar? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 65 rahvasaadikut, vastu on 4, erapooletuid on 10. Läbirääkimised lõpetatakse eespool öeldud tingimustel. Ma paluksin kompuutrimeelel panna ka kell käima, s.t. kõnetoolist 7 minutit ja kohapealt 2 minutit. Alustame läbirääkimistega. E. Savisaar.

E. Savisaar

Ma tänan, ma tahaksin ainult mõningatest asjadest rääkida. Seni toimunud väitluse käigus on põhiliselt olnud 3 argumenti.

Esimene on see, et meil ei ole eriolukorra seadust, otsusega ei saavat sellist küsimust lahendada, et selles otsuseprojektis on oma sisemised vastuolud, tähendab, tema juriidilise vormistatuse küsimus. Minu jaoks see on kõige tõsisem vastuväide ja ma tahan toonitada, et valitsus on valmis arvestama mis tahes heast tahtest tehtud ettepanekuid selle dokumendi paremaks tegemiseks. Tähtis on muidugi see, et me teeksime seda tempoga.

Teiseks oli vastuväide, et me ei ole ise valmis selle rakendamiseks, et eeltööd on tegemata ja valitsuse määrus nr. 15 täitmata. Ma tahaksin kinnitada, et härra Koha mulje selles osas on petlik, välja arvatud punktid, mis ei nõua erikorda ja mida ei saagi täita seetõttu, et meil ei ole vastu võetud Ülemnõukogu otsust. Teiste punktide osas on töö tehtud.

Kolmas väide, et ei ole vaja seadust, piisab olemasolevast baasist, et seadusi ei ole vaja muuta. Ma arvan ka, et ühtegi seadust kui tervikut ei ole vaja muuta, aga sätteid teatud aktide eriolukorras kahtlemata muuta tuleb ja praegu võib selle kohta teha terve hulk oletusi. Ma toon mõne näite. See, et hakkame kütuseid ümber suunama linnade ja maakondade vahel, läheb

selgelt vastuollu omavalitsusseaduse teatud sätetega. Muide, mis puutub Tšetšeeni bensiini, mida nimetas härra Põld, siis selle ettepanekuga käidi siin juba septembrikuus, oldi ka minu juures, me võtsime selle ettepaneku vastu, aga senini ei ole sealt midagi tulnud nagu paljude teiste ettepanekute puhul. Või teine näide, ettevõtte seadus ütleb, et toodang kuulub ettevõttele isegi siis, kui ta on riiklik. Või kolmas näide, ettevõtte seadus ütleb, et ettevõtte majandab iseseisvalt, aga meil võib tõesti tulla vajadus nende ettevõtete kütuse- ja tooraineressursside ümberjagamiseks, mis ei tooda esmajärgulist toodangut. Või see näide, mille tegi härra Koha ise, et eelarveseadus on vaja peatada teatud sätete osas. Võib tekkida olukord, kus on otstarbekas panna ettevõtted toitma oma pensionäre, kusjuures kulud, mida ettevõtte selleks teeb, tuleb ilmselt suunata omahinda. See on vastuolus maksuseaduse teatud sätetega. Edasi, linnades, kus ühiskondlik toitlustamine on antud rendile erafirmadele, võib tekkida vajadus teha supikööki jne., praegu ei saa neile selliseid kohustusi peale panna, aga võib-olla meil tuleb seda teha, see on vähemalt rendiseadusega vastuolus. Edasi, meil on praegu võimatu kontrollida ettevõtete arveid. Kui meile räägitakse, et tuleks kasutada riigi omanikutulu, siis nende arvete kindlakstegemiseks vastavalt pangaseadusele valitsusel võimalusi ei ole.

Öeldakse, et kasutage kogu olemasolevat seaduste baasi. Nädal aega võiks ju kasutada, aga sellest nädalast piisaks, et tekib pikk kohtuprotsesside ahel valitsuse vastu ja me takerduksime nendesse vaidlustesse, aga sellega me küsimusi ei lahendaks. Ma olen nõus sellega, et küsimus erivolitustest on suures osas poliitiline küsimus, mitte niivõrd juriidiline, aga tal on ka juriidiline aspekt. Valitsus ei pea piisavaks oma seniseid volitusi nii-öelda kriisi põhja minekul, on vaja tunda ennast kindlamalt ja vastu võtta otsuseid. Seoses sellega ma tahaksin kutsuda veel kord fraktsioone ja saadikuid üles koostööle ja üksmeelele. Aeg on praegu keerulisem ja tulevik on kurjakuulutavam, kui see välja paistab. Väga oluline on praegu Ülemnõukogu ja valitsuse kaasvastutuse küsimus, millest on ka mitmed saadikud rääkinud. Seoses sellega valitsus kutsub fraktsioone üles ühinema valitsuse ümber ja samas osalema valitsuse töös, sõltumata poliitilistest erimeelsustest.

Me oleme valmis selleteemalisteks konsultatsioonideks ja valitsuskoalitsiooni oluliseks täiendamiseks kõigi nende jõudude arvel, kes taotlevad Eestimaal poliitilist tasakaalu ning väljumist majanduslikust kriisist. Täna teid!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, ilmselt tehnika ühel hetkel omavalitses. Te mäletate, et kõige esimene kõne taotleja oli Sergei Petinov, nii et palume kõnetooli.

S. Petinov

Lugupeetud spiiiker, lugupeetud kolleegid! See, et me oleme sellisesse olukorda sattunud, on ilmselt väga seaduspärane nähtus. Üldse meenutab täna siin saalis toimuv mulle tragikomöödiat ja meie kõik suurt teatrit, kus murelike nägudega etendatakse rahva ees järjekordset värvikat *show'd*, püüdmata isegi kindlaks määrata põhjuslikke seoseid. Ilmselt pole valitsusel nüüd muud väljapääsu kui kehtestada eriolukord, nagu meile ka püütakse tõestada. Aga meie kui parlament, kui poliitiline esindusorgan, oleksime ennekõike pidanud arutama neid põhjusi, miks me oleme sellisesse olukorda sattunud, ja vastust ei tuleks küll kaugelt otsida. Selle saame omaenda taskus sorides või kõiki varasemaid dokumente läbi vaadates. Te rebisite nii järjekindlalt puruks kõik integratsioonisedmed ja püüdsite Eesti rahvale seletada, et see on täiesti normaalne, et nüüd jääb üle vaid ajada kogu vastutus kujunenud olukorra eest valitsuse kaela. Minu arvates ei ole see üldse aus. Me peame tunnistama, et oleme eelkõige ise süüdi

selles, mis praegu toimub. Me oleme sellele kindla aluse pannud. Ja kui mõned inimesed väidavad naiivselt, et me võime ju osta bensiini Tšetšeeni-Ingušeetiast või veel kusagilt mujalt, siis ma tahaksin nendele meelde tuletada, et nad ei ela enam Eesti NSV-s, vaid iseseisvas riigis ja Venemaa käitub meie suhtes täiesti loogiliselt mitte meiega seotud võrdõigusliku partnerina, aga juba nagu täiesti uus riik. Kas see on meile tõepoolest mingi saladus? Seepärast on kõik toimuv täiesti seaduspärane, nagu ka see, mis eriolukorda puudutab. Käige ringi ja vaadake, mida on saada mitte ainult oma einelauas, vaid kauplustes. Meil on juba eriolukord vabariigi kõigis kauplustes. Põllumehed, kellele teeb muret põllumajanduse saatus, ütlevad ka, et eriolukord juba kehtib. Teeme aga edasi halva mängu juures hea näo nagu halvad näitlejad, teeme aga edasi näo, et midagi pole juhtunud. Arendame aga edasi turumajandust. Mingit turumajandust ei tule, see on ju täiesti selge. Praegustes tingimustes on vaja astuda erakorralisi samme selleks, et kas või pisutki stabiliseerida väljakujunenud olukorda, ehkki ausalt öeldes ma ei ole kindel, et see õnnestub tavalisi lihtsaid abinõusid rakendades. Taktika osas ei saa ma paljuski valitsust toetada. Ma saan ka suurepäraselt aru, et on väga raske midagi muuta, kui me teame, et bensiini pole ja masuuti jätkub veel kolmeks päevaks. Aga sellest kõigest sõltub kogu meie majanduse tuumik. Järelikult on ilmne, et kõik juhtivad ministrid peavad praegu olema Moskvas ning lahendama seal neid küsimusi. Sinna ei tule saata mitte reaametnikke niisama "kõrgete" Vene juhtkonna esindajate juurde neid probleeme lahendama.

Käisin möödunud nädalal Moskvas ja olin šokeeritud. Seal ei olnud ühtki meie esindajat nende hulgas, kes on kohustatud neid küsimusi lahendama. Aga meie? Tuletage meelde, kui üksmeelselt me vennastusime Vene Föderatsiooni Ülemnõukoguga, kui oli vaja saavutada iseseisvus. Siis vahetasime delegatsioone ja korraldasime uhkeid paraadvastuvõtte teineteise juures. Mida teeb meie Ülemnõukogu praegu? Mida teeb ta selleks, et majandusintegratsioon teostuks? Tuletage meelde ka seda, et siinviibijad ei pooldanud majanduskokkuleppe sõlmimist – tookord veel Liiduga, nüüd Venemaaga. Nüüd on see kokkulepe sõlmitud. Ma lugesin selle läbi. See sisaldab deklaratiivseid üldpõhimõtteid, aga seal pole sõnagi sellest, kui palju ja kust me hakkame bensiini saama.

Samasugune on olukord ka Venemaal, see on täiesti arusaadav. Me lammutasime kõik koos suure laeva ja istusime ümber eri paatidesse. Ühte paati jäi vesi, teise vili, kolmandasse vein. Nüüd tuleb välja, et kaldani jõudmiseks, mida nimetatakse Lääne demokraatiaks, ei jätku meil toiduaineid. Ja seepärast jääb üle vaid ujuda kuidagi koos päri voolu, ühineda Lääne demokraatiaga ja rajada Euroopa ühiskodu või hukkuda. Kolmandat teed pole.

Kas tõesti on siin ka praegu mõni inimene, kes võib öelda, et me suudame vastu pidada ka ilma Venemaata? Seda me ei suuda. Ka varem ei suutnud. Aga kui me seda kõikjal rääkisime, siis te naersite meid välja. Me oleme eesti rahvale karuteene teinud, kui silmas pidada seda, kuhu me praegu oleme välja jõudnud. Ja seda ei tule panna mitte valitsuse, vaid selles saalis viibijate süüks. Mõned inimesed püüavad veel praegugi tõestada, et me võime elada sõltumatult. Selline on siis meie sõltumatus täies suuruses. Tahan õnnitleda Marju Lauristini ja tema kolleege selle puhul, et me oleme jõudnud selleni, mida ta eesti rahvale ennustas – me oleme näljased, kuid vabad. Vabad kõigest, kuid täiesti näljas. Seepärast ei ole minu meelest teist teed – on vaja resolutsioone abinõusid. On vaja muuta kõige selle ümberjaotamise süsteem, mida meil veel on. Praegu on ühtedel olemas kõik ning see on kokku aetud riigi arvel ja tavalise tarbija arvel. Riigi rahakotis pole aga midagi.

Põhjuseks ei ole mitte see, et valitsus pole tegelnud privatiseerimisega, vaid vastupidi, me hakkasime liiga kiiresti turumajanduse poole liikuma ja tuli välja, et riigil pole peale juhtimisorganite mitte midagi. Just sellest tuleb praegu rääkida. Seepärast mõelgem kõik koos.

Või teeme me jälle näo, et midagi ei toimu, kõik kulgeb normaalselt ja me muudkui liigume turumajanduse poole, milleni me ei jõua, sest homme tulevad kolhoosnikud ja talupidajad meile hangudega, linnamehed aga kangidega ja labidatega kallale. Vaat mis juhtub homme. Sellest tulebki meil lähtuda. Ma ei usu, rahvas seda veel kaua kannatab. Praegu algavad Venemaal suured rahutused. See on väga tõsine signaal meile. Kui te olete poliitikud, siis mõtisklegem selle üle! See on väga tõsine signaal, mis kajab siin vastu. Sotsiaalne pinevus on tohutu suur. Mida on meil inimestele öelda? Kas seda, et me töötame ka edaspidi välja seadusi, mis ei toimi? Aitab seaduste tegemisest, on vaja peatuda ja kas või pisutki tasakaalustada olukorda vabariigis. On vaja unustada meie omavahelised poliitilised lahkkelid. Neid ei tohi praegu olla, ülesanne on pörgulikult raske. On vaja säilitada vabariik. On vaja talle elu sisse puhuda ja siis vaidleme edasi, mis suunas liikuda, kellega ühineda ja kellest eeskujuga võtta. Aga praegu ei sarnane me mitte lapsega, nagu majandusminister ütles, vaid väga tavalise kerjusega, kes seisab kirikutrepil ja ootab, et Lääne onu talle veel ühe kopika annaks. Mina pean seda olukorda alandavaks isiklikult endale ja oma valijatele. Seepärast toetan ma kõike seda, mis võib vähegi stabiliseerida praegust olukorda. Tänan!

R. Veidemann

Härra juhataja, lugupeetud kolleegid! Muidugi ei saa majanduslikku olukorda ega selleks vajalikku erirežiimi seostada ainuüksi valitsusega. Selle eriolukorra vajadust oleksime pidanud märkama ka meie, siinolijad, ning vahetult aasta algul ise kokku tulema, majandusliku eriolukorra omaalgatuslikult välja kuulutama, töötades ühtlasi välja sellega kaasneva tegevuskava. Nüüd tuli see algatus valitsuse poolt, ja nagu pikka aega juba valitsuse initsiatiivi puhul tavaks, vastame sellele tõrjuva hoiakuga. Mina oleksin kujutanud seda asja selliselt, et Ülemnõukogu sõlmib ajutise poliitilise leppe, andes valitsusele meie kontrolliva silma all töörahu võimaluse, samas keskendudes kolme poliitilist kriisi leevendavate, aga võib-olla isegi lahendavate otsuste lõpuleviimisele, ma pean silmas põhiseadust, kodakondsusseadust ning valimisseadust. Mind aga kurvastab meie enesekeskne aktiivsus arвете klaarimiseks, samas aga väljapoole suunatud poliitilise tahte nõrkus. Valimisseaduse oleme vaikselt kõrvale pannud, kodakondsusseaduse rakendusotsuse veeretaskime valitsuse kaela, kuigi oleksime pidanud ise optimaalselt pingutama lahenduse leidmisel. Selge on, et peame jõudma võimalikult kiiresti uue parlamendi valimiseni, et ometi kord ilmneks, kus on koalitsioon, kus opositsioon, milline on nende mandaat rahva silmis, et jõuaksime seeläbi tõeliselt parlamendi koalitsioonil põhineva valitsuseni. Tahan rõhutada meie kaasvastutust tekkinud olukorras. Paraku oleme jätnud kogu initsiatiivi valitsuse kaela, täites ise vaid tehnilise kontrollosakonna funktsioone. Tahaksingi, et meie ees olevas otsuses peegelduks selgelt Ülemnõukogu kaasvastutus. Seda esmärke teenivad ka parandusettepanekud, mida ma esitan nelja endise sotsiaaldemokraatliku fraktsiooni liikme – siinkõneleja, Marju Lauristini, Priidu Priksu ja Andres Tarandi – nimel. Otsuse olemus, s.t. eriolukorra kehtestamine, sellest ei muutu, küll aga oluliselt täpsustub meie roll selles, samuti valitsuse pädevuse piirid. Paluksin hetkeks keskenduda selle otsuse projektile, mis teie ees on, ja jälgida, missugused olulised parandused me ette paneme.

Niisiis meie nägemuses senine punkt 3 peaks nihkuma punktiks 1 ja see peaks olema sellises redaktsioonis: "Kehtestada majanduslik eriolukord põhiseaduse vastuvõtmiseni, mitte kauemaks kui 3 kuuks alates kehtestamise päevast."

Teine punkt jääks põhiliselt samaks, nii nagu ta on sõnastatud, kuid sinna tuleks redaktsioonilise täiendusena kolmandasse ritta (mis puudutab valitsuse määrust nr. 15 abinõude rakendamist) sõnad "riiklikes ettevõtetes ja riigiasutustes". Nüüd olulise punktina lisaksime juurde selle, mis puudutab juba meie osa, see kõlaks nii: "Need valitsuse otsused ja määrused, mis nõuavad

kehtivate seaduste peatamist, kuuluvad läbivaatamisele Ülemnõukogus Ülemnõukogu esimehe või Ülemnõukogu juhataja otsusel 24 tunni jooksul pärast valitsuse vastavasisulist esildist." Ja 4. punkt oleks täiesti uus punkt, meie sõnastuses näeks ta välja nii: "Eesti Vabariigi Valitsusel esitada informatsioon eriolukorras vastuvõetavatest otsustest ning nende toimest Ülemnõukogu iga istungjärgu esimesel istungil." Selle kaudu me säilitaksime ka kontrolli valitsuse tegevuse üle ja samal ajal saaksime operatiivselt ise sekkuda eriolukorras tegutsemisel. Sellised oleksid meie parandusettepanekud, need on tehtud heast tahtest kriisiolukorra leevendamiseks ning põhimõtteliselt muidugi toetame sellise majandusliku eriolukorra kehtestamise vajadust. Tänan tähelepanu eest!

P. Kask

Austatud härra juhataja, kallid kolleegid! Me oleme päris mitu korda olnud kimbatuses, kui me märkame, et meie seadusandluses on järjekordne auk. Mäletatavasti referendum eel märkisime, et meil ei ole referendumiseadust. Ja kuidagimoodi, natukene mustalt, aga siiski poliitilise tahte alusel sai see auk täidetud ja ületatud. Ehkki referendumiseadust meil siamaani ei ole, aga referendum sai ära tehtud. Mäletatavasti ka siis esitasime me alguses musti eelnõusid otsuse vormis, mis hiljem said vist seaduseks ümber tehtud ja isegi pärast vastuvõtmist tuli teda veel uuesti muuta, et ta juriidiliselt vähegi vett peaks. Ma arvan, et praegune olukord on sellega väga analoogiline. Ma tuletan meelde Tõnu Antoni arvamust, et otsuse projekt ei pea juriidiliselt vett. Ma ei tahaks, et paljalt sellel põhjusel lükataks otsus tagasi ja avaldataks sellega valitsusele umbusaldust. Umbusaldusküsimus on poliitiline küsimus. Mul on ettepanek, et valitsus oma otsuse formuleeriks nii ümber, et ta on tõepoolest poliitiline otsus, et selles otsuses, mis on seotud usaldusküsimusega, ei väljendu need juriidilised, mustad küljed, vaid et selle poliitilise otsuse täideviimiseks me jätkaksime oma tegevust tavalises korras ja ei seoks juriidilisi korrektsusi usaldusküsimustega.

Nüüd usaldusküsimusest endast. Me oleme praegu jõudnud väga reeglipäraselt kõige raskemasse ajajärku ja see ei tohiks olla kellelegi üllatuseks. Mäletatavasti Rein Taagepera kirjutas juba kolm aastat tagasi oma tulevikustsenaariumis, et esimene aasta pärast iseseisvumist on väga raske ja kõige raskem aasta eesti rahvale. Nii ka on läinud ja väga selgelt võib prognoosida, et järgmised kuud, vähemalt kuni rahareformini, on eesti rahva kõige raskemate katsumuste aeg majanduslikus mõttes. Ja see on ka valitsuse kõige raskemate katsumuste aeg. Siseneda sellesse ajavahemikku valitsuskriisiga minu arvates ei ole mõistlik. Valitsus on valmis koostööks teiste jõududega ja minu arvates on selleks koostööks aeg ka väga soodne. Me kõik vajame kiires korras uusi valimisi, me võitleme selle eest, et ettevalmistustööd nendeks valimisteks oleks õigeaegselt ära tehtud. Sellel alusel ei ole mõtet kembelda selle pärast, kes on valitsuses ja kes seda praegu veab. Küsimus sellest, kas Savisaarel on alternatiivi, ei ole kindlasti adekvaatne küsimus normaalolukorras. Otse vastupidi, demokraatia vajab võimude vaheldumist ja väga normaalne ja loomulik on, et vahetevahel on valitsuse ees üks mees, vahetevahel teine mees. Minu isiklik arvamus on, et kriisiolukordades on Savisaar kui mitte päris asendamatu, siis Baltikumi üks paremaid, ja see, kuhu me praegu suundume, on just selline olukord, millistes hr. Savisaar on ennast hästi näidanud. Mul on konkreetne ettepanek. Kui valitsus nõustub oma projekti ümber formuleerima poliitilise otsusena, siis teen ettepaneku küsimuse arutamine täna katkestada ja jätkata seda, kui võimalik, juba homme. Aga ettepanek valitsusele on see usaldusküsimus formuleerida poliitilise otsusena, et ta ei oleks segatud juriidiliste finessidega. Tänan!

P. Panfilov

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Mind tõukas täna sõna võtma üks tavaline eluoluline seik. Ma ei hakka täna teoreetiliselt arutlema, kes on süüdi, kes mitte. Toon ühe lihtsa näite. Astusin täna Ülemnõukogu istungile tulles läbi kauplusest, mis asub minu kodu lähedal, ja nägin, et ühe riiuli ümber tunglevad inimesed. Tühjade riiulite ümber ei olnud kedagi. Kui midagi antakse, siis tuleb muidugi ligi astuda. Läksin riiuli juurde, seal tuli natuke nii-öelda vaeva näha, et kaupa kätte saada. Haarasin selle kätte, surusin higisesse rusikasse ja läksin kassa juurde. Maksin 1 rubla 43 kopikat ja siis hakkasin mõtlema, mida ma üldse ostnud olin. Vaatasin järele, kaubal oli instruksioon ka kaasas ja see kõlab nii: "Toiduratsioon. Toiduratsiooni kuulub neli kontsentraaditahvli, mida pole vaja keeta. Kogukaal 240 g. Merehädaliste toiduratsiooni kasutamise õpetus. (Just meile mõeldud.) 1. Esimesel ööpäeval ei tohi süüa ega juua. 2. Kasutamismäär ööpäevas ühe inimese kohta (üks ratsioon). Päästevahendi vanema otsusel võib normi muuta, s.t. see võib olla väiksem sellest ratsioonist. Hommikul soovitatakse süüa üks tahvel kontsentraati, lõunaks kaks ja õhtul üks. Hästi peeneks närida ja vett peale juua. 4. Hoidke vett kokku, jooge väikeste lonksudega, niisutades seejuures limasnahka (magedat vett võib segada mereveega vahekorras 3 : 1)." Seda siis müüakse meile nüüd poes, kallid seltsimehed, ja pakutakse selleks, et me nälga ei sureks. Ma ei esita mingit üleskutset, aga ma hakkam mõtlema: kui kusagil ladudes on võid, mida meile ei anta, ja selle asemel pakutakse seda kontsentraati, et mitte nälga surra, siis ma pean väga tõsiselt mõtlema. Kutsun ka teid üles seda tegema. Televisioonile võin aga reklaami tegemiseks selle tahvli anda.

H. Valk

Austatud esimees, austatud juhataja! Austatud rahvasaadikud! Täna-homme siin saalis langetatav otsus on vaid väliselt vormistatud valitsuse taotlustega nõustumiseks või nende tagasilükkamiseks. Tegelikult kulmineerub siin kahe ideoloogia vahelise võitluse üks etapp. Ühel pool on rahvaliidumistest väljakasvanud ideoloogia, teisel poolel aga endiste võimulolnute ideoloogia. Uusparempoolseteks ümbernimetatutena on nad oma äsjaste võimusedemete oskusliku ärakasutamise haaranud enda kätte võtmepositsioonid majanduses ning iseenesestmõistetavalt soovivad nüüd saada revanši poliitilises võimuses.

Tänast hetke on ette valmistatud Eestis tekkinud kriisiolukorra teadliku süvendamisega. Selle teenistusse on oskuslikult rakendatud massiteabevahendid, kus juba pikka aega domineerib rahvaliidumiste ideoloogia ja selle kandjate kriitika, mis paiguti eetilisi norme ületades teenib ilmselt samu eesmärke kui Lätis, kus sealse Rahvarinde vaimne juht Dainis Ivans oli sunnitud tegevpoliitikast eemalduma. Ja tänast päeva on ette valmistatud ka Ülemnõukogu demokratiseerimiskatsete põhjalaskmisega, mille eest tuleb tänada siinistuvate demokraatide – kristlike, liberaalsete ja nõndanimetatud sõltumatute – demokraatiavastast ühisrinnet. Lisaks tuleb tõdeda ka seda, et otsustamisel, kus tegelikult on ju kaalul kogu Eesti lähikuude käekäik, ei suuda või ei taha osa rahvasaadikuist tõusta kõrgemale siin saalis nii tavapäraseks saanud erakondlikust väiklusest. Valitsuse tegevuse takistamise rõõm ületab rahvasaadikuile pealepandud vastutuse kriisiolukorras oleva riigi ja rahva ees.

Sellises kemplemises on head kõik võtted. Me teame ju, kui mitmeid kordi on lähedased võitluskaaslased Toome ja Laar süüdistanud Rahvarinnet ebamoraalsuses tema katsete tõttu kontakteeruda demokraatlike venelastega. See süüdistus ei takistanud aga Toomet, nagu teatavaks saanud, innukalt veenmast neidsamu venelastest saadikuid vajutamast koos kristlaste ja vabaeestlastega sama värvi hääletusnupule. Või peab kolleeg Toome peaministri kukutamist nii mustaks tööks, et niisugust asja ka halbade venelast kätte usaldada võib? (Aplaus.)

Usutavasti on kõik veidigi jahedama mõtlemisega rahvasaadikud endile teadvustanud täna algatatava kriisi järgnevad etapid. Võib arvata, et hr. Nugisel ei õnnestu luua laiapõrandalist rahva ühtsust, kui ühe seina ääres olevat Kelami-Rumesseni ERSP-d ei seo rahva poolt suurimat toetust omavate põranda keskel seisjate käesirutus teise seina ääres ootava Toome-Sirendi "Vaba-Eestiga". Järgmiseks etapiks oleks Ülemnõukogu sunnitud laialimine ja täieliku võimuvaakumi teke, mida arvatavasti oodatakse Eestis vist üsna erinevate lippude all. Kellele see lõppkokkuvõttes kasulikuks osutub? Kas kordub Eestis sama, mis Gruusias või Moldovas?

Kuid ma ei ole pessimist. Usun, et Eesti rahvas ei jäta nii suure vaevaga taastatud Eesti riiki varakapitalistlikult küünilise ja ebaeetilise ning üliskasumeid juhtiva ideoloogia meelevalda. Kui ka meie otsustus saab siin olema eitav, siis on see rahvaliidumistele vaid ajutine kaotus. Seda tajub ka vastaspool. Hea baromeeter on siinjuures Jaak Alliku nägu. Olen tähele pannud, et kui Allik on väga murelik, siis on nende seltskonnal jalg tugevasti ukse vahel. Täna on aga kolleeg Allik mitmeid kordi muhelenud. See on ebakindluse märk ja see täidab minu südame kindlustundega. (Aplaus.)

Juhataja

Aitäh, Heinz, soojade sõnade eest! Tiit Made.

T. Made

Austatud härra esimees, lugupeetud peaminister, lugupeetud spiiker, kallid kolleegid, kõik huvilised seal rõdul, ajakirjandus! Me etendame praegu järjekordselt sedasama etendust, mida on kombeks Eesti ühiskonnas iga kolme kuu tagant teha. Selle etenduse pealkiri on "Valitsuse kukutamine". Täna siin saalis sai mulle täiesti selgeks, et meie hulgas on suur hulk inimesi, kes kannatamatult tahaksid juba hääletada ja valitsust kukutada, mõtlemata selle peale, mis see meie ühiskonnale kaasa toob ja andmata üleüldse meile kellelegi sõna selle kohta oma arvamust välja öelda.

Ettevõtjate Erakond ei ole eriti sõbralikes suhetes valitsusega olnud sellel lihtsal põhjusel, et meie meelest valitsus ei ole piisavalt ettevõtlust toetanud. Kuid meie erakond võttis pärast 20. augustit vastu otsuse, leides, et valitsuse vahetamine praegu Eesti ühiskonnas on eesti rahvale kahjulik, me kaotaksime aega. Seetõttu oleme olnud tagasihoidlikud ning püüdnud valitsusele isegi nõu anda. Kuid ma pean seda tõesti ütlema, et oleksime oodanud valitsuse tegevuselt palju radikaalsemaid samme, kui ta seni on teinud. Valitsus on oma tööd teinud kartes, häbenedes ja piiludes vasakule ning paremale. Seetõttu loomulikult ei ole meie riigi organiseerimine läinud nii kiiresti ja valutult, nagu me seda oleksime lootnud. Täna oleme tõsisest raskustest. Meie meelest valitsus ei ole veel lõpuni lootusetu. Ühe valitsuse sammu kohta tahaksin ma kriitiliselt öelda. Valitsuse poolt oli täiesti vastutustundetult siduda eriolukorra soovid usalduse küsimustega. Me teame väga hästi, et kuluaarides on juba uus kabinet hr. Nugise juhtimisel peaaegu koos. Valitsuse selline pöördumine parlamendi poole usalduse asjus seab meid valiku ette: kas Savisaare või Nugise valitsus. Me peame laskma endal silmade eest nüüd läbi, kumb meile on parem ja kumb on kasulik eesti rahvale. Mina isiklikult olen selle enda jaoks selgeks teinud, teile ma seda praegu ei ütle. Ma tahaksin öelda veel seda, et rahvaühitsuse valitsusest ei tule mitte midagi välja. See on konjunktuurne, deklaratiivne ütlemine. Valitsus peab olema mõttekaaslaste ühendus. Praeguse parlamendi koosseisu juures niisugust valitsust komplekteerida, kus oleksid mõttekaaslased ja teeksid ühist tööd ning samal ajal oleks ka 52 häält garanteeritud, on täiesti võimatu. Seepärast ma leian, et valitsus peab seekord näitama üles diplomaatilisust ja võtma tagasi selle pöördumise meie poole, et me avaldaksime talle

usaldust või usaldamatust. Alles seejärel saame hakata rääkima eriolukorra kehtestamise tingimustest ja võimalustest. Vastasel korral ei ole see võimalik.

Ma olen sügavalt veendunud, et valitsus ei saa siin 52 häält. Kui valitsuse esimees on aumees, siis läheb ta erru ja meie oleme lõhkise küna ees. Ma ei näe peale ühe inimese Eestimaal praegu kedagi, kes saaks siin saalis 52 häält. Ma olen isegi seda kord unes näinud. Ma olen näinud unes, et Ülemnõukogu võttis vastu otsuse, ühehäälselt, vahetada ära hr. Rüütel ja Savisaar oma kohtadel. Seepärast leian, et meil ei saa olema tulevikus, juhul kui oleme kriisiolukorras, paremat peaministrit kui hr. Rüütel, kellel on rahva jäägitu usaldus, kellel on vastava töö kogemused. Kui me hääletame hr. Savisaare valitsuse maha, siis teen teile ettepaneku uue peaministri kandidaadina esitada teie palge ette hr. Rüütli kandidatuur. Ma tänan!

J. Jõerüüt

Härra juhataja, lugupeetud kolleegid! Kui efektsed kõned parlamendis ja miitingutel päästaksid majanduse, siis oleks Eesti ammu majandusega Soomest ees. Ma ei ole efektseks kõneks valmistunud. Asi on kaugelt tõsisem kui ilusate sõnade pildumine ja meeletud rünnakud. Ütlen algatuseks, enne kui ma oma mõttekäigu juurde lähen, et üle hulga aja, tunnistan ausalt, jagan ma ühte Tiit Made just esitatud mõtet, ükskõik, milline oli sõnastuslik nüanss, kuid sisu on selles, et valitsuse poolt on küllalt vastutustundetult Eesti riigi ja majanduse ees siduda just nimelt sellist majanduse jääaugust väljatõmbamist iseenda tagasiastumisega.

Kuid, nagu siin saalis juba täna üles tunnistatud, antaksegi endale aru, et tegemist on poliitikaga, kahjuks jälle.

Teiseks, olen 100% nõus eelkõnelenud Rein Veidemanni mõnede mõtetega, et parlamendil on tarvis samuti, ükskõik mis ka selle projektiga ei juhtuks, omale täpselt aru anda, millele me keskendume. Ja need on kahtlemata valimisseadus, kodakondsuse küsimus ja põhiseadus. Kui me seda endale täna kõik selgeks ei tee, siis võime ise vabatahtlikult kohe laiali minna.

Aga minu jutu järgmine osa on pisut võib-olla üllatav, sest poliitiline kliše nõuaks igal juhul, et ma teataksin, mida kõike on praegune valitsus teinud halba ja et eriolukorra nõudmine on selle loogiline jätk. Vastupidi. Ma ei häbene tunnistada, ka selles poliitilises pingpongis, mis siin on käinud, et see valitsus on loomulikult teinud palju huvitavat ja head. Minu enda jaoks on valitsusel tihtipeale jäänud puudu reformiinnust või reformide kiirusest, aga võib see ju ka maitseasi ja mõtteviisi küsimus olla. Praegune, just selliselt esitatud eriolukorra taotlus on minu jaoks sellestki endisest heast loobumine ja see on minu jaoks tegelikult usu puudumise ja väsimuse märk.

Tegelikult oleneb kõik kriteeriumidest. Me võime selle otsuse uurimise järel endale tunnistada, et selles ei ole midagi uut. Sest praeguse otsuse punkti 2 mõttes, mida alles taotletakse, on tegelikult majanduslik eriolukord Eestis kestnud vähemalt pool aastat. Sest mitmeid väga olulisi majandust reguleerivaid või kaudselt majandusse puutuvaid akte on valitsus eiranud, nendest lihtsalt mööda vaadanud. Meenutagem võib-olla kõige olulisemat, see on omandireformi aluste seadus ja selle rakendusotsus. See on see, millele on pool aastat pandud peale pidurid ja võib-olla ka sellepärast oleme täna just sealmaal oma majandusega, kus me oleme.

Loogika parlamendist üleastumiseks on lihtne. Ma küll jagan valitsuse muret, et majanduses on olukord tõesti keeruline, kuid paraku on see taustloogika väga kurb. Selle loogika sisu on: ettevõtjad on tülikad, parlament on tülikas, tarbijad on tülikad, seadused on tülikad. Ma jagan

valitsuse muret, nagu ma ütlesin, kuid ma paraku ei arva, et pakutud meetodid tooks edu. See on minu eituse sisu.

Olen sama meelt ja jagan neid mõtteid, mida esitasid siin majanduskomisjoni esimees ja õiguskomisjoni esimees. Ennekõike majandusliku külje pealt. Riik peab kontrollima oma omandit. Tarvis on konkurentsiseadust, monopolide vastaseid õigusakte, tarvis on tarbijakaitse alaseid õigusakte, tarvis on pankrotiseadust. See on elementaarne, millest me palju oleme rääkinud. Tarvis on omandireformil pidur pealt võtta, ja tarvis on, et riik kontrolliks omandit, mis on tema käsutuses.

Kardan, et pärast esimesi ümberjaotamisi väheneb jaotatav järsult. Initsiatiiv pidurdub. Välisinvesteeringad loobuvad oma plaanidest Eestisse reisida jne. Ka see süngel perspektiiv on olemas. Kuid ma kardan, et juhtub veel midagi lihtsamat: kogu see kavatsetav käsusüsteem ei hakka toimima, lihtsalt sellepärast, et eestlased ei hakka käsku kuulama.

Ärgu olgu minu järgnevad lõppsõnad liiga paatoslikud ega liiga populistlikud, ma ütlen teile, et nad ei ole sellistena mõeldud.

Olen täiesti nõus selle mõttega, ükskõik kust poolt see ka ei tuleks, et ainult ühiste ajude koondamine ühiseks tegevuseks riigi heaks aitab meid. Aga sealjuures ei tohi mitte mingil juhul unustada eesti inimest, ettevõtjat, rahvast, ja ei tohi laskuda selleni, et me kaotame usu temasse ja arvame, et ümberjagamine on parim asi. Samuti tuleb tingimata lõpetada poliitiline sõda ja ei tohi taas unustada majandusseadusi. Nii lihtne see asjake on. Täna tähelepanu eest!

V. Lebedev

Lugupeetud esimees, lugupeetud peaminister, härra spiiker! Täna on kerkinud üles valitsuse usaldamise küsimus.

Peale meie on valitsusega opositsioonis olevate jõudude hulgas praegu moodustunud huvitav antikommunistide blokk, kuhu kuuluvad need, kes algusest peale on olnud antikommunistid (Eesti Kongress), ja endised kommunistid, kes kiiresti viskasid minema parteipiletid ja kes ka varem, kommunistide ajal, alasisid hästi, elavad praegu hästi ja loodavad ka edaspidi hästi elada.

Nüüd mõni sõna nendest erakorralistest volitustest. Valitsuse otsus meenutas üht juhtumit sõjaväeteenistuse ajast. Meil oli 6. rood ja sööklas istusime kõige kaugemas nurgas. Meile kaeti laud kõige viimasena. Ükskord riviülevalt (seal võis otse kõrgema ülemuse poole pöörduda) kurtis üks meie roodu sõdur kindralile, et ta saab vähe süüa. Meie kindral oli muidugi nõrkinud, et sõdur saab vähe süüa ja nõudis seletust. Meie major ütles, et 6. roodule kaetakse laud viimasena ja mõnikord juhtub, et söögist tuleb puudu. Kindral tegi "targa" otsuse: "Täna alates katta 6. roodule laud esimesena!"

Umbes samasugune on olukord selle valitsuse otsusega: ühelt võtta, teisele anda. Aga kui pole midagi võtta? Ja nende erakorraliste valitsuste puhul ei saa ma aru, kellelt siis valitsus kavatses võtta. Ehkki ilmselt on, kellelt võtta, kui pöörduda tagasi minu esimese teesi juurde antikommunistide ja endiste kommunistide liidust.

Nüüd veel üks asi. Ma ei usu, et ilma sabotaažita oleks järsku kõik kauplustest kadunud. Olen kindel, et tegemist oli sabotaažiga. Ja traditsiooni kohaselt: kui ekstremism, siis ekstremism. Arvan, et peaminister ei peaks mitte paluma erakorralisi volitusi, vaid moodustama erakorralise

komisjoni sabotaaži vastu võtmiseks. See on minu soov peaministrile, ükskõik, kes ta ka ei oleks. Täna!

A. Junti

Lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Ilmselt oleme jõudnud käesolevaks ühte järsemasse kurvi meie sõltumatuse saavutamise teel. Minu arvates oleme seni järjekindlalt sammunud teel, kus vaatamata kohati ülipingelistele situatsioonidele on Ülemnõukogu ja valitsus suutnud tasakaalu säilitada nii endi sees kui endi vahe. Peale 20. augustit on poliitiline pinge suunatud rohkem küll juba siseriiki ja jõudnud tänaseks tõenäoliselt tippu. Ma ei arva, et Ülemnõukogu oleks sellises katastroofilises seisundis, nagu on arvamust avaldatud tema teovõime kohta. Vastupidiselt räägib fakt, et tegutsemise aja jooksul on võetud vastu keskmiselt kaks seadust nädalas. Probleem on selles, et meie vajadus on tohutult suurem ja, nagu demokraatlike riikide kogemus näitab, normatiivaktide hulk peaks olema 2000–4000. Valitsusele on heidetud ette palju rohkem ja konkreetsemalt. Näiteks kas või seda, et kaitsejõudude osas on kulutused mõttetud, teiselt poolt on ette heidetud seda, et valitsus riigikaitse osas midagi ette võtta ei taha. Sellest saan teha ainult ühe järelduse, et Ülemnõukogu ja valitsus on suutnud siiani ajada tasakaalustatud tsentripoliitikat ja Eesti tervikuna on suutnud säilitada tasakaalustatud arengu. Rännakud sellele poliitikale järelikult kallutavad ühe või teise äärmuse poole.

Nüüd on meie ette pandud otsustada, kas jätkame sellist poliitikat ja anname valitsusele teatud valdkondades spetsiaalsed õigused või mitte. Mis selle poolt räägib, seda oleme mitme päeva ja nädalate jooksul juba kuhjaga kogunud oma praktilises elus. Ja ma arvan, et me ei teadvustagi ilmselt veel täies mahus endile, et väljaspool Eestit toimuvad protsessid võivad meid varsti füüsiliselt mõjutama hakata. Pealegi väljastpoolt tundub, ja seda on mulle ka öeldud, et me oleme siin nagu mingid erapooletud ülemkohtunikud, kes ise millegi eest vastutama ei pea, ja me nagu tahaksime elada mingis suletud ruumis oma iseseisvat elu. Aga Ülemnõukogu elu ei ole ainult meie elu, Ülemnõukogu ei saa olla asi iseeneses. Kui me ei püüa erakorraliste meetmetega riigile stabiilsust luua, on minu arvates võimalikud järgmised lahendid, järgmiste situatsioonide tekked. Ilmselt toimub ühiskonna destabilisatsioon. Suhtelise tasakaalu juures Ülemnõukogus valitsuse moodustamise võimalus on küsitav ja Ülemnõukogu kui seadusandliku institutsiooni roll märgatavalt langeb, täitevvõim ja väljaspool parlamenti olevate opositsiooniliste jõudude roll otsustavalt suureneb. Siit tulenevalt on ilmne ja loogiline, et rahva hulgas kasvab nõudmine raudse rusika järele ja kerkib tõepoolest diktatuuri oht, millega seoses on ka erinevatele isikutele osutatud. Tõenäoliselt jääks Ülemnõukogu valitsuse tagasiastumisel paremal juhul pealtvaatajaks, ja seda situatsioonis, kus puudub täielikult baas ja võimalus kas või uute valimiste läbiviimiseks, kui neid siis üldse enam vaja on. Kõige ilmekamalt minu meelest iseloomustab tänast situatsiooni eilses "Postimehes" Telgmaa, Kostabi, Kama ja Toome antud intervjuudes erivolituste vajaduse kas siis otsene toetamine või selle vajaduse möönmine, samas selgelt lisades, et ainult mitte praegusele valitsusele. Tundub, et osa Ülemnõukogu liikmete mõtet suunab mitte arukus, vaid püha viha.

Ja nüüd konkreetselt, millised oleksid minu ettepanekud. Siin on juba täna kõlanud ja mul jääb üle ainult toetada, et tõepoolest valitsuse poolt esitatud otsuse projektis on momente, mis formaaljuriidiliselt on vaidlustatavad, seetõttu ma toetan ettepanekut valitsuse ja Ülemnõukogu ühiskomisjoni moodustamisest, et koostada nii juriidiliselt kui poliitiliselt tasakaalustatud otsuseprojekt, mis määratleks mitte ainult valitsuse õigused ja kohustused, vaid teiselt poolt ka Ülemnõukogu rolli, Ülemnõukogu vastutuse ja ka õiguste määra. Aitäh!

M. Lauristin

Lugupeetud Ülemnõukogu! Sama Rooma klubi, mida meie peaminister armastab väga oma ettevõtmiste põhjendamisel meenutada, on arutanud ka küsimust, kas inimkond on võimeline õppima, ning on tulnud väga kurvale järeldusele, et on küll, aga enamasti ainult läbi šoki ja kriisi. Kas oleme meie ka nüüd olukorras, kus kriis, mis ähvardab muutuda šokiks, kui näiteks kütus täielikult lõpeb, loob eeldused, et nii Ülemnõukogu kui ka valitsus oleksid võimelised õppima. Ja muidugi meiega koos ka ühiskond. Seda võis välja lugeda ka valitsusjuhi tänasest esinemisest. Sest just kriisiolukorras tuleb eriti ilmseks see, et üks kõige nõrgemaid lülisid kogu meie toimetulekus iseendaga, Eesti rahva, Eesti ühiskonna püsimisel on võimetus koostööks, võimetus omavahelisteks lepeteks. Ka see eelnõu, mille valitsus esitas meile sellisel kujul, lähtub tegelikult ja jõupositsioonilt. Ettepanek teha eelnõusse tõsiseid muudatused ja täiendused, mis meie saadikurühma poolt esitas kolleeg Veidemann, eeldab, et me peame jõudma koostööni, peame jõudma usalduse ja avaliku kontrollini. Sedasama ideed kannab ka ametiühingute pöördumine, millest täna oli juba juttu ja mida ma tahaksin siin täielikult toetada. Me ei tohi rakendada oma jõudusid omavahel võitlemiseks. Ma tahaksin siinkohal ütelda, et mul oli väga häbi kuulata minu vana head kaasvõitlejat härra Valku täna rääkimas sellelt vanalt konfrontatsiooni ja võitluse positsioonilt. Niiviisi me kriisist üle ei saa. Ka härra Leimanni esitus valitsuse seisukohtadest majanduspoliitikas tekitas minus kõhedust, sest seal oli küll juttu konkreetsest raskest majandussituatsioonist, mida me peame ületama, kuid samal ajal paistis sealt välja ka tahtmine vabaneda sellest tülikast parlamendist. Parteivõimust on lahti saadud, kui saaks nüüd veel ka parlamendivõimust lahti, siis võiks ometi hakata majandust korda tegema. Ma kardan, et me niiviisi kuskile ei jõua. Olukord on selline kogu Ida-Euroopas ning rahva hulgas on järjest populaarsem nõue panna kord maksma. See ei ole nii mitte ainult Eestis, vaid ka mujal. Me näeme, et majanduslik kriis viib väga tõsise poliitilise ohuni ja meie kohus on sellele ohule vastu seista.

See, et kriisiolukorras on Ülemnõukogul vaja kõigepealt oma kohust täita, on õige. Sellest on mitmed inimesed rääkinud. Minu meelest peaks siit tegema punktilisi järeldusi. Nagu keegi siinkõnelejatest täna märkis, on kujunenud selline kummaline olukord, et pean paljus olema nõus kolleeg Madega, kellega me väga sagedasti vaidleme. Olen nõus ka hr. Made mõni päev tagasi tehtud ettepanekuga, et me peaksime muutuma oma töörežiimi, sest me ei tööta praegu kriisirežiimis. Kui me põhimõtteliselt nõustume eriolukorraga, siis mis tahes valitsuse puhul peaksime alustama iseendast, et säilitada efektiivne parlamendi kontroll. Seega on meil vaja töötada teises režiimis. Peaksime alustama iga päev tööd kell 4 ja töötama nii kaua kui suudame. Võtma vastu need otsused, mis on vaja võtta, arutama neid küsimusi, mis on aktuaalsed. Peame hea seisma selle eest, et oleksid vastu võetud puuduvad seadused: konkurentsi- ja pankrotiseadus. Meil ei ole pankrotiseadust, mitte miski ei reguleeri seda, mis toimub tööturul, mis on seotud tööpuudusega.

Peale selle, kui me räägime kriisist ja kriisist väljumisest, siis ei aita ainult sellest, mis tehakse Toompeal. On selge, et tuleb väga palju teha igas vallas, omavalitsustes. Kahjuks see otsuseprojekt, mis meil on, räägib ainult valitsusest, valitsuse kompetentsist, kuid me ei tegele sellega, mida nõuab Eestimaa tervikuna, ja me ei saa panna Eestimaad tervikuna tegutsema käsu korras. Tarvilik oleks otsust täiendada omavalitsuste ülesandeid puudutava osaga. Võib-olla peaks ka omavalitsuste juures moodustama eraldi kriisikomisjonid. On selge, et omavalitsuse kontrolli on vaja sellesama riikliku kaubanduse üle, riiklike ressursside kasutamise üle kohapeal. Nendel n.-ö. maffiatel, mida kohapealsed inimesed kõik teavad ja mis praegu eriti aktiivselt tegutsevad, on kõikidel konkreetsed nimed ja aadressid, naabrid ja tuttavad. Ma arvan, et selles olukorras oleks tarvilik ka ajakirjandusel olla väga operatiivne informeerija, et aidata vältida paanikat ja kuulujutte. Mul on väga kuri kahtlus, et kui näiteks seesama valitsuse möödunudaastane 15. jaanuari määrus, millest juba on olnud ajakirjanduses

juttu, täies ilus rahva ette jõuab, siis kujutlused tühjaks jäänud Lasnamäest ja Mustamäest ning paralleelid tühjaks jäänud Tšernobõli ümbruse rajoonidega võivad tekitada niisuguse bumerangi, niisuguse paanikaefekti, millega me kriisi muudame kümnekordseks. Minu meelest tuleb ajakirjanduses anda väga rahulikku ja operatiivset, objektiivset informatsiooni, samuti avalikustada kogu kontroll, mida peab tegema mitte rünnakutena eraladudesse, vaid tõesti riiklike ressursside ja riiklike aktsioonide kontrollina. Samuti on väga oluline, et kogu välisabi, mis me saame, oleks avaliku kontrolli all, parlamendi kontrolli all, et see ei läheks kuskile vasakule või põranda alla, nagu me võime praegu näha Vene televisioonis ja nagu toimub ka meil. Meie kasina valuuta kasutamine peab olema avaliku kontrolli all, parlamendi kontrolli all. Koostöö ja demokraatia säilitamine, seni kuni päris sõda lahti pole, on ikkagi meie kohustus. Aitäh!

J. Allik

Lugupeetud härra eesistuja, lugupeetud kolleegid! Tahaksin rääkida sellest, mida me peaksime edasi tegema, mitte aga niivõrd valitsusele erivolituste andmisest. Tutvunud meile esitatud dokumentidega, jäi mulle mulje, et enamiku sellest, mida näeb ette valitsuse määrus eelmise aasta jaanuarist, saab ja oleks pidanud tegema igasuguste erivolitustega. Jääb vaid küsida, miks seda kõike pole tehtud ja miks täitevvõim pole oma otseseid tökohustusi täitnud. Vaid kahes küsimuses käib jutt praeguste volituste laiendamisest. Esiteks on see kütuseressursside ümberjagamine. Kui valitsus oleks tulnud meilt selleks küsima erivolitusi, siis ma olen kindel, et oleksime need talle ühel häälel andnud. Teine punkt on aga otsuses see, kus soovitakse õigusseadusi rikkuda ning peatada ja hakata ilma parlamendita seadusi tegema. Siin on piir, millest üleski demokraat üle astuda ei või, ning ma arvan, et mitte ainult see, vaid ükski teine valitsus Eestis ei tohiks kunagi sellist õigust saada. Praegune valitsus on selle õiguse aga endale andnud ja võtnud ja rikub seadusi iga päev. Viimase näite 6. jaanuari osas ma tõin küsimusega härra Leimannile. Küsimus pole mitte ühe või teise sõidu soodustamises, võimalik, et nad ei ole õigustatud, vaid selles, et seadust ei saa muuta valitsuse korraldusega. Valitsus käitub nii nagu poleks sellest aimugi ja on oma tegevusega ise Eestis valitseva seadusetuse põhjustajaks, eriolukord seda vaid süvendaks. Valitsusele, kes seadusi ei austa, ükski aus inimene mingeid volitusi juurde anda ei saa, see peaks küll selge olema. Rääkigem seepärast tulevikust.

Jättes valitsusele volitused andmata, võtab parlament endale vastutuse olukorra eest Eestis. Seda vastutust ei tuleks karta. Meie ülesandeks saab kiiresti moodustada uus valitsus ja väga oluliselt aktiveerida Ülemnõukogu tööd. Mõlemad ülesanded on täiesti lahendatavad ja viivad meid välja kauakestnud poliitilisest kriisist ning ma olen kindel, et ka meie rahva lõhestatusest. Uus valitsus peaks ametisse astuma juba järgmisel nädalal. Olen kindel, et energilise tegutsemise juures oleks see võimalik juba esmaspäeval, sest vastavalt meie seadusele loetakse valitsus ametisse astunuks, kui pool tema koosseisust on kinnitatud. Ta peaks olema täiesti depolitiseeritud ja koosnema parimatest spetsialistidest, kaasa arvatud ka teovõimelisem osa praegusest valitsusest. See valitsus peaks tegelema ainult majandusega ning täiesti välja lülituma juba alanud valimiskampaaniast. Selle koosseisus olevatele spetsialistidele tuleks garanteerida nende praeguse ametikoha säilitamine ja võimalus peale valimisi neile kohtadele tagasi pöörduda. Valitsuses peaksid olema esindatud nii eestlased kui mitte-eestlased, oluline pole isegi nende suhtarv, vaid ainult konkreetne teovõime praeguses kriisiolukorras ja lojaalsus Eesti Vabariigi seadustele, ka Ülemnõukogule. Sellise valitsuse loomine aktiveeriks oluliselt Ülemnõukogu, sest poliitilised otsused langetuksid ainult siin, ning valitsus peaks asuma igapäevasele koostööle Ülemnõukoguga. Seni me oleme olnud suures osas valitsuse poolt esitatud eelnõude sorteerimismasin, prügikast. Need eelnõud, mis on valminud lahus Ülemnõukogu komisjonidest, on muutunud nii juriidiliselt kui sisuliselt üha

pealiskaudsemateks ning Ülemnõukogu täiskogul on kulunud kümneid tunde nende ümbertegemiseks. Selline töömeetod on absurdne. Demokraatlikes riikides kulub suur osa ministri ja tema meeskonna tööaega parlamendikomisjonides. Seaduseelnõude ja eelarve ettevalmistamine toimub ühiselt ja seetõttu on ta viljakas. Meie aga kuulsime hiljuti, kuidas härra Leimann ütles, et valitsusel on raskusi Ülemnõukogu haridus- ja kultuurikomisjoni ülesleidmisega. Tunduvalt peaks kasvama komisjonide vastutus ja ka omapoolne seaduslik initsiatiiv meie tegevuses. Parlamendikomisjoni esimees peab vastutama olukorra eest oma sfääris vähemalt võrdsel tasemel ministriga, kui mitte rohkem, ja ma tahan öelda, et küllaltki suur vastutus meie Ülemnõukogu suhtelise passiivsuse eest lasub ka praegusel Ülemnõukogu juhatusel, Ülemnõukogu juhatajal härra Nugisel ja esimees härra Rüütli. Samas ma usun, et kui me saame üle viljatust konfrontatsioonist valitsusega, suudame oma eksistentsi viimastel kuudel väga edukalt tööle asuda. Täna on meil kõigil juba selleks piisavalt kogemusi, asja- ja inimeste tundmist, peasi üksike tundmist, mõistmist ja ka usaldamist. Meil omavahel on atmosfäär tegelikult täiesti tõine ja normaalne. Ma julgen väita kindlalt, et tänane Ülemnõukogu on potentsiaalilt tunduvalt teovõimsem, kui saab esimese aasta jooksul olema ükskõik milline Riigikogu. Asugem siis lõpuks ühiselt tööle, halba ei taha ju oma rahvale meist keegi. Ja saagu neile meie hulgast, kes kavatsevad Riigikogusse kandideerida, selgeks, et nende valimiskampaania peab toimuma selles saalis tegutsedes, mitte aga uusi lubadusi jagades. Ma loodan, et me ajakirjandus ja meie valijad hakkavad peagi just nii aru saama, meie üle selle järgi otsustama. Ma kutsun üles kõiki kolleege, kelle hääletusest sõltub Eestimaa edasine areng, valima demokraatia ja parlamentaarne tee, uskuma ja usaldama üksikeid ning pingutama meie tööks jäänud viimast poolt aastat, nii et me võiksime kas auga lahkuda poliitiliselt areenilt või, kes soovib, pöörduda valijate usaldust omades tagasi juba Riigikogu liikmena.

Lõpuks pean ma oma kohuseks meelde tuletada, et Ülemnõukogu ajutise töö- ja kodukorra paragrahvi 18 lõige 5 näeb ette usaldusküsimusega seotud eelnõude vastuvõtmise valitsuse poolt esitatud kujul. Kordan, valitsuse poolt esitatud, mitte Ülemnõukogu poolt parandatud või ümbertehtud kujul. Just selles seisnebki usalduse avaldamine valitsusele. Tema eelnõude parandamine tähendabki umbusaldust. Rein Veidemanni poolt tehtud parandusettepanekuid ma toetaksin, kuid need ettepanekud tähendavad umbusalduse avaldamist valitsusele ja sisuliselt nullivad nad valitsuse soovid täielikult ära. Seadus vajab ikkagi Ülemnõukogu otsust 24 tunni jooksul. Aga ka praegu võib valitsus kiireloomulisena esitada mis tahes seaduse muutmise. Sisuliselt ei muutuks ju midagi. Ma arvan, et kui me mitmepäevase töö tulemusena jõuame täiesti ümmarguse otsuseni, siis jääb valitsus küll püsima, kuid püsima jääb ka patiseis ja vindumine, nagu hr. Savisaar seda nimetas. Meie ülesandeks peaks aga olema poliitilise kriisi lõpetamine Eestis. Just see oleks esimeseks sammuks ka majanduskriisi leevendamisel. Tänan!

A. Tarand

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Eelkõneleja kõne lõpp oli sedavõrd üllatav, et ma pean pisut kõrvale kalduma kavandatud teest. Kuigi Jaak Allik oma kõne alguses pühendas palju aega sellele, et tõestada meie võimalikku tõhusust nüüd kohe, siis lõpuks lõi ta selle asja kõik upakile ühe reglemendipunkti teatud määral kahtlustäratava tõlgendusega. Kui me reglementi ikka edasi nii tõlgendame, siis mitte ainult poliitilistel põhjustel, vaid üleüldse ei ole me võimelised ühtegi uut valitsust tegema. Ja nii siis siin majas nimeks saanud patiseis jätkubki.

Mulle üldiselt ei meeldi korrata ei teiste ega iseenda juttu, aga ma siiski pühendaksin oma sõnavõtu kaasvastutusele, millega alustas hr. Petinov ja mida väga paljud teised toetasid. Ma tooksin ühe näite meie ühisest elust ja palun võtta arvesse, et see ei taha olla tagantjärele tarkus, vaid ühe ürituse, mille ma nagu olen võtnud vabatahtlikult enda peale, jätkamine lihtsalt

siinsamas. 13. juunil üritasin siitsamast puldist peaaegu tühjale saalile seletada valitsuse energiaprogrammi, kritiseerides – energiaprogramm oli esitatud juba 1990. aastal –, et üks kahest sisalduvast vääreldusest oli naftahindade stabiilsus. Valitsus eeldas nii, kriitik mitte. Ma sain tookord, 13. juunikuu päeval, aru sellest, et see seeme mingil määral mulda ei langenud (mõtlen Ülemnõukogu). Ja mitte ainult tühja saali pärast, vaid sellepärast, et enamuse mõtted olid omandi- ja maareformi juures ja võib-olla veel mujalgi. Hoopis erinev lugu aga oli siinsamas saalis 4. septembril seoses valitsuse poolt ettepanud nafta aktsiisimaksuga. Mulle näis, tagantjärele ma seda tean ka teistest dokumentidest, et valitsus oli selleks ajaks oma õppetunni saanud või kriitika arvesse võtnud või ise sellele järeldusele tulnud, mitte aga Ülemnõukogu. Ma mäletan, et ka Kalju Koha püüdis saadikkonda veenda selles, et enam iialgi ei tule sellist aega, kus meie pruugiksime odavat kütust, bensiini, naftat, petrooleumi. Ma mäletan isegi mõnede saadikute nägu, kust võis lugeda, kuivõrd ebameeldiv see jutt neile siis oli. Muidugi lükati too otsus tookord tagasi. Ma ei taha meelde tuletada siin maksumehhanismi, mis on seotud teiste maksudega, ja kogu seda majanduslikku poolt, vaid seda poolt, mis selle maksu vastuvõtmine oleks kaasa toonud – kogu rahva teadvuses oleks alanud murrang, aga ilma selleta ei ole meil ka edaspidi võimalik saavutada selleks valmisolekut, mis meid tegelikult energeetikavallas Eestis ootab. See on äärmiselt põhjalik ja väga dramaatiline ümbertegemine. Selle edasilükkamise süü peab Ülemnõukogu enda peale võtma. Et enam iialgi ei tule nii odavat kütust, nagu ma juba ükskord ütlesin. Peale selle tuleb silmas pidada, et mida varem nüüd Ülemnõukogu tervikuna selle teadvustab, seda kiiremini jõuame me ka üldrahalikult energeetikas neile seisukohtadele, mis meil sellist laadi kriise edaspidi aitavad ära hoida. Kui täna esitati ettekandjatele küsimusi, siis ma panin huviga tähele, et väga paljudel härrastel meelde ei tulnud, kuidas nad hääletasid 4. septembril. Ma mõtlen siis selliseid saadikuid nagu Allik, Hallaste, Põld, Lutt ja Kostabi, kes kõik esitasid teravmeelseid küsimusi, miks me energeetikas sellises seisus oleme. Ma nimelt toetun dokumendile, väljavõttele siitsamast masinast, kus hääletustulemused on olemas. Ja võib-olla ebasoliidselt, ilma teie käest luba küsimata, kavatsesin ma need hääletustulemused ka trükis avaldada, mis võib-olla homme ka juhtub. See tähendab, et ma ei soovi seda teha mingiks otsustavaks näitajaks, vaid lihtsalt kutsuda enda erakordsete motiivide üle järele mõtlema. See asi seisab meil peagi jälle ees ja me peame selles valdkonnas edasi liikuma, aga muidugi mitte sel moel, nagu hiljuti Mart Laar tutvustas oma külaskäiku Sobtšaki juurde, lubades sealt tuua eesti rahvale seljatäie bensiini. Sellise enese saba kergitamisega me praegusel ajal tegelda ei tohiks. Asi on märksa tõsisem ja seda mitte ainult energeetika vallas. Ütleksin isegi nii, et minu arvates on see isegi tõsisem kui põhiseaduse tegemine, aga võib-olla siis sama tõsine. Mis puutub konkreetsetesse ettepanekutesse, siis Rein Veidemann minu eest juba tegi. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, meil on istungi tööaja lõpuni jäänud 6 minutit, siia sisse ei mahu tervet kõnet ja ma teen ettepaneku pikendada tänast istungi tööaega kuni otsuse vastuvõtmiseni, õigemini, ma kasutan ühe toodud ettepaneku redaktsiooni, kuni arutusel olev küsimus on lõpetatud. Mis juhtus, Ignar Fjuk?

I. Fjuk

See oli nii ootamatu ettepanek hääletamiseks, et rahva-keskfraktsioon võtab 7 minutit vaheaega, palun ruumi 111.

Juhataja

Üldiselt kõikidele teadmiseks, et vaheaeg kahtlemata tuleb, kuid tulevaste protestide ärahoidmiseks: vaheaegu antakse enne lõpphääletusi. Kuid me oleme kodurahu huvides tulnud alati vastu. Vaheaeg 7 minutit. Rahva-keskfraksioon palutakse ruumi 111.

V a h e a e g

Juhataja

Asugem töökohtadele, kohaloleku kontroll. Kohal on 50 rahvasaadikut, puudub 14.

Kolleegid, Ignar Fjukil on kaks ettepanekut.

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! See ettepanek lülitub selle protseduuri raamidesse, mida me peame arutama seoses sellega, et aeg on läbi. Minu ettepanek on järgmine. Kuulata ära kõik sõnavõttud, peale sõnavõttude ärakuulamist katkestada. Moodustada viieliikmeline komisjon, kes kõik tehtud ettepanekud läbi kaalub, ja kui võimalik, siis arvestab, tehes seda koos valitsusega. Ja jätkame küsimuse arutelu homsel istungil. Kui on võimalik niimoodi kaheks lüüa, et komisjoni osa eraldi, siis oleks muidugi hea.

Juhataja

Kogunisti kolm ettepanekut, esimene ettepanek on tööpäeva pikendamisest, muidu me ei saa midagi teha. Siis tuleb ettepanek kuulata ära sõnavõttud või õigemini katkestada peale sõnavõtte. Selle ma panen siis hääletusele, kui sõnavõttud on läbi. Ja kolmas ettepanek on komisjoni moodustamiseks.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et pikendada tänast istungi ametlikku tööaega kuni käsiloleva päevakorrapunkti ... ütleme niimoodi, kuni arutlusel oleva küsimuse lõpetamiseni? Milles on lõpetamise kvaliteet, seda me otsustame järgmise ettepanekuga. Ma ei saa panna kahte ettepanekut korraga hääletusele. Päris kindlasti, ma ütlen teile, ma ei kavatse ühtegi ettepanekut võtta maha, ma ei kavatse ühtegi protseduurilist ettepanekut ignoreerida, ma luban teile juba ette, et peale sõnavõttude lõpetamist tuleb järgmisena hääletada katkestamist. Ja luban, et peale katkestamist tuleb kohe hääletada komisjoni moodustamist. Meil pole vaja üldse umbusaldada üksteist. Paneme asjad paika niimoodi, et nüüd on tööaja pikendamine.

Esitan järgmise protseduurilise ettepaneku, mis seisneb selles, et katkestada. Ja kui katkestamise ettepanek võetakse vastu, siis moodustame komisjoni. Keegi ei pea ju kohe ära jooksuma, kui katkestamise ettepanek on vastu võetud. Ei, minust ei ole neid vigureid oodata, kõik kulgeb nii, nagu täiskogu otsustab.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et pikendada tänast ametlikku tööaega kuni läbirääkimiste lõppemiseni? Kvalifitseeritud häälteenamus. Siis arutame edasi. Kui vaja on, siis pikendame. Selle ettepaneku poolt on 51 rahvasaadikut, vastu on 13, erapooletuid on 2. Ettepanek on vastu võetud.

Kolleegid, asjaolud on siin tegelikult väga lihtsad. Sisuliselt kõik järgnevad otsused on täiskogu omad ja tulevad lihthäälteenamusega, ükskõik kuidas ma ka ei prooviks formuleeringut teie ette sättida. Nii et kartused ja umbusk on asjata. Jätkame tööd. Ma paluksin kõnetooli Priidu Priksi.

P. Priks

Härra spiiker, lugupeetud rahvasaadikud! Põhijoontes olen ma siiani toetanud praeguse valitsuse tegevust. Nende valitsuse projektide suhtes, kus minu arusaamad on teised, olen ma alati hääletanud vastu. Mingile kompromissile ei ole ma läinud. Ei läinud ka näiteks Narva erimajanduspiirkonna suhtes. Kas on olnud mingit võimalust valida praeguse valitsuse tegevussuuna ja mõne teise vahel? Ei ole. Sellepärast olengi tegutsenud sellel põhimõttel, et ära enne sülitada vanasse kaevu, kui uus on valmis. Nüüd tänasest olukorrast. Ma pole nõus sellega, kui öeldakse, et häda pole veel midagi ja sellepärast pole mingeid erimeetmeid ka veel vaja. Minu arust on eriolukord ammu käes ja see vajab ka erimeetmeid. Kas peame veel ootama, et mõni inimene ei jõua enam püsti tõusta või oleme ilma elektrita? Sellepärast ei ole mul midagi selle vastu, kui valitsus saab erivolitused, mis pealegi jäävad Ülemnõukogu kontrolli alla. Ma pean isegi eetiliseks, et Ülemnõukogu võtab osa vastutusest ka enda kanda ja ei poe põõsasse. Kui keegi rahvasaadikutest ei ole valmis võtma endale vastutust tänasest olukorrast väljatulemiseks, siis järelikult on ta eksinud suunaga ja tema koht ei ole siin majas. Kuna valitsuse tegevus jääb igapidi Ülemnõukogu kontrolli alla, siis, nagu ma juba ütlesin, toetan erivolituste andmist valitsusele ajaks, mis on meie poolt limiteeritud. Oma otsuse õiguses olen ma veendunud seda enam, et mitmed nädalad enne seda, kui valitsus tuli välja tänase projektiga, nõudsid sedasama paljud Kirde-Eesti elanikud tema erinevatest kohtadest. Inimestel on välja kujunenud nägemusi, et täna valitsus töötab, aga Ülemnõukogu ainult vaidleb, niipalju kui tema liikmed suvatsevad üldse kohal olla. Sellepärast peetakse täiesti lubamatuks, vähemalt lähiajal, ka see töötav organ seisata ja hakata monteerima ning häälestama uut mehhanismi. Ma esitasin täna härra Leimannile küsimuse, et kas ta peab põhimõtteliselt võimalikuks, et Ülemnõukogu ja valitsuse parema usalduse ja koostöö huvides kuuluksid sinna eriolukorra staapi ka näiteks mõned Ülemnõukogu liikmed. Hr. Leimann vastas, et ta peab võimalikuks integreerida ka Ülemnõukogu liikmeid eriolukorra staabi koosseisu. Seoses sellega on mul järgmine ettepanek: Ülemnõukogu ja valitsuse parema koostöö ja usalduse huvides eriolukorra tingimustes integreerida eriolukorra staabi koosseisu kaks Ülemnõukogu liiget. Personaalselt ma pakuks välja maainimeste esindajana kogemustega majandusjuhi hr. Juhan Telgmaa ja teiseks liikmeks oma majandusalaste teadmiste poolest minu jaoks suure autoriteedi Tiit Made. Ja lõpetuseks. Lugupeetud rahvasaadikud, mõelgem hästi järele, mida igapäevaste meist personaalselt ütleavad meie kaaskodanikud kodus, kui me keerulises olukorras avaldame usaldamatust valitsusele ja suurendame sellega veelgi ebakindlust ja inimeste muret. Seega kutsun toetama valitsuse ettepanekut, viies projekti sisse parandused, mille üheks osanikuks ma olin ise, ja ka teised muudatused, ning võtta otsus vastu. Täna tähelepanu eest!

Juhataja (M. Lauristin)

Palun, Aleksandr Labassov!

A. Labassov

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud kolleegid! Ma teeksin ettepaneku, et need, kes pärast mind sõna võtavad, muudaksid mõnevõrra oma arutluste stiili, loobuksid arutamast, milline on praegu valitsus ja kes seda juhib, ning püüaksid mõista, milline on meie praegune majanduslik olukord.

Julgen teile kinnitada, et edaspidi läheb veel hullemaks. Ja isegi siis, kui homme õnnestub mingil moel jõuda nii kaugele, et Jeltsin või Gaidar või Burbulis annab kõigile tehastele, kes meile masuuti, diislikütust või bensiini võlgu on, käsu see meile otsekohe ära saata, ei juhtu midagi. Ja seda lihtsalt põhjusel, et poolteise aasta jooksul vähenes nafta tootmine endistes Nõukogude Liidu riikides ligi 100 miljoni tonni võrra. Selle peale, mida toodetakse, on tegelikult juba lepingud sõlmitud. Naftasaadusi lihtsalt ei ole. Paremalt juhul saame poole sellest kogusest, mida me varem saime. Seepärast ei ole mul mingit kahtlust, et mis puutub materiaalsetesse ressurssidesse, siis on meil vaja kehtestada majanduslik eriolukord. Aga me oleme veel ühe asja unustanud. Peale materiaalsete ressursside on veel olemas finantsüsteem. Seda probleemi aga ei käsitletud kahjuks ei otsuses ega üheski ministri või saadiku sõnavõtus. Kui aga tähelepanelikult jälgida seda, mis toimub endises ühtses majandusruumis, siis on selge, et praegune olukord tõukab Venemaad ulatuslikku finantsreformi läbi viima.

Eesti ja Venemaa valitsuse vahel sõlmitud kokkuleppest kliiringarvelduste kehtestamise kohta alates II kvartalist ilmneb, et I kvartalis oleme rublatsoonis. Mis juhtub rublaga I kvartali jooksul, seda ei oska ma täpselt öelda. Antud juhul aga näib mulle, et see otsus on juba teatud määral vananenud. Ja see peab otsuses ka kajastuma.

Ma ei taha pakkuda mingeid stsenaariume, see on põhimõtteliselt Eesti Panga, valitsuse ja rahareformi komitee asi. Kuid siiski tuleb seda aspekti arvestada.

Küsimus on ilmselt selles, millisele valitsusele need volitused anda. Võib anda sellele valitsusele või teisele või kolmandale. Aga iga järgmise valitsusega kulub aega. Olukord aga nõuab kiiret tegutsemist ja igasugune viivitamine valitsusega seotud otsuste vastuvõtmisel süvendab kaost.

Kui kellelgi on soov valitsust paremaks muuta, siis võib minu arvates selle koosseisu muuta, seda enam, et peaministri sõnavõtust võis aru saada, et valitsus on valmis seda tegema.

Ja veel üks, viimane aspekt. Tahaksin, et me kõik tunnetaksime, et praeguses olukorras on Eesti majanduse kriisist väljaviimiseks väga suur tähtsus sellele, et meie vabariigis valitseks kodurahu. Seepärast sooviksin, et kui räägitakse nendest seadustest, mida minu kolleegid hiljuti loetlesid, siis ei unustataks ära kodakondsusseadust ja mõeldaks sellele, et see tuleb vastu võtta venekeelsele elanikkonnale maksimaalselt vastuvõetaval kujul. Täna tähelepanu eest!

J. Liim

Austatud kolleegid! Täna on saalisolevad saadikud väsinud, nad on suures mures, olles nagu kahe tule vahel. Ühelt poolt on vaja olukorda normaliseerida, teiselt poolt ei tohi seda teha demokraatia ja turumajanduse arvelt. Peaminister esmaspäeval ütles, et tuleb uurida, kuhu kaovad meie toidukaubad. Ma tooksin teieni ühe väljavõtte, mis on ajakirjanduses ilmunud. "Lähtudes Eesti Vabariigi Valitsuse määrusest nr. 221 31. oktoobrist 1991 välismajandusliku tegevuse liberaliseerimise kohta, otsustas Eesti Vabariigi Valitsuse kaubavahetuse korraldamise komitee lülitada alates 31. oktoobrist 1991. aastal koteeritavate kaupade nomenklatuurist välja alljärgnevad kaubad." Eelmainitud dokumentide järgi lülitati koteeritavate kaupade nimekirjast välja 64 nimetust, näiteks ehitustarvete osas ruberoid, klaas, eterniit, tellised, puitkiudplaadid, polüetüleenkile, mööbel, elektriradiaatorid, õmblustooted, nahkjalatsid, puuvillased kangad, linane riie, turbabrikett, paberi kõik liigid jne. Toiduainetest margariin, makaronitooted, tangained, jahu, munad, tšuloomad, elusloomad, suhkur. Nüüd on toiduainete osas midagi muutunud. Ma tahaksin teada, kas see dokument vastab tõele? Kas ei

tulnud siit just enne jõulupühi praeguse näljahäda üks põhjus. Tahaks küll teada, kes, kui palju ja kuhu kaubad viis? Me räägime palju spekulatsioonist ja varastamisest. Teatavasti paljud toiduained on talongide alusel. Mille alusel aga hangivad endale toidu- ja toormematerjali näitaks tänavakaupmeestest piruka- ja saiategijad? Jäätise- ja magusatootjad jne.? Riiklikult toodetud kaubad kaovad ladude ja kaupluste uste kaudu, et uuesti ilmuda müügile vägevate hindadega eraputkades, ärides. Sellist äri ei saa nimetada turumajanduseks, vaid ainult spekulatsiooniks. Sellised ärimehed vahendamise kaudu ainult rikastuvad rahva vaesuse najal, midagi andmata turumajandusele. See loomulikult ei puuduta nende poolt välismaalt hangitud kaupu. Et siin kord majja lüüa, ei ole vaja erivolitusi. Tasub tugineda olemasolevatele seadustele, mida ka Ülemnõukogus on pidevalt nõutud, on rõhutatud, et olukorda on vaja muuta. Sõjaväge on senini toidetud, alles nüüd on hakanud midagi muutuma. Kui tugineda ajakirjanduses ilmunule, siis võivad pagunikandjad soovi korral pöörduda talunike poole ja vastava leppimuse saavutamisel hankida nende käest endale toitu. Sõjaväe maa- ja õhutransport aga toimetavad erinevaid kaupu Eestist pidevalt välja. On kinnitatud: ärge kartke, paanikaks ei ole põhjust, leiba jätkub uudseviljani. Nüüdseid norme teate kõik. Minule on jäänud arusaamatuks normide vahe. Eestis 1,5 kg. Tallinnas 1 kg nädalas, seega 142 g, väiksem kui Leningradi blokaadi toidunorm. Tegelikult saadakse veel vähem kui 142 g, sest Tallinnas on norm 1 päts nädalas. Leivapätsi kaal on aga 800 g. Viljaveski leib kaalub 1400g, selle eest nõutakse 3 talongi, mõnes kohas isegi 4, s.t. kahe inimese nädalanorm, seega saadakse veelgi vähem – 100 g. Olukord on viidud väga hulluks. Mida öelda, kui müüakse haugi päid hinnaga 32 rbl. kg, ja ka nende pärast käib lööma? Liha tahetakse saata näiteks Tšetšeenia Vabariiki, vastu loodetakse saada bensiini. Kardan, et ka need lihakogused võivad kaduda, sest bensiini toimetamisega Eestisse on raskusi, ta lihtsalt kaob teel. Puuduste taga arvavad valitsuse liikmed peituvat teatud opositsioonis olevate isikute salasepitsusi. Need omakorda valitsuse kavalat kätt. Pidavat käima sabotaaž. Arvan, et kõige suurem sabotaažimeister on erinevates valdkondades töötavate ametiisikute vastumeelne töö ja ennekõike sotsialistlik suhtumine ja ebakompetentsus. Erivolitused loomulikult löövad korra majja, kuid sellel on oma nimi, see on sõjakommunism. Sabotaažisüüdistuste kõrvale tasuks veel panna sõna "rahvavaenlane", nagu ammustel aegadel. Kahtlemata tuleb majanduses võtta meetmeid, täpselt määratleda, mida ja kuidas teha. Kas teha seda erivolituste andmisega või kuidagi teisiti, peab otsustama saal, igatahes on õiged ajad, kiired julged sammud Eesti majanduse ja iseseisvuse tugevdamiseks maha magatud, maha magatud otsustusvõimetuse, pooliku tegutsemise tõttu, mis ongi meid viinud praegusesse situatsiooni. Mina igal juhul kardan sõjakommunismi, ja arvan et nende seadustega, mis valitsusel kasutada on, oleks saanud ja pidanud tegema palju rohkem. Härra Leimann täna ütles, me peame karmistama režiimi piiril. Ma olen nõus. Miks tegutsetakse jätkuvalt poolikult? Teatavasti viisamaks on 25 rubla ja ainult. Viisad aga antakse kõikidele, kes soovivad sisse tulla. Miks ei ole kehtestatud kvooti? Kui enne tuli selline mass sisse ilma viisata, siis nüüd viisaga, ja ma ei näe vahet. Makstakse 25 rubla, välja aga viiakse 2,5 tuhande rubla eest, sest väljaveokeelu nimekirjas on ainult toiduained. Mõistlikus koguses võivat. Ma ei tea, mis on mõistlik kogus. Mis asi see on? Venemaa vastavas nimekirjas on 60 nimetust. See tähendab seda, et nüüd veetakse Eestist välja kõik kaubad. Härra Leimann mainis ka, et peame arvele võtma metsaressursid, hakkama neid müüma. Kui rikkused võetakse arvele, siis miks ikka jätkuvalt lubatakse punavägedel lõigata ja välja vedada metsa suurtes kogustes ja tasuta. Deviisiks on võetud, me peame tegutsema tasa ja targu, peame edasi liikuma kukesammul. Minu teada on kukel kolm põhiülesannet. Teatud kohustused seoses kanadega, kiremine ja siblimine sõnnikuhunnikus, kõige vähem aga mõtleb ta oma sammude paale. Millises hunnikus saame meie siblima, on hirm mõelda. Seda juhul, kui jätkame edasi vanas vaimus. Täna või ka homme on saadikute õlul suur vastutuskoorem, ükskõik kuidas nad ka ei hääletaks.

A. Paju

Austatud juhataja, kallid kolleegid! Me oleme pikalt istunud, pikalt mõelnud, püüdnud mõista, ja eriti see viimane protsess on vaevaline, ta on meid väsitanud. Ma tahaks öelda kuke näite kohta natuke. Kukke rehabiliteerivalt. Kui kukk siblib sõnnikuhunnikus, siis seal on ilmtingimata tera peidus, kukk muidu siblima ei hakkaks. Annaks jumal meile kõigile kuke mõistust! Sest kukk nokib ka vahepeal. Ma tahaksin aga oma sõnavõtu natukene lüürilisemale laadile seada, sest ma ei saa sellest mitte vabaks, kuulates tänaseid esinejaid. Mõni mees tuli välja tulevase peaministri kavade, tulevase programmiga, mõni oli kinni eelnevas jne., jne. Jääme me ju kõik ainult inimesteks. Kas me oleme ka võimelised kujutlema ennast siit saalist kevadiselt veerohkele mägijõe, parvele, mille lõpuni sidumiseks polnud aega, vahendeid ega ka päriselt võimalusi. Sellel parvel ei ole sa üksi ja sellel on ka lõpuni sidumata ja katmata hädavajalik kraam, ja mitte ainult nendele, kes parvel, vaid hulga rohkematele. Peale parve on aga selles kevadises mägijões palju rohkematki, mis on mõnelgi juhul suurem kui see alus. Hoia siis parve, sinna peale laaditud kraami ja ka inimesi! Loomulikult, et oleks kergem, kui parve sidumiseks oleks olnud aega ja vahendeid, kraam oleks kinni kaetud ja kinnitatud, parvelolijatel poleks muud muret kui parve juhtida. Ja kujutagem ette, et mägijõe asemel oleks meie rahulik Emajõgi. Kahjuks see nii ei ole. Selliseks veerohkeks kevadiseks mägijõeks ei ole midagi muud kui meil Eestimaal, endises Nõukogude Liidu Ida-Euroopas toimuvad protsessid. Kas tõesti oleme unustanud, et oleme absoluutselt uues seisukorras, ja oleme unustanud selle emotsionaalse lahvatuse sellel hetkel, kui määratlesime, et me ei ole enam suure riigi majanduspoliitika läbiviimise katsepolügoon. Kahjuks see katsepolügoon on jätnud meisse ja meile nõnda palju jälgi, mille olemasolu ja toimet annab veel pikka aega analüüsida. Ja oleme ennast hõiganud vabaks. See vabakshõikamine rebestas või venitas pingesse endiste aastakümnete jooksul kujunenud suhted ja sidemed. Need suhted ja sidemed aga kujundasid vaatavalt ka majandamise poliitika. Nüüd tuleb aga see laev, nagu väljendas täna majandusminister, juhtida uuele kursile. Kui kerge või raske see on, eks me oleme seda juba kogenud. Ja ma ei toonud mägijõge võrdluseks ju lihtsalt, et muud pähe ei tulnud. Meil pole vaja mägijõge endale ette kujutada, kujutlege, kui me oleks praegu siin saalis ja väljas oleks olnud kaks viimast nädalat miinus 25 kraadi ja oleks puhunud vali põhjatuul, ma arvan, et meil oleks olnud hoopis teised sõnad suus. Jah, mis siis, et Nõukogude Liitu enam ei ole, temas elavad inimesed aga on. Ja siis jõuamegi äratundmisele, et erinevatel tasanditel on ettekujutus tegelikust elust ääretult erinev. Hr. Taagepera on selle kohta öelnud ju väga ilusasti, et inimene jääb südamega mineviku külge, pilguga tuleviku külge, kõhuga, pagan võtaks, oleviku külge. Ja meie vaene pea peab säilitama kainust, et teha täna otsust. Me oleme otsustanud oma riigi üles ehitada ja mõtleme ja püüame mõista, mis selleks kõik vaja on. Ma toon mõne näite sellesama otsuseprojekti raames, mis täna siin on. Võtame haldusreformi. Julgen väita, et see on nii, nagu ta hetkel maakonniti on, sellesama eriolukorra läbiviimiseks on aga see protsess vajalik lõpetada, omavalitsus peab olema paigas, et see inimene, kelle kaudu see eriolukorra toime ilmneks, tunneks ennast natuke kergemalt oma murede koorma all. Võtame piiri, täna peaks algama ju uus režiim, kaks päeva tagasi ma kuulsin, et Valga–Valka pole selleks üldse valmis. Missugune bande hulgub aga veel Eestimaal peal, milline kuritegevuse taimelava, kui palju kuritegelikke elemente. Ja meie noorsoo valmidus kuritegevuseks. Võta politseikroonika ja vaata, mis nad teevad, või vaata, milline on meie valmidus kaitsta seda sündinud Eestimaad. Kahjuks ei ole seda, väga vähe on. Nii et kokkuvõttes, head kolleegid, ma ei tahaks kedagi alla kriipsutada siin kõneldes, kuid hr. Allik läks väga hinge, tema kõnes oli tulevase peaministri tulevane programmikõne. Kui sinna lisada juurde tänases "Rahva Hääles" refereeritu, tema "Baltiiskaja Gazeta" intervjuud, siis saame aru, millist perspektiivi tegelikult meile maalitakse. Ma usun, et me ei saaks olla sellega nõus. Nii et täna siin saalis ilmselt püütakse kellelgi auk pähe rääkida, kuidas otsustada. Igaüks võis endaga nõu pidada, igaüks on nõu pidanud sellega,

kellega ta peab vajalikuks. Ainult tänane päev oli minu jaoks ajalooline, ma nägin esimest korda meie spiikrit selles seisundis, kus ta ise peksis TV mehed siit saalist välja, senini on ta kasutanud selleks teisi mõjutamisvahendeid.

Ja lõpuks viimane, nn. neljas võim. Ma kujutan ette, millest juba homme kirjutatakse. Kõik on ette prognoositud, mis täna siin kõneldi, kes ja kuidas kõneles. Aga kui analüüsida näiteks nende pilgu läbi, mis toimub Eestimaal, siis näete tegelikult, kui kõrbeks on kujundatud Eestimaa, nii et väljapääsu me näeme ainult ühes. Oleneb kõik sellest, millest me lähtume oma otsuste tegemisel või olukorra hindamisel, milles me maa ja rahvas on. Et see olukord paraneks, selleks ma toetan hr. Veidemanni poolt tehtud ettepanekuid sellesse otsuseprojekti. Ja ma arvan, et ei ole mõtet naerda neil, kes juba käsi hõõruvad, et iga parandus taolisesse otsuseprojekti on selle otsuse kaudu endale nõõri kaela tõmbamine. Meil ei ole lõppeks praegu siin rõõmutundmine sellest, kelle me üles poome, andke andeks väljenduse eest, vaid rõõmutundmine sellest, kuidas me mõistame, mis on vaja Hiiumaal, mis on vaja Saaremaal, mis on vaja Võrumaal, mis on vaja ka Jõgevamaal, mida paljud peavad olematuks.

M. Laar

Austatud härra spiiker, austatud härra peaminister, austatud kolleegid! Täna me oleme siit eest kuulnud juba pikka aega mõningaid väga leegitsevaid ja teisi vähem leegitsevaid kõnesid ja saanud teada üht-teist huvitavat. Kuigi nii mõnedki asjad selles jutus tulevad tuttavad ette. Nii härrased Valk, Lebedev kui teised on meile kirjeldanud värvikalt kommunistide ja antikommunistide erakordset salakavalat liitu. Me oleme saanud aru, et kuskil Ülemnõukogu taga varitseb paha Eesti Kongress, Eesti Komitee, kes peaks nagu siis mõnede ähvarduste kohaselt asuma siia saali, juhul kui vahetatakse valitsus jne. Kuidagi tuttavad on õige ohtralt kõlanud etteheited meie pahale ajakirjandusele, kes kõike üle paisutab, kõike väga sihilikult valgustab, me oleme kuulnud parlamendist, kes ei tee tööd, vaid ainult lobiseb jne. Eriti see viimane ots meenutab mulle väga neid põhjendusi, mida 1934. aastal kasutas üks teine Eesti riigimees, kes kuulutas, et eesti rahvas on haige ja selle tõttu tuleb ta vabastada mõneks ajaks parlamentaarsest tegevusest. Me kõik teame väga hästi, mis sellele järgnes. Tegelikult see valik, mida teeme täna, millest ka 1934. aastal väga paljud aru ei saanud, on tegelikult valik autokraatia ja demokraatia vahel. Ja seetõttu ei saagi mina seda projekti toetada, mis on esitatud. Analüüsides olukorda, mis on praegu kujunenud välja Ülemnõukogus, tuleb ka ilmselt kõige soojemalt E. Savisaare valitsuse toetajail ühineda arvamusega, et valitsuse kandepind on tema tegutsemise vältel pidevalt vähenenud. Ma saan aru, et kui tegemist oleks ühe algselt valitsust toetanud saadikurühma eemaldumisega või isegi kahega, siis võiks arvata, et lugu on saadikutes, kes lihtsalt ei saa asjast aru. Kuid vaadates seda, mis on toimunud, on see protsess olnud tunduvalt laiem. Ma vabandan, kui ma eksin, aga tundub, et siin saalis ei olnud saadikuid, kes oleks toetanud valitsuse poolt esitatud eelnõu sel kujul, nagu ta oli esitatud. Protestige, kui see oli teistmoodi, mina isiklikult tõesti sain aru, et kõik, kes ka põhimõtteliselt küsimuse poolt esinesid, esitasid suuremaid või väiksemaid parandusi, millega – eriti sotsiaaldemokraatide poolt esitatud parandustega – ka mina nõustuksin. Küsimus ei ole praegusel hetkel nendes parandustes, sest vaadates sedasama reglementi, mille me oleme siin kinnitanud – see on kirjutatud väga selgesti. Kui valitsus seob esitatud eelnõu umbusaldusküsimusega, siis hääletatakse valitsuse poolt esitatud vormis. Ja see, mida meie peame täna tegema, on just see, me peame hääletama seda nii, nagu ta oli esitatud. Kuigi teine võimalus on see, et kui valitsus ei söanda sellele välja minna, siis peab ta oma ettepaneku võtma tagasi ja parandama seda vastavalt sellele, nagu ta tahab, s.t. uut kiireloomulise küsimusena päevakorda tulekut, s.t. uut komisjonide kadalipu läbimist, kuna tegemist on uue projektiga, s.t. uut mitmepäevast istungit siinsamas Ülemnõukogu saalis. Andke andeks, selline asi meenutab mulle juba mitte enam

tragikomöödiat, vaid tragöödiat. Sest sellises olukorras, kus me praegu peaksime tegelema tuhandete muude asjadega, kogu selle seadusepaketi vastuvõtmise ja läbiarutamise, mis on tegemata jäänud, ei saa lihtsalt kulutada nii palju aega sellisele poliitilisele mängule. Valitsus on süüdistanud Eesti erakondi ja ka Ülemnõukogu liikmeid politikaanluses. Kõige lihtsam politikaanlus opositsioonis olevate erakondade jaoks oleks praegu lasta valitsusel teha, mis ta tahab, ja muudkui anda mats ja mats pihta, teades, et olukord on tõesti väga raske ja ükskõik kes on võimul, ta peab vastu võtma ebapopulaarseid otsuseid. Selline politikaanlus opositsioonile omane ei ole. Ma arvan, et Eesti ja Eesti rahva huvides on praegu Ülemnõukogus piiratud toetust omava valitsuse vahetamine valitsuse vastu, kes omab Ülemnõukogus rahvuslike jõudude enamuse toetust. Seetõttu pean ma täna vajalikuks selle küsimuse lõpuleviimist, ma pean vajalikuks selle küsimuse hääletamist, selleks et me sellest punnseisust, kus me oleme olnud pikka aega, kus ühelt poolt valitsus ei täida Ülemnõukogu poolt vastuvõetud seadusi, otsuseid, ja teiselt poolt Ülemnõukogul puudub jõud sundida neid täitma, et me sellest ummikseisust, mis meid kõiki ja mitte ainult Ülemnõukogu, vaid kogu Eestimaad vaevab, ükskord ometi lahti saaksime. Aitäh!

K. Kama

Austatud Ülemnõukogu, selleks et alustada Eesti väljaviimist majanduskriisist, on vaja lahendada see poliitiline kriis, mis on praegu Eestis. Kui ühelt poolt on kindel, et me ei leia praegu valitsust, kes suudaks kiiresti Eesti majanduskriisist välja viia, siis samal ajal on kindel, et praegune olukord, kus sisuliselt piima- ja leivapuudust ei ole, aga poed on tühjad, on lahendatav. Ja selle lahendamist takistab eelkõige just poliitiline kriis, mis praegu Eestis on. Kindlasti ei ole ka valitsus ammandanud kõiki neid võimalusi, mis tal oleksid olemas praegu kehtivate seaduste raames. Seega me hääletame eelkõige usalduse küsimust ja alles teisejärguliselt seda, kas valitsusele antakse erivolitused või mitte. Mida ma võiksin saavutada uue valitsusega? Peale selle, et tõepoolest kunstlikult tekitatud kriisid kõrvaldada, oleks võimalik normaliseerida töömeeleolu Eestis. Ja ma pean seda väga oluliseks. See, et poliitiline mäng, mis on suunatud praktiliselt ühe mehe võimuambitsioonide teostamisele, asendataks sellega, et tegijaid, nii vähe ja kehakesed, kui nad meil on, rakendada tööle Eesti hüvanguks ja ühes suunas. Seda takistab meil praegu Eestis valitsev poliitiline kriis. Härra peaminister ise rääkis meile parlamendi kaasvastutusest. Tahaksin rõhutada seda, et vastutada Eestis valitseva olukorra eest saavad ainult need saadikud, kes toetavad valitsust. Need, kes hääletavad praegu valitsusele usalduse avaldamise poolt, need saadikud on need, kes vastutavad olukorra eest Eestis. Teised seda mitte kuidagi teha ei saa. Kui nimetatakse ametisse uus valitsus, siis need, kes hääletavad selle valitsuse ametissenimetamise poolt, vastutavad olukorra eest Eestis, ja mingil juhul ei saa seda teha need, kes hääletavad selle valitsuse vastu. See on elementaarne loogika ja see ongi see koalitsioon ja opositsioon, millest rääkis meile hr. Veidemann.

Ja lõpetuseks. Kui isegi seda eelnõu, mis esitati Ülemnõukogule usaldusavaldusega seotuna, ei õnnestunud valitsusel esitada korrektsel kujul, nii et juba järgmisel päeval on valitsuse liikmed ise valmis hakkama seda eelnõu muutma, siis ma küll väga kahtlen, mida Ülemnõukogu kontrollida ei saa. Praegu räägitakse ju, et valitsuse nimetatud eelnõu peab Ülemnõukogu hakkama kohe parandama. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Ignar Fjuk.

I. Fjuk

Lugupeetud kolleegid, ma kõigepealt teeksin organisatsioonilise ettepaneku, et peale sõnavõtude lõppu me moodustaksime komisjoni, kes tehtud ettepanekud läbi arutaks, kaaluks neid ja, kui vaja, redigeeriks eelnõu. Ja nimetaksin nimed, kes seal võiks olla: Tõnu Anton, Eller, Kask, Menšikov, Jürjo, Made, Kass, Labassov, Veidemann. Valitsus tõenäoliselt enda poolt ka nimetab nimed, juhul kui teha ühiskomisjon, kui mitte, siis võiks valitsus terve koosseisuga kas või osaleda selles töös. Kuid see oli organisatsiooniline ettepanek. Ma võib-olla paar momenti lisaksin. Ma arvan, et kogu selle nn. Eesti kriisi, majanduskriisi võtmeks on ikkagi ju hindade vabakslaskmine Idas, ja ükskõik kui osavasti me oma piiri ka ei oleks teinud, et ükski gramm leiba välja ei läheks, või ei oleks ka seda teinud, see ei oleks ka midagi muutnud, sest inflatsiooni käik Idas on niivõrd järsk. Paratamatu on see hindade tõus ja kui meie sotsiaalne struktuur ei ole sellele adekvaatne, siis on paratamatud praegused hüpped, me peame kohandama oma olukorda. Nii et kõik need, kes ei alahinda seda hindade vabakslaskmisest tekkinud olukorda, ja ma usun, et neid on Ülemnõukogu enamus (seda ma nägin isegi "Postimehest", kus küsitleti fraktsioonide juhte), leiavad, et loomulikult on vaja majanduses erirežiimi. Kuid sellele valitsusele ma seda ei anna, see on väga sügavalt eetiline küsimus, sest see, mis praegu inflatsiooni ja kogu selle majandusliku dünaamika raames toimub, see toimub tõesti päevade ja tundidega. Ja kui me ka oskame kõige sõbralikumalt valitsust vahetada, siis minimaalselt võtab see kolm nädalat aega, uus valitsus kohaneb ehk kolme nädalaga ja võib-olla vajab veel kolm nädalat selleks, et ta oskaks eriolukorda üldse rakendada. Sellega me oleme tõmmanud kriipsu peale üldse võimalusele, et me sellest madalseisust välja tuleme. Ma ei taha praegu selle jutuga jutlust pidada, sest neid jutlusi on tavaliselt peetud teiselt poolt, kui on vaja mõnda seadust vastu võtta, aga ma tahan öelda, et kindlasti on võimalik ka mingi muu alternatiiv, kuidas me saaksime sellest kriisist välja tulla, teades, et me tahame võib-olla kevadel valimisi teha. Selles suhtes tegi valitsusjuht ettepaneku, et praegu võiks kaasata sellesse erirežiimi, ka tekkinud olukorra lahendamisse kõiki poliitilisi jõude. Me võime mõnel ajahetkel ka unustada oma suure mina ja mõelda sellele väikesele rahvale, keda on tõesti väga vähe.

Ja nüüd viimane moment. Ma tahan juhtida tähelepanu sellele, et Ülemnõukogu on suur ja päris huvitav organism, kus kõik jõud on omavahel tasakaalus. See, et on valitsuse juhiks üks või teine isik, on kindlasti seotud sellega, et spiikriks on üks isik ja asespiikriks teine, Ülemnõukogu esimeheks kolmas. Me teame täpselt, kes on Ülemnõukogu esimene, kes teine, kes kolmas mees. Ma mäletan, et Ülemnõukogu rakendumise alguses tegi hr. Nugis meile kõigile selgeks, et tema on ikkagi teine mees ja peaminister kolmas. Seda kahtlasem ning hämmastavam on nüüd kuulda, et ta on nõus nüüd kolmandaks hakkama. Kas tõesti ta on kaotamas oma toetajaskonda? Kuid see selleks. Protsess vajab ka selliseid ootamatuid lahendusi. Oma sõnavõtu lõpuks ma olen tõesti siiralt seda meelt, et sellises poliitilises kriisis, nagu praegu on Ülemnõukogu, ei saa me lõpetada sõnavõtte enne, kui on oma sõna öelnud ka Ülemnõukogu esimees. Kuivõrd tabloo oli kaetud, me ei teadnud, kes olid need 20 inimest. Ka olin veendunud, et seal on Ülemnõukogu esimees. Ilma Ülemnõukogu esimeest ära kuulamata ma ei ole nõus asuma ka ühelegi hääletamisele, sest vastasel juhul me oleme alahinnanud oma kõige tublimaid rahvajuhte. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Me arutame ka seda erandjuhtumit, et peale läbirääkimiste lõpetamist võime tõesti Eesti kõrgemale ametiisikule sõna anda. Sellest ei pruugi teha probleemi, kui täiskogu nõus on. Ja enne kui me edasi läheksime, küsiks ma teie käest: kui hr. Rüütel soovib, kas täiskogu võiks olla selles suhtes eriarvamus, vaatamata sellele, et läbirääkimised on lõppenud? Ei ole. Kas hr. Rüütel soovib? Palume!

A. Rüütel

Austatud kolleegid, ma olen niimoodi teie ees seisnud juba mitu korda möödunud kriisihetkedel. Ja nendel hetkedel ma olen toetanud valitsust ja palunud teid või saadikutegruppi, kes on avaldanud valitsusele umbusaldust, oma ettepanekud tagasi võtta. Kuid ma arvan praegu, et ei oleks õige korrata eespool öeldut. Me peame otsustama selle küsimuse siiski kollegiaalselt ja kõik peavad ütlema ühiselt oma sõna ja selleks saab olla ainult hääletamine. See ei tähenda seda, et ma suhtuks isiklikult hr. Savisaarsele halvasti või ei usaldaks teda, kuid me peame arvesta ka nende protsessidega, mis meie ühiskonnas on toimunud ja mille me praegu olema välja jõudnud. See kriisiolukord, mis praegu valitseb, ükskõik kas me räägime energiakriisist või toiduainete puudusest või paljudest teistest asjadest ja sellest ebakõlast, mis on pikema aja vältel eksisteerinud valitsuse ja Ülemnõukogu vahel, ükskõik kas räägime juurdlusbüroost või millestki muustki, need ei ole siiski normaalsed nähted. Ma olen veendunud, et paljud valitsuse liikmed võiksid edasi töötada. Sellist arvamust on ka siin öeldud, samuti hr. Savisaar töötab Eestimaa heaks edasi. Kõik sõltub aga sellest, kuidas teie otsustate. Nii et ma soovin teile, langetage objektiivne, õiglane otsus! Täna!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, nagu me kokku leppisime ja nagu on laekunud protseduurilised ettepanekud, tuleks meil mõned protseduuriküsimused nüüd lahendada. See tähendab, rahva-keskfraktsiooni poolt esitatud katkestamise küsimus ning ka komisjoni moodustamise küsimus. Kuid enne seda on mul niisugune ettepanek teile, kallid kolleegid. Me oleme jõudnud selles päevakorraküsimuses lõppfaasi, vähemasti tublisti teise poole. Mul on niisugune ettepanek, et võimalike reglemendirikkumiste ärahoidmiseks me kõigepealt peaksime teie kõikide kuuldes härra Allikuga, kes on reglemendikomisjoni esimees, dialoogi. Ja kui siis tundub, et selle dialoogi tulemusena ei ole selgunud tõde, teen ma sellise ettepaneku, et me ei hakka kohe kätt tõstma või nõudma praegu sõnavõtte, sest läbirääkimised on läbi, vaid te saadate mulle ruttu märgukirja. Ma tahan teile lubada, et kõik reglemendikohased ettepanekud võetakse arvesse. Ühtegi reglemendirikkumist me ei luba. Ma püüan ise ka neid väga vältida. Sellest minu ettepanek.

Nagu ma mõistan ja nagu mulle on antud head nõu ning nagu ka paljud saadikud on oma sõnavõttudes lausunud, on lood praegu sellised, et valitsus on sidunud ainult selle otsuse eelnõu usaldusavaldusega. Meie ei tohi ühtegi parandusettepanekut hääletusele panna, küll võib seda võtta arvesse valitsus, kui ta soovib muuta juba esitatud otsuse eelnõu. Sellisel juhul võidakse vajaduse korral katkestada tingimusel, kui täiskogu seda soovib. Täiskogu lihthäälteenamusega saab katkestada. Sellest lähtudes ei ole minu meelest reglemendipärane moodustada praegu komisjoni selle eelnõu muutmiseks selliselt, et seal oleksid sees rahvasaadikud, s.t. Ülemnõukogu liikmed. Minu meelest saab ja võib seda teha ainult siis, kui seda soovib valitsus ise. Kui valitsus soovib katkestada, siis ta annab sellest märku. Ja kui täiskogu seda soovib, siis katkestatakse. Kui täiskogu ei soovi, ei katkestata. Küll aga on valitsusel õigus igas faasis tagasi võtta. Nüüd on kord Jaak Alliku käes, kes ütleb, kui palju ma eksisin.

J. Allik

Spiiker, mul ei ole siin põhimõtteliselt midagi lisada, teie tõlgendus on ainuvõimalik, selle eelnõuga saab tegelda ainult valitsus, mitte parlamendikomisjon, vastasel korral oleks see parlamendikomisjon uueks valitsuseks. Iseküsimus on minu arvates see, kuivõrd võib

katkestamise puhul eelnõu muuta. Kõige loogilisem tegevus oleks, et valitsus võtaks eelnõu tagasi, kui ta ei pane seda tänasele hääletusele, ja esitaks meile uue eelnõu.

Juhataja

Ma mainisin seda, et valitsus võib igas faasis eelnõu tagasi võtta, ilma argumenteerimata, see on tema õigus. Annab ainult märku, olgu kas või kahe haamrilöögi vahepeal. Küll aga saan mina aru niimoodi, et kui Ignar Fjuk nõuab rahva-keskfraktsiooni nimel katkestust selleks, et komisjon moodustada, siis sellise komisjoni moodustamine ei ole reglemendiga kooskõlas. Küll aga ei saa mina keelata katkestust, kui selleks vajadus on. Kuid seda otsustab ainult täiskogu. Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud spiiker! Minu arvates võtsime me esialgu vastu otsuse pikendada istungit, kuni kõik, kes olid sõnavõtjate nimekirjas, on sõna võtnud. Nüüd on see nimekiri läbi ja kõigi nende paranduste, täienduste ja märkuste arutamise asemel oleksite te minu meelest pidanud püstitama istungjärgu töö pikendamise küsimuse. Ja alles seejärel hakkama arutama mitmesuguseid märkusi ja ettepanekuid. Seepärast teen ma ettepaneku, lugupeetud härra spiiker, panna praegu hääletusele töötaja pikendamise küsimus ja kui Ülemnõukogu pikendab tänast istungit, siis oleme me valmis meie austatud spiikrit ära kuulama. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Meil on mõned korrad ennegi juhtunud niimoodi, et hr. Lebedev on suutnud mind ennetada. Ja ega see paha ka ei ole, tõesti mõnikord võin unustada. Kui te mäletate, hääletamise formuleering, kuidas ma kavatsesin hääletusele panna, ei olnud mitte läbirääkimiste lõpetamiseni, kuid selguse nimel sai ka seekord nii pandud. Ja antud meeldetuletus on õigustatud, mida kohe ka arvesse võetakse.

Kas keegi annab nüüd hea nõu, milline see formuleering peab olema, et ta oleks korrektne? Kui kauaks me taotleme täiskogu nõusolekut? Pool tundi? Kuni pool tundi. Ma kardan seda, et siin võib tekkida rohkem vaidlusi. Kui ma näiteks paluksin pool tundi ja te nõustuksite ning me saaksime varem hakkama? Ei ole midagi katki. Kui pool tundi saab täis, siis me otsustame uuesti, sest muidu me jääme vaidlema formuleeringute üle, kas selline protseduur on ikkagi õigustatud protseduur või mitte. See on minu ettepanek. Ma panen ta esimesena hääletamisele. Ma olen ka rahvasaadik. Ja kui see toetust ei leia, siis võtan teie ettepanekud. Mina teen ettepaneku pikendada praegu pool tundi. Lootuses, et selle poole tunniga me saame oma toimingutega hakkama. Kui jõuame varem, lõpeb varem. Eks ole? Tähendab, tõstetud käsi tähendaks ikka mingit protesti, Vladimir Lebedev. Mis nüüd juhtus?

V. Lebedev

Lugupeetud spiiker! Ma protesteerin teie formuleeringu vastu. Alguses me peame panema hääletusele istungi pikendamise ettepaneku. Alles seejärel otsustame, kas pikendada seda 40 minutit, 45 minutit, 4 tundi või 8 tundi. Need võivad olla juba teised ettepanekud.

Juhataja

Ma lükkan Vladimir Lebedevi protesti küll seekord tagasi, lootuses, et ta mu peale ei solvu, ma ei saa seda praegu siiski rahuldada.

Ma olen ikka väsimatult valmis andma ka konsultatsioone reglemendi kohta ja küsin ise ka Jaak Alliku käest. Kohaloleku kontroll. Kui järele mõelda, tegelikult ju mitte midagi põhimõtteliselt ei muutunud. See oli jonnimise küsimus praegu. Kohal on 96 rahvasaadikut, puudub 7.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et pikendada tänase istungi ametlikku tööaega 30 minutit? Selle ettepaneku poolt on 54 rahvasaadikut, vastu on 32, erapooletuid on 5. See ettepanek ei leidnud toetust. Kvalifitseeritud häälteenamust oli vaja.

Üks hetk, mul on veel ettepanekuid. Kristlikud demokraadid teevad ettepaneku pikendada istungit kuni küsimuse lahendamiseni. Ma panen hääletusele. Ma tean resultaati väga hästi, aga hääletusele pean ikkagi panema. Mis juhtus, Aleksandr Gussev?

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et pikendada käesoleva istungi ametlikku tööaega kuni küsimuse lahendamiseni? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 41 rahvasaadikut, vastu on 51, erapooletuid on 1. See ettepanek ei leidnud ka toetust.

Laekunud parandusettepanekud annaksin ma Kalju Koha, juhtivkomisjoni esimehe kätte. Täna on kõik. Homme istung algab kell 10. Me jätkame sealt, kus me lõpetasime.

K. Koha

Lugupeetud spiiker, ma ei saa päris hästi aru, eelarve-majanduskomisjonil on õigus nende parandusettepanekutega midagi ette võtta?

Juhataja

Ei, ainult hoida.

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

60. ISTUNGJÄRK

NELJAS ISTUNG

16. jaanuar 1992

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere hommikust, kolleegid! Asugem töökohtadele! Kolleegid, enne kui ma viin läbi kohalolekut kontrolli, selline pöördumine teie poole. Kas keegi teist juhuslikult võis võtta garderoobist vale kilekoti? Kui keegi tegi seda, siis vahetage ära pr. Kolossovaga, seal sees on lastetoit.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 88 rahvasaadikut, puudub 15.

Lugupeetud Ülemnõukogu, vastavalt meie reglemendile ja eelnevale kokkuleppele annab rahvasaadik Valeri Kois üle ühe seadusandliku akti eelnõu. Ma paluksin kõnetooli.

V. Kois

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Meie vabariik taastas 20. augustil ametlikult täielikult oma iseseisvuse, ent kõik riikluse atribuudid ei ole veel seadusandlikult vormistatud. Seadusandlikult ei ole vormistatud riigilipu ja riigipitsati ning kohaliku omavalitsuse organite lippude ja sümboolika määrustik. Sellele juhtis tähelepanu Iisaku muuseumi direktor ajaloolane Tiit Saare, kes on asjatundja heraldika alal. Ta koostas 2 seaduseelnõu riikliku sümboolika ning maakondade ja valdade sümboolika kohta. Ta ei ole parlamendi liige ja tal pole õigust neid seaduseelnõusid otseselt Ülemnõukogule esitada. Seepärast teen seda mina. Kordan veel kord, et seaduseelnõud koostas Tiit Saare, mina ainult esitan need Ülemnõukogule.

Päevakorravälised avaldused

Juhataja

Head kolleegid, vastavalt meie reglemendile on täna ette nähtud n.-õ. vaba mikrofon ja selle kasutamine on iga rahvasaadiku südametunnistuse küsimus. Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud esimees, peaminister ja kolleegid! Mul on südametunnistus. Reglement on muidugi reglement, aga küsimus, millest ma rääkida tahan, on väga tähtis. Tahan alguses rääkida Kaitseliidust. Ühel presiidiumi istungil, kui arutati Kaitseliidu keelustamise kohta käiva Rahvakomissaride Nõukogu otsuse tühistamist, küsisin ma Kaitseliidu juhilt, kas neil on relvi. Ta ütles, et relvi neil pole. Aga Rapla maakonnalehes avaldati 17. detsembril intervjuu nn. kolonel Kasepõlluga, milles ta ütleb, et praegu pole enam valikut ja ehkki nad on halvasti relvastatud, võib ta kinnitada, et praegust taset arvestades on nad suutelised väikeste üksuste vastu välja astuma. See näitab, et Kaitseliidul on relvad.

Niinimetatud kolonel Kasepõld kinnitab, et Kaitseliit oleks pidanud saama raha riigieelarvest. Järgmise aasta esimesel poolaastal on ette nähtud anda neile sealt 2 miljonit. Lubatud 2 miljonit saadaks kindralstaabi kaudu, see tähendab riigieelarvest Kaitseliidu, sealhulgas ka relvastamise finantseerimiseks.

Kõige rohkem tekitab aga ärevust asjaolu, et Kaitseliit ei saa juba oma põhikirja järgi alluda peaministrile. Seal on öeldud, et nad alluvad ainult kaitseministrile ja presidendile. Ent praegu pole meil ei kaitseministrit ega presidenti. Tekib küsimus, kellele siis allub see relvastatud organisatsioon ja kelle vastu ta on suunatud.

Seepärast ma koostas in järelepärimise peaministrile. Esitan selle pisut hiljem, praegu seda trükitakse.

Teiseks. Viimasel ajal kinnitatakse vabariiklikus ajakirjanduses pidevalt, et venekeelne elanikkond relvastub. "Päevaleht" trükib sellised laimavad kirjutised ära. 5. jaanuaril 1992 avaldati Evald Laasi artikkel "Algul vajab kaitsevägi tõesti palju raha". Loen teile ette mõned lõigud sellest artiklist. "... Eesti kaitsevägi ei saa kunagi eesti rahvale ohtlik olla. Ta võib ohtlik olla ainult eesti rahva ...vaenlastele ...". Ma arvan, et kõik teavad keda nimetatakse eesti rahva vaenlasteks.

Edasi solvatakse otseselt naaberriiki. Väidetakse: "Venemaa organiseeritud rünnakut ei suudaks me üksinda tagasi lüüa." Tuleb välja, et vaenlane on juba kindlaks määratud.

Veel on artiklis öeldud: "... oht ei lähtu Vene valitsusest (vähemalt mitte praegusest), vaid hoopis mujalt. Eestis asub 600 000 siia erinevail põhjusil saabunud muulast, kellest suur osa on Eesti riigi ja rahva kõige tingedamad vaenlased, mõningad tähelepanekud lubavad järeldada, et nad juba teevadki ettevalmistusi rünnakuks. ... Pole kahtlust, et taolised jõud põranda all juba relvastuvad. Relvi saavad nad aga lagunevalt Nõukogude armeelt."

Mis see on, kui mitte provokatsioon, mis see on, kui mitte psühhoosi õhutamine elanike hulgas? Mis see on, kui mitte ähvardamine Vene ohuga?

Seejärel esitatakse kirjutises hiilgav fakt, kinnitamaks seda, et vene elanikkond relvastub. "Ühele mu sõbrale pakkusid vene keelt kõnelevad härrad müüa Kalašnikovi püstolkuulipildujat Paldiski maantee täikal, teisele (soomlasele) sama relva valuuta eest otse Tallinna Kaubamajas."

Ja sellest tehakse kohe järeldus, et meie venekeelsel elanikkonnal on üsna suurel hulgal relvi. Mis see on, kui mitte otsene provokatsioon ja ässitamine? See on ju keskajaleht ja kui lihtne eestlane seda loeb, siis ta võib selle peale öelda: "Kurat võtku, venelased on tõepoolest relvastatud, nad on eesti rahva vaenlased, me peame ka relvastuma ja me peame olema ka valmis tulistama." Seepärast ma tahan, et ajakirjanduskomisjon arutaks seda artiklit ja annaks oma hinnangu peatoimetajale, sõnavabadus ja trükivabadus ei tähenda kõikelubatavust ja mis tahes demokraatlikus riigis antakse toimetaja sel juhul kohtu alla rahvusvahelise vaenu õhutamise eest. Igal juhul tuleb seda mõista ainult nii. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Ma palun kompuutrimehi panna mikrofoni koos kellaga käima 5 minuti peale. Nikolai Aksinin.

N. Aksinin

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Ma ei avalda mingit saladust ega tee mingit avastust, kui ütlen, et mitte üheski riigis ja mitte kusagil ajaloos pole fikseeritud, et isegi kõige raskemal ajal, nälja-aastail, oleks majandust arendatud langenute mälestamise arvel. Jutt on sellest, et linnavõimude hiljutistes otsustes on öeldud, et gaasi kokkuhoiu nimel on vaja kustutada igavene tuli Tõnismäel langenud sõjameeste kalmul. Ma pean seda kõlblusetuks aktiks ja langenute mälestuse rüvetamiseks, sest isegi Suure Isamaasõja ajal ei tehtud nii – igavese tule hoidmiseks kasutati peale gaasi ka diislikütust. Seepärast on Suure Isamaasõja veteranide hulgas tekkinud liikumine, millest ma tahan teile ette kanda. Otsustasime koguda raha ja maksta linnavõimudele välja kulutused gaasile. Raha kogumine on juba ametlikult alanud. Palun peaminister Edgar Savisaart ja teisi seltsimehi mitte kokku hoida raha langenute mälestuse arvelt ning võimaldada

seda, et tuli jääks põlema. Äärmisel juhul võtavad veteranid need kulutused enda kanda. Ma kinnitan teile sellest kõnetoolist, et me hakkame raha koguma, ja tuli peab põlema. See on suure hulga Suur Isamaasõja veteranide suur palve. Täna tähelepanu eest!

S. Sovetnikov

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Mind erutab väga üks küsimus. Põhiseaduse eelnõu §-s 19 on meil kirja pandud, et igal inimesel on õigus vabalt saada ja levitada informatsiooni ning väljendada oma mõtteid sõnas, trükis, pildis või muul viisil. Seda vabadust võib seadusega piirata riigi julgeoleku, avaliku korra, kõlbluse, inimväärikuse ja au kaitsmiseks. Riiklikku tsensuuri Eestis pole. Meie komisjonis ma ei vaielnud sellise formuleeringu vastu, aga praegu teeb see mulle siiski muret ja tekitab kartusi selle suhtes, mis saab siis, kui me edaspidi privatiseerime kõik massiteabevahendid: ajalehed, ajakirjad, võib-olla ka televisiooni ja raadio. Toon ainult kaks näidet. 6. detsembri "Postimehes" valas lugupeetud E. Torst poriga üle Eesti Rahvarindest võrsunud poliitikud, kutsub üles tegema kõige radikaalsemaid otsuseid, toob eeskujuks Tšetšeenia, kelle ees kapituleerus isegi Venemaa, ja unistab oma kindral Dudajevist, kes relvastaks eestlased ja suruks venelased põlvili. Muidugi pageksid siis kõik venelased Eestist ja inimõiguste probleemi poleks. On väga meeldiv, et sellesamas ajalehes ilmus 12. detsembril Karl Valgetee artikkel, milles ta andis vastulöögi sellistele natsionalistidele nagu härra Torst. Narvas nägin ma jõulude eel kioskis müügil märki, millel oli kujutatud Euroopa kaart ja üle selle sõna "Eesti". Kinkisin ühe märgi jõulukungiks härra Nugisele. Kodus vaatasin märki luubiga ja nägin siis selle ülanurgas pisikest punast täppi, mis näitab Eesti asukohta. Hakkasin kahtlema, miks seal on just punane täpp, aga teisel märgil oli juba valge. Arvasin, et see on võib-olla diversioon teiselt poolt jõge. See tuletas mulle veidi meelde "Deutschland, Deutschland über alles ..." Kui ma teise märgi ostsin, siis tundsin huvi, kust need Narva toodi. Tuli välja, et selliseid märke valmistab mingi Tallinna kooperatiiv. Ma ei imesta nüüd, kui mõni ettevõtlik kooperaator hakkab äkki valmistama Eesti gloobuseid, millest omal ajal anekdooti räägiti, ja pakub seda meie koolilastele. Nii et kontrollimatus on selles asjas väga ohtlik. 20. detsembril ma rääkisin pressikonverentsil parlamendilehe loomisest. Kahjuks ei reageeritud minu ettepanekule, just nagu ma polekski sõna võtnud. Aga ma arvan ikkagi, et sellist ajalehte on vaja. Meie parlamendileht "Rahva Hää" ei kajasta rahva häält, see ei ole kogu eesti rahva ega kõigi eestimaalaste hääl, nagu ka "Estonija" ei kajasta kõigi niinimetatud venekeelsete lugejate huve. Tahaks, et oleks olemas parlamendi ja valitsuse ajaleht, kus saaksid oma kirjutisi avaldada nii eesti kui vene korrespondendid. See ajaleht peaks objektiivselt kajastama poliitilisi sündmusi meie vabariigis nii eesti- kui venekeelsele lugejaskonnale. Olgu see ajaleht 8-veeruline, aga ta on meile vajalik. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, loeme sellega nn. vaba mikrofoni lõppenuks.

Majandusliku eriolukorra kehtestamise kohta

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu, täpsustame asjaolusid. Eile täiskogu ei soovinud tööaega pikendada. Sellega seoses vastavalt relemendile otsuse arutelu ei katkenud, vaid jätkub täna. Küll aga on lõpetatud läbirääkimised. Läbirääkimiste käigus esitati parandusettepanekuid ja ka

protseduurilisi ettepanekuid. Praegu võidakse esineda ainult lõppsõnadega. Ette rutates ma täpsustan veel asjaolusid, et võimalikke väärarvamisi ära hoida. Valitsus on sidunud oma eelnõu usaldusküsimusega, ainult selle eelnõu. Mitte keegi teine seda eelnõu muuta ei tohi peale valitsuse, kuid kui valitsus seda eelnõu muudab, siis on tegemist uue eelnõuga, mis tuleb üle anda avalikult täiskogu ees kokkulepitud istungi alguses. Need küsimused on põhjalikult läbi arutatud spetsialistidega, kuid kui peaks tekkima meie istungi töö käigus vaidlusaluseid olukordi, kuulutan kohe välja vaheaja, et reglemendikomisjon ja õiguskomisjon võiksid koos välja selgitada absoluutse tõe. Sellised on asjaolud. Ja nüüd lõppsõnad. Kui ei soovita veel katkestada. Kas Edgar Savisaar soovib lõppsõna? Palun, Edgar Savisaar!

E. Savisaar

Lugupeetud rahvasaadikud, arvestades eile Ülemnõukogus toimunud diskussioone ja ka läbirääkimisi erinevate saadikurühmadega, otsustasime majandusliku eriolukorra projekti sisse viia mõned muudatused ja esitame ta hääletamisele koos nende muudatustega. Need muudatused näitavad valitsusepoolset head tahet ja kompromissivalmidust. Nüüd küsimus sellest, kas te nõuate, et see peaks tähendama eelmise projekti tagasivõtmist. See on teie teha. Meie lähtusime sellest, et autor, s.o. eelnõu esitaja, võib läbivaatamise protsessis teha eelnõusse mis tahes muutusi. Tegelikult tagasivõtmine ja uuesti esitamine oleks ju mäng, mis ainult venitaks protseduuri. Kui täiskogu seda soovib, siis tuleks hääletamisega seda ka väljendada. Ma teeksin ettepaneku lubada muudatustega projekt välja jagada ning teha vaheaeg, et majandus- ja õiguskomisjon saaksid selle kohta öelda oma seisukoha. Kui seda projekti vastu ei võeta, siis ilmselt tuleks panna hääletusele olemasolev projekt, aga ma olen samuti seisukohal, et sellest kriisist peaksime täna ühel või teisel kujul üle saama. Ma tahaksin lisada ka seda, et loomulikult on see hääletus ka usaldus- või umbusaldushääletuseks valitsusele, kes niimoodi maa ja taeva vahel rippudes ei pea võimalikuks, eriti praeguses olukorras, edasi tegutseda. Valitsus ei saa kahjuks enne seda usaldushääletust tellida ja me sidusime selle konkreetse projektiga, lihtsustades samal ajal tehtud muudatustega projekti sedavõrd, et keegi ei saaks öelda, et ta hääletab vastu mitte valitsuse pärast, vaid seepärast, et ei pea esitatud projekti juriidiliselt õigeks. Teiselt poolt ma tahaksin rõhutada, et valitsus peab majandusliku eriolukorra sisseviimist põhimõtteliselt vajalikuks ning kui me seda ei tee, siis igasuguse valitsuse tegevus ei vasta praegu väljakujunenud olukorrale. Praegusel kujul otsus majandusliku eriolukorra kehtestamise kohta sisaldab kolm punkti. Esiteks, kehtestada majanduslik eriolukord kuni Eesti Vabariigi põhiseaduse vastuvõtmiseni, kuid mitte kauemaks kui kolmeks kuuks. Teiseks. Moodustada Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ja Eesti Vabariigi Valitsuse ühine kriisikomisjon ning määrata kindlaks selle isikkoosseis Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 60. istungjärgul. Kolmandaks. Teha Eesti Vabariigi Valitsusele ülesandeks koos moodustatava kriisikomisjoniga välja töötada Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 61. istungjärgule otsuseprojekt majandusliku eriolukorra rakendamise korra kohta, s.o. siis järgmiseks istungjärguks. Täna teid tähelepanu eest ja jääme ootama teie otsust!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, nüüd on täpselt tegemist sellise olukorraga, nagu ma kirjeldasin. Ma ei kommenteeri sisuliselt uut eelnõu, küll aga olen valmis kinnitama, et peaministri poolt pakutud protseduur oleks otstarbekam ja loogilisem, kuid on vastuolus kehtiva reglemendiga. Antud juhul kvalifitseerin ma seda toimingut kui vana eelnõu tagasivõtmist ja uue esitamist. Seaduseelnõu tuleb esitada järgneva istungi eel vastavalt kokkuleppele. Teistsugust varianti ei ole. Kui keegi rahvasaadikutest minuga ei nõustu, siis me teeme vaheaja ja kõik autoriteetsemad tõlgendajad kaaluvad küsimuse läbi, ütlevad oma seisukoha. Ma olen selle küsimusega tegelnud

põhjalikult, eilse õhtu läbi, konsulteerinud kvalifitseeritud juristidega ja minu seisukoht on selline. Vladimir Lebedev, millised küsimused on mulle?

V. Lebedev

Härra spiiker, mul on teile üks tungiv palve. Püüdke teha nii, et teie sümpaatiad ja antipaatiad ei avalduks nii silmanähtavalt. Tänan!

Juhataja

Ma ei võta seda vaevaks kommenteerida, hr. Lebedev. On veel küsimusi? Tiit Made.

T. Made

Austatud eesistuja, ka mul on ettepanek mitte ajada jonni, mitte ajada juuksekarva lõhki ja teha see hääletamine juba täna ära, ilma et me alustaksime uue protseduuriga otsast peale. Niigi on kõik selge, ma loodan, et ka teile. Aitäh!

Juhataja

Juhin Tiit Made tähelepanu sellele, et ma juhindun reglemendist. Arvo Junti.

A. Junti

Lugupeetud juhataja, tänane trakteering reglemendi kohta läheb lahku sellest, mida härra juhataja tegi eile, aga see selleks. Ma toetan ideed, et me saaksime vaheajal seda asja arutada Ülemnõukogu spetsialistidega.

T. Anton

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Vist oleks ebanormaalne, kui need suhted, mis on täna klaarimisel valitsuse ja Ülemnõukogu vahel, takerduksid protsessuaalsetesse reeglitesse. Meil on võimalik valida minu arust kahe mõistliku tee vahel. Üks on see, et nii nagu spiiker ettepaneku tegi, teeme väikese vaheaja ja õiguskomisjon koos reglemendi töögrupiga püüaksid jõuda selgusele, kuidas on õigem tõlgendada seda sätet, mille ümber meil tekivad vaidlused. Kui tehakse selline vaheaeg ja toimub nimetatud koosolek, siis ma palun, et sellest koosolekust võtaks osa ka valitsuse esindaja. Meil on võimalik kasutada ka teist teed, päris kindlasti on kõiki Ülemnõukogu akte pädev tõlgendada Ülemnõukogu ise. Vist võtab väga vähe aega, kui Ülemnõukogu hääletamise teel otsustab, kuidas on õige nimetatud sätet tõlgendada. Kokkuvõtteks teen ettepaneku talitada kas ühel või teisel viisil, sest sellisel juhul ei jää edaspidi võimalust leida, et sisulisi väga tähtsaid otsuseid on tehtud, toetudes ekslikele järeldustele protsessuaalreeglite küsimuses. Tänan!

J. Allik

Lugupeetud härra juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma olen ka täiesti seda meelt, et selle küsimusega tuleks täna jõuda ühele poole. Ma olen ka kindel, et reglemendi järgimine võimaldab ühele poole jõudmist ja selle projektini jõudmist, millest härra Savisaar täna rääkis. Mul on ettepanek siiski korraldada see koosolek ja paluda sinna lisaks valitsuse esindajale ka

härri spiiker, et neid küsimusi hääletada, leida normaalne väljapääs, ilma et me hakkaks mingeid sätteid muutma.

Juhataja

Suur tänu! Täiskogu teatud osa arvamus on meile teada. Olgu teada ka see, et rahvasaadik Ülo Nugis on väga huvitatud selle küsimuse kiirest ja operatiivsest lahendamisest. Kuid te peate teadma, et sellised on reglemendi sätted ja mina nendest ka juhindun. Me oleme seda küsimust töö korras arutanud. Me jõudsime selle loogilise seisuni, mida me ka prognoosisime. Vaheaeg 15 minutit.

V a h e a e g

Juhataja

Kolleegid, asugem töökohtadele! Kontrollime kohalolekut. Kohal on 97 saadikut, puudub 6.

Kolleegid, üks õige seadusandlik akt tuleb koostada selliselt, et teda on alati võimalik tõlgendada. Ja ma paluksin ette Jaak Alliku, tõlgendamaks reglementi.

J. Allik

Lugupeetud hr. eesistuja, lugupeetud kolleegid! Ei ole küsimust, milles mõistlikult siin saalis kokkuleppele ei saa jõuda. Kõigis küsimustes saab. Probleem on järgmine. Ülemnõukogu reglement näeb mingi eelnõu redaktsiooni muutmist ette vaid komisjoni poolt. Selle muutmist autori poolt reglement ette ei näe. Reglemendi § 9 lõige 1. Tuleb tunnistada, et nn. Kassi-Käbini projekti arutamisel toimus nii Ülemnõukogu juhataja kui ka meie, saal, mittereglemendipäraselt ja seepärast jõuti absurdini. Saadikud, kui te mäletate, esitasid korduvalt küsimusi, mitu varianti oma eelnõust võivad autorid välja pakkuda. Selgub, et reglemendi kohaselt mitte üle ühe. Autoril on õigus nõustuda saalist tulnud muudatustega, kuid kõigi muudatusettepanekute puhul on vaja ära kuulata ka komisjoni seisukoht. Praegu toimunud õiguskomisjoni ja reglemendi töögrupi ühisel istungil jõuti arvamusele, et tõepoolest see praktika, mis oli Kassi-Käbini, aga ka mitme teise puhul, ei ole olnud reglemendipärane. Kuid jõuti ka arvamusele, et praegu selle küsimuse puhul ei ole mõtet senist praktikat muuta, tähendab, vastavalt sellele pretsedendile tuleks praegu käituda, nagu me oleme seni toiminud, ning kohustada reglemendi töögruppi see küsimus reglemendis täpselt sõnastama nii, et ei tekiks üldse selliseid võimalusi. Seega on ettepanek või meie otsus lähtuda sellisest praktikast, nagu oli Kassi-Käbini puhul (lihtsalt see oli meil viimane meeles, neid oli kindlasti ka enne), nimelt, et autor võib töö käigus ise oma projekti muuta. Nagu me mäletame, toimusid siis uue redaktsiooni puhul ka täiendavad ettekanded, hr. Kass käis korduvalt puldis, oli võimalik esitada talle küsimusi ning vajaduse korral toimusid ka läbirääkimised. Kas praegune ettekandja tahab ettekannet pidada või mitte, on loomulikult tema otsustada. Täiesti üheselt on reglemendis sõnastatud, et igasuguse muutuse puhul – tuleb see saalist, autorilt, komisjonilt – on vajalik juhtivkomisjoni seisukoht. Nii et selle muudetud redaktsiooni puhul on meil vaja majanduskomisjoni seisukohta. Ja viimane küsimus, mida me arutasime – kuidas tõlgendada ajutise töö- ja kodukorra § 19 lõiget 5, kus on öeldud: kui Ülemnõukogu eelnõu valitsuse poolt esitatud kujul vastu ei võta, siis loetakse see umbusaldustoetuseks. Tähendab, kas valitsus võib muuta töö käigus oma eelnõu või mitte? Siin oli seisukohaks, et selle sätte tõlgendamisel võib muuta küll, aga loomulikult võib seda muuta

ainult valitsus, mitte valitsus ei võta vastu saalist ühe või teise saadiku parandusi. Siiski valitsus peab ütlema, et see on nüüd tema seisukoht. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, te mõistate, et see, mida me täna teeme, seda me teeme viimast korda. Mis juhtus, Arvo Junti?

A. Junti

Seda tuleb mõista selliselt, et sedamoodi tõlgendust me rakendame viimast korda?

Juhataja

Minu vabandused, sedamoodi tõlgendust rakendame viimast korda, aga reglementi viiakse sisse vajalikud täiendused. A. Junti.

A. Junti

Lugupeetud juhataja, ma tahaksin küsida. Kuna toimus ametliku alatise komisjoni istung, siis kas me peame vajalikuks ka selle komisjoni esimeest ära kuulata või mitte?

Juhataja

Kui härra Anton soovib oma seisukohta avaldada, siis see on teretulnud. Palun!

T. Anton

Õiguskomisjoni poolt otsustatu kattub sellega, mida kandis ette härra Allik, ja selle tõttu ma ei pea vajalikuks midagi lisada.

Juhataja

Suur tänu! Asjaolud on sellised: me kuulame ära ettekande, esitame ettekandjale küsimused. Kui ettekandja loobub ettekandest, siis sellisel juhul kuulutame vaheaja ja eelarve-majanduskomisjon kujundab sel ajal oma seisukoha. Ü. Uluots.

Ü. Uluots

Protseduuriline küsimus. Kui on ettekanne, siis järelikult me peame avama ka peale seda läbirääkimised. Kas ma saan õigesti aru?

Juhataja

Ma ei saanud lauset lõpetada. Tõepoolest see on nii. Kalju Koha.

K. Koha

Praegu mainiti vajadust, et juhtivkomisjon võtaks kokku oma koosoleku, kuid komisjonil hetkel puudub, mida arutada. Mul ei ole ühtegi konkreetset dokumenti laual. Aitäh!

Juhataja

Kas ei ole veel välja jagatud? Kohe jagatakse välja. E. Savisaar.

E. Savisaar

Lugupeetud kolleegid, kuna tegu ei ole mitte uue projektiga, vaid muudatustega olemasolevasse projekti, siis me ettekandest loobume. Teiseks, kuna meie poolt esitatud projekti muudatused on põhiliselt õigusliku iseloomuga, siis me taotleme, et juhtivkomisjonina oleks kindlasti ka õiguskomisjon. Kolmandaks, selle projekti väljajagamine sõltub otseselt sellest, millal Ülemnõukogu juhataja poolt see luba antakse, praegu neid ka välja jagatakse. Tänan!

Juhataja

Juhtivkomisjon on meil üks, samas ei ole ühelgi alatisel komisjonil keelatud kaasa lüüa, ma isegi paluksin, et õiguskomisjon seda teeks, kui juhtivkomisjon on eelarve-majanduskomisjon. Valitsus loobub ettekandest. Kalju Koha, kas te saate kümne minutiga hakkama?

K. Koha

Härra juhataja, kui me ka kümne minutiga hakkama ei saa, siis me loodame, et ei ole suur patt, kui me pisut kauem teeme, kõik sõltub sellest dokumendist.

Juhataja

Lepime kokku viisteist minutit.

K. Koha

Siis ma teataks eelarve-majanduskomisjoni liikmetele, et me koguneme ruumis 264 pärast seda, kui me oleme saanud kätte kõik tekstid. Aitäh!

Juhataja

Edasine protseduur on järgmine: eelarve-majanduskomisjon teeb teatavaks oma seisukoha, vajaduse korral esitame me eelarve-majanduskomisjoni esindajale küsimusi, siis algavad läbirääkimised ja edasi toimub praktiliselt normaalprotseduuri alusel. Ja siis me peaks jõudma loogilise lõpuni. Vaheaeg 15 minutit.

V a h e a e g

Juhataja

Võib-olla ma oleme praegu istungisaalis ja ei lähe välja, majanduskomisjon palub veel viis minutit, süveneme teemasse.

K. Koha

Lugupeetud kolleegid, meie aeg oli üsna lühike, et seda dokumenti arutada. Komisjoni seisukoht oleks järgmine. Kõigepealt tuleks Ülemnõukogul üleüldse ära otsustada luua kriisikomisjon. Selle kriisikomisjoni ülesanne on sätestatud punkti 3: töötada välja järgmiseks istungjärguks otsuseprojekt majandusliku eriolukorra rakendamise kohta. Kuid juhime tähelepanu sellele, et see punkt 3 võimaldab ka laiemat tõlgendust, et kriisikomisjon tegutseb peale selle ülesande täitmist. Ja alles pärast seda, kui on Ülemnõukogu jaoks töötatud välja vastav majandusliku eriolukorra rakendamine kord, alles siis on võimalik kehtestada Eestimaal majanduslik eriolukord. Sest kui me kuulutame välja majandusliku eriolukorra ja samas ei ole meil miskit, mis seda reglementeerib, siis majanduskomisjoni arvates see ei ole võimalik. Kui eraldi puudutada mõtet, kas riik vajab majandusliku eriolukorra väljakuulutamist, siis siin komisjoni arvamused läksid täpselt pooleks (4 : 4). Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et rahvasaadikutel ei ole küsimusi hr. Kalju Kohale. Avan läbirääkimised. Sõnasoovijaid, kõnepidajaid ei ole. Kas võime asuda otsust vastu võtma? Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra spiiker, kuna majanduskomisjoni ettepanek oli põhimõtteliselt teistsugune, on mul ettepanek sõltumatute demokraatide fraktsiooni poolt kuulutada välja vaheaeg, et fraktsioonid saaksid seda ettepanekut arutada.

Juhataja

Ain Tähiste.

A. Tähiste

Aitäh, härra spiiker! Sõandaksin teid abistada. Näib, et õiguskomisjon pidas ka istungit samas küsimuses, võib-olla peaksime ka tema seisukoha ära kuulama, praegu neid ei ole veel saalis.

Juhataja

Kuulame! Ü. Uluots.

Ü. Uluots

Lugupeetud spiiker, palun reserveerida mulle sõnavõtu võimalus peale meie koosoleku lõppu!

Juhataja

Läbirääkimisi me tõepoolest ei ole lõpetanud. Kas peale vaheaega või enne vaheaega?

Ü. Uluots

Peale vaheaega.

Juhataja

Hallaste soovib kõnet pidada. Sergei Petinov, kas sõnavõtt? Sõnavõtt. Kuulame enne ära õiguskomisjoni seisukoha. Palun, Tõnu Anton!

T. Anton

Kolleegid, vaheajal ja paraku ka osaliselt alanud istungi ajal toimus õiguskomisjoni koosolek, millest võttis osa 7 õiguskomisjoni liiget. Õiguskomisjon, vaadanud läbi valitsuse pool esitatud otsuseprojekti majandusliku eriolukorra kehtestamise koht uue redaktsiooni, asus järgmisele seisukohale: esiteks, õiguskomisjon ei näe õiguslikku vastuolu esitatud otsuseprojekti ja selle õigussüsteemi vahel, mis õiguskomisjoni arvates praegu kehtib. Teiseks, õiguskomisjon peab loogiliselt vastuolus olevaks esitatud otsuseprojekti punkti 1 ja punkti 3, nimelt vastavalt otsuseprojektile kehtestatakse majanduslik eriolukord enne, kui 61. istungjärgul vastavalt punktile 3 lepitakse kokku, mida majanduslik eriolukord tähendab ja kuidas seda rakendatakse. Tänan!

Juhataja

Suur tänu!

Kas on veel alatisi komisjone, kes tahaksid oma seisukohta avaldada? Ei ole. Hr. Uluots, ma saan aru niimoodi, et tegemist on sõnavõtuga. Või on see fraktsiooni seisukoha avaldamine lõppsõnade käigus? Lepime nüüd kokku, on ta sõnavõtt või lõppsõna? Kui sõnavõtt, siis ma palun registreerida kõnesoovijana. Ja ma annan esimesena, kuna nii oli kokku lepitud. Kas ollakse nõus sellise lahendusega, et me fraktsiooni palve rahuldame, kuna motiivid on olemas, komisjonide seisukohad on teada, ja siis alustame läbirääkimisi? On õigustatud? On õigustatud. Kas 10 minutit piisab? Vaheaeg 10 minutit.

V a h e a e g

V. Lebedev

Lugupeetud spiiker! Kahjuks ma hilinesin – seda juhtub harva – ja ei jõudnud esitada ettepanekut lõpetada üldse läbirääkimised. Küsimus on nii selge, et on ilmselt lapselegi arusaadav ja pole arvatavasti vaja teha tsirkust kogu Eesti rahva silme all. Palun vabandust!

Juhataja

Sulatösi, hr. Lebedev. Me mõlemad hilinesime. Ma oleks ka tahtnud selle ettepaneku teha.

Teeme niimoodi, kolleegid, et me kuulame algul ära kõned ja siis kuulame ära sõnavõttud. Paneme kella koos mikrofoni käima, 7 minutit kõnetoolist, 2 minutit kohalt. Ja ilmselt oleks õigustatud anda esimesena sõna. hr. Uluotsale. Ma paluksin ta kõnetooli.

Ü. Uluots

Lugupeetud spiiker, lugupeetud esimees, lugupeetud peaminister! Lugupeetud kolleegid, aeg oli muidugi küllalt lühike ja sõltumatute demokraatide ajupotentsiaal võib-olla ei ole nii suur, et kohe, momentaalselt jõuda asja sisuni, kuid ühe asjani me siiski jõudsime, et meile esitatud

dokument on täiesti absurdne dokument. Võrreldes eilse päevaga ei ole mitte midagi muutunud. Me kuulasime eile ära 2 ministrit, me kuulasime ära peaministri, me kuulasime ära 20 või 21 sõnavõtjat. Sõltumatud demokraadid ei suutnud sellest kõnedevoolust leida ühtegi seaduslikku akti, mis takistaks valitsust valitsemast temale usaldatud riigivara. Täna meile esitatud dokument algab peale esimese punktiga – kehtestada eriolukord, kuid meie, 6 meest (võib-olla on see tõepoolest meie mõistuse viga), ei saa aru, mis see on. Kahepäevaste jutuajamiste tulemusel me ei ole sinnamaani jõudnud. Kolmas punkt või teine punkt püüab selle komisjoni kaudu välja töötada, mis asi see eriolukord on. Meie arvamus on selline, et kui valitsus ei nõua täna kategooriliselt selle dokumendi hääletusele panekut, siis meie arvame, et tuleks moodustada see komisjon, välja töötada, mis asi see eriolukord on, võtta see arutusele, kinnitada, ja selle alusel kuulutada välja eriolukord. Peale selle on meie fraktsiooni üks palve, et kui me hakkaksime seda komisjoni moodustama, siis Ülemnõukogu poolt läheksid sinna tõesti mehed, kes taipavad midagi majandusest, et see ei oleks poliitiline komisjon. Veel enam, see komisjon on muidugi ääretult ohtlik Ülemnõukogule, sellepärast et sellisel juhul Ülemnõukogu võtab endale kaasvastutuse valitsuse tegude eest, mis hakkavad sündima selle kriisi olukorras. Ma tänan teid!

K. Kama

Austatud Ülemnõukogu, kui sõltumatud demokraadid arvasid, et võrreldes eilse päevaga ei ole midagi muutunud, siis ma isiklikult kahtlen selles ja arvan, et muutunud on väga palju. Kui eile taotles valitsus meie käest selget ja konkreetset asja, s.o. õigust teatud olukorras peatada mõningate seaduste toimet omal äranägemisel, siis oli see selge ja konkreetne soov, oli ainult küsitav, kas taolist asja saab teha Ülemnõukogu otsusega või tuleb seda teha seadusega. Meile tänaseks esitatud seaduse eelnõuga on aga asi palju hullem. Selle otsuse vastuvõtmisega kehtestatakse Eestis majanduslik eriolukord, millest mitte keegi ei tea, mida see endast kujutab. See tähendab, et valitsus võib homsest päevast alates hakata määrustega piirama sõnavabadust, trükivabadust, koosolekute pidamise vabadust jne., jne. Või näiteks võtta saadikutelt ära nende puutumatus, nii nagu ta võttis oma määrusega saadikutelt ära ühissõidukites tasuta sõidu õiguse, mis on muidu seaduses ette nähtud, ja tegi seda ilma igasuguse eriolukorrata. Võimalikud tõlgendused, mida püütakse nüüd anda, et tegelikult see otsus kehtestamise kohta hakkab rakenduma alles pärast selle eriolukorra väljatöötamist, on ainult tõlgendused. Tõlgendusi võib anda nii- ja teistsuguseid. Kui seda oleks tahetud öelda, siis oleks see siia otsuseprojekti ka sisse kirjutatud, aga seda kahjuks tehtud ei ole. Nüüd ma tahaksin väga, et tõepoolest see otsuseprojekt pandaks hääletusele, seostatuna usaldusavaldusega. Ja tahaks väga näha, kes on need meie kolleegid, kes toetavad sellist valitsust, kes esitab meile järjestikku taolisi otsuseprojekte, ja kes on need meie kolleegid, kes võtavad endale vastutuse selle eest, mis hakkab Eestis toimuma sellise valitsuse juhtimisel. Täna tähelepanu eest!

P. Kask

Austatud kolleegid! Opositsioon on mitu korda argumenteerinud, et käesoleva otsuseprojekti esimene punkt on sisutühi, et ta ei tähenda mitte midagi või et on olemas mingisugune formaal-loogiline vastuolu 1. ja 3. punkti vahel. Ma toon vähemalt ühe näite selle kohta, et see tähendab midagi. Et see teeb tegelikult elus muutusi. Nimelt, 3. punkti alusel hakkab 2. punkti alusel loodud või loodav komisjon nädalavahetusel tööle. Kui ei ole esimest punkti, siis hakkab see komisjon tööle nii, nagu praegu majanduskomisjon on töötanud, arutades küsimust, kas meil majanduslikku eriolukorda on vaja või ei ole vaja. Pärast esimest punkti temal sellise küsimuse arutamise tegeleda ei tule ja sellega tegeleda ei saa. Ta saab ainult tegeleda küsimustega, kuidas teda rakendada. Millises ulatuses tuleb anda millistele organitele milliseid volitusi.

Lisaks sellele p. 1 tähendab üldpoliitilist otsust, s.t. häire väljakuulutamist, ehkki meie praegune õigussüsteem on auklik ja see häire ei too kaasa mitte kellelegi mingisuguseid lisaõigusi. Aga see on siiski häire täna.

A. Sirendi

Austatud spiiker, lugupeetud kolleegid! "Maaliidu Ühendus" on seisukohal, et majandusliku eriolukorra kehtestamine Eestis ei too eesti rahvale piima, leiba, liha juurde, sest me oma otsusega ei kehtesta eriolukorda Euroopas ega Ameerikas, kust me üldse toitu loodame juurde saada ja kust me selle puuduva osa peaksime endale hankima. Peale selle oleks see esialgu küll ajutine loobumine nendest põhimõtetest, mis on meie poliitilise, majandusliku, sotsiaalse ja vaimse elu aluseks. Täna me saame 20% ja 30% vähem kui eelmisel aastal, mis on ka samavõrd vähem kui üle-eelmine aasta. Tähendab, aastatega on see liha-piima saamine järjest vähenenud. Praegu on lehma paaritatud 87% eelmise aasta tasemest, sigu 84%. Eriolukord ei soodusta nende näitajate paranemist, siin mõjuvad bioloogilised tegurid. Pealegi ei ulatuks see mõju 1992. aastasse, vaid järgmisesse, rääkimata kolmest kuust, mil me eriolukorra kehtestame. Niisama pikaajalise toimega on poliitilised tegurid, mida lühikese perioodiga ei ole võimalik parandada. Me arvame, et hääletamisele peaks selle projekti panema, et saaks asja selgeks. Tänan!

I. Hallaste

Lugupeetud Ülemnõukogu esimees, juhataja, peaminister! Meil muutub olukord väga kiiresti seoses sellega, et valitsus seob oma usaldusküsimuse erinevate projektidega. Härra Kaido Kama ütles väga õigesti, et kui eilsest projektist oli täiesti selge, mida valitsus tahab – lükata Ülemnõukogu kõrvale ja hakata ise peatama seadusi, mis puudutavad majandust või kehtestama oma määrustega uusi norme –, siis tänane projekt on sellest õiguslikust vastuolust vaba. Valitsus tahab saada lihtsalt blankovolitusi, ütlemata, mida need tegelikult tähendavad. 1. punkt kõlab: kehtestada majanduslik eriolukord kuni põhiseaduse vastuvõtmiseni. Inimene peaks küsima, mis asi on majanduslik eriolukord. Meil ei ole olemas mingit seadust erakorralise seisukorra ja eriolukorra kohta, kus oleks selline asi öeldud. Siis võiks pöörduda muidugi rahvusvahelise praktika poole ja küsida või rakendada neid rahvusvahelisi õigusnorme, mis sellest räägivad, kuid kahjuks ka rahvusvaheline õigus ei tea midagi majanduslikust eriolukorrast. Teatakse sõjaseisukorrast ja erakorralisest seisukorrast. Kuna meil nende rakendamiseks seadust ei ole, siis me neid rakendada ei saaks. Aga majandusliku eriolukorra kohta ei leia me ka seal midagi. Kuna meil puudub vastav seadus, siis majandusliku eriolukorra kehtestamine on kas sisutühi punkt, millel puudub igasugune mõte, või siis on tegemist blankovolituste andmisega, millele tuginedes saab teha ükskõik mida. Kahjuks sellega kuidagi nõus olla ei saa. Siis veel üks moment, see tahetakse kehtestada kuni põhiseaduse vastuvõtmiseni. Põhiseadus on teatavasti poliitiline dokument, mitte majanduslik dokument. Põhiseaduse vastuvõtmisest ei tule rohkem piima ega liha ega leiba poodidesse. Miks siis põhiseaduse vastuvõtmiseni? Kas see tähendab seda, et eriolukorra kehtivus seostatakse poliitilise eriolukorraga ja mitte majandusliku eriolukorraga. Kas see võiks tähendada, et valitsus tahaks saada endale erakorralise seisukorra õigusi – piirata inimõigusi, kehtestada oma otsustega või määrustega seadusi – see, mis eile selgesõnaliselt oli välja öeldud, või mitte, ma kahjuks ei oska nendele küsimustele vastata.

Teine punkt otsusest räägib kriisikomisjoni moodustamisest. Muidugi, kui mingi asi on segane, tuleb moodustada komisjon, et seda asja võimalikult edasi lükata. Raske on moodustada komisjoni, mille puhul me ei tea, millised on selle komisjoni volitused ja mida ta tegema hakkab. Sõna kriisikomisjon kõlab väga uhkelt. Ja kindlasti võib paljusid rahustada teadmine,

et moodustati kriisikomisjon. Meil on kriis ja kui komisjon on moodustatud, siis on kõik korras. See on nii, nagu KGB likvideerimise komisjoniga. Moodustati komisjon, kes nende küsimustega pidi tegelema ja nagu oleks kõik korras. Kahjuks sellest ei piisa. On vaja teada ka volitusi. Eriti kummalisena tundub mulle otsuse eelnõu punkt, et see isikkoosseis tuleb määrata kindlaks 60. istungjärgul. See tähendab täna – täna lõpeb 60. istungjärg. Kuidas me saame määrata kindlaks isikkoosseisu, kui me ei tea, milleks me selle määrame? Väga raske on esitada kandidaate. Ja lõpuks, teha valitsusele ülesandeks koostada 61. istungjärgule otsuseprojekt majandusliku eriolukorra rakendamise kohta. Kuna me ei tea, mis asi on majanduslik eriolukord, siis ei saa ka seda rakendada. Järelikult peaks olema öeldud mitte otsuseprojekt, vaid seaduse eelnõu majandusliku eriolukorra kohta. Ja loomulikult tuleks valitsusel seda teha. Ma arvan, et valitsusel, kes on nii palju öelnud, et ta on ette näinud seda olukorda palju kuid tagasi, peaks see projekt olema mitte ainult sahtlist võtta ja esitada kohe, vaid see peaks olema juba menetluses, nii et sellega konkreetset tegeldakse. Kõigest eelöeldust lähtudes ma kahjuks ei saa mitte kuidagi hääletada selle otsuseprojekti poolt, sõltumata sellest, kas sellega on seotud usaldusküsimus või mitte. Üks asi on valitsust usaldada, teine asi vastu võtta konkreetne otsuseprojekt. Praegune otsuseprojekt on koostatud ebakorrektselt ja seetõttu ei saa selle poolt mina vähemalt hääletada. Aitäh!

Ü. Aaskivi

Lugupeetud juhataja, head kolleegid! Ka mina näe antud eelnõus ainult poliitilist dokumenti ja seetõttu ei tahaks kuidagi nõustuda nendega, kes näevad siin tohutuid majanduslikke ohte, nii nagu mitmed eelkõnelejad seda püüdsid kirjeldada, et punktiga 1 saab valitsus endale mingisugused tohutud blankovolitused teha mida tahes. Ma näen selles poliitilist otsust, kas praegune Ülemnõukogu usaldab valitsust või mitte. Otsus on kahtlemata vajalik selleks, et tegutseda edasi nii meie majanduses kui meie poliitikas. Ja võimalikuks lahenduseks (juhul kui antud eelnõu peaks saama vajalikud hääled) nende ohtude vältimisel, mida siin kirjeldati, pakuksin ma välja sellise variandi, et vastavalt meie oma otsusele tuleb meil täna sel juhul punktist 2 tulenevalt moodustada kriisikomisjon, sest siin on öeldud, et 60. istungjärgul, s.o. täna. Selles otsuses (mis on siis juba Ülemnõukogu enda otsus, mitte valitsuse poolt esitatud otsus) on võimalik näha ette nii see, millised volitused me sellele kriisikomisjonile anname, kui ka näha ette see, mida ma juristina tõesti pean korrektseks tõlgenduseks antud dokumendile, et käesoleva otsuse punkte 1 ja 3 saab vaadelda ainult koos ja mitte lahus. Praegune sõnastus võimaldab mitmesuguseid tõlgendusi, kuid kui Ülemnõukogu vastavalt punktile 2 täna veel võtab vastu oma otsuse, oma eelnõu, siis on võimalik reguleerida ära ka see tõlgendus, ja väita selles, et punktid 1 ja 3 on tõlgendatavad ainult koos. Siis pääsime üle neist karidest ja mõneta demagoogilistest ohtudest, mida siit kõnetoolist ohtrasti esitati. Aitäh!

S. Petinov

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Mul on kaks repliiki. Esiteks. Ma teen kõigile ettepaneku lihtsustada mõnevõrra olukorda ja mitte püüda seda liigselt komplitseerida. Mina kujutan endale küsimust ette järgmiselt. Küsimus seisneb selles, et on vaja mingeid erakorralisi abinõusid majandusolukorra normaliseerimiseks. Vabariigi valitsus on kõrgeim riigijuhtimisorgan, mille on valinud Ülemnõukogu. Seega tekib küsimus, kas me anname riigi kõrgeimale riigijuhtimisorganile võimaluse rakendada erakorralisi abinõusid olukorra parandamiseks või ei anna. Ja pole vaja selle otsuse olemust politiseerida, kui me valitsust usaldame. Ma saan aru küll, miks seda küsimust seostatakse usalduse või umbusalduse avaldamisega valitsusele. Teine repliik on pöördumine lugupeetud juhataja poole. Tahaksin enne hääletamist ühe mõtte välja öelda. Palun juhatajat väga täpselt kontrollida, kas kõik on

end registreerinud, et hääletamise ajal ei tekiks traditsioonilisi arusaamatusi tehnika pärast, et kõigil puldid töötavad, et kõik õigel aja teataksid, kui midagi on korrast ära, ja et meil ei tekiks mingeid ebameeldivusi hääletamisel. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, kolleeg Petinov! Ma võtan need juhtnöörid täitmiseks. Rein Järlik.

R. Järlik

Austatud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Kuuludes nende inimeste hulka, kes on mitu aega valitsust toetanud ja kes on ka praegu valmis hääletama valitsuse poolt neis otsustes, mida ma õigeks pean, sest vaatamata sellele, millisesse paatkonda Peet Kask mind on paigutanud, olen ma siiski hääletanud vastavalt oma arvamusele, oma südametunnistusele ja mitte millelegi muule. Meile esitas valitsus otsuse eelnõu majandusliku eriolukorra kehtestamise kohta, sidudes selle umbusaldusküsimusega. See tähendas, et valitsus pidi olema sügavalt, lausa kaljukindlalt veendunud, et ainult see eelnõu saab olukorda parandada ja mitte miski muu. Isegi parandused ei ole seal võimalikud, nagu näeb ette meie ajutine töö- ja kodukord. Seda veendumust väljendati veel ka eile, lükates tagasi need pretensioonid, mida esitasid õiguskomisjon ja majanduskomisjon. Ometi selgus täna hommikuks, et kõik on muutunud. Saab muuta eelnõu. Meie ees on tõesti hoopis teine eelnõu. Järelkult valitsus ei olnud mitte milleski kaljukindlalt veendunud. Ja nüüd mul tekib küsimus. Kui see otsus vastu võetakse, kas siis tuleb meil õiguskomisjon ja majanduskomisjon (kes on rõhutanud vastuolu 1. ja 3. punkti vahel) kui ebakompetentsed laiali saata ja asendada ainuisikuliselt hr. Peet Kasega. Igatahes sellise eelnõu poolt mina küll hääletada ei saa.

A. Junti

Lugupeetud juhataja, kolleegid! Mul on hakanud kujunema veendumus, et Ülemnõukogu ei soovi mitte millegi eest ise vastutada, et püüab esineda ülemkohtu rollis, veelgi enam, püüab esineda endise kompartei poliitbüroo rollis. Ma tahaks teha kõik, et selline arvamus ei süveneks ja loodan, et need, kes nii arvavad, eksivad. Seda esiteks.

Teiseks. Meil on minu arvates peale poliitiliste seisukohtade võitluse praegu tegemist ka vastuoluga majandusliku ja juriidilise mõtlemise absolutiseerimise vahel. Ja jämedalt öeldes, valitsus esindab majandusliku mõtlemise absoluuti ja Ülemnõukogu juriidilise mõtlemise absoluuti. Esialgne projekt, mis oli eile meil laudadel, esindas puhtalt majandusliku mõtlemise absoluuti, uus parandatud variant on minu arvates sellest vaba ja vaba ka juriidilise mõtte absolutiseerimisest. Aitäh!

S. Sovetnikov

Lugupeetud härra spiiker, lugupeetud kolleegid! Härra Kama tahtis teada nende nime, kes hääletavad praeguse valitsuse toetamise poolt. Arvan ennast just nende inimeste hulka, kes hääletavad valitsuse ja praeguse peaministri härra Savisaare poolt. Ehkki mäletatavasti olin ma ainus presiidiumi liige, kes oli avalikult Edgar Savisaare kandidatuuri vastu, kui 1990. aasta aprillis presiidiumi istungil peaministri kandidatuuri arutati. Ent umbes aasta tagasi hakkas mu arvamus temast muutuma. Nüüd olen sügavalt veendunud, et võrdväärset asemikku meie peaministrile praegu pole ja valitsust välja vahetada ei tohi, sest see paiskab meie vabariigi arengus tagasi veel poole aasta või koguni aasta võrra. See tõukab meid kuristikku. Praegu

võivad valitsuse väljavahetamisest rääkida ainult poliitilised avantüristid. See on minu isiklik arvamus ja mina hääletan praeguse valitsuse poolt. Tänan!

N. Zahharov

Lugupeetud härrad! Kõigile on minu arvates selge, et kui sellele projektile poleks lisatud, et see on küsimus usalduse avaldamisest valitsusele, siis oleks seda arutatud mõnevõrra teisel tasandil, seda enam, et me oleme praegu suurel määral seotud reglemendiga. Eilse diskussiooni põhjal võis arvata, et kõigile on kõik selge. Ma ei räägi sellest, et kõik oleksid olnud ühel arvamusel, aga kõigile oli kõik selge, seda enam, et Ülemnõukogu otsuseprojektile olid lisatud valitsuse otsused majandusliku eriolukorra kohta. Seda diskussiooni arvestades tegi valitsus täna dokumentides mitmeid muudatusi, võttes arvesse saadikute eilseid ettepanekuid. Pean ütleva, et valitsuse esitatud otsuses on üksikuid vastuolusid, millest rääkisid ka härra Anton ja teised. Aga ma arvan, et diskussioon on juba lõpule jõudmas ja praegu me peame lihtsalt otsustama, kas meil on vaja vabariigis majanduslik eriolukord kehtestada. Lihtsad inimesed ootavad seda korda ja on ju selge, et vabariigis valitseb erakorraline olukord. Ma arvan, et on aeg asuda hääletama, sest jutt ei ole mitte niivõrd eriolukorrast, kuivõrd usalduse avaldamisest valitsusele. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, läbirääkimised on sellega lõppenud. Meil on võimalus ära kuulata ka ettekandjate lõppsõnad 3 minuti jooksul ning seni veel ametlikult eksisteerivate fraktsioonide esindajate lõppsõnad 3 minuti jooksul, kui seda soovitakse. Kes valitsuse poolt sooviks lõppsõna 3 minuti jooksul? Valitsus loobub lõppsõnast. Kas eelarve-majanduskomisjon soovib lõppsõna? Kas õiguskomisjon soovib lõppsõna? Ei soovi. Fraktsioonid ka ei soovi? On aeg asuda hääletama, kuid minule on laekunud kahe fraktsiooni poolt palved enne lõpphääletusele minekut kuulutada välja vaheaeg 10 minutiks. Kristlik-demokraatlik fraktsioon ei soovi? Ei soovi. Nüüd viime läbi hoolika registreerimise. 2 minutit helistame kella. Ma paluksin, et te kõik veenduksite, et teie puldid töötavad. Oleme seekord väga punktuaalsed. Kohaloleku kontroll. Kohal on 96 rahvasaadikut, puudub 7. Kas kõik jõudsid registreerida?

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus majandusliku eriolukorra kehtestamise kohta? Palun hääletada! 52 häält. Selle ettepaneku poolt on 53 rahvasaadikut, vastu on 37, erapooletuid on 4. Viime läbi uue hääletusvooru. Üks hetk. Asjatundjad väidavad, et selle koha pealt hääletada ei saa. Ma tahan öelda, et kui nõutakse uuesti hääletamist, siis ma pean Jaak Allikuga nõu pidama, millised need tingimused on. Keegi ei saa minul keelata nõu pidamast. Jaak Allik.

J. Allik

Loeme selle punkti ette. "Istungi juhataja otsust mingi küsimuse hääletusele paneku kohta ei vaidlustata, välja arvatud juhul, kui juhataja rikub reglementi. Kui juhataja on küsimuse hääletusele pannud, siis pole kellelgi õigust enne hääletamise tulemuste selgumist valjusti mõtteid avaldada. Kui saadik märkab hääletamise käigus protseduurireeglite rikkumist, siis tõuseb ta püsti ning nõuab hääletusprotseduuri peatamist või hääletamise kordamist. Hääletamise tulemused teatab istungi juhataja valjusti ning kinnitab haamrilöögiga." Ma julgen seda tõlgendada nii, kuna saadik Arro enda arvates seda märkas, siis meie ei pea tegelema sellega, kas saadik Arrol on objektiivselt õigus või subjektiivselt õigus, ta märkas seda ja teatas teile.

Juhataja

Kas Lembit Arro nõuab või ei nõua?

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja! Et siin kõlas minu nimi, siis olen ma seisukohal, et minu au riivati. Teatan ametlikult, et ma pole kunagi sellist mängu mänginud. Pealegi tunnen matemaatikuna pisut arvutustehnikat ja tean, et viie minuti pärast on võimalik nimeliselt teada saada, kuidas keegi hääletas. Pärast seda olen valmis vastu võtma mis tahes avaldusi, aga härra Arrolt ma palun vabandamist. Tänan!

Juhataja

Mina olen huvitatud ainult ühest, et kõik toimuks reglemendi kohaselt ja et ei oleks reglementi rikutud. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud hr. spiiker, kuna antud küsimuses on kordushääletamist teha pisut kummaline, kas oleks võimalik nimeliselt välja selgitada, kelle puldist jutt on, kes seal siis peaks istuma. Seda saab siis protokollist.

Juhataja

See on kompuutril. Inimesed selgitavad, et sellest puldist hääletada ei saa. Ma kuulutan otsuse vastuvõetuks. Me võtame välja stenogrammi, kui vaja on, võtame välja hääletamise tulemused ja kontrollime. Vajaduse korral võime asju üle vaadata. Samas siiski peaksin juhtima kolleegide tähelepanu, et need taotlused on täiesti alusetud, kui läbirääkimised on läbi.

Kolleegid, minule on laekunud juba hulgaliselt komisjonide seisukohti teiste kiireloomuliste küsimuste kohta. Ma palun saalist mitte lahkuda. Mul on selline ettepanek, et fraktsioonid töö korras asuksid komisjoni koosseisu kandidatuure vaagima, loomulikult ka sõltumatud saadikud. Me läheme päevakorraga edasi. Me ei ole ju vaheaega kuulutanud, palun asuge töökohtadele! Me oleme vaheaegu täna teinud küll juba, see oli meie ühine kokkulepe.

Põhiseaduse Assamblee töö kohta

Juhataja

Kolleegid, asugem töökohtadele, istungjärg jätkub! Rahvasaadik Ülo Uluots esitas ühe kiireloomulise taotluse täiendada, päevakorda küsimusega, mis käsitleks Põhiseaduse Assamblee tegevuse lõpetamist. Juhtivkomisjoniks sai määratud õiguskomisjon. Õiguskomisjon pidas nõu ja on oma otsuse kujundanud. Ma paluksin Tõnu Antonit tulla kõnetooli ja öelda selge sõnaga see välja. Meil on praegu vaja koondada töömeeleolu saalis.

Palun asuge töökohtadele, kolleegid, istungjärgu töö jätkub! Tõnu Anton, palun loe ette!

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Kolleeg hr. Uluotsa poolt esitati otsuse eelnõu Põhiseaduse Assamblee tegevuse lõpetamise kohta. See eelnõu saadeti arvamuse andmiseks õiguskomisjonile. Õiguskomisjoni ettepanek võtta esitatud eelnõu käesoleval istungjärgul arutamisele on teile välja jagatud. Õiguskomisjon, arutades hr. Uluotsa poolt esitatud otsuse eelnõu, leidis vajaliku olevat esitada omalt poolt eelnõu, mis kannab küll teist pealkirja, kuid on alternatiivne hr. Uluotsa poolt esitatuga. Soovin kõigepealt rõhutada seda, et hr. Uluotsa poolt konstateeritud fakt, et põhiseaduse eelnõu kohta on laekunud palju ettepanekuid ja märkusi, ka mõningaid ekspertarvamusi, mis nõuavad nende tähelepanelikku tundmaõppimist ja arvestamist, on õige. Õiguskomisjon ei saa aga sellest õigest eeldusest teha järeldust, et tuleks lõpetada Põhiseaduse Assamblee töö. Vastavalt Ülemnõukogu poolt varem vastuvõetud otsusele ja samuti teades Põhiseaduse Assamblee reglemendi sisu, tuleks just Põhiseaduse Assambleel läbi uurida need ettepanekud, märkused ja ekspertarvused, mis avaldatud põhiseaduse eelnõu kohta on tulnud. Nendel motiividel ongi esitatud teile õiguskomisjoni poolt alternatiivne otsuseprojekt Põhiseaduse Assamblee tööst.

Juhataja

Suur tänu, hr. Anton! See ei olnud ettekanne, see oli õiguskomisjoni seisukoht, nii et praegu me küsimusi ei esita. Nüüd ma hakkän alles hääletust läbi viima, kas täiskogu soovib päevakorda täiendada.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 90 rahvasaadikut, puudub 13. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleks Põhiseaduse Assamblee tööd. Selle ettepaneku poolt on 72 saadikut, vastu on 3, erapooletuid on 4. Päevakorda täiendatakse. Palun saalis rahu!

Nagu te aru saite, tuleb meil kõigepealt arutusele härra Uluotsa poolt esitatud eelnõu. Samas õiguskomisjon esitab oma alternatiivse eelnõu. Minul on ettepanek, et me kuulaksime ära kahed ettekanded, kahed küsimused, kusjuures võib kokku langeda ettekandja ja kaasettekandja isiksus. Kes õiguskomisjoni poolt teeb ettekande, selgub töö käigus ja siis paneme need eelnõud konkureerima, nagu ikka alternatiivsete eelnõudega. Ma paluksin kõnetooli Ülo Uluotsa.

Ü. Uluots

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Te küsite, miks ma tõstatasin selle küsimuse, et lugeda lõppenuks Põhiseaduse Assamblee volitused. Esimene argument on, et 20-ndal saab täis järjekordne tähtaeg, minu lugemise järgi kolmas, mil ta peab esitama Ülemnõukogule valmis põhiseaduse. Teades Põhiseaduse Assamblee töö käiku, võin teile ette kanda minu arusaamise sellest. Poliitilised otsused assamblees on tehtud. Peale poliitiliste otsuste vastuvõtmist läks eelnõu rahvaarutelule, kuigi härra Fjuk ütles, et see olla nõukogulik lähenemine. See on lihtsalt rahvale tutvustamine. See ei olegi antud rahvaarutelule, andes mõista, et rahval ei ole seda õigust teha, kuid siiski on laekunud kuhjade viisi kirju, peale selle esimese, teise astme volikogude ja nende liitude arvamused, peale selle hulk ajakirjanduses avaldatut. Möödunud reedel, istudes assamblees ja kuulates assambleeliikmete sõnavõtte, millest formeerus assamblee vaim, sain ma aru, et assamblee on oma funktsioonid ammu täitnud. Ma ütlen veel mõningad repliigid: eesti rahvas on rumal; eesti rahvas ei tea, mis talle on hea; eesti rahvas ei tea, mis on demokraatia; eesti rahvas vajab kaitset ja selle ainsaks kaitseks on kutsutud ja seatud Põhiseaduse Assamblee. Ma olen korrutanud kümneid kordi: *vox populi vox dei*. Ja mõistes

seada, et praegune assamblee koosseis on otsustanud ignoreerida rahva hulgast tulnud signaale, leian ma, et selline kogu ei saa enam edasi töötada. Mind toetavad antud juhul maaomavalitsuste juhid, Maavalitsuste Liit. Selle töö võib väga edukalt lõpule viia riigiõiguse ekspertidest moodustatud töögrupp, kes võtab arvesse rahva hulgast tulnud arvamised ja esitab Ülemnõukogule otsustamiseks. Ma tean, et praegu töötab Põhiseaduse Assamblee redaktsioonikomisjon, eesotsas pr. Hänniga, koos juristidega ja ma oleksin väga rõõmus, kui need kaks gruppi jõuaksid 20-nda hommikuks lõpptulemuseni ja esitaksid meile kooskõlastatud põhiseaduse eelnõu. Kui seda aga ei sünni, siis palun toetada minu ettepanekut, et alates 20-ndast lõpetada assamblee tegevus ja lasta jätkata juba ekspertidel, kes võtaksid arvesse rahva poolt tulnud ettepanekud, sest mul oleks väga kahju, kui meie esimene seaduseelnõu hääletamisel läbi kukuks, aga alus selleks on täielikult loodud. Liikudes rahva hulgas, kuulates, mida räägitakse, mida tahetakse, mida kirjutatakse – see on tõesti nii. Me peame arvestama rahva arvamust, kuid praegune assamblee koosseis ei ole selleks võimeline. Järgmine assamblee võtab arutusele 16. peatüki, ma olen kategooriliselt selle vastu, see ei kuulu assamblee volituste hulka, see on Ülemnõukogu asi, Ülemnõukogu võtab vastu põhiseaduse rakendusotsuse. Mis puutub õiguskomisjoni alternatiivsesse otsuseprojekti, siis seal on üks viga, seal ei ole määratud tähtaega, millal see asi peaks toimuma, sest meil on praegu ees 20. kuupäev. Ma palun mind toetada, ma olen rääkinud.

Juhataja

Suur tänu, tundub, et on mõned küsimused. Jaak Allik.

J. Allik

Lugupeetud härra eesistuja, lugupeetud hr. Uluots! Teie ettepanekus ma näen teatud vastuolu, sest kui Põhiseaduse Assamblee tuleb täna juba kokku ja 4 päeva töötab (te ise ka ütlesite, et see töö toimub), kas ei oleks siis õigem, kas te nõustuksite ettepanekuga, et me katkestaksime kogu selle küsimuse arutamise ja arutaksime seda järgmisel istungjärgul, kui on selge, mida Põhiseaduse Assamblee 4 päeva jooksul on suutnud ära teha, kaugel töö on, siis me oleme nagu objektiivsemad otsustajad.

Ü. Uluots

Ma seadsin siiski tähtajaks 20. jaanuari, kuna sellega lõpeb järjekordne esitamise tähtaeg. See tähendab seda, et kui assamblee koos ekspertidega on võimeline 20-ndaks selle esitama, siis läheb assamblee niikuinii laiali. Kui ta seda ei ole suutnud teha, siis läheb käiku see otsus, mida ma teile pakkusin.

A. Paju

Austatud juhataja, lugupeetud kolleeg! Mul on kolm küsimust. Esimene tuleneb teie poolt ettekantust. Te nimetasite oma arvamuse, et assamblee on oma funktsioonid ammendanud. Kas ka oma vaimse potentsiaali? Teiseks. Te istute assamblee juhtimise laua taga hr. Antoniga kõrvu. On teil nüüd, seoses selle alternatiivse projekti ilmumisega, ka assamblee töö kohta erinevad hoiakud? Ja kolmandaks. Kui palju teie assamblee juhatuse liikmena olete parandusi saanud selekteerida? On seal kontseptuaalseid parandusi, on seal redaktsioonilist sorti parandusi, sest teie hool eesti rahva hingelise seisundi eest, rahu eest teie enda määratlusest tulenevalt on täiesti kohane. Ma tahaksin teada teie hoiakut nende küsimustes.

Ü. Uluots

Küsimus, kas ta on lõpetanud oma funktsioonid, aga ei ole lõpetanud oma vaimset potentsiaali. Ma sõnastaksin teie küsimust natukene teistmoodi. Kas ta on ammendanud enda poliitilise – kuidas te nimetasite, hr. Paju? – poliitilise potentsiaali. Ei, poliitilist potentsiaali ta ei ole ammendanud. Ta on minu arusaamise järgi ammendanud oma funktsioonid. Poliitiline potentsiaal ei saa üldse ammendada enne, kui tulevad Riigikogu valimised ja kui lõpetavad tegevuse kaks teineteisega konkureerivat esinduskogu Eesti riigis.

Mul on kaks küsimust veel vastata. Koostööst juhatuses. Juhatus on 3-liikmeline, juhatuse koosolekutest on tavaliselt osa võtnud 7 töötoimkonna esindajad või juhid. Küsimuse peale, milline on olnud minu koostöö juhatuses, pean tunnustama seda, et enamik juhatuse otsuseid on vastu võetud 2 : 1, harva olen ma olnud ühel arvamusel härra Antoniga ja härra Lauri Vahtrega. Kolmandaks, rahva poolt on vaidlustatud sisuliselt 6 küsimust. Kes valib presidendi, milline on Riigikogu foorum, milline on häälteenus, mis lükkab tagasi või õigemini murrab riigipea suspensiivse veto, eriolukorra väljakuulutamise vabariigis ja minu meelest põhiline nõudmine, et riigipeal peab olema seaduse algatuse õigus. Need on need küsimused, mis on välja koorunud rahvaarutelu tulemusena ja mida nõutakse assambleelt. Kuid ma ütlen, et möödunud reedese istungi vaim oli selline, et neid ei saa vastu võtta, teiste sõnadega, assamblee peab ennast targemaks ja kõrgemaks kui rahva häälel.

Kas see rahuldab teid? Rohkem ei ole?

Juhataja

Tundub, et üks küsimus on veel. Enn Tupp.

E. Tupp

Härra juhataja, lugupeetud hr. Uluots! Ma vabandan, et ma veel peale viimast kella oma küsimusega tulen välja. Ma formuleeriks oma küsimuse nii, et loomulikult ei saa ükski seadus, kaasa arvatud ka põhiseadus, raamistada elu kui nähtust. Sest elu kui nähtus on alati rikkam seadusest. Sellelt pinnalt ma ütleksin, et kindlasti on Põhiseaduse Assamblee töö olnud tendentslik. Aga ma ei julge väita, kas pole tendentslik ka arvamus, mis tuleb praegu rahva hulgast, nii et millest tuleb praegu sinu usk – kuna eksperdid on andnud põhiseadusele minu arvates suhteliselt hea hinnangu –, et põhiseadus on vildak ja ei ole päris õige?

Ü. Uluots

Härra Tupp, minu usk tuleb sellest, et ma olen üles kasvanud talus, külas, ja ma tean, kui tark on maarahvas. Öelda praegu seda, et meie eesti inimene on tendentslik, ma ei julgeks, see oleks minu jaoks isegi pühaduse rüvetus. Ma pean liiga palju lugu eesti inimesest.

Juhataja

Nüüd on vastatud. Suur tänu, härra Uluots! Mul on niisugune ettepanek hr. Tõnu Antonile, et ta komisjoni seisukohta selgeks tehes võib-olla veel kord kordab neid mõtteid kaasettekande vormis. Siis ma tahaksin ka teada, kes õiguskomisjoni alternatiivset projekti ette kannab? Kas ka Tõnu Anton isiklikult? Mõlemad tööd korraga? Palun! Kõigepealt kaasettekanne hr. Uluotsa eelnõu suhtes ja selle järel oma ettekanne.

T. Anton

Lugupeetud kolleegid, aja kokkuhoiu mõttes esinen teie ees kahes rollis, õiguskomisjoni esimehena, aga kindlasti ka Põhiseaduse Assamblee juhatajana. Ma usun, et ettekandest on võimalik siiski täpselt järeldada, millisel seisukohal on õiguskomisjon ja millisel seisukohal on assamblee juhataja. Soovin alustada sellest, et kõigepealt tänada kolleeg Uluotsa selle eest, et ta õigeaegselt, ja ma arvan, et ka õigetel alustel tõstas küsimuse assamblee töö jätkamisest või selle töö lõpetamisest. Nõus ei saa ma olla sellega, et hr. Uluotsaga pole edenenud koostöö assamblee juhatause istungitel. Lugupeetud kolleegid, ma arvan, et ei ole midagi paremat, kui assamblees osatakse jätkata tööd vaatamata sellele, et mitte kõigis küsimustes ei ole kõigil assambleeliikmetel, sealjuures ka juhatause liikmetel, ühesugune seisukoht. Ma soovin teile selgitada Ülemnõukogu poolt varem vastu võetud kahe otsuse sätteid, sest ainult sellel baasil on meil võimalik pädevalt lahendada tekkinud olukorda.

Alles hiljuti, 5. novembril võttis Ülemnõukogu vastu otsuse Põhiseaduse Assamblee edasisest tegevusest, selle otsuse punkti 2 mõte on selles, et just Põhiseaduse Assamblee peaks läbi töötama laekunud ettepanekud ja märkused, samuti ekspertarvamused. Hr. Uluotsa poolt esitatud otsuse eelnõu soovib kummutada seda seisukohta ja minna üle sellele režiimile, nagu ta ettepaneku on teinud. Õiguskomisjoni poolt esitatud otsuse eelnõu peab vajalikuks jätkata seda suunda, mis on kajastatud Ülemnõukogu poolt 5. novembril vastu võetud otsuse punktis 2.

Teiseks. 3. septembril võttis Ülemnõukogu vastu otsuse Eesti Vabariigi Põhiseaduse Assamblee töö ülesannetest ja töö korraldusest. Selle otsuse punktile 6 vastavalt lõpetab Põhiseaduse Assamblee tegevuse põhiseaduse rahvahääletuse väljakuulutamise päeval. Ka selles põhimõttelises küsimuses erinevad hr. Uluotsa poolt esitatud eelnõu ja õiguskomisjoni poolt esitatud eelnõu. Hr. Uluotsa eelnõu tähendab meie poolt varem vastuvõetud otsuse p. 6 muutmist. Õiguskomisjoni poolt esitatud eelnõu on aga vastavuses 3. septembril m.a. kokkulepituga.

Milline on siis tegelik seis põhiseaduse eelnõu väljatöötamisel? Eelnõu tekst on avalikustatud ja ma loodan, et kõigil Ülemnõukogu liikmetel on ta samuti käes. Pean väga oluliseks seda, et praegu on jõutud nii kaugele, et teevad koostööd redaktsioonitoimkond ja hr. Jüri Raidla poolt juhitud ekspertgrupp. Ma ei tee saladust sellest, et selle koostöö leidmiseni oli tee pikk ja raske. Kuid see koostöö on tänaseks reaalne. Ja ma loodan, et täna Liia Hänni meile ütleb, kui kaugele selle tööga ollakse jõutud. Küsimus on vaid selles, kas see vaevaliselt tekkinud koostöö on vajalik viia lõpuni nii, nagu me varem oleme kokku leppinud, või on vajalik muuta seda varem kokkulepitud põhimõtet? Milline on siis meie ajaprogramm? Lugupeetud kolleegid, Põhiseaduse Assambleele ei antud nii napilt aega mitte sellepärast, et põhiseaduse eelnõu saaks võimalikult ebakvaliteetne ja et panna assamblee võimalikult rasketesse tingimustesse. Vähe aega anti sellepärast, et me koos lootsime, et on võimalik panna eelnõu peatselt referendumile. Mille taga siis täna asi seisab? Täna seisab asi kodakondsuse küsimuse lahendamata taga. Pärast seda, kui on põhimõtteliselt lahendatud kodakondsuse küsimus, tuleb veel luua kodanike register, mille alusel on võimalik referendum läbi viia. See on tegelik pudelikael, mille taga seisab programm. Ma soovin samuti teile meelde tuletada seda, et nii Ülemnõukogu kui Eesti Kongress valis loodetavasti Põhiseaduse Assambleesse parimad liikmed. Ja vaevalt, et Põhiseaduse Assamblee on suutnud olla palju parem kui Ülemnõukogu või Eesti Kongress. Kuid ma loodan, et valitud 30 liiget Ülemnõukogust ei ole ka halvemad kui Ülemnõukogu tervikuna.

Lõpetuseks soovin juhtida teie tähelepanu kahele üsna levinud ekslikule seisukohale.

Esiteks. Hr. Uluots tänuväärsest tõstatas küsimuse rahvahääletusest, rahvaarutelust, vabandan. Ma soovin sellega seoses veel kord juhtida teie tähelepanu 5. novembril vastuvõetud otsusele. Ma loen selle otsuse p. 1 ette. "Pidada vajalikuks, et Põhiseaduse Assamblee avalikustab tema poolt koostatud Eesti Vabariigi põhiseaduse eelnõu ja selgitab selle poliitilisi ja õiguslikke lahendeid."

Õiguskomisjon on seisukohal, et rahvaarutelu on juriidiline kategooria. Seda iseloomustavad teatavad protsessuaalsed reeglid, kuid Ülemnõukogu on andnud assambleele vaid volitused avalikustada põhiseaduse eelnõu, mida assamblee on ka teinud. Selles saate kergesti veenduda, kui te loete "Rahva Hääles" avaldatud eelnõu saatesõna. Mispärast siis ikkagi sisuliselt pole võrreldav toimunud arutelu rahvaaruteluga kui juriidilise kategooriaga? Väga lihtsal põhjusel. Põhiseaduse eelnõu pole valmis, seda oli rõhutatud selles saatesõnas, mis avaldati "Rahva Hääles", samuti saab see selgeks, kui vaadata Ülemnõukogu poolt vastuvõetud dokumente, eriti aga Põhiseaduse Assamblee reglementi, kust nähtub, et assambleel on läbimata viimane etapp, millega praegu ametis ollaksegi. Teiseks. Üsna levinud on seisukoht, et assamblee on arvanud põhiseaduse eelnõu koostisosaks ühe toimkonna, 16. peatüki toimkonna poolt pakutava projekti. Sellist otsust assamblee vastu võtnud ei ole. Härra Jürgensoni poolt juhitava toimkonna projekti suhtes kõlas üsna palju eriarvamusi ja lepiti kokku, et täna jätkub selle projekti arutelu. Millisele tulemusele viib 16. peatüki projekti arutelu, ei saa ma loomulikult ette arvata. Lugupeetud kolleegid, mul oleks väga hea meel, kui vaatamata meie ajakitsikusele oleks võimalik samas küsimuses ära kuulata Põhiseaduse Assamblee redaktsioonitoimkonna esimehe proua Liia Hänni seisukoht ja samuti Eesti Vabariigi justiitsministri härra Jüri Raidla seisukoht. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et on üks küsimus. Ants Paju, see on teine küsimus.

A. Paju

Austatud juhataja, aitäh! Austatud kolleeg, mina ei taha mitte küsida, aga ma olen kimbatuses. Ma olen oma maakonda viinud kolme projekti autorid ja ma olen näinud, kui hämmingus on rahvas ja kui raske oli rahvast haarata kaasa ja avada, mis tegelikult nende ette on pandud. Ja siit tulenevalt küsimus: teie siitsamast kõnepuldist olete öelnud, et valminud dokument on nõndasugune, kus on kõik põhimõtted tasakaalus, parandused kontseptuaalsete alustega võivad tasakaalust viia ja neid parandusi sisse viia ei saa. Ma toetan hr. Uluotsa, et rahvast on vaja harjutada, rahvale on vaja usk tagasi tuua, et tema on ka kaasatud. Parandused olevat aga kontseptuaalse alusega. Kas sellest tulenevalt rahva poolt tulnud ettepanekud lähevad arvesse või ei lähe? Ja teine küsimus. Hr. Raidla projekt ei pidanud alguses konkursil vastu samas assamblees. Kas nüüd on siis tema põhimõtted, mis konkursi tulemusel välja heidetud, uuesti projektiga ristatud või kuidas? Aitäh!

T. Anton

Lugupeetud kolleegid! Ma loodan, et ma ei ole kordagi olnud nii ettevaatamatu, et ma oleksin esinenud isikliku seisukohaga avalikustatud põhiseaduse eelnõu tasakaalustatuse või tasakaalustamatuse suhtes. Ma olen väitnud seda, et praegusel tööetapil on assamblee sellisel seisukohal, et leitud tasakaal on piisav. On laekunud tõepoolest rida ettepanekuid nii kodanikelt

kui ekspertidelt leida täiendavaid tasakaalumehhanisme. Kogu minu ettekande mõte ongi selles, et anda assambleele võimalus need ettepanekud läbi kaaluda ja otsustada, kas lülitada põhiseaduse eelnõusse täiendavaid tasakaalumehhanisme või seda mitte teha. Arvan, et ei ole mõtet luua sellist olukorda, kus selle asemel, et kasutada ära see ajareserv, mis on tekkinud põhiseaduse eelnõu parandamiseks (seda on võimalik ja vajalik teha), panna see eelnõu riulile, alustada kas otsast peale või siis kangekaelselt jääda selle seisu juurde, mis on 20. jaanuariks kell 15.00. See ei oleks lihtsalt arukas.

Ja vastus teisele küsimusele. Ma arvan, et oli väga palju tegureid, miks assambleele esitatud eelnõude konkurents sai võidu kolleeg hr. Jüri Adamsi poolt esitatud eelnõu. Mul on põhjust olla ainult ülimalt tänulik hr. Jüri Raidlale ja tema poolt juhitud ekspertgrupile, et selle otsuse valguses on hr. Jüri Raidla ja tema poolt juhitud ekspertgrupp nõus osalema eksperdina projekti suhtes laekunud märkuste, ettepanekute ja teiste ekspertavalduste läbivaatamisel ja nende siseseviimisel põhiseaduse eelnõu teksti. Mingit vastuolu selles, et hr. Raidla on nõus andma oma abistava käe Põhiseaduse Assambleele, ma ei näe, vastupidi, ma soovin veel kord öelda, et assamblee juhatajana olen ma hr. Raidla poolt juhitud ekspertidele väga tänulik ja soovin veel kord avalikustada selle, et assamblee juhatus on tellinud valmivale eelnõul kolm ekspertarvamust, nendest üks ongi palutud hr. Jüri Raidla poolt juhitud ekspertgrupilt.

Juhataja (M. Lauristin)

Aitäh! Nagu ma. hr. Nugisest aru sain, järgnevad hr. Antoni ettekandele pr. Hänni ja hr. Raidla kaasettekanded. Nii et ma palun pr. Hänni ja siis hr. Raidla!

L. Hänni

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Selleks et langetada otsustus meile selles päevakorrapunktis väljajagatud kahe eelnõu suhtes, tuleb teil võimalikult täpselt teada seda olukorda, mis on praegu põhiseaduse eelnõu arutelul assamblees, aga samuti ka seda, kuidas on kulgenud rahva arvamuste kokkukorjamine ja läbitöötamine Põhiseaduse Assamblees. Kui te mäletate, siis põhiseaduse eelnõu avalikustati 21. detsembri ajalehtedes ühes kaaskirjaga ja palvega esitada oma ettepanekud assambleele 10. jaanuariks. Ettepanekud hakkasid laekuma juba jaanuari algul, neid laekub siiamaani ja assamblee redaktsioonitoimkond on püüdnud neid ettepanekuid üldistada, koondada niisugusel kujul, et nad oleksid kättesaadavad tutvumiseks igale assambleeliikmele. Jaanuaris tuli assamblee esimest korda kokku 10. jaanuaril, see on tähtajal, mis oli määratud ettepanekute esitamiseks. Selleks tähtpäevaks olime võimelised läbi töötama ettepanekud, mis olid laekunud 5. jaanuariks. Seetõttu 10. jaanuari istungiks ei jõudnud redaktsioonitoimkond veel välja pakkuda lõplikku kokkuvõtet laekunud ettepanekutest, sest nende vool alles jätkus ja alles tänaseks istungiks me saame esitada kokkuvõtte kõigist kirjadest ja laekunud arvamustest praeguse seisuga, nii et 10. jaanuaril ei olnud assamblee sellises olukorras, et ta oleks saanud lõpliku kokkuvõtte laekunud arvamuste kohta. Ma ei saa kuidagi nõustuda härra Uluotsa süüdistusega selle kohta, et assamblee ignoreerib rahva arvamust. Vastupidi, ma arvan, et tänaseks tehtud kokkuvõtlikud tabelid laekunud parandusettepanekute kohta võimaldavad igal assambleeliikmel veel kord läbi mõelda, kas assamblee eelnõus esitatud parandused on rahvale arusaadavad, kas me ei peaks tegema mõningaid korrekture oma poliitilistes seisukohtades. Muidugi on omaette küsimus, miks praegused assamblee eelnõu seisukohad on sattunud sellise tulise kriitika osaliseks, millest see tuleneb. Üks selgitus on kahtlemata see, et assambleeliikmed, asudes ette valmistama eelnõu, püüdsid võimalikult mitte arvestada praegust reaals poliitilist olukorda, vaid silmas pidada seda Eesti tuleviku riigiõiguslikku mudelit, mis võiks garanteerida meie riigi normaalse arengu. Kuid teiselt poolt

ei saa me muidugi jätta arvestamata seda, et me peame oma seisukohad suutma viia rahvani. Ja lõppkokkuvõttes eelnõu vastuvõtmine rahvahääletusel eeldab, et need seisukohad oleksid jõudnud rahvani. Ma arvan, et assamblee ei keeldu oma mõningate seniste poliitiliste lahenduste läbivaatamisest. Praeguseks me võime öelda, et rahva hulgast tulnud kirjades (tänapäevaks üle 500) esitatud arvamused hakkavad korduma. Ikka ja jälle tehakse ühtesid ja samu ettepanekuid, need puudutavad põhiseaduse konkreetseid paragrahve. Nagu härra Uluots väitis, on 5–6 sõlmküsimumust. Kahjuks ei ole meieni veel laekunud kõikide välisekspertide arvamused. Seda võib seletada jõuluvaheajaga ning me loodame, et siin toovad lähipäevad veel lisa. Üldiselt on senised ekspertide arvamused kuidagi tasakaalukad, nad ei ole sellise lammutava kriitikaga, nagu seda on olnud meil ajakirjanduses avaldatud arvamused. Leitakse, et pakutud lahendus on võimeline tagama Eesti kui õigusriigi ja demokraatliku riigi arengu. Küll aga tehakse märkusi ja ettepanekuid põhiseaduse eelnõu üksikute paragrahvide suhtes. Nagu härra Anton juba märkis, on assamblee redaktsioonitoimkond asunud koos õigusekspertidega läbi arutama laekunud ettepanekuid ja samuti ka normitehnilisi apse ning õiguslikke auke, mis meie eelnõus praegu on. See töö on üsnagi aeganõudev, sest ühes sellega me peame kõrvaldama ka need etteheited, mis on olnud meie põhiseaduse eelnõu kompositsiooni osas, õiguslike lahendite mõningate vastuolude osas. Praeguseks oleme me põhjalikult läbi jõudnud arutada ainult 4 peatükki. On vähe lootust, et me võiksimme selle tööga lõpule jõuda 20. jaanuariks. Kui me tahame arvestada rahva hulgast laekunud ettepanekuid, kui me tahame põhjalikult analüüsida saabunud ekspertarvamusi, siis me vajame kindlasti palju rohkem aega, vähemalt 2 või 3 nädalat, et see töö korralikult lõpule viia. Ma arvan, et kui me praegu langetame oma otsuse, siis me ei peaks tõstma mõõka assamblee pea kohale, nagu me seda oleme harjunud hoidma meie valitsuse pea kohal, vaid laskma assambleel koos ekspertidega veel kord kõiki lahendusi põhjalikult kaaluda, et me lõpuks jõuaksime eelnõuni, mis on tõesti harmooniline, õiguslikult korrektne ja mida ka rahvas toetaks rahvahääletusel. Aitäh!

Juhataja (M. Lauristin)

Täna väga! Kaasettekandeks saab sõna Jüri Raidla.

J. Raidla

Lugupeetud juhataja, lugupeetud esimees, austatud Ülemnõukogu liikmed! Meie ees on kaks projekti, mis käsitlevad Põhiseaduse Assamblee tegevust, ja ma usun, et nendel projektidel on põhimõtteline tähendus. Tõtt-öelda taandub küsimus väga palju sellele, kas me loodame ja tahame lähemal ajal põhiseaduse eelnõuga valmis saada või see valmisaamine asendub väga pika, niihästi poliitilise kui ka (ma rõhutan) õigusliku diskussiooniga põhiseaduse ümber, teadmises, et tekst eriti kiiresti valmida ei saa. See on põhjus, miks mina ja minuga koos tööd tegev ekspertide grupp on praegu asunud, ma julgen arvata, tugevalt tööle koos redaktsioonitoimkonnaga assamblee põhiseaduse eelnõu kallal selle nimel, et sellesse eelnõusse sisse viia piisavalt palju parandusi ja täiendusi, et saavutada lõpuks rahuldava kvaliteediga põhiseaduse eelnõu. On täiesti selge, et kui me seda tööd praegu redaktsioonitoimkonnaga koos teeme, siis põhipostulaatides meie grupi eksperdid lähtuvad sellest tööst, mis on eelnevate kuudega ära tehtud, ja arusaadavalt meiepoolsed ettepanekud kasvavad tehtud tööst otseselt välja. Samal ajal on võimalik sellise meetodiga tööd tehes arvesse võtta ka neid seisukohtasid, mis on assamblee praegu fikseerinud projekti aluseks, seostades võimalikke ja vajalikke muudatusi, ka poliitilisi muudatusi, põhiliselt õigusliku argumentatsiooniga. Arvestades seda, et kui me praegusel juhul läheksime teed, mille kohaselt assamblee tegevus kas lakkaks või oleks takistatud, siis ma julgen omalt poolt kinnitada, et põhiseaduse eelnõu lõplik sünni mitte ei kiirene, vaid aeglustub, rääkimata sellest, et poliitiline olukord tema sünni ümber igal juhul

muutub oluliselt keerulisemaks. Meie ühine töö redaktsioonitoimkonnaga ei ole meie grupi poolt mitte läbitöötatud põhimõtete kogumine. Meil on siia maani olnud mõningaid eriarvamusi, mida me ei ole suutnud konsensuslikule alusele viia, need me oleme fikseerinud ja nende läbiarutamiseks jääb meil edaspidi võimalus. Kuid eelneva jutuga ma tahaksin kinnitada seda, et ühena paljudest ekspertidest ma praegusel juhul ei saa mitte härra Uluotsa projekti toetada, kuna minu arvates see muudab põhiseaduse sünni pikemaks, keerulisemaks, ja ma ei ole kindel, kas ka selle kvaliteet selle tõttu paremaks saab kujuneda. Kui assamblee poolt ettevalmistatud eelnõu jõuab Ülemnõukogusse, siis Ülemnõukogul on võimalik eelnõu arutada. Ülemnõukogul on võimalik ära kuulata ka ekspertide arvamused, sealhulgas ka eriarvamused, kui need jäävad, ja selle kaudu ka eelnõu sünniloosse, tema valmimisprotsessi sekkuda. Lubage mul praeguse justiitsministrina kinnitada, et põhiseaduse sünnist peaks olema huvitatud mitte ainult rahvas ja riik, vaid ka ametkonnad, kes seda teenima peaksid. Ja ma julgen küll lause selgelt ja julgelt välja öelda: mida kauem meie põhiseaduse valmimine ja vastuvõtmine viibib, seda segasemaks meie Eesti õiguslik ja sellega kaasnevalt ka muu ühiskondlik olukord kujuneb. Põhiseaduse puudumine võib Eesti taastekkinud ja taastärkavale riiklusele kujuneda hukatuslikuks. Aitäh!

Juhataja

Aitäh! Tundub, et küsimusi ei ole. Tänan! Asume nüüd läbirääkimistele. Kas me saaksime enne läbirääkimisi leppida kokku, et me piirdume nende saadikutega, kes on ennast praegu juba registreerinud? Ants Paju oleks kuues. Kas ollakse nõus, et Ants Paju oleks viimane sõnavõtja? Paju limiit on kahjuks läbi. Kes on selle poolt, et registreerunud saadikutega sulgeda sõnavõtjate nimekiri selle küsimuse arutelul? Me peame täna vastu võtma, sest meil ei ole teist võimalust. Kes on selle seisukoha poolt? Palun hääletada! Me kontrollime kohalolekut siis, kui tulevad lõpphääletused, sisulised hääletused. See hääletus vajab lihthäälteenamust, 33 on poolt. Sõnavõtjate nimekiri on sellega suletud.

Palun, Valeri Kois!

V. Kois

Meile on esitatud kaks alternatiivset projekti ja seepärast ma alustangi nende käsitlemist alternatiividena. Tahaksin alustada projektist, mille esitas õiguskomisjon. Mulle näib, et just õiguslikust seisukohast lähtudes ei ole õiguskomisjon oma projekti päris korrektselt ette valmistanud. Jutt on sellest, mida selles seaduseelnõus eeldatakse.

Esiteks eeldatakse, et me anname Põhiseaduse Assambleele loa töötada ka pärast 20. jaanuari. Igal juhul ei tehta kokkuvõtet nende tegevusest. Peale selle teeme me Põhiseaduse Assambleele ülesandeks töötada lausa nimepidi kindlaks määratud ekspertrühmaga. Selle seaduseelnõu järgi tuleb välja, et Ülemnõukogu kohustab Põhiseaduse Assambleed selle ekspertrühma arvamusega nõustuma. Minu arvates on see lubamatu sekkumine Põhiseaduse Assamblee asjadesse. Ma võtsin siin ükskord sõna ja kritiseerisin Eesti Komitee tegevust, kes ka andis oma liikmetele juhtnõore, kuidas Põhiseaduse Assamblees ühes või teises küsimuses hääletada. Tegelikult toimib Ülemnõukogu praegu täpselt samuti, kui võtta aluseks õiguskomisjoni otsus. Aga kui me Põhiseaduse Assambleed moodustasime, siis me leppisime ju kokku, et need inimesed lähevad sinna ilma imperatiivse mandaadita, nendele tehakse vaid ülesandeks töötada välja põhiseadus, ja see on nende oma asi, millise ekspertkomisjoniga nad hakkavad koostööd tegema.

Seepärast on õiguskomisjoni otsuse projekt minu arvates ebakorrektn. Seda ei tasu isegi mitte arutelu aluseks võtta.

Nüüd mõni sõna härra Uluotsa projektist. Tahaksin seda toetada selles mõttes, et Põhiseaduse Assamblee on tõepoolest teatud töö ära teinud ja ka poliitilise valiku teinud. Kuidas see poliitiline valik meeldib näiteks Ülemnõukogule ja kas Ülemnõukogu paneb põhiseaduse just sellisel kujul arutusele või referendumile, see on juba teine küsimus. Aga Põhiseaduse Assamblee on poliitilise valiku teinud. Mis puutub selle põhiseaduse juriidilisse vormistamisse, siis selles suhtes tekib tõepoolest väga palju küsimusi. Ma ei ole jurist ega professionaal, aga isegi poliitikul on raske kõigis nendes küsimustes selgusele jõuda. Nii näib mulle, et senini pole lahendatud riigipea küsimus – kas see on riigivanem või president. See on väga keeruline juriidiline küsimus. Meie ei suutnudki oma komisjonis lahendada riigijuhi õigustega seotud küsimust. Selle teksti kohaselt, mis on nüüd koostatud ja mida teile muide pole veel ametlikult välja jagatud, võib mis tahes kohtuotsusele, mille alusel tulevane riigipea on süüdi mõistetud – näiteks kas või selles, et ta ei maksnud õigel ajal alimente ära –, järgneda automaatselt selle riigijuhi errumine. See on tõepoolest keeruline küsimus, mille peavad lahendama eksperdid.

Rääkimata juba 16. peatükist, mida pole ametlikult kellelegi esitatud ei ajakirjanduses ega siin ja mida me ei saa üldse arutada. Ka selles peatükis peitub väga tõsiseid juriidilisi konkse. Seepärast näib mulle, et Põhiseaduse Assamblee koosseis on teatud määral oma võimalused ammendanud ja nüüd, mil nad on juba poliitilised otsused teinud, on aeg see asi tõsiste spetsialistide kätte anda.

Ma ei arva, et me peaksime nüüd viivitamatult 20. kuupäeval selle Põhiseaduse Assamblee laiali ajama, aga tuleb teha lõppkokkuvõtte selle tööst. Ütleme, et 20. kuupäeval on Põhiseaduse Assamblee viimane tööpäev, pärast seda antakse 20. kuupäevaks ettevalmistatud dokumendid üle Ülemnõukogule ja seejärel peab Ülemnõukogu – isegi kui need dokumendid ei ole lõplikult valmis – järgmisel nädalal otsustama, kas pikendada Põhiseaduse Assamblee tööaega või on vaja see töö kellelegi teisele üle anda.

Minu arvates ei saa me täna sellist otsust vastu võtta. Eelkõige sellepärast, et meil pole ühtki ametlikult esitatud dokumenti. Seepärast ei saa täna vastu võtta ka härra Uluotsa otsuseprojekti. Teeksin ettepaneku see lugemine katkestada, kuid küsimust päevakorrast mitte maha võtta ja pöörduda selle juurde tagasi järgmisel nädalal. Siis lõpeb tegelikult Põhiseaduse Assamblee volituste tähtaeg. Täna tähelepanu eest!

E. Leisson

Lugupeetud proua eesistuja, lugupeetud kolleegid! Ma tahaksin härra Uluotsale meelde tuletada, kuidas tema hääletas 3. septembril 1991. aastal E. Leissoni ettepaneku suhtes moodustada Põhiseaduse Assamblee järgmises koosseisus: 15 liiget Maaomavalitsuste Liidu poolt, 15 liiget Ülemnõukogu poolt, 15 Eesti Komitee poolt, 15 Eesti Komitee ja Ülemnõukogu ühissaadikutest. Härra Uluots hääletas selle vastu ja nüüd tuleb ta siia pulti esindama Maaomavalitsuste Liitu. See on pehmelt öeldes äärmiselt kõikuv positsioon.

Ma tahaksin teile meelde tuletada, et 3. septembril esitasid saadikud Mikk Titma, Viktor Andrejev ja Enn Leisson Eesti Vabariigi põhiseaduse ettevalmistamisega seoses otsuseprojekti, milles me juba nägime ette situatsiooni, kuhu me tänaseks päevaks oleme jõudnud. Nimelt selle 2. punktis me pakkusime välja moodustada 25–30 liikmeline juristide töörühm rahvusvaheliselt tunnustatud spetsialistide osavõtul eelnõu väljatöötamiseks. See lükati tagasi. Me pakkusime 4.

punktis välja kokku kutsuda külade, valdade, linnade, maakondade demokraatlikult valitud rahvasaadikud ja Eesti Kongressi liikmed, et läbi arutada ja vastu võtta parandusettepanekud põhiseadusesse. Tookord arvati, et põhiseaduse eelnõu väljatöötamisega on nii kiire, et sellisele asjale nagu rahvaarutelu üldse aega ei eraldata. Hiljem siiski Põhiseaduse Assamblee ise otsustas oma eelnõu vaheetapi töötulemused avalikustada ja tõenäoliselt tegi õigesti. Ma ei saa nõustuda ka Ülo Uluotsaga, et põhiküsimusi, mis rahva hääl on meieni toonud ja mida me pole kuulda võtnud, on 6, ja kui me neid kuulda ei võta, siis jääbki asi lootusetusse olukorda. Neid küsimusi on siiski 3. Ja ühte ma ei peaks üldse küsimuseks, see on lahendatav üheainukese sõrmeliigutusega – see on Eesti Vabariigi kõrgeima ametiisiku nimetus (kas riigivanem või president). Ma meenutan teile praegu kehtivat seadust ENSV valitsusest, kus on kirjas, et ENSV valitsust juhib valitsuse esimees (peaminister). Kui lähtuda meie põhiseaduse 1. paragrahvist, et kõrgeima riigivõimu kandjaks on rahvas, siis olgu ta seda ka referendumil. Jätame selle tema otsustada. Anname talle alternatiivsed variandid, kes valib Eesti Vabariigi riigipea, kas valijamehed, Riigikogu või rahvas. Igaüks teeb ristikese vastavasse kasti ja meil on kõrgeima riigivõimu kandja tahe teada. Ja teine küsimus. Riigikogu valimise kord. Kolm varianti: kas parteiliste nimekirjade järgi, pooleks alternatiivsete isikuvalimiste ja parteiliste nimekirjade alusel valimisega, või alternatiivsete isikuvalimiste teel. Seda otsustagu rahvas. Ja me annaksime selle rahva otsustada mitte selleks, et rahvale meeldida, vaid sellepärast, et rahvas peab kandma ka vastutust selle eest, kuidas ta on otsustanud. Täna, eilse, üleilse päeva juurde tagasi tulles ma tahaksin öelda, et kogu meie häda on just sellest kollektiivse vastutamata sündroomist. Ülemnõukogu moodustas valitsuse ...

Juhataja

Hr. Leisson, see ei puuduta praegu enam käsitletavat päevakorrapunkti.

E. Leisson

Sel juhul on mul ettepanek, et õiguskomisjoni poolt esitatud otsuseprojekt 61. istungjärgul vastu võtta.

Juhataja

61-sel, s.o. järgmine istungjärk. Ma palun ettepanekut kirjalikult. Palun, härra Petinov! Ei ole saalis.

Palun, härra Rätsep!

J. Rätsep

Austatud kolleegid, ettekandjad ja eelkõnelejad ütlesid kõik selle mõtlemisala tegelikult ära, mille juures ma kavatsesin täna siin peatuda kui Põhiseaduse Assamblee liige. Saan täpsustada vaid mõnda kahtlust, mis on tekkinud seoses 16. paragrahviga. 16. ehk põhiseaduse rakendamise paragrahv teatavasti avalikustatud projekti koosseisu ei kuulunud. Ta ei kuulunud sellepärast, et teda ei olnud sel ajal olemas, kuigi ajakirjanduses on avaldatud sellist seisukohta, nagu seda oleks üldsuse eest teadlikult varjatud. Põhiseaduse rakendamise sätted on täiesti arusaadavatel põhjustel väga tihedas otseseoses põhiseaduse põhitekstiga. Ükskõik, kas see osa põhiseadusest eripeatükina või siis üldse eraldi otsusena on sätestatud nii- või teistsugusel ajal. Enne põhiteksti küsimuste enam-vähem lõplikku kooskõlastamist ei ole võimalik koostada ei rakendamisotsust ega rakendamise peatükki kuigivõrd adekvaatsel kujul. Põhiseaduse

rakendamise puhul on paar põhimõtet täiesti arusaadavad igaühele, s.o. rakendamine toimub kas institutsioonide või teatavate sätete järgi, aga kui need sätted ei ole isegi veel numereeritud lõplikul kujul, siis on ju täiesti arusaadav, et niisugune põhiseaduse osa või eraldi otsus ei saa olla lõplikult formuleeritud. Niisugune on ka praegu 16. peatüki seis. Assamblee kavatses veel täna sel teemal edasi arutleda. Assamblee täiskogule on vastav töökomisjon esitanud esialgse töömudeli teemade ja põhimõtete läbiarutamiseks. Nii et praegu ei ole ei Ülemnõukogu saalis ega isegi assamblee saalis veel põhjust ärevust tunda rakendamispõhimõtete pärast.

Tahaksin lisada mõne sõna nende isikute töökoormusest, kes praegu põhiseaduse kallal töötavad. Neil on enestel loomulikult piinlik kiita, kui pikad on nende tööpäevad. Olen ise olnud nädalavahetusel austatud ekspertide grupi ja redaktsioonitoimkonna 10-tunnistel tööpäevadel, need olid nii laupäeval kui pühapäeval. Ja kõigil meie tööpäeva õhtutel on istunud ligikaudu keskööni. Selline on tegelik töö, mille katkestamine on härra Uluotsa poolt esitatud projektiga projekteeritud meie otsustusalasle. Ma olen tegelikult seisukohal, et härra Uluotsa poolt tehtud eelnõu ei ole kahjuks tõsiseltvõetav, ta ei ole seda ka eetilistel kaalutlustel, minu arvates niisugust eelnõu ei oleks tohtinud esitada assamblee juhataja asetäitja. Eriti veel sel juhul, kui ta motiveerib esinemist sellega, et ainult tema ja assamblee enamuse seisukohad ei ole ühtinud. Niisugustel kaalutlustel eelnõusid esitades oleks meist mõnelgi olnud ammu aeg siit saalist esitada ettepanekuid ka mõne muu vaevaga komplekteeritud esinduskogu laialisaatmise asjus. Ma paluksin suhtuda nendesse eelnõudesse väga tõsiselt ja kahe alternatiivi puhul täiesti kindlalt ja veendunult toetada õiguskomisjoni poolt esitatud projekti. Tänan!

Juhataja (Ü. Nugis)

Suur tänu! Kolleegid, sellega on läbirääkimised lõppenud. Ma tutvustan asjaolusid. Ei ole laekunud sisulisi ettepanekuid, küll on aga protseduurilisi katkestamise kohta. Meil oleks õige aeg lõppsõnade ärakuulamiseks. Peale seda otsustame, mis me teeme protseduuriliste ettepanekutega ning millal me viime läbi konkursi, kas enne protseduurilisi või peale protseduurilisi ettepanekuid. Ma paluksin asjaosalistel lõppsõnas sellele viidata. Kõigepealt ma palun kõnetooli hr. Uluotsa, kolm minutit.

Ü. Uluots

Lugupeetud kolleegid, lõppsõnas tahaksin ma teid ainult natuke informeerida assamblee töömehhanismist. Assamblee jaoks on täiesti ükskõik, kas rahva hulgast on tulnud kaks parandusettepanekut või viissada parandusettepanekut, need summeeritakse niikuinii üheksainsaks ettepanekuks ja see läheb mehaanilisele hääletamisele assamblees. Ja kuna assamblee on veel oma, noh, kuidas öelda, õiguse kõrguses ja tarkuse kõrguses, on selga see, et sellise mehaanilise hääletamisega kukub see läbi, tähendab, üldse ei arvestata seda mehhanismi. Töömehhanism on loodud just selline, et ei arvestata, kui palju neid ettepanekuid on, see teeb mind väga ettevaatlikuks ja see on üks põhjuseid, miks ma selle ettepaneku tegin. Mis puudutab 16. paragrahvi, siis assamblee juhatus ei oleks tohtinud teda üldse lasta assamblees arutamisele, kuna see ei kuulu tema kompetentsi. Rakendamisotsus on Ülemnõukogu asi, rakendusotsuse oleks pidanud välja töötama Ülemnõukogu peale seda, kui eelnõu on lubatud rahvahääletusele. Ma võin teile öelda isegi rohkem, viimasel juhatusel koosolekul avaldati arvamust, et ainukene juriidiline organ, kellel on õigus välja töötada kodakondsus- ja valimisseadust, on Põhiseaduse Assamblee. Ma kordan, oli selliseid arvamused, juhatus ei ole selle kohta oma otsust ja sõna siamaale öelnud. Ma tahan sellega teieni tuua, millised meeleolud on assamblees. Assamblee peab ennast kõrgemaks

Ülemnõukogust, sest öeldakse – ka meid kõiki on rahvas valinud. Sellepärast ma palun siiski toetada minu esitatud otsuseprojekti. Hea küll, aitab. Ma tänan!

Juhataja

Hr. Uluots, lõppsõna esitajale üks küsimus, võib-olla mul on erandkorras lubatud. Kuidas ettekandja tunneb, kas paneme katkestusettepaneku hääletamisele enne konkurssi või peale konkurssi?

Ü. Uluots

Ma ütlesin juba alguses, et juhul kui 20-ndal assamblee esitab lõplikul kujul põhiseaduse eelnõu Ülemnõukogule, siis võiks sinnamaale edasi lükata. Nii et ma ei ole selle vastu, kui praegu see katkestatakse ja tuuakse uuesti välja 20. kuupäeval, olenemata sellest, kas siis tuuakse Ülemnõukogu ette, tähendab, kas põhiseaduse eelnõu esitatakse meile arutamiseks või mitte. Juhul, kui teda ei tule, tuleb seesama probleem võtta arutusele ja panna need kaks eelnõu alternatiivsele hääletamisele.

Juhataja

Suur tänu! Seega enne konkurssi. Ma paluksin kõnetooli Tõnu Antoni. Paluksin ka kommentaari katkestamise kohta.

T. Anton

lugupeetud kolleegid, mul on teile üks palve. Nimelt palun ma aru saada sellest, et täiesti mõttetu on kiusata Põhiseaduse Assambleed 20. jaanuariga, kui meil ei ole veendumust, et on võimalik 24. veebruaril läbi viia referendumit. Ma selgitasin teile, et referendumit ei ole võimalik läbi viia 24. veebruaril põhjusel, et endiselt on otsustamata kodakondsusküsimused. Pärast nende küsimuste otsustamist on vajalik ära teha väga suur tehniline töö, koostada valijate nimekiri. Pole mingit saladust, et assambleele anti ülilühike tähtaeg ja tulemus vastas sellele tähtajale. Nüüd, kus on võimalik tööd teha kauem, võidab kvaliteet. Ma palun, et võitleksite eelnõu kvaliteedi eest. Teiseks, 5. novembril vastuvõetud Ülemnõukogu otsuse punkt 2 annab assambleele õiguse ja kohustuse töötada välja ka põhiseaduse rakendamise eelnõu, see on sõnaselgelt meie otsuses. Assamblee ei tegele selle küsimusega mitte võimu usurpeerides, vaid täites Ülemnõukogu otsust. Kolmandaks, ma soovin hajutada eeskätt härra Uluotsa, aga ka kõigi kolleegide kahtlusi. Assamblee ei asu realiseerima mitte mingisuguseid õigusi, volitusi, ülesandeid, mis ei tulene Ülemnõukogu poolt antust. Nii õiguskomisjoni esimehena kui ka assamblee juhatajana palun hääletada õiguskomisjoni poolt esitatud eelnõu poolt. Sellesse eelnõusse ei pea vajalikuks teha täiendusi, muudatusi ja ei pea vajalikuks ka katkestada arutelu. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Kas keegi fraktsiooni nimel soovib lõppsõna? Ei soovi. Asjaolud on täpsustunud. Vastavalt reglemendile pean ma panema kõigepealt hääletusele protseduurilised ettepanekud. Kui see ei leia toetust, siis viime läbi eelnõudevahelise konkursi. Konkursil võitnud eelnõu pannakse lõpphääletusele.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 69 rahvasaadikut, puudub 34.

Valeri Koisi parandusettepanek seisneb selles, et täna katkestada ja jätkata järgmisel istungjärgul.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et katkestada antud küsimuse arutelu ja jätkata järgmisel istungjärgul? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 29 rahvasaadikut, vastu on 35, erapooletuid on 4. See ettepanek ei leidnud toetust. See oli nii Valeri Koisi kui ka Enn Leissoni ettepanek.

Nüüd me viime läbi konkursi vanal viisil. Igas voorus on iga rahvasaadikul 1 hääl ja arvesse lähevad ainult poolthääled, vastu ei ole mõtet hääletada ega erapooletuks ka ei ole mõtet jääda. Kas kõik mõistavad? Kõigepealt tuleb rahvasaadik Uluotsa eelnõu. Igaks juhuks viime läbi kohaloleku kontrolli. Kohal on 77 rahvasaadikut, puudub 26.

Lugupeetud rahvasaadikud, kes on Uluotsa eelnõu poolt? Palun hääletada! Poolthääled lähevad arvesse, vastu ei ole mõtet hääletada. 24 poolthäält.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on õiguskomisjoni eelnõu poolt? 50 häält. Hr. Anton, kas õiguskomisjoni eelnõu kohta laekus parandusettepanekuid? Siis läheb õiguskomisjoni eelnõu tervikuna hääletusele.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Põhiseaduse Assamblee tööst? Palun hääletada! 52 häält on vaja. Selle ettepaneku poolt on 56 rahvasaadikut, vastu on 6, erapooletuid on 1. Otsus võeti vastu.

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ja Eesti Vabariigi Valitsuse ühtse kriisikomisjoni moodustamise kohta

Juhataja

Kolleegid, kell on 13.59, ühe minuti pärast lõpeb ametlik tööaeg. Meil on, kolleegid, vastavalt täna vastu võetud otsusele majandusliku eriolukorra kehtestamise kohta vaja vastu võtta veel otsus komisjoni kohta. Ja ma teen ettepaneku tööpäeva pikendamiseks. Ma kardan, et me ei jõua selle ajaga. Kui jõuame, on väga hea, lähme varem ära, kuigi Marju Lauristin väga nõuab, ja õigusega, et ka pensionäride elatusraha tuleb vastu võtta. Ma teen esialgu ettepaneku pikendada kuni komisjoni moodustamiseni. Milles küsimus? Teeme korraga: pikendada täna ametlikku tööaega kuni komisjoni kohta otsuse vastuvõtmiseni ning pensionäride elatusraha vastuvõtmise kohta. Jaak Allik, milles on küsimus?

J. Allik

Lugupeetud hr. juhataja, kas tohin teilt teada saada, kumb küsimus tuleb enne ja miks?

Juhataja

Ma tunnistan teile täiesti avameelselt, et mina tahaksin anda peale tööaja pikendamist, kui täiskogu seda aktsepteerib, juhtimise üle Marju Lauristinile, kuna täna on presiidiumi päev ja tahaksin ise minna Kadriorgu. Marju Lauristin juhatab istungit täna edasi. Sellega seoses ütleb

tema, kumba päevakorrapunkti ta arutaks varem. Minu meelest oleks õigem enne komisjon paika panna ja siis pensionäride elatusraha. Mis on, Vello Pohla?

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et pikendada täna ametliku istungi tööaega kuni komisjoni kohta otsuse vastuvõtmiseni vastavalt majandusliku eriolukorra otsusele ning pensionäride elatusraha kohta otsuse vastuvõtmiseni? Palun hääletada! Kvalifitseeritud häälteenamus. Selle ettepaneku poolt on 57 rahvasaadikut, vastu on 1, erapooletuid ei ole. Otsus on vastu võetud. Tööpäeva pikendatakse.

Juhataja (M. Lauristin)

Lugupeetud saadikud, selleks et meie töö läheks nüüd tõesti nii edasi, et me oma pikendusotsust ei saaks kuritarvitada, katsume leppida kokku selle töö korralduse suhtes, mis puudutab komisjoni moodustamist. Praegu on saabunud fraktsioonidelt ja saadikutelt ettepanekuid, kuid kaugeltki mitte veel kõigilt. Ei ole esindatud majanduskomisjon, maaelukomisjon, kõik need komisjonid peaksid eriti olema huvitatud, et see rakendusotsus saaks selline, et tõesti seaduslikkus oleks kaitstud ja mingit omavoli võimalust ei ole. Seetõttu ma teen ettepaneku, et me alustaksime pensionide küsimuses ettekannete kuulamisega, sel ajal saavad fraktsioonid veel töö käigus nõu pidada. Siis teeme pärast väikese katkestuse, et saaks ettepanekuid esitada, enne kui me asume komisjoni küsimuse juurde. Kas te olete sellega nõus? Palun, hr. Fjuk!

I. Fjuk

Lugupeetud juhataja, nagu ma aru saan, on fraktsioonid sellega juba tund aega tegelnud. Majanduskomisjoni esimees lahkus istungilt, nii et ma arvan, me võiks praegu mingi vahekokkuvõtte teha, sest edasi komisjonides või fraktsioonides midagi ei toimu.

Juhataja

Ma võin anda lihtsalt informatsiooni. Minule on laekunud ettepanekud praegu keskfraktsioonilt ja hr. Koisilt. Rohkem ettepanekuid praegu ei ole. Ma ei arva, et fraktsioonid on lõpetanud oma tegevuse.

I. Fjuk

Äkki võiks spiiker küsida fraktsioonide esimeestelt otse saalist, kes on need kandidaadid, ja hääletame asja ära. Ongi kõik.

Juhataja

Kui seda lähenemist peetakse õigeks, siis palun, minu ettepanek oli anda veel aega ja seni alustada elatusraha küsimusega, aga kui leitakse, et on võimalik kohe teha seda, siis ma teeksin ettepaneku teha 5-minutiline vaheaeg ja selle 5-minutilise vaheaja jooksul palun esitada ettepanekud. Teeme selle komisjoni ära ja asume siis elatusraha küsimuse juurde. Palun, vaheaeg 5 minutit ettepanekute esitamiseks.

V a h e a e g

Juhataja

Jätkame tööd! Palun, kohaloleku kontroll. Kohal on 61 saadikut.

Lubage teid informeerida saabunud ettepanekutest. "Isamaa Ühendus" teatab, et kuna nad hääletasid kriisiseisukorra kehtestamise vastu, et saa nad ka osaleda eriseisukorra komisjoni koosseisus. Sama teatab "Maaliidu Ühenduse" fraktsioon. Nüüd on esitatud kandidaate komisjoni koosseisu. Ma teatan nimeliselt, kes on esitatud komisjoni koosseisu: hr. Rüütel, Arvo Junti, Andres Tarand, Aldo Tamm, Liia Hänni, Tiit Made, Uno Anton, Juri Jevstignejev ja Klavdia Sergij majanduskomisjoni poolt. Rohkem praegu kandidaate ei ole. Selleks et asuda seda päevakorrapunktina käsitlema, on siiski vajalik eelnõu, see eelnõu tuleks praegu fikseerida. Tuleks võtta arvesse ka seda, mis öeldi arutelul, et selles eelnõus peaks sisalduma ka punkt selle kohta, mismoodi valitsuse poolt esitatud eelnõu rakendada. Nii et ma paluksin, võib-olla hr. Junti võtaks enda peale selle eelnõu koostamise, et me saaksime selle koos kandidatuuridega jagada laiali, muidu me ei saa seda käsitleda meie reglemendi kohaselt. Kui on vahepeal veel ettepanekuid, võib-olla kõik ei ole veel jõudnud, siis ma palun need lisada, sest niikuinii me hakkame hääletama ju eraldi kõiki neid kandidatuure, kui just ei tehta ettepanekut nimekirjaliseks hääletuseks. Samuti tuleks teha meil otsustus selle kohta, kui suur peaks olema meiepoolne osa komisjonis. Valitsus vahepeal teatas, et valitsus paneb ette 5 inimest. Kas meie piirdume ka 5 inimesega, või leiame, et meie esindus võiks olla suurem? Palun, Toomas Kork!

T. Kork

Lugupeetud eesistuja, mul on selline küsimus, kas me seame enne eelnõusse lülitamist kandidaatidele tingimuseks, et nad peaksid andma oma nõusoleku sellesse komisjoni kandideerimiseks?

Juhataja

Kahtlemata, kui meil juba kõik esitatud kandidatuurid on selgunud. Ma lihtsalt informeerisin teid sellest, missugune on situatsioon. Kui me asume juba arutama, siis kindlasti teeme seda enne hääletamist. Kas ollakse nõus sellega, et kuni see eelnõu valmib, me asuksime konkreetselt arutama seda päevakorrapunkti, kus eelnõu on olemas, see on elatusraha? Olete nõus. Kui nendest kandidaatidest keegi leiab, et ta ei soovi oma kandidatuuri esitada, siis ta võib seisukoha ka kirjalikult esitada. Need on siis: Sergij, Jevstignejev, Made, Anton, Hänni, Junti, Tarand, Tamm, Rüütel. Härra Rüütli suhtes ma pean ütleva, et ma rääkisin temaga siis, kui kandidatuur esitati, ja kahjuks pean ütleva, et ta ei öelnud jah ega ei. Võib-olla keegi helistab Kadriorgu ja täpsustab tema seisukoha. Härra Sirendi, palun!

A. Sirendi

Austatud eesistuja, palun öelge, kes pani sinna U. Antoni, kui maaelukomisjon ega ka Maaliidu fraktsioon ei ole teda esitanud.

Juhataja

Uno Antoni esitas saadik Priidu Priks isiklikult. Ka saadikutel on õigus esitada.

A. Sirendi

Meie heakskiitu ega nõusolekut sellel ei ole, aga võib-olla tõepoolest pole vaja, igauks võib igauhte esitada ja komisjoni nii veidral viisil kokku panna.

Juhataja

Ma arvan, et seda on võimalik selgitada. Kuivõrd meil on niipalju saadikuid, kes on sõltumatud, ja kuivõrd saadiku seosed fraktsioonidega ei ole meil reglemendiga kehtestatud, siis ma arvan, et me ei saa lähtuda muust kui saadiku enda seisukohast.

A. Sirendi

Me arvame, et seljataga ei ole korrektne.

Juhataja

Kahjuks mul ei ole informatsiooni, kas on seljataga või mitte, seda ei ole siia kirjutatud. Nii et ma palun seda küsimust selgitada enne, kui asume hääletama.

Elatusraha kehtestamise kohta

Juhataja

Ma paluksin nüüd tähelepanu, võtame arutusele päevakorrapunkti, mille on esitanud sotsiaalministeerium ja sotsiaalkomisjon ja mis puudutab elatusrahasid. Kas ettekande teeb komisjon või pr. Oviir? Palun, sotsiaalhooldusminister pr. Oviir!

S. Oviir

Lugupeetud juhataja, lugupeetud saadikud! Missugune on täna olukord hindadega meie poes ja turul? Veel enne jõule maksis liha kilo keskmiselt 20 rubla, kodujuustu karbi sai 3 rubla eest, või ja viineri kg maksis 20 rubla, keeks 10 rubla, kilo kartulit 2-3 rubla. Täna on liha hinnaks poes 70–80, turul 100–120, kartul mitte vähem kui 10 rubla, kodujuust, mis kuulub pensionäri toidulauale, maksab ligi 10 rubla, kohvi kilo on 570, või 40–120 ja ma usun, et nädala pärast on ainult 120 rubla, keeksi hind on 96 rubla, tort 120 rubla, haugi pea hinnaks oli 32 rubla ja järjekorras seisid põhiliselt elatanud inimesed. Ma isiklikult nägin esmakordselt müügil kalapäid. Võib öelda, et kohvi pole vaja juua, aga 100 grammi kuus oleks mõnel vahest vaja, ka keeksist võib loobuda, ka tordist võib loobuda, jne., jne., aga kohe on tõusmas kommunaalteenuste hinnad ja korteriüür. Tõenäoliselt tuleb Venemaa turult hakata ostma kütust maailmaturu hindadega, tänase 80 rubla/tonn asemel siis vähemalt 800 rubla/tonn. Järelikult algab uus ring ka toiduainete hindade tõusus. Seoses hinnaturul toimuvaga tõsteti detsembrikuus palgamiinimumi juba kaks korda. Teatavasti on palgamiinimumil otsene seos pensioni suurusega ja täna olemegi olukorras, kus suvest, mil hakkas ettevalmistus pensioniseaduse teise etapi täitmiseks, on pensioni arvatud juba nelja miinimumpalga alusel, s.o. 135, 200, detsembri kestel 300 ja nüüd lõpuks 410 rublast lähtudes. Kuid hinnad tõusevad ikkagi kiiremini. Täna on olukord selline, et suure töömahu tõttu ja elukalliduse kiire kasvu tingimustes ei ole pensioniametid suutelised sellega kaasas käima. Võib öelda, et uute dokumentide alusel on vastu võetud pool pensionäride dokumentidest. Ümberarvutusi on suudetud teha veelgi vähem. Täna ei ole võimalik operatiivselt viia pensione vastavusse

palgamiinimumiga, tagamaks pensionäri seadusjärgses suuruses pension. Kujunenud majanduslikus olukorras ei ole pensionide hilisem korrigeerimine aga põhjendatud. Eelöeldust tulenevalt on esitatavas otsuseprojektis püütud leida lahendust käesoleval ajal pensioni- ja toetusesaajatele elatusraha maksmisega, mis võimaldaks elukalliduse kasvu jätkudes operatiivselt muuta maksmisele kuuluvat summat. Mis on elatusraha? Elatusraha sisaldab nii tänast kompensatsiooni kui ka pensioni, arvutuse aluseks on võetud vastavate pensioniliikide alammäärad, lähtuvalt alates 31. detsembrist kehtivast palgamiinimumist – 410 rublast, koos makstava kompensatsiooniga. Jaanuarikuus on pensioniealistel kompensatsioonisumma suurus 200 rubla. Sellest lähtudes on eelnõus töötava pensionäri elatusraha suurus pakutud 275 rubla. Elatusraha kehtestamise küsimuse otstarbekust arutasime ka möödunud nädalal meie ministeeriumis praegu meil viibivate Maailmapanga esindajatega. Nimelt ökonoomika professor härra Holtzmanniga, kes andis tänast olukorda arvesse võttes sellele eelnõule positiivse hinnangu. Samuti arutasime eelnevalt seda küsimust ka Pensionäride Ühenduses, kes samuti põhimõtteliselt esitatut toetas. Kuid muidugi on esitatud ka vastupidiseid arvamusi. Nimelt süüdistatakse meid sõjakommunismi taassisseseadmises. Ma arvan, et kui ei ole võimalik garanteerida seaduse alusel kõigile pensionisaajatele õigeaegselt ümberarvestatud pensioni, on võrdsustamine väljamaksu osas vähem taunitav kui võimaluse loomine kõigil võrdselt nalga surra. Tänan!

Juhataja

Aitäh! On küsimusi. Palun, Koit Raud!

K. Raud

Austatud juhataja, lugupeetud pr. Oviir! Ma ei kahtle hetkegi niisuguse otsuse tegemise vajalikkuses, kuid sellest hoolimata on mul tekkinud mõningad küsimused.

Teatavasti on meil praegu krooniline sularahapuudus. Millised on reaalsed võimalused selle raha väljamaksmiseks või on seda võimalik teha kuidagi ilma sularahata? Teiseks. Te olete selle sidunud palgamiinimumiga, mida valitsus aeg-ajalt läbi vaatab. Kas ei juhtu nüüd nii nagu kiirustades vastuvõetud pensioniseadusegagi, mille efekt pensionäride elatusjärje tõstmisel oli üsnagi lühikene ja arvutatavad pensionid ja kompensatsioonid hakkasid järjest suureneval elukallidusel sabas sõrkima, kusjuures see vahe vastavalt inflatsioonitempo tõusule muutus aina suuremaks. Kas ei oleks võimalik leida mingit niisugust süsteemi, mis siiski püüaks hoida seda elatusraha taset vastavuses inflatsioonitempoga ja üritaks ka inflatsioonitempoga sammu pidada, mitte sabas sõrkida? Aitäh!

S. Oviir

Elatusraha põhimõtte ongi sellel eesmärgil välja pakutud. Elatusraha suurust on võimalik operatiivselt muuta ja sidesõlme kaudu pensionärini viia. Nimelt ei pea me siinjuures arvestama inimese töötasu osa, ei pea arvestama tema tööaastaid, seda saab teha vastava programmi alusel ja saab teha stampidega, stampidega just eelkõige Kohtla-Järvel, kus on täna veel veidi teistsugune arvutiprogramm, mida ei saa nii kiiresti muuta. Vastaval stampimisel on võimalik seda operatiivselt teha, seda saab teha koheselt. Mis puudutab pensioniseadust ja inflatsiooni kasvu, siis nii meie kui teie nägime muidugi kevadel ette inflatsiooni kasvu, kuid ilmselt sellises ulatuses me seda ette ei näinud. Ja ma arvan, et süüdi ei ole mitte halb pensioniseadus, sest pensioniseadusele ei ole antud halba hinnangut, vaid süüdi on kiire inflatsioon.

Sularaha küsimus. Teatud osas leevendavad seda tšekiraamatud, teatud osas leevendab varsti kehtima hakkav riskirühmade ostutalong. Praegu on ka läbitöötamisel kupong, raha asendaja, sest sularaha küsimus on tõesti tõsine. Täna on Tallinnas sularahaga kõige raskem olukord. Tallinnas on 4-päevane mahajäämus pensionide väljamaksmisel. Iga päev on keskel läbi Tallinnas vaja miljon pensioni väljamaksmiseks. 4 miljonit on praegu mahajäämus. Mõningates sisesõlmedes on olukord hullem. Neid sisesõlmi on Tallinnas 5–6, kus pidevalt on järjekorrad suuremad. Eile käisin isiklikult mitmest sisesõlmest läbi, Tallinna Peapostkontoris oli 4 inimest järjekorras, kõik, kes olid, pensioniraha said. Narva maanteel oli umbes 10 inimest järjekorras. See on eilne olukord. Raske on öelda, mis on homme, homme võib olla järjekorras jälle 100 inimest. Pensionide väljamaksmist oleme pikendanud, maksmine käib 2. kuupäevast kuni 23-ndani. Miks 23-ndani? Sest materjalid peavad jõudma tagasi (nendel on teatud korrektiivid) ja uuesti jõudma sisesõlme. Möödunud kuul sai pensioni välja maksta 28. kuupäevani. See toob kaasa pensioni maksmisega tegelevate sotsiaalhooldustalituste töötajatele väga pingelise tööolukorra, kuid see on paratamatus ja see töö tuleb ära teha.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Mul on säärane küsimus. Pakutakse välja, et töötavale pensionäriale hakatakse maksuma elatusraha 275 rubla kuus. Maal ja igal pool võib olla väga palju madalapalgalisi töötajaid, koristajaid. Maal on ka vanu kooliõpetajaid, kes töötavad veerand kohaga jne., keda on hädasti vaja. Nende palk seal töökohal on 200-250 rubla piires. Kui nad nüüd hakkavad töölt ära jääma, siis saavad 550 rubla, nii et praktiliselt ei tasugi tööd teha. Sellel vanal kooliõpetajal kaovad ära kommunaalteenused ja see 275 lähebki põhiliselt uute arvestuste järgi üüri, kütte, sooja vee jm. eest ära. Kas ei oleks õigem ikkagi soodustada madalapalgaliste töölkäimist. Võiks võtta siia ühe punkti sisse, et töötamise korral palgaga üle 500 rubla ei saa rohkem kui 275 rubla, see päästaks nende vanade olukorda, paljudes kohtades ka nendele vanainimestele leivakõrvase teenimise. Aitäh!

S. Oviir

Jah, me oleme seda teemat arutanud. Kuid see teeb mehhanismi jällegi sarnaseks endisega ja järelikult ei ole teda jälle võimalik päevapealt muuta ja ellu viia. Mis puudutab kommunaalteenuseid, siis need hinnad alles tõusevad. Nagu ma ütlesin, selle eesmärk on, et suudaksime operatiivselt muuta, sest 275 rubla ei ole jääv suurus, see kindlasti tõuseb. Kommunaalteenuste hinnatõusu hüvitamiseks riskirühmadele ja teatud piiriga sissetulekuid omavatele on praegu väljatöötamisel kompensatsioonimehhanism.

N. Aksinin

Lugupeetud minister Oviir! Saan täiesti aru, et see on parim väljapääs kujunenud olukorrast ja toetan teid. Ent pean siiski märkima, et ma olen armukade Pensionäride Ühenduse peale, kellega te nõu peate. Minu organisatsiooniga ei pea te üldse nõu. Täna tähelepanu eest!

S. Oviir

Ega ühte suurt, arvukast liikmeskonnast koosnevat ühendust ei ole kerge kokku võtta. Miks me pidasime nõu just Pensionäride Ühendusega? Varem väljakuulutatud koosoleku tõttu langesid need kaks asja kokku.

A. Tähiste

Proua minister, kas teile ei tundu, et see eelnõu läheneva 1000%-lise inflatsiooni juures muutub võrdlemisi tähtsusetuks eelnõuks? Ma kuulsin siin ka kupongidest ja vähekindlustatud elanikkonna talongidest – kumba peate tähtsamaks antud juhul?

S. Oviir

Kupong on raha aseaine, mis kataks selle otsuse materiaalse külje, see on põhimõtteline lahendus, need on kaks eri asja. 1000%-line inflatsioon peab kaasa tooma ka siinnimetatud summade tõstmise.

Juhataja

Aitäh! Tundub, et küsimusi ei ole. Täna, proua Oviir! Kas komisjonil on kaasettekanne? Palun, proua Hainsalu!

L. Sööt (Hainsalu)

Lugupeetud kolleegid! Katsun teha hästi lühidalt. Teie ees on 2 dokumenti, üks on vabariigi valitsuse poolt esitatud Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi pensioniseaduse ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 15. aprilli 1991. aasta otsuse "Eesti Vabariigi pensioniseaduse rakendamise kohta" täitmise osaliseks peatamiseks" eelnõu ja teine on see dokument, mis valmis ühiselt koos sotsiaalhooldusministeeriumiga Ülemnõukogu sotsiaalkomisjonis, nimelt Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Elatusraha kehtestamise kohta" eelnõu. Ma palun lähtuda sellest teisest dokumendist, siis on kergem mõista, millest on jutt. Ma oletan, et nüüd alles välja jagatud dokumentidesse ei ole te jõudnud põhjalikult süveneda ja lubage siis teha ainult mõned ääremärkused. Sisu poolest need kaks dokumenti ei erine, kuid me muutsime pealkirja ja tegime veel muudatusi põhjusel, et sotsiaalkomisjonil ja sotsiaalhooldusministeeriumil on pisut erinev käsitus tekkinud olukorrast. See on õige, et praegune olukord Eesti riigis on võrreldav rätsepa olukorraga, kes peab sellele taevakehale, mida nimetatakse Kuuks, rõivad õmblema. Nii nagu esimene proov tuleb, selgub, et kõik mõõdud on valed, rõivad ei sobi. Kuidas siis sellest olukorrast välja tulla? Sotsiaalkomisjon arvab, et pakutud variant on üks võimalus asja lahendada. Kuid sotsiaalhooldusministeerium arvab, et kogu olukord on tekkinud sellest, et liiga kiiresti muutub meil miinimumpalk ja liiga suur on inflatsioon. Siis oleks tarvis ainult muuta pensioniseaduses üks punkt, mis näeb ette, et pensioniseadust muudetakse kaks korda aastas. Me võikime kehtestada, et muudame seda iga kord, kui muutub miinimumpalk. Probleem on tegelikult teises. Selles, et Eesti riigis ei ole jõutud välja arvutada ja ümber arvutada uusi pensione. Ja seda ei ole jõutud sellepärast arvutada, et miinimumpalk ja kompensatsioonid muutuvad nii kiiresti, et ei jõuta eelmisi lõpetada, kui tulevad juba järgmised peale. Ja sellepärast oleks tarvis kehtestada lihtsam süsteem, et kõik pensionärid saavad liigist olenevalt ühesugust pensioni. Siis ei ole tarvis arvutusi teha ja on mingi lootus, et jõutakse aega kokku hoida ja selle aja arvel viia lõpule pensionitoimikute söötmise arvutitesse, et me lõpuks ometi saame minna üle uutele pensionidele. Ja soovides ennetada teie küsimusi, võin ma öelda: jah, tõepoolest, sotsiaalkomisjon märkas, et see ühtne pensionisüsteem kõikidele mittetöötavatele pensionäridele (550 rubla) ei ole muidugi lahendus, sest me ei ole kunagi pooldanud seda, et ei võeta arvesse isiklikku tööpanust, tööstaaži ja õigust lisanditele. Jah, me teame seda, kuid soovist anda sotsiaalosalosakondadele võimalus uued pensionid välja töötada, me oleme nõus selle otsusega ja me oleme lisanud ka 6. punkti ühe väga olulise lause: jätkata pensionide, igakuise riikliku toetuse maksmist 3 kuu möödumisel pärast Eesti raha kehtestamist. Toetudes peaministri üleeilsele avaldusele, kus ta pakkus välja 1. juuni, et siis on meil kroon käes, ma oletan, et võikime pensionäridele öelda, et seda ebaõiglast olukorda

peavad nad kannatama mõned kuud. Ja see ongi kõik, mis ma tahan teile praegu öelda. Ülemnõukogu sotsiaalkomisjon pärast 3 istungit väga tuliseid vaidlusi otsustas toetada Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse eelnõu elatusraha kehtestamise kohta. Eile oli poolt 6 häält, 1 vastu ja 1 erapooletu. Vastuhääl oli härra Aksininilt, kes täna, ümber mõelnud, võttis oma vastuhääle tagasi. Niisiis oli 7 poolthäält ja 1 erapooletu. Kuna me oleme riigis kehtestanud majandusliku eriolukorra, ma arvan, et see otsus oleks selle eriolukorra esimene ilming.

Juhataja

Täna, on üks küsimus. Palun, hr. Maarend!

A. Maarend

Lugupeetud juhataja ja ettekandja, kas te olete tutvunud kohapeal sotsiaalhooldusosakondade tööga? Milles on siis ikkagi põhiline põhjus, et nad ei suuda operatiivselt pensione välja arvutada? Võib-olla oleks otstarbekam aidata sotsiaalhooldusosakondi, et nad suudaksid pensionäre rohkem abistada ja õigeaegselt hakata pensione välja maksma ja pensione ümber arvutama, kui et hakata sellist võrdsustavat poliitikat ellu viima?

L. Sööt (Hainsalu)

Loomulikult oleme olukorraga tutvunud. Küsimus on selles, et alles nüüd said viimased osakonnad arvutid kätte. Nad ei ole ju võimelised 400 000 pensioni arvutama käsitsi ümber! Ongi vaja anda aega, et pensionitoimikud saaks masinatesse söödetud. Me teame, milline olukord oli sotsiaalosakonnas. Kodanikud, pensionärid olid ju ukse taga järjekorras, tuli ju nendega tegelda! Kes tõid oma dokumendid, nende pension on ka ehk arvutatud ümber, kuid osa kodanikke ei too ju lisadokumente, tähendab tuleb võtta riulist tema toimik ja hakata seda siis töötlemas. Nii et ma arvan, inimesed on tõepoolest töötanud kümme ja rohkem tundi, kedagi ei ole mõtet siin süüdistada. Ja me peaksime ühiselt mõtlema, kuidas sellest olukorrast välja tulla, kuidas anda aega rahulikult töö lõpule viia, et siis oleks võimalik minna üle pensioniseadusele.

Juhataja

Aitäh! Tundub, et rohkem küsimusi ei ole. Täna, pr. Hainsalu! Palun, sõna on hr. Hallastel!

I. Hallaste

Lugupeetud eesistuja, kallid kolleegid! Ma usun, et seda otsust, mida me täna teeme, ootavad paljud inimesed, kes pensionil on. Ja ma tahaksin jätkata sealt, kus eelkõneleja, ettekandja pooleli jäi. Rääkida seda, et sotsiaalosakondades ei suuda töötajad välja arvutada pensione, nad peavad kõik ükshaaval käsitsi läbi arvutama, on imelik. Tõepoolest, kui see töö tehakse arvelaudadega ja valitsus ei ole suutnud organiseerida, et need andmed kantakse arvutisse, tõepoolest, kui ei ole suudetud teha arvutiprogrammi, kus muutes ühe suuruse, nimelt elatusmiinimumi suuruse, võiks automaatselt pensioni suuruse kõigil isikutel muuta, selle tegemine ilmselt ei ole kuigi raske, siis lihtsalt tuleb tunnistada valitsuse saamatust. Aga ma ei tahaks rääkida valitsusest, sellest me oleme sel nädalal isegi liiga palju rääkinud. Ma kavatsen tulla otsuse eelnõu juurde.

Otsuse eelnõus on sees üks põhimõtteline küsimus, mis tuleb kuidagimoodi lahendada ja millega päris nõus ei saa olla.

Kõigepealt sellest, mis on hea. Hea on see, et valitsus praeguses superinflatsiooni tingimustes on valmis maksuma kindla summa ja on valmis seda summat ka suurendama pensionäridele. Selle peale oleks võinud tulla ilmselt mitu kuud tagasi.

Kuid praegu selles otsuses on sees üks põhimõtteline asi. Nimelt, mittetöötavatele pensionäridele makstakse igakuist elatusraha. Rõhutan, mittetöötavatele pensionäridele. Samuti on öeldud, et töötamise korral seda ei maksta. Mis see tähendab? Inimesed, kes on jõudnud pensioniikka, kes teevad tööd vastavalt oma oskustele ja võimetele, saavad karistada selles eest, et nad tahavad tööd teha. Loomulikult nende palgad ei ole tuhanderublad, vaid on suhteliselt väiksed, kuna nende töövõime on langenud seoses vanadusega, kuid sellest hoolimata nad püüavad midagi teha, mis on nende võimuses. Kui me selle otsuse niimoodi vastu võtame, siis tähendab, et need inimesed, kes on valmis tööd tegema, peaksid oma töötegemise järele jätma, selleks, et saada seda elatusraha, sest töötavatele inimestele selliselt ei maksta. Teen kristlik-demokraatliku saadikurühma nimel ettepaneku jätta otsuse eelnõust välja p. 3 ja punktist 2 sõna "mittetöötavale". See tähendab, et kõik pensionärid saaksid ühtemoodi pensioni, sõltumata sellest, kas nad käivad tööl või ei käi tööl. Me leiame, et selline hoiak, mis siin valitseb, ei sobi ühiskonda, mis tahaks hakata astuma turumajanduse poole, inimest töötegemise eest karistada ei tohi. Aitäh!

Juhataja

Kas kirjalik on? Aitäh! Rohkem sõnasoovijaid ei ole. Ma palun siis lõppsõna! Palun avaldada ka oma seisukoht kristlik-demokraatide parandusettepaneku suhtes. Kas see oli ka teile üle antud või ma annan siit?

S. Oviir

Ma ilmselt selgitasin halvasti, elatusraha ei ole pension, see on tänane pension koos kompensatsiooniga. Ka tänaseni ei ole töötavad pensionärid saanud kompensatsiooni, sest nendele kompenseeritakse elukalliduse tõus palga tõstmise teel. Kes ei tööta, need saavad kompensatsiooni, nii et elatusraha kätkeb endas kaht osa – pension pluss kompensatsioon. Sellepärast on ta mittetöötavatel suurem ja töötavatel väiksem, kuna nad saavad palga kaudu kätte. Kui miinimumpalk tõuseb, tõusevad kohe kõik teised palgad järele. See on see põhjendus. Mis puutub arvutitesse, siis arvuti on sotsiaalhooldusosakondades möödunud aasta veebruarist. Töötajatele on kursused läbi viidud, iseasi on, kes kohe kui hästi nende peal töötab, ka programm on valmis ja katsetatud, katsetuse käigus tulid välja mõned vead. Kuid programm ei hakka tööle enne, kui on sisestatud andmed, andmeid toob inimene ise või, kui tal tuua ei ole, võetakse toimikust. Suures mahus raskendas seda tööd pensioniseaduse paragrahv, mis andis emadele lapse pealt 2 aastat lisatöötaži. Need on täiendavad andmed, mida ema saab ise tõendada. See tuleb viia arvutisse sisse, seda ei ole meil tänastes toimikutes, neid tuuakse. See on üks asi, mis ka raskendab, aga selge on see, et tööd on väga palju ja osakonnad lihtsalt toime tulla ei suuda. Hiljuti käisid meil Poola kolleegid külas. Nemad hakkasid arvutitele üle minema 1976. aastal ja nüüd nad võisid öelda, et on enam-vähem kord majas.

Juhataja

Ühesõnaga, ettekandja ei nõustu parandusettepanekuga.

S. Oviir

Mul ei ole midagi vastu, et enam raha anda, kuid siin on asi põhimõttes – üks on kompensatsiooniga koos.

Juhataja

Aitäh! Palun komisjoni lõppsõnaks! On midagi öelda veel? Ei ole. Kas kristlikud demokraadid nõuavad parandusettepaneku hääletamist? Nõuavad. Siis alustamegi parandusettepaneku hääletamisest. Enne ma paluksin kõik saadikud saali.

Palun, kohaloleku kontroll. Kohal on 65 saadikut. Palun võtame ette selle otsuseprojekti, kusjuures ma juhin tähelepanu, et meil on 2 teksti, aga me arutame seda teksti, mis on kooskõlastatud ministeeriumi ja komisjoni vahel, see on siis teile täna teisena jagatud tekst, millel on pealkiri "Otsus elatusraha kehtestamise kohta". Palun, võtke see tekst ja kõigepealt panen hääletusele kristlik-demokraatliku saadikurühma parandusettepaneku jätta välja selle otsuse eelnõust p. 3, mis räägib sellest, et töötamise korral makstakse elatusraha 275 rubla, v.a. hoolduspensioni ning igakuise riikliku toetuse saajad, kellele üldse ei maksta. Samuti jätta välja punktist 2 sõna "mittetöötavatele". On parandus kõigile arusaadav? On. Palun, kes on kristlik-demokraatliku saadikurühma parandusettepaneku poolt? Härra Jermoškinile ei ole arusaadav? Palun!

P. Jermoškin

Lugupeetud proua asejuhataja, lugupeetud saadikud! Enne kui see parandus hääletusele pannakse, tahaksin saada kvalifitseeritud vastuse, kas meie eelarves, mida me senini kinnitanud pole, on raha nende summade väljamaksmiseks.

Juhataja

Palun, kas kumbki ettekandjatest saab täpsustada seda summat, mis oleks tarvilik, et seda parandusettepanekut realiseerida?

S. Oviir

Me oleme kõiki neid teid kaalunud, sellepärast tean ka summat. See maksaks kokku 30 miljonit kuus, s.t. et homme peame tulema sotsiaalmaksu tõstmise projektiga. Kusjuures sellisel juhul see pensionär, kes töötab, saab palga kaudu veel teist korda kompenseeritud, seetõttu hakkab esimene pool protesteerima.

Juhataja

Aitäh! Kas Priidu Priksul oli midagi arusaamatu? Palun!

P. Priks

Andke andeks minu harimatust, aga 1. punktis on öeldud, et kehtestada ajutiselt riikliku pensioni jne. asemel. Ma saan aru niiviisi, et me selle otsusega katkestame pensioniseaduse tegevuse?

Juhataja

Härra Priks, meil on küsimused ettekandjatele esitatud ja seletused on antud, vastus teie küsimusele leidub sellesama eelnõu 6. punktis.

Palun, kes on kristlik-demokraatliku saadikurühma parandusettepaneku poolt? Selle ettepaneku poolt on 13 saadikut, 33 vastu ja 1 erapooletu. Ettepanek ei leia toetust.

Panen nüüd hääletusele kogu eelnõu tervikuna. Lugupeetud saadikud, kes on selle poolt, et vastu võtta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus elatusraha kehtestamise kohta? Selle poolt on 60 saadikut, vastu ei ole keegi, 2 jäid erapooletuks. Otsus on vastu võetud. Midagi head me oleme täna ka siiski teinud. Aitäh!

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ja Eesti Vabariigi Valitsuse ühtse kriisikomisjoni moodustamise kohta

Juhataja

Nüüd asume selle küsimuse juurde, mis meil on pooleli. Lugupeetud Ülemnõukogu, palun hetkeks tähelepanu! Praegu meie tehniline pool ütleb niiviisi, et see eelnõu läks praegu trükki ja sealt paljundusse. See sisaldab lause, et lülitada komisjoni koosseisu järgmised saadikud, järgnevad saadikute nimed. Kas ollakse nõus, et me võtame selle suulise esituse põhjal arutusele või me ootame ära, kuni on trükitud ja paljundatud? Võtame suulise esituse põhjal. Palun siis jääda saali, kohe asume suulise esituse juurde. Ma palun hr. Juntil ette kanda. Hr. Juntil on tekst olemas. Palun, hr. Junti!

A. Junti

Lugupeetud juhataja, teie suulise korralduse alusel koostas Ülemnõukogu otsuse projekti Ülemnõukogu 16. jaanuari 1992. aasta otsuse p. 2 täitmiseks, mis kohustab Ülemnõukogu 60. istungjärgul moodustama Ülemnõukogu poolt kriisikomisjoni ja valima selle koosseisu.

Ülemnõukogu liikmetega arutades on välja pakkuda 3-punktiline tekst järgmises sõnastuses: Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Eesti Vabariigi Ülemnõukogu liikmete valimise kohta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ja Eesti Vabariigi Valitsuse ühise kriisikomisjoni koosseisu. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsustab: 1. Lülitada Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poolt Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ja Eesti Vabariigi Valitsuse ühisesse kriisikomisjoni koosseisu järgmised Eesti Vabariigi Ülemnõukogu liikmed: Liia Hänni, Arvo Junti, Tiit Made, Klavdia Sergij, Aldo Tamm, Andres Tarand. (Esimesele punktile lisan suuliselt omalt poolt juurde, et rohkem ettepanekuid lihtsalt ei olnud. Mis sai tehtud, need olid tagasi võetud.) 2. Teha ettepanek Eesti Vabariigi Valitsusele nimetada Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ja Eesti Vabariigi Valitsuse ühise kriisikomisjoni koosseisu 5 liiget. 3. Majanduslik eriolukord jõustub Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 16. jaanuari 1992. aasta otsuse "Majandusliku eriolukorra kehtestamise kohta" p. 3 rakendamisel. Eesti Vabariigi Ülemnõukogu esimees A. Rüütel.

Juhataja

Aitäh! Kas kõik jõudsid jälgida? Mul on nüüd teile teatada, et vahepeal tõi Uno Anton kirjalikult oma taandamisettepaneku, samuti tuli teade härra Rüütliilt taandamise kohta. Nii et sellega jäid nimekirja need nimed, keda härra Junti nimetas. Hänni, Junti, Made, Sergij, Tamm, Tarand. Jevstignejev pidi ka olema, Jevstignejev on puudu. Härra Junti, kas Jevstignejev esitas taanduse? Ei esitanud. Meil on siis välja ununenud.

A. Junti

Siin ma saan öelda ainult oma isikliku arvamuse, et sellisel juhul Jevstignejev tuleb panna komisjoni koosseisu.

Juhataja

Aitäh! Palun, härra Grigorjev! Härra Junti, ärge lahkuge, teile on ilmselt küsimus. Ei ole?

P. Grigorjev

See ei ole küsimus. Kirde-Eesti grupi nimel ma just toetaksin Jevstignejevi võtmist nimekirja. Ta peab seal olema.

Juhataja

See oli lihtsalt hooletus või tehniline aps. Ma palun, kas on antud projektile täiendusi, parandusi? Kas võime panna hääletusele? Sõnasoovijaid ei ole. Võime asuda hääletama. Peame asume hääletamisele nimede suhtes üksikult või tervikuna? Palun, kes on selle otsuse vastuvõtmise poolt? Härra Fjuk, palun!

I. Fjuk

Ma tahtsin paluda 2 minutit vaheaega.

Juhataja

Ei ole võimalik. Me peame vabastama selle saali. Assambleeliikmed on juba ukse taga. Katsume siiski langetada oma otsused olemasoleva informatsiooni põhjal.

Palun, kohaloleku kontroll. Kohal on 52 saadikut. Palun, kes on antud otsuse vastuvõtmise poolt? Poolt on 38, vastu ei ole, 3 on erapooletud. Leissoni ja Zolini puldid ei tööta. Palun hääletame uuesti, kohaloleku kontroll, kontrollige oma pulte. Kohal on ... saadikut. Panen otsuse uuesti hääletusele. Kes on otsuse vastuvõtmise poolt? Poolt on 43, vastu ei olda, 3 erapooletud. Otsus jääb praegu vastu võtmata.

Palun lugupeetud saadikutel olla siin järgmisel nädalal. Töölepingu seaduse arutelust huvitatud saadikutele teade, et töölepingu ja tööturu seadus on antud ekspertiisi, kuid on teada, et ametiühingud kutsuvad saadikuid osa võtma töölepingu ja tööturu seaduse projektide arutelust teisipäeval ametiühingute majas. Nägemist!